

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEMİ MÜLKİYETİNİN HUKUKİ İŞLEM DIŞI
YOLLARLA KAZANILMASI

YASİN YAVŞAN

2501191939

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. EMİNE YAZICIOĞLU

İSTANBUL, 2021

ÖZ

GEMİ MÜLKİYETİNİN HUKUKİ İŞLEM DIŞI YOLLARLA KAZANILMASI

YASİN YAVŞAN

Çalışmada Türk hukuku bakımından gemi mülkiyetinin hukuki işlem dışı yollarla kazanılması, kamu hukuku ve özel hukuk kuralları çerçevesinde incelenmiştir. Türk mevzuatlarında mülkiyetin hukuki işlem dışı yoldan kazanılmasına ilişkin birbirinden farklı birçok kural yer almaktadır. Geminin niteliği dikkate alındığında, bu kuralların tamamının gemiler hakkında uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla çalışmada, gemi niteliğine uygun düştüğü ölçüde, gemi mülkiyetinin hukuki işlem dışı yollarla kazanılmasına ilişkin başlıca kurallar detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gemi mülkiyetinin aslen kazanılması, müsadere, istimval, cebri icra yoluyla satış, sahiplenme, bulunmuş gemi, kazandırıcı zamanaşımı.

ABSTRACT

In this study, in terms of Turkish law, the authentic acquisition of the ship ownership has been examined within the framework of public law and private law rules. There are many different rules regarding the authentic acquisition of ownership in Turkish legislations. Considering the nature of the ship, it is not possible to apply all of these rules to ships. Therefore, in this study, the main rules regarding the authentic acquisition of ships ownership have been tried to be examined in detail, to the extent that they are suitable for the nature of the ships.

Key words: Authentic acquisition of ship ownership, confiscation, requisition, forced sale, appropriation, found ship, acquisitive prescription.

ÖNSÖZ

Söz konusu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı kapsamında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Tez çalışması kapsamında kamu hukuku ve özel hukuk hükümleri uyarınca gemi mülkiyetinin aslen kazanılması incelenmiştir. İnceleme, Türk mevzuatlarına dağılmış olan aslen kazanmaya ilişkin hükümler ile geminin hukuki niteliği dikkate alınarak yapılmıştır.

Geçirmiş olduğum zorlu bir o kadar da stresli süreçte bana el uzatan, meslek hayatımda yeni bir sayfa açmama imkân veren ve danışmanlığımı üstlenerek bu çalışmanın hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen değerli hocam Anabilim Dalı başkanımız Sayın Prof. Dr. Emine YAZICIOĞLU'na bu vesileyle bir kez daha teşekkürlerimi arz ederim.

Ne zaman kapısını çalsam her konuda beni ilgi ile dinleyen, bana yol gösteren ve her defasında olaylara farklı açılardan bakabilmenin ne kadar önemli olduğunu kendisinden tecrübe edindiğim değerli hocam Sayın Prof. Dr. Zehra ŞEKER ÖĞÜZ'e teşekkürlerimi arz ederim.

Lisans eğitimi aldığım yıllarda tanıma fırsatı bulduğum, bilgi ve tecrübelerini her zaman benimle paylaştan ve her zaman bana destek olan değerli hocalarım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kübra YETİŞ ŞAMLI'ya, Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan SEVİNÇ KUYUCU'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Melda TAŞKIN'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın hazırlanması sürecinde beni motive ederek manevi desteklerini eksik etmeyen değerli çalışma arkadaşlarım Araş. Gör. Murat AYDIN'a, Araş. Gör. İpek OĞUZ'a, Araş. Gör. Gülşah YAKŞI'ye ve Araş. Gör. Cafer AKYOL'a teşekkür ederim.

Son olarak, “dost” kelimesinin hakkını veren ve beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan kıymetli dostlarım Araş. Gör. Mesut ÖCAL'a, Araş. Gör. Feray FIRINCIOĞULLARI'na, Av. Aslı BACAK'a, Av. Ebru ÖZKAN'a ve ekranların sevilen yüzü (muhabir) Ceylan SEVER ÖCAL'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
I. KONUNUN SUNUMU	1
II. İNCELEME PLANI	3

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MÜLKİYET KAVRAMI VE KAZANMA YOLLARI

I. MÜLKİYET KAVRAMI	4
A. Genel Olarak	4
B. Mülkiyeti Kazanma Yolları	7
1. Devren Kazanma	7
2. Aslen Kazanma	9
II. GEMİ TANIMI	11
A. Gemi Kavramı	11
B. Geminin Hukuki Niteliği	15
III. GEMİ MÜLKİYETİ	16
A. Genel Olarak	16
B. Gemi Mülkiyetini Kazanma Yolları	17

1. Gemi Mülkiyetinin Devren Kazanılması	17
2. Gemi Mülkiyetinin Aslen Kazanılması.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

GEMİ MÜLKİYETİNİN KAMU HUKUKU HÜKÜMLERİ UYARINCA ASLEN KAZANILMASI

I. GEMİ MÜLKİYETİNİN ZAPT VE MÜSADERE YOLUYLA ASLEN KAZANILMASI 24

A. Genel Olarak	24
B. Geminin Türk Ceza Kanunu Hükümleri Uyarınca Müsaderesi	25
1. Türk Ceza Kanunu Uyarınca Müsadere Kavramı	25
2. Müsadere Edilecek Gemi Kavramı	25
3. Eşya Müsaderesi.....	26
4. Kazanç Müsaderesi	30
5. Müsadere Yoluyla Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları	32
C. Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Uyarınca Su Aracının Müsaderesi	33
D. Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu Uyarınca Geminin Zapt ve Müsaderesi ...	37
1. Genel Olarak	37
2. Zapt ve Müsaderesi Mümkün Olan Gemiler.....	39
3. Zapt ve Müsadere Nedenleri	40
a. Geminin Düşman Gemisi Olması.....	40
b. Tarafsız Geminin Savaş Kaçağı Olması veya Savaş Kaçağı Eşya Taşınması	40
c. Tarafsız Geminin Düşman Refakatinde Seyretmesi	42
d. Tarafsız Geminin Mukavemette Bulunması	43
e. Tarafsız Geminin Hasmane Himaye ve Yardım Fiillerini İşlemesi	43

f. Tarafsız Geminin Ablukayı Yarma Eylemini Gerçekleştirmesi.....	44
4. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları	46
II. GEMİ MÜLKİYETİNİN İSTİMLVAL YOLUYLA ASLEN KAZANILMASI.....	47
A. Genel Olarak	47
B. İstimvalin Türleri.....	48
1. Sivil İstimval	48
2. Askeri İstimval	50
C. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları.....	51
III. GEMİ MÜLKİYETİNİN CEBRİ İCRA YOLUYLA ASLEN KAZANILMASI.....	52
A. Genel Olarak	52
B. Uygulanacak Hükümler.....	53
C. Satış İstem Süresi ve Vaktinden Evvel Satış	54
1. Satış İstem Süresi	54
2. Vaktinden Evvel Satış	57
D. Satışın Yapılma Süresi	58
E. Paraya Çevirme Yolları	59
1. Açık Artırma Yoluyla Satış.....	59
a. Sicile Kayıtlı Gemilerde.....	59
(1). Sicile Kayıtlı Gemi Kavramı	60
(2). Artırmaya Hazırlık.....	62
i. Artırma İlanı.....	62
ii. Artırma Şartnamesi	64
iii. Mükellefiyetler Listesi.....	66

(3). Artırmanın Yapılması.....	68
b. Sicile Kayıtlı Olmayan Gemilerde	69
(1). Sicile Kayıtlı Olmayan Gemi Kavramı	70
(2). Artırmaya Hazırlık.....	72
(3). Artırmanın Yapılması.....	73
2. Pazarlık Yoluyla Satış	75
a. Genel Olarak.....	75
b. Pazarlık Yoluyla Satışın Hukuki Niteliği.....	76
c. Satışa Hazırlık	78
d. Satışın Yapılması	79
F. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEMİ MÜLKİYETİNİN ÖZEL HUKUK HÜKÜMLERİ UYARINCA ASLEN KAZANILMASI

I. GENEL OLARAK.....	82
II. ÖZEL HUKUK HÜKÜMLERİ UYARINCA MÜLKİYETİ ASLEN KAZANILAMAYACAK GEMİLER.....	82
III. GEMİ MÜLKİYETİNİN SAHİPLENME YOLUYLA KAZANILMASI.....	84
A. Genel Olarak	84
B. Sicile Kayıtlı Gemi	84
1. Sicil Kayıtlarından Sahibi Anlaşılamayan Gemi	84
2. Mülkiyeti Terk Edilmiş Gemi	86
C. Sicile Kayıtlı Olmayan Gemi	87
D. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları.....	89

IV. BULUNMUŞ GEMİNİN MÜLKİYETİNİN KAZANILMASI . 90

A. Genel Olarak	90
B. Mülkiyetin Kazanılması İçin Aranılan Koşullar.....	91
1. Bulunmuş Gemi	91
a. Sahipli Bir Gemi Olmalı	91
b. Geminin Kimsenin Zilyetliğinde Olmaması	92
2. Bulan Kişinin Zilyet Olma Koşulu	93
3. Bulan Kişinin, Yasal Yükümlülüklerine Uygun Davranma Koşulu	94
a. Bildirim ve Araştırma Yükümlülüğü	94
b. Dikkat ve Özenle Koruma.....	95
C. Geri Verme	97
D. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları.....	99

V. GEMİ MÜLKİYETİNİN KAZANDIRICI ZAMANAŞIMI YOLUYLA KAZANILMASI..... 100

A. Genel Olarak Kazandırıcı Zamanaşımı	100
B. Olağan Zamanaşımı İle Kazanma	101
1. Genel Olarak	101
2. Sicile Kayıtlı Gemi İçin Aranılan Şartlar	102
a. Yolsuz Tescil Koşulu	102
(1). Genel Olarak Yolsuz Tescil Kavramı.....	102
(2). Geminin Olağan Zamanaşımı Yolu İle Kazanılmasında Yolsuz Tescil Koşulu	104
b. Asli Zilyet Olma Koşulu	106
c. Davasızlık Koşulu	108
(1). Genel Olarak.....	108
(2). Gemi Sicilinin Düzeltilmesi Davası	110

(3). Davanın Hukuki Niteliği	111
(4). Davanın Tarafları.....	113
(5). Görevli ve Yetkili Mahkeme	114
d. Aralıksız Zilyetlik Koşulu.....	114
e. Süre Koşulu	116
a. Geminin Zamanaşımıyla Kazanmaya Elverişli Olması Koşulu.....	118
b. Malik Sıfatıyla Zilyedin İyi Niyetli Olma Koşulu	120
c. Malik Sıfatıyla Zilyetliğin Davasız ve Aralıksız Beş Yıl Sürmüş Olması Koşulu	121
3. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları	123
C. Olağanüstü Zamanaşımı İle Kazanma.....	126
1. Genel Olarak	126
2. Gemiye İlişkin Koşullar	127
a. Sicile Kaydı Gerekirken Kaydedilmemiş Gemiler.....	127
b. Sicile Kayıtlı Gemiler	128
3. Zilyetliğe İlişkin Koşullar	131
a. Asli Zilyet Olma Koşulu	131
b. Zilyetliğin Davasız ve Aralıksız En Az On Yıl Sürmesi Koşulu.....	132
4. Usule İlişkin Koşullar	135
a. Tescil Davası	135
b. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	136
c. Davanın Tarafları	136
d. İlan ve İtiraz	137
5. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları	140
SONUÇ	144
KAYNAKÇA	149

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
Art.	: Artikel
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medenî Kanunu)
BGE	: Entscheidungen des schweizerischen Bundesgerichts (İsviçre Federal Mahkemesi Kararları)
BKUY	: Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

Çev.	: Çeviren
DEÜHF	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi
dn.	: Dipnot
DZMK	: 3894 sayılı Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu
E.	: Esas
Ed.	: Editör
eMK	: 743 sayılı eski Medeni Kanun
eTTK	: 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu
GSN	: Gemi Sicili Nizamnamesi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBBGK	: İctihatlari Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İİK	: 2004 sayılı İcra İflas Kanunu
İİKY	: İcra İflas Kanunu Yönetmeliği
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜSBE	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
K.	: Karar
KMK	: 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

LHD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: Madde
MGS	: Milli Gemi sicili
MMMK	: 2634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu
N.	: Numara
OHK	: 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu
RG	: Resmî Gazete
Rn.	: Randnummer (Paragraf)
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SchRG	: Gesetz über Rechte an eingetragenen Schiffen und Schiffsbauwerken [(Alman) Sicile Kayıtlı Gemiler ve Yapılar Üzerindeki Haklar Kanunu]
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SSHK	: 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu
T.	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

TTKYUK	: 6103 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun
TUGS	: Türk Uluslararası Gemi Sicili
TUGSK	: 4490 sayılı Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YD	: Yargıtay Dergisi
y.y.	: Yayımcı yok
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch (İsviçre Medeni Kanunu)

GİRİŞ

I. KONUNUN SUNUMU

Eşya üzerindeki mülkiyet hakkının kazanılması, tıpkı Roma hukukunda olduğu gibi günümüzde de devren ve aslen kazanma şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Taşınır niteliğini haiz olan gemi, devren kazanmanın yanı sıra aslen kazanmanın da konusu olabilmektedir. Bu bağlamda çalışma konumuz, “gemi” ve “aslen kazanma” kavramları üzerine inşa edilecektir. Gemi kavramı hakkında muhtelif kanunlarda birbirinden farklı tanımlar bulunmaktadır. Bu durum, bütün asli kazanma yollarını kapsayacak şekilde yeknesak bir gemi tanımı yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, “gemi” kavramının her bir aslen kazanma yolu bakımından ayrıca incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Mülkiyetin asli yoldan kazanılmasına ilişkin hükümlerin düzenlendiği kanunları incelediğimizde, bazı kanunların kamu hukukunu bazılarının ise özel hukuku ilgilendirdiği görülmektedir. Dolayısıyla, gemi mülkiyetinin aslen kazanılması da kamu hukuku ve özel hukuk kuralları çerçevesinde incelenmelidir. Aslen kazanmaya ilişkin kurallar dikkate alındığında bu kuralların tamamının gemilere uygulanması mümkün değildir. Bunun nedeni bazı hükümlerin sadece taşınmazlar bakımından uygulama alanı bulması, dolayısıyla geminin taşınır niteliğinin buna izin vermemesidir. Gemi mülkiyetinin kamu hukuku hükümleri uyarınca aslen kazanılması başlığı altında ilk olarak, müsadere konusu karşımıza çıkmaktadır. Gemi mülkiyetinin müsadere yoluyla kazanılması, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu¹ (TCK) bünyesinde yer alan eşya müsadere (TCK m. 54) ve kazanç müsadere (TCK m. 55) çerçevesinde mümkündür. Benzer şekilde, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu² (KMK)’nın ve 3894 sayılı Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu³ (DZMK)’nın ilgili hükümleri çerçevesinde gemi mülkiyeti müsadere yoluyla kazanılabilir. Söz konusu üç ihtimal bakımından ortak nokta, kanunda öngörülen koşulların gerçekleşmiş olması koşuluyla, gemi mülkiyetinin mahkeme kararı ile devlet tarafından aslen kazanılmasıdır. Kamu hukukunu

¹ RG: 12/10/2004, S. 25611.

² RG: 31/3/2007, S. 26479.

³ RG: 18/07/1940, S. 4564.

ilgilendiren ve gemi mülkiyetinin aslen kazanılmasına imkân veren bir diğer uygulama istimvaldir. İstimval uygulaması ile idare, çeşitli nedenlerle ihtiyaç duyduğu ve parasal karşılığını ödediği gemileri kendi mülkiyetine geçirebilmektedir. Bu ihtimalde de mülkiyet devlet tarafından aslen kazanılmaktadır. Bu kapsamda son olarak belirtilmelidir ki, gemi mülkiyeti cebri icra yoluyla aslen kazanılabilmektedir. Cebri icra hukuku kurallarının özel hukuku ilgilendiren yönünün yanı sıra kamu hukuku yönü de bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kurallar çerçevesinde, açık artırma veya pazarlık yoluyla satış sonucunda gemiyi alan kişi, mülkiyeti aslen iktisap etmektedir.

Gemi mülkiyetinin özel hukuk hükümleri uyarınca aslen kazanılması başlığı altında ilk olarak sahiplenme konusu karşımıza çıkmaktadır. Sahipsiz bir geminin sahiplenme yoluyla aslen kazanılması incelenirken geminin sicile kayıtlı olup olmadığı hususuna özellikle dikkat edilmelidir. Zira bu durum, uygulanacak hükümler bakımından farklılığa neden olmaktadır. Bu bağlamda, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyet yalnızca devlet tarafından sahiplenme yoluyla kazanılabılırken; sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyet özel hukuk kişileri tarafından kazanılabilmektedir. Özel hukuku ilgilendiren bir diğer aslen kazanma hali, “Bulunmuş eşya” kenar başlığı ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu⁴ (TMK) m. 769 ila 771 hükümleri arasında düzenlenmektedir. Bu hükümler çerçevesinde gemi bulan kişi kanunda öngörülen koşulları taşıdığı takdirde gemi mülkiyetini aslen kazanabilmektedir. Son olarak, gemi mülkiyetinin olağan ve olağanüstü zamanaşımıyla kazanılması konularının kapsamda incelenmesi gereklidir. Gerek olağan gerekse olağanüstü zamanaşımıyla kazanmada, kanunda öngörülen koşulları taşıyan ve belli bir süre gemiyi zilyetliğinde bulunduran kişi süre sonun gemi mülkiyetini aslen kazanmaktadır. Zamanaşımıyla kazanmaya uygulanacak hükümler, sahiplenmede olduğu gibi, geminin sicile kayıtlı olup olmamasına göre tespit edilmelidir. Bu bakımdan sicile kayıtlı gemilerde olağan zamanaşımıyla kazanma 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁵ (TTK) m. 999 hükmüne tâbi iken; sicile kayıtlı olmayan gemilerde kazanma TMK m. 777 hükmüne tâbidir. Olağanüstü

⁴ RG: 8/12/2001, S. 24607.

⁵ RG: 14.02.2011, S. 27846.

zamanaşımı ile kazanmada ise, sicile kayıtlı gemiler ve sicile kayıtlı olmayan bazı gemiler bakımından TTK m. 1000 hükmü uygulama alanı bulmaktadır.

II. İNCELEME PLANI

Çalışmanın konusunu gemi mülkiyetinin hukuki işlem dışı yollarla kazanılması oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, genel olarak mülkiyet kavramı ve mülkiyetin devren ve aslen kazanılması konuları üzerinde durulacaktır. Bu bölümde ayrıca, devren ve aslen kazanmanın konusunu gemi mülkiyeti oluşturduğu takdirde, mülkiyetin hangi hükümler uyarınca ve nasıl kazanılacağına dair genel açıklamalara yer verilecektir. İkinci bölümde, kamu hukukunu ilgilendiren bazı düzenlemeler çerçevesinde gemi mülkiyetinin aslen kazanılması incelenecektir. Bu inceleme, gemi mülkiyetinin müsadere, istimval ve cebri icra yoluyla aslen kazanılması kapsamında yapılacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise, gemi mülkiyetinin özel hukuk hükümleri uyarınca aslen kazanılması konusu üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda, öncelikle mülkiyeti aslen kazanmaya müsait olmayan gemiler tespit edilecektir. Bu tespitin ardından esasen her biri medeni hukuk kurumu olan; “sahiplenme”, “bulunmuş eşya” ve “kazandırıcı zamanaşımı” kurumları kapsamında hangi gemilerin hangi koşullar altında aslen kazanılabileceği hususu incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MÜLKİYET KAVRAMI VE KAZANMA YOLLARI

I. MÜLKİYET KAVRAMI

A. Genel Olarak

Roma İmparatorluğunun klasik hukuk ve Iustinianus dönemlerinde mülkiyete ilişkin kabul edilen esaslar, günümüzdeki mülkiyet kavramının temelini oluşturmaktadır⁶. Roma kaynaklarında, mülkiyet hakkının eşya üzerindeki en geniş ayni hak olduğu, hak sahibinin bu hakkını kural olarak dilediği gibi sınırsız bir şekilde kullanabildiği belirtilmekle beraber mülkiyet hakkının tanımı yapılmamıştır⁷. Bunun nedeni, sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerin Roma hukuk dönemlerini etkilemesi ve mülkiyet hakkının içeriğinin bu dönemlere göre değişiklik göstermesidir⁸. Gerçekten malikin eşya üzerinde sahip olduğu yetkiler dikkate alındığında bu yetkilerin tamamını ihtiva eden bir tanımın yapılması günümüzde de oldukça güçtür. Bu durum, modern hukukçular tarafından “*mülkiyetin elastikliği*” kavramı ile açıklanmaktadır⁹.

Günümüzde ulusal ve uluslararası düzenlemeler¹⁰ ile özel olarak korunan mülkiyet hakkı, Türk mevzuatında tanımlanmış değildir. Öğretide mülkiyet hakkı, sadece kamu yararının özel yarardan üstün tutulduğu hallerde sınırlanabilen, eşya

⁶ Belgin Erdoğan, **Roma Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2020, s. 36.

⁷ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 36.

⁸ Ziya Umur, **Roma Hukuku Ders Notları**, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 415.

⁹ Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş, **Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2018, s. 380; Ziya Umur, **a.g.e.**, s. 415; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 36.

¹⁰ Avrupa İnsan Hakları Bildirisi m. 17: “1. Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır. 2. Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.”; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek Protokolü (Paris, 20.03.1952) m. 1/1: “Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasadaki öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.”; Hukukumuz bakımından Anayasa m. 35: “Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

üzerindeki en geniş ve en kapsamlı mutlak hak olarak tanımlanmaktadır¹¹. Mülkiyet hakkının en geniş mutlak hak olma özelliği, ilk olarak Orta Çağ hukukçuları tarafından Roma kaynaklarından yola çıkılarak tespit edilen ve günümüz hukukunda da kabul gören, mülkiyet hakkının sahibine eşya üzerinde sağladığı yetkilerden kaynaklanmaktadır¹². Bunlar; kullanma yetkisi (*ius utendi*), semerelerden yararlanma yetkisi (*ius fruendi*), eşya üzerinde tasarrufta bulunma yetkisidir (*ius abutendi*)¹³. Bu yetkiler, mülkiyet hakkının içeriğini düzenleyen TMK m. 683 hükmünde, “*Bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir.*” şeklinde düzenlenmektedir. Hak sahibinin mülkiyet hakkından doğan yetkileri sınırsız değildir¹⁴. Nitekim bu husus, TMK m. 683 hükmünde malikin eşya üzerindeki yetkilerini “*hukuk düzeninin sınırları içinde*” kullanabileceği şeklinde ifade edilirken; Anayasa (AY) m. 35’de mülkiyet hakkının, “*kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği ve kamu yararına aykırı kullanılmayacağı*” hükmüne bağlanmıştır¹⁵. Söz konusu sınırlamalar aynı zamanda birtakım ödevleri de beraberinde getirmektedir¹⁶. Dolayısıyla malik, hukukun müsaade ettiği ölçüde yetkilerini kullanabilmektedir. Malikin uymakla yükümlü olduğu ödevler, kamu hukukundan doğabileceği gibi, özel hukuktan da doğabilir. Bu kapsamda malik, “*yapmama (kaçınma)*”¹⁷, “*katlanma*”¹⁸ veya “*yapma (edim)*”¹⁹ ödevlerini yerine getirmekle

¹¹ Robert Haab/August Simonius/Werner Scherrer/Dieter Zobl, **ZGB Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Erste Abteilung, Das Eigentum, Art. 641-729**, IV. Band, 2. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag AG, Zürich, 1977, Art. 641, N. 4; Kemal T. Gürsoy/ Fikret Eren/ Erol Cansel, **Türk Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984, s. 329; M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, **Eşya Hukuku**, 22. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 312; Rona Serozan, **Eşya Hukuku I**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 202; Turhan Esener/Kudret Güven, **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 193; Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı, **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1991, s. 65; Fikret Eren, **Mülkiyet Hukuku**, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 4.

¹² Erdoğan, **a.g.e.**, s. 37.

¹³ Umur, **a.g.e.**, s. 415; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 37; Özcan Karadeniz Çelebican, **Roma Eşya Hukuku**, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 95.

¹⁴ Mülkiyet sınırlamaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Serozan, **a.g.e.**, s. 209; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 196-199.

¹⁵ Mehmet Serkan Ergüne, **Taşınır Mülkiyeti**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017, s. 25.

¹⁶ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 339; Eren, **a.g.e.**, s. 16; Eğüne, **a.g.e.**, s. 26.

¹⁷ Yapmama (kaçınmaz) ödevi, mülkiyet hakkının içeriğinde yer alan yetkilerin malik tarafından kullanılmasını sınırlar. Bu kapsamda hukuk düzeninin dışına çıkan eylem ve işlemler yapmama ödevine aykırılık teşkil eder. Örneğin imar izninin bulunmadığı bir taşınmaz üzerinde inşaat yapılması bu kapsamda düşünülebilir. Bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 383; Eren, **a.g.e.**, s. 18-19.

yükümlüdür. Ödevlerin getiriliş amacı toplum menfaatidir²⁰. Malikin söz konusu ödevlerin hilafına hareket etmesi, sorumluluğunun doğmasına yol açar.

Mülkiyet hakkının konusunu madden var olan, insan hakimiyetine müsait, sınırları belirli eşyalar oluşturmaktadır²¹. Bu bağlamda mülkiyet hakkı, konusunu oluşturan eşya bakımından taşınır mülkiyeti ve taşınmaz mülkiyeti olmak üzere ikiye ayrılır. Türk hukukunda mülkiyet hakkına ilişkin düzenlemeler TMK m. 683 ila 703 hükümleri arasında yer almaktadır. Taşınır mülkiyetinin yanı sıra taşınmaz mülkiyeti hakkında da uygulama alanı bulan bu hükümlerde, hakkın sahibinin yetkileri (kullanma, yararlanma, tüketme ve tasarrufta bulunma)²², hakkın korunması (istihkak davası ve el atmanın önlenmesi)²³ ve birlikte mülkiyetin esasları (paylı ve elbirliğiyle mülkiyet) düzenlenmiştir.

İşaret edilmelidir ki, mülkiyet hakkı süre ile sınırlandırılmadığından süreye bağlı olarak sona ermez²⁴. Ancak, kanunlarda öngörülen hallerde, üçüncü kişiler tarafından zamanaşımı yoluyla mülkiyet hakkı kazanılabilir. Böyle hallerde, malikin eşya üzerindeki mülkiyet hakkı, başka bir kimsenin zamanaşımı yoluyla mülkiyet hakkını kazanması sebebiyle sona ermektedir (TMK m. 712, 713, 777; TTK m. 999, 1000).

¹⁸ Katlanma ödevi, üçüncü kişilerin veya kamunun yararı nedeniyle, malikin, mülkiyet hakkını hedef alan müdahalelere katlanmasını ifade etmektedir. Örneğin, malikin taşınır veya taşınmazının kamulaştırılması, müsaderesi, cebri icra yoluyla satılması veya taşınır hakkında istimvalin uygulanması gibi durumlarda malikin bunlara katlanması gerekmektedir. Bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 19; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 382.

¹⁹ Yapma ödevi, üçüncü kişinin ve kamu yararının söz konusu olduğu bazı durumlarda malikin bazı edimleri yerine getirmesini ifade eder. Örneğin, malikin taşınır ve taşınmaz malları için devlete ödemesi gereken vergi ve taşınmaz ve taşınmaz sınırlarını belirleme yükümlülüğü (TMK m. 720) yapma ödevinin kapsamına girmektedir. Bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 20.

²⁰ Ödevler mutlaka kanuna dayanmalıdır. Bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 381-382; Ergüne, **a.g.e.**, s. 26.

²¹ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 372; Serozan, **a.g.e.**, s. 218; Ergüne, **a.g.e.**, s. 26-27.

²² TMK m. 683/1 hükmünde düzenlenen yetkiler, mülkiyet hakkının kapsamındaki aktif yetkiyi (mülkiyet hakkının olumlu yönünü) ifade eder. Buna göre, malik, dilediği gibi eşyayı kullanabilir, tüketebilir, bozabilir, eşyanın mülkiyetini terk edebilir, eşya üzerinde bir başkası lehine hak tesis edebilir, kiralayabilir. Ancak malik bunları yaparken, hukuk düzeninin sınırları içinde hareket etmelidir. Aktif yetki için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 313-314; Serozan, **a.g.e.**, s. 204-205; Ergüne, **a.g.e.**, s. 28-30.

²³ Malik, mülkiyet hakkına gelecek saldırıları koruyucu yetki (mülkiyet hakkının olumsuz yönü) vasıtası ile defedebilir. Koruyucu yetki ile malik, mülkiyet hakkına dayanarak eşyayı elinde haksız olarak bulunduran kişiye karşı istihkak davası açabileceği gibi, el atmanın önlenmesi davası da açabilir (TMK m. 683/2). Koruyucu yetki için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 315-317; Eren, **a.g.e.**, s. 30 vd.; Serozan, **a.g.e.**, s. 204-205; Ergüne, **a.g.e.**, s. 30-31.

²⁴ Ergüne, **a.g.e.**, s. 27; Serozan, **a.g.e.**, s. 204.

B. Mülkiyeti Kazanma Yolları

1. Devren Kazanma

Eşya üzerindeki mülkiyet hakkını kazanma yollarından ilki “devren kazanma”dır. TMK’nda devren kazanmaya ilişkin herhangi bir tanıma yer verilmemiştir. Öğretide yapılan tanıma göre devren kazanma, mülkiyet hakkının başka bir kimseye geçmesidir²⁵. Mülkiyetin devren kazanılması, cüz’i halefiyet şeklinde gerçekleşebileceği gibi, külli halefiyet şeklinde de gerçekleşebilir. Cüz’i halefiyet, devreden ve devralanın kendi iradeleri ile aralarında yaptıkları bir hukuki işlem sonucunda eşya üzerindeki mülkiyet hakkının devralan (cüz’i halef) tarafından kazanılmasıdır. Külli halefiyet ise, mirasın geçmesinde olduğu gibi, bir kimsenin malvarlığını oluşturan aktiflerin ve pasiflerin bir bütün olarak başka bir kimsenin (külli halefin) malvarlığına geçmesidir²⁶.

“Mülkiyetin nakli” kenar başlığını taşıyan TMK m. 763/1, taşınır eşyanın mülkiyetinin “devren kazanılmasını” hüküm altına almaktadır. Hüküm uyarınca, mülkiyetin nakli için zilyetliğin devri gerekmektedir. TMK m. 763/1’de sadece zilyetliğin devri koşuluna yer verilmişse de, Roma hukukunda ortaya çıkan ve günümüzde de geçerli olan esaslara göre²⁷ taşınır mülkiyetinin devri, *borçlandırıcı işlem (hukuki sebep veya temel işlem)*²⁸ ve *tasarruf işlemi (zilyetliğin devri ve aynı*

²⁵ Eren, **a.g.e.**, s. 493; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 670; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 849.

²⁶ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 670; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 849; Ergüne, **a.g.e.**, s. 66.

²⁷ Roma klasik hukuk döneminde mülkiyetin cüz’i halefiyet yoluyla kazanılmasını sağlayan işlemler “*mancipatio*”, “*in iure cessio*” ve “*traditio*” olarak adlandırılmakta idi. Mancipatio işlemi ile mülkiyet, eşyayı devralan, devreden, terazi tutan bir kişi ve en az beş ergen Roma vatandaşının katıldığı bir merasim ile devralana geçmekteydi. Buna karşılık In iure cessio işlemi, eşya mülkiyetinin devri konusunda önceden anlaşılan taraflar, bu yöndeki iradelerini rahip hukukçu (magistra) önünde ortaya koymalarının ardından rahip hukukçunun addictio’su ile mülkiyet devralana intikal etmekteydi. Taditio ise, zilyetliğin devri yoluyla mülkiyetin naklini ifade etmekteydi. Ancak bunun için, eşyanın teslimi geçerli bir hukuki sebebe dayanmalı ve teslim mülkiyetin devri amacıyla yapılmalıydı. Bkz. Umut, **a.g.e.**, s. 441 vd.; Karadeniz-Çelebican, **a.g.e.**, s. 168 vd.; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 59 vd.

²⁸ Taşınmazlar bakımından borçlandırıcı işlemin gerekliliği TMK m. 706/1 hükmünde, “*Taşınmaz mülkiyetinin devrini amaçlayan sözleşmelerin geçerli olması, resmî şekilde düzenlenmiş bulunmalarına bağlıdır.*” şeklinde ifade edilmektedir. Buna karşılık, taşınırlarda mülkiyetin kazanılmasını düzenleyen TMK m. 763 hükmünde, mülkiyetin nakli için zilyetliğin devrinin gerektiği düzenlenmekle birlikte, borçlandırıcı işlemle söz edilmemektedir. Ancak öğretide, taşınır

sözleşme) aşamalarından oluşmaktadır. Borçlandırııcı işlem, tasarruf işleminin hukuki sebebini oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle mülkiyet hakkının kazanılmasının hukuki dayanağı borçlandırııcı işlemdir. Borçlandırııcı işlem, sağlararası bir sözleşme (satış, trampa gibi) şeklinde ortaya çıkabileceğı gibi, ölüme bağılı bir tasarruf (belirli mal bırakma) şeklinde de ortaya çıkabilir. Kanun koyucu, kural olarak²⁹, söz konusu işlemlerin geçerliliğini şekil şartına tâbi tutmamıştır.

Borçlandırııcı işlem, mülkiyet hakkının diğerk tarafa intikalini sađlamaz³⁰, ayrıca tasarruf işlemine de ihtiyaç vardır. Tasarruf işlemi, taşınırlarda zilyetliğin devri olarak ortaya çıkarken, taşınmazlarda tescil (tescil talebi) olarak ortaya çıkmaktadır³¹. Ancak iki kavram birbirinden farklıdır. Şöyle ki, tescil talebi tek taraflı bir hukuki işlem iken, zilyetliğin devri iki taraflı bir hukuki işlemdir³². Zilyetliğin devri ile birlikte mülkiyetin diğerk tarafa intikali için, tarafların bu hususta anlaşmış olmaları, diğerk bir ifade ile aynı sözleşme yapmış olmaları da gerekmektedir³³. Bu noktada özellikle vurgulanmalıdır ki, zilyetliğin devri mülkiyetin intikali amacına yönelik olmalıdır, aksi halde mülkiyet diğerk tarafa geçmez³⁴. Ayrıca zilyetliğin devri sonucu mülkiyetin diğerk tarafa geçmesi için, mülkiyeti devreden tarafın tasarruf yetkisine sahip olması şarttır³⁵. Bahsettiğimiz bu

mülkiyetinin borçlandırııcı işleminden (hukuki sebepten) yoksun bir şekilde kazılamayacağı kabul edilmektedir. Bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 494.

²⁹ Örneğın vasiyetname bakımından aranan şekil şartı için bkz. TMK m. 531.

³⁰ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 670.

³¹ Eren'e göre, taşınmaz mülkiyetinin devrinde tasarruf işlemini tescil talebi ile tescil işlemi birlikte oluşturmaktadır. Bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 205-206; Sirmen'e göre, taşınmaz mülkiyetinin kazanılmasında tasarruf işlemi tescil talebi ile varlık kazanmakta ancak tasarruf işleminin sonuç doğurabilmesi, tamamlayıcı unsur olan tescil işlemi ile gerçekleşmektedir. Bkz. Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 184-185; Gürsoy/Eren/Cansel, taşınmaz mülkiyetinin devrinde sadece tescil işleminin tasarruf işlemini oluşturduğunu ifade etmektedir. Bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 672.

³² Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 375.

³³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 850; Erol Cansel, "Menkul Mülkiyetinin Geçişinin İlliğı Meselesi ve Aynı Sözleşme Kavramı", **İmran Öktem'e Armağan**, Ankara, 1970, s. 350 vd.; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 309.

³⁴ Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 375; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 672; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 309.

³⁵ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 673; Devredenin tasarruf yetkisinin bulunmaması halinde devir kural olarak geçersizdir. Ancak bir taşının emin sıfatıyla zilyedinden iyi niyetle mülkiyet hakkı edinilmişse, devredenin tasarruf yetkisi bulunmasa dahi bu edinim korunur (TMK m. 988). Benzer şekilde, tapudaki sicile güvenerek tasarruf yetkisi bulunmayan fakat tapuda malik olarak gözüken kişiden iyi niyetle kazanılan mülkiyet hakkı korunur (TMK m. 1023).

hususlara uygun olarak zilyetliğin devredilmesi halinde, malikin taşınır üzerindeki mülkiyet hakkı sona ererken, taşınırı devralan kişinin mülkiyet hakkı doğmaktadır.

2. Aslen Kazanma

Mülkiyeti kazanma yollarından bir diğeri, “*aslen kazanma*”dır. Aslen kazanma, bir kişinin, başkasının onayına ihtiyaç duymaksızın eşya üzerindeki mülkiyet hakkını, kendi eylemiyle yahut eşyanın doğal veya yapay yollardan değişikliğe uğraması sonucunda kazanmasını ifade eder³⁶. Burada mülkiyet hakkı, hakkın kazanıldığı an itibarıyla doğmaktadır³⁷. Kökeni Roma hukukuna³⁸ dayanan aslen kazanmanın konusunu, taşınır mülkiyetinin yanı sıra taşınmaz mülkiyeti de oluşturabilir. İşaret edilmelidir ki, kanunda düzenlenmeyen bir yoldan mülkiyetin aslen kazanılması mümkün değildir³⁹.

Taşınır mülkiyetinin TMK hükümleri uyarınca aslen kazanılması öğretide çeşitli ayrımlara tâbi tutulmuştur. Bu ayrımlardan ilki, sahipli ve sahipsiz taşınırlar bakımından yapılmaktadır⁴⁰. TMK’nda yer alan “*Sahiplenme*” (TMK m. 767-768) ve “*Define*” (TMK m. 772) hükümleri, sahipsiz taşınırlarda mülkiyeti aslen kazanma hallerini düzenlerken; “*Bulunmuş eşya*” (TMK m. 769-771), “*Düşen veya sürüklenen şeyler*” (TMK m. 774), “*İşleme*” (TMK m. 775), “*Karışma ve birleşme*” (TMK m. 776) ile “*Kazandırıcı zamanaşımı*” (TMK m. 777) hükümleri mülkiyeti başkasına ait olan taşınırlarda aslen kazanma hallerini düzenlemektedir.

Aslen kazanmaya ilişkin bir diğer ayrım, kazananın iradesinin bulunup bulunmaması, başka bir ifade ile hukuki olay veya kazananın maddi fiili bakımından

³⁶ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 718-719, N. 3; Tekinay, **a.g.e.**, s. 15; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 678; Haluk Nami Nomer/Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 294; Ergüne, **a.g.e.**, s. 231.

³⁷ Ergüne, **a.g.e.**, s. 232.

³⁸ Roma hukukunda mülkiyetin aslen kazanılması, *usucapio* (zamanaşımı yoluyla kazanma), *occupatio* (sahiplenme ve işgal), *thesaurus* (define iktisabı), *specificatio* (işleme), *accessio* (birleşme), *confusio* ve *commixtio* (karışma ve birleşme) ve *fructus* (semerelerin aslen kazanılması) yolları ile mümkün olmakta idi. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Umur, **a.g.e.**, s. 246-433; Karadeniz-Çelebican, **a.g.e.**, s. 152-168.

³⁹ Ergüne, **a.g.e.**, s. 231.

⁴⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 866; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 384; Ergüne, **a.g.e.**, s. 231.

yapılmaktadır⁴¹. Söz konusu ayırımın temelinde aslen kazanmanın, hukuki işleme değil, hukuki olaya ya da hakkı kazanan kişinin fiiline dayanması yatmaktadır⁴². Zira aslen kazanma için mülkiyetin intikaline dair herhangi bir anlaşma gerekmediği gibi, hakkın doğumu açısından başkasının iradesine de gerek bulunmamaktadır⁴³. Bu bakımdan, sahiplenme, işleme, bulunmuş eşya ve zamanaşımı gibi aslen kazanma hallerinde, kazanan kişinin iradi fiili, mülkiyetin kazanılması için yeterlidir. Buna karşılık, karışma ve birleşme, define gibi aslen kazanma hallerinde, kazanan kişinin iradesi dikkate alınmaksızın, hukuki olay neticesinde mülkiyet kendiliğinden kazanılmaktadır. Aslen kazanmanın hukuki işleme dayanmamasının bir diğer sonucu, kazanan kişinin ayırt etme gücüne sahip olmasının yeterli olmasıdır⁴⁴. Dolayısıyla, ayırt etme gücüne sahip küçükler, kanunda öngörülen koşulların varlığı halinde, taşınır mülkiyetini aslen kazanabilirler.

Mülkiyetin aslen kazanılmasında yapılan bir diğer ayırım, kazananın eşya üzerinde zilyetlik kurup kurmamasına göre yapılmaktadır⁴⁵. Bu ayırmada, sahiplenme, işleme, bulunmuş eşya ve kazandırıcı zamanaşımı yolları ile mülkiyeti kazanabilmenin ön koşulu, kazananın eşya üzerinde zilyetlik kurmuş olmasıdır. Buna karşılık, define, karışma ve birleşme ile düşen ve sürüklenen şeyler hakkındaki kazanmada kazananın iradi olarak eşya üzerinde zilyetlik kurması gerekli değildir.

TMK’nda taşınmaz mülkiyetinin aslen kazanılmasına ilişkin hükümlere de yer verilmektedir. Bu kapsamda, “İşgal” (TMK m. 707), “Yeni arazi oluşması” (TMK m. 708), “Arazi kayması” (TMK m. 709), “Kazandırıcı zamanaşımı” (TMK m. 712, TMK m. 713) düzenlemeleri karşımıza çıkmaktadır. Sonuç itibarıyla ifade edilmelidir ki, aslen kazanmaya ilişkin koşullar, düzenlendiği hukuki müessese dahilinde değerlendirilmelidir⁴⁶. Aslen kazanma yollarının kapsamı dikkate

⁴¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 866; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 383-384; Eren, **a.g.e.**, s. 508; Ergüne, **a.g.e.**, s. 232-233.

⁴² Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 294.

⁴³ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 678; Serozan, **a.g.e.**, s. 311; Eren, **a.g.e.**, s. 508.

⁴⁴ Ergüne, **a.g.e.**, s. 233; Aslen kazanma için ayırt etme gücünü aramayan görüş için bkz. Serozan, **a.g.e.**, s. 311; Hukuki olay neticesinde mülkiyetin aslen kazanıldığı hallerde (karışma ve birleşme, define) ayırt etme gücü dahi aranmamaktadır. Bkz. Ergüne, **a.g.e.**, s. 233.

⁴⁵ Serozan, **a.g.e.**, s. 309.

⁴⁶ Ergüne, **a.g.e.**, s. 232.

alındığında, tamamının tek bir çalışmada incelenmesi oldukça güçtür⁴⁷. Bu nedenle, burada konumuzun temelini oluşturan taşınır mülkiyetinin aslen kazanılmasına dair genel açıklamalara yer verilmiştir.

II. GEMİ TANIMI

A. Gemi Kavramı

Deniz ticareti hukukunun önemli kavramlarından olan “gemi”, ulusal ve uluslararası düzenlemelerde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bunun nedeni, her düzenlemenin farklı hukuki ihtiyaçları karşılamaya yönelik olması ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda gemi kavramının yeniden tanımlanması gerekliliğidir⁴⁸. Gerçekten Türk hukukunda da çeşitli kanun ve yönetmeliklerde birbirinden farklı “gemi” tanımları karşımıza çıkmaktadır⁴⁹.

Bu bağlamda, 4922 sayılı Denizde Can ve Mal Koruma Hakkında Kanun⁵⁰ m. 1/B hükmü uyarınca gemi, “*Adı, tonilatosu ve kullanma amacı ne olursa olsun, denizde kürekten başka aletle yola çıkabilen her aracı*” ifade etmektedir.

⁴⁷ Taşınır ve taşınmaz mülkiyetini aslen kazanma yolları bunlardan ibaret değildir. Hukukumuzda çeşitli kanunlarda düzenlenen birçok aslen iktisap hali mevcuttur. Bunlardan bazıları şunlardır: “Ayni ikame” (TMK m. 770/3), “istimval”, “müsadere”, “cebri artırma”, “mahkeme kararı”, “semerenin ürünün aslında kopup ayrılması” (TMK m. 685), “söküp alma hakkı” (TMK m. 801/2, 994/2), “vakfa özgülenen malların, tüzel kişilik kazanması ile birlikte vakfa geçmesi” (TMK m. 105/1), “birleşen ticaret şirketlerine ait malların mülkiyetinin yeni şirkete geçmesi” (TTK m. 153/1), “hukuka veya ahlâka aykırı amaç güttüğü için kişiliği mahkeme kararıyla sona eren tüzel kişinin malvarlığı her hâlde ilgili kamu kuruluşuna geçmesi” (TMK m. 54/3). Bkz. Serozan, **a.g.e.**, s. 309-311; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 257-258.

⁴⁸ Tahir Çağa/Rayegan Kender, **Deniz Ticareti Hukuku I (Giriş, Gemi, Donatan ve Kaptan)**, 15. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009, s. 46; Emine Yazıcıoğlu, **Deniz Ticareti Hukuku (Kender/Çetingil)**, 16. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 47, dn. 75; Turgut Kalpsüz, **Deniz Ticareti Hukuku**, C. I, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971, s. 74; Tanım farklılığının ortadan kaldırılması gerektiği yönünde bkz. Cüneyt Süzel, “Türk Mevzuatında Gemi Tanımı”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan**, C. II, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 1644.

⁴⁹ Farklı düzenlemelerde “Gemi” dışında bazı araçlara ilişkin tanımlara da yer verilmektedir. Örneğin, Turizmi Teşvik Kanunu (RG: 16.3.1982, Sayı: 17635) m. 3/1-i alt bendi (1) uyarınca yat, “*Kamarası, tuvaleti, lavabosu, mutfağı olan, ticarî olarak veya ticarî olmadan gezi ve spor amacıyla kullanılan, yük, yolcu ve balıkçı gemisi niteliğinde olmayan, taşıdığı yolcu sayısı onikiyi geçmeyen veya kabotaj seferinde yüz mille sınırlı, en yakın karadan yirmi milden fazla uzaklaşmamak şartıyla taşıdığı yolcu sayısı otuzaltıyı geçmeyen ve tonilato belgesinde yat olduğu belirtilen gemiyi*” ifade eder.; Denizde Çatışmayı Önleme Tüzüğü (RG: 29.4.1978, Sayı: 16273) Kural 3/1-a uyarınca tekne, “*Su üstünde kalkarak seyreden ve deniz uçakları dahil, su üzerinde taşıma aracı olarak kullanılmakta olan veya kullanılmaya elverişli bulunan hertürlü deniz aracını içine alır.*” şeklinde tanımlanmaktadır.

⁵⁰ RG: 14.6.1946, Sayı: 6333.

Su Ürünleri Kanunu⁵¹ m. 2 hükmünde gemi, *“Tonajı ve adı ne olursa olsun, denizlerde ve içsularda su ürünleri araştırmasında, istihsalinde, naklinde, işlenmesinde kullanılan kayık, sandal, yelkenli, şat, salmavna gibi vasıtalarla buharlı veya motorlu bilümun yüzer vasıtalar.”* şeklinde tanımlanmaktadır.

Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği (BKUY) m. 4/f hükmü uyarınca gemi, *“Cinsi, tonilatosu ve kullanma amacı ne olursa olsun, denizde kürekten başka aletle yola çıkabilen her aracı”* ifade etmektedir.

Çalışma konumuz itibariyle TTK’nda ve 4490 sayılı Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu⁵² (TUGSK)’nda yer alan gemi tanımı önem taşımaktadır. Zira MGS’ne veya TUGS’ne kaydedilmek istenen bir geminin her şeyden önce TTK veya TUGSK anlamında bir gemi olması, başka bir ifade ile bu kanunlarda yer alan gemi tanımına uyan bir gemi olması gerekmektedir⁵³.

Gemi, TTK m. 931/1 hükmünde *“Tahsis edildiği amaç, suda hareket etmesini gerektiren, yüzme özelliği bulunan ve pek küçük olmayan her araç, kendiliğinden hareket etme imkanı bulunmasa da, bu Kanun bakımından “gemi” sayılır”*⁵⁴ şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre, bir aracın TTK anlamında gemi

⁵¹ RG: 4/4/1971, Sayı: 13799.

⁵² RG: 21/12/1999, Sayı: 23913; 4490 sayılı TUGSK hakkında değişiklikler için bkz. 02.12.2004 tarihli 5266 sayılı Kanun (RG: 09/12/2004, Sayı: 25665); 28.08.2016 tarih ve 6745 sayılı Kanun (RG: 07/09/2016, Sayı: 29824); 18.01.2017 tarih ve 6770 sayılı Kanun (RG: 27/01/2017, Sayı: 29961).

⁵³ Geminin MGS’ne ve TUGS’ne kaydı, konumuz kapsamında gemi üzerindeki mülkiyet ve diğer aynı haklara uygulanacak hükümlerin tespiti bakımından önemli olup, bu konu hakkındaki açıklamalara “Gemi Mülkiyetinin Aslen Kazanılması” başlığı altında yer verilmiştir.

⁵⁴ eTTK m. 816 hükmünden farklı olarak, TTK m. 931 hükmünde “tekne” kavramı yerine “araç” kavramı kullanılarak “gemi” kavramının kapsamı genişletilmiştir. TTK m. 931 hükmünün gerekçesinde söz konusu değişikliğin nedeni olarak, teknik ve ekonomik hayattaki gelişmeler gösterilmiştir. Bir diğer farklılık, TTK m. 931 hükmünde “deniz” kavramı yerine “su” kavramının tercih edilmiş olmasıdır. Madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere, hükümde “su” kavramına yer vererek TTK’nun “Deniz Ticareti” başlığı altında yer alan Beşinci Kitap hükümlerinin içsu gemilerine ve içsularda yapılan taşımalara da uygulanması amaçlanmıştır. Ancak bu durum öğretide eleştirilmiş ve çözüm olarak, *“bu kitap hükümleri, niteliğine uygun olduğu ölçüde iç su gemileri ve iç sularda taşıma hakkında da uygulanır. Bu kitap hükümlerinin iç su gemileri ile iç su taşımalarına uygulanmasında “deniz” terimi “iç su”, “gemi” terimi “iç su gemisi”, navlun sözleşmesi” terimi de “iç su taşıma sözleşmesi” olarak anlaşılır.”* şeklinde bir düzenlemenin yerinde olacağı ifade edilmiştir (Ergon A. Çetingil/Rayegan Kender/Samim Ünan/Emine Yazıcıoğlu, “TTK Tasarısı’nın “Deniz Ticareti” Başlıklı 5. Kitabında Yer Alan Hükümler Hakkında”, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Değerlendirmeler- Deniz Hukuku Dergisi (Özel Sayı)**, İstanbul, Ocak 2006, s. 8; İnci Deniz Kaner, **Deniz Ticareti Hukuku I-II**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019, s. 16, dn. 88). TTK m. 931 hükmünde yapılan söz konusu değişiklikler ile birlikte, MGS’ne kaydedilebilen gemilerin kapsamının genişletilmesi, aynı zamanda TTK’nun “Aslen iktisabı” başlığı altında yer alan hükümlerin uygulanabileceği gemilerin kapsamını da genişletmiştir; Mehaz Alman Ticaret Kanunu

niteliğine sahip olabilmesi için öncelikle suda hareketi gerektiren bir amaca tahsis edilmiş olması gerekmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, aracın tahsis amacı bakımından hükümde herhangi bir sınırlama yapılmadığından, aracın “gemi” olarak tanımlanabilmesi için hangi amaca tahsis edildiğinin bir önemi bulunmamaktadır⁵⁵. Ancak yüzme kabiliyeti bulunmasına rağmen tahsis edildiği amaç suda hareket etmesini gerektirmeyen araçlar TTK anlamında gemi değildir⁵⁶. Örneğin yüzme kabiliyeti bulunmakla birlikte sürekli olarak sabit şekilde otel, restoran veya müze olarak kullanılan su araçları TTK anlamında gemi kabul edilmemektedir⁵⁷. Ayrıca suda hareket kabiliyetine sahip olmamaları sebebiyle inşa aşamasında olan gemiler de TTK anlamında gemi değildir⁵⁸.

TTK m. 931/1 hükmünde ayrıca aracın suyun altında veya üstünde yüzebilme özelliğinin bulunması gerektiğine yer verilmiştir⁵⁹. Ancak hükümde “yüzme özelliği”ne yer verilmesi esasen gerekli değildir⁶⁰. Zira suda hareket etmesini gerektiren bir amaca tahsis edilen araçların yüzme özelliği mevcuttur.

Suda hareketi gerektiren bir amaca tahsis ve yüzme özelliği unsurlarının varlığı, TTK anlamında gemiden söz edebilmek için yeterli değildir. Ayrıca aracın “pek küçük olmama”sı da gereklidir. TTK m. 931 hükmünde böyle bir unsura yer verilmesindeki amaç, belirli bir boyutun altında olan araçlara TTK’nun deniz ticareti

(Handels Gesetz Buch-HGB)’na bakıldığında gemi tanımına yer verilmediği, bu hususun doktrine bırakıldı görülmektedir. Alman hukuk doktrininde gemi, “gövdesi itibarıyla yüzme özelliğine sahip, pek küçük olmayan, suyun altında veya üzerinde hareket edebilen, insan veya eşya taşınabilen araç” şeklinde tanımlanmaktadır. Bkz. Rolf Herber, **Seehandelsrecht Systematische Darstellung**, 2. Auflage, de Gruyter Verlag, Berlin, 2016, s. 93.

⁵⁵ Sami Okay, **Deniz Ticareti Hukuku I**, 3. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1970, s. 83-84; Kerim Atamer, **Deniz Ticareti Hukuku I**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017, s. 666; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 84.

⁵⁶ Fahiman Tekil, **Deniz Hukuku**, 6. Baskı, Alkım Yayınları, İstanbul, 2001, s. 70-71; Kaner, **a.g.e.**, s. 17; Bülent Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku-I (Ders Kitabı) Giriş-Gemi-Donatan ve Navlun Sözleşmeleri**, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 30.

⁵⁷ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 83; Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 46.

⁵⁸ Adil İzveren, **Deniz Ticareti Hukuku**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1966, s. 37; Tekil, **a.g.e.**, s. 69; Sami Akıncı, “Gemi Mülkiyeti”, **İÜHF**, C. XXIII, S. 3-4, 1958, s. 296; Adil İzveren/Nisim Franko/Ahmet Çalık, **Deniz Ticaret Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1994, s. 21.

⁵⁹ Herber, **a.g.e.**, s. 94; Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 46; Atamer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 666; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 80.

⁶⁰ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 49; Atamer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 667; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 27.

hükümlerinin uygulanmasının önüne geçmektir⁶¹. Ancak pek küçük olmama unsurunun tespiti her zaman kolay değildir⁶². Bu tespit denizcilik alanında kabul edilen genel standartlar ve uygulamalar dikkate alınarak yapılır⁶³.

TTK m. 931’de aracın kendiliğinden hareket etme kabiliyetine sahip olmasının zorunlu olmadığı hükme bağlanmıştır⁶⁴. Buna göre, yukarıda belirtilen diğer unsurların mevcut olması koşuluyla, başka bir araç (örneğin römorkör) tarafından yözdürülebilen araçlar da TTK anlamında gemi sayılır.

Bahsettiğimiz unsurların geçici surette kaybedilmesi aracın gemi niteliğine hanel getirmezen, söz konusu unsurların sürekli olarak kaybedilmesi gemi niteliğinin sona ermesine neden olacaktır⁶⁵. Bu bağlamda, suda hareketi gerektiren bir amaca tahsis edilmelerine rağmen geçici olarak otel, depo, misafırhane olarak kullanılan gemiler, TTK anlamında gemi olma özelliklerini yitirmezler⁶⁶.

TUGSK m. 2/a hükmü uyarınca gemi ise, “*Kabotaj ve/veya kabotaj harici sularda ticari amaçla kullanılan her türlü yük, yolcu ve açık deniz balıkçı gemileri ile özel maksatlı ve özel yapıllı gemileri*” ifade etmektedir.

Göröldüğü üzere, Türk mevzuatlarında yer alan gemi tanımları birbirinden farklılık göstermektedir. Bu durum, çalışma konumuz itibariyle yeknesak bir gemi tanımı yapılmasını olanaksız kılmaktadır. Gemi mülkiyetinin aslen kazanılması gerek özel hukuk gerekse kamu hukuku hükümleri uyarınca farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla “gemi” kavramı her bir aslen iktisap yolu bakımından farklılık gösterebilmektedir. Bu sebeple, gemi üzerindeki mülkiyet hakkının aslen kazanılmasını incelediğimiz çalışmamızda, ilgili her başlık altında aslen kazanmanın konusunu oluşturan gemiye ilişkin ayrıca açıklama yapılacaktır.

⁶¹ Murat Aydın, “Gemilerin Kaydedilmesi ve Kayıtlarının Silinmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE, İstanbul, 2018, s. 14.

⁶² Açık deniz gemilerinin söz konusu unsuru her halde sağladığı, bu unsurun içsu gemileri bakımından pratik bir öneme sahip olduğu yönünde bkz. Herber, **a.g.e.**, s. 93.

⁶³ Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 47; Kaner, **a.g.e.**, s. 17; Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 49; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 77; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 31; eTTK m. 816 hükmünde de yer alan “pek küçük olmama” unsurunun, aracın denize ve yola elverişli bulunması ile ilgili olduğu, dolayısıyla normal şartlarda bir deniz yolculuğu yapamayacak olan küçük sandal, yelkenli, motorbot ve ufak teknelerin bu unsuru taşımadığı yönünde bkz. İzveren, **a.g.e.**, s. 37; İzveren/Franko/Çalık, **a.g.e.**, s. 21.

⁶⁴ Hükümünün gerekçesinde de belirtildiği üzere, yüzen havuzlar, mavnalar, şatlar ve hovercraftlar TTK m. 931/1 hükmü gereğince gemi sayılacaktır.

⁶⁵ Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 47; Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 49.

⁶⁶ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 82; Tekil, **a.g.e.**, s. 71.

B. Geminin Hukuki Niteliği

Taşınır eşya, kendi kendine hareket ederek veya dışarıdan bir güç vasıtasıyla hareket ettirilerek halihazırda bulunduğu yerden başka bir yere taşınabilen eşyayı ifade eder⁶⁷. Nitekim taşınır mülkiyetinin konusunu düzenleyen TMK m. 762 hükmünde, “*nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddî şeyler*” ifadesine yer verilmesi, öğretide yapılan taşınır eşya tanımını destekler niteliktedir.

6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu⁶⁸ (eTTK) döneminde, gemi sicile kayıtlı olsun ya da olmasın hukuki niteliğinin taşınır eşya olduğu ve gemi hakkında bazı hallerde⁶⁹ taşınmazlara ilişkin hükümlerin uygulanması onun taşınır eşya niteliğini değiştirmedeği kabul edilmekte idi⁷⁰. Günümüz öğretisinde yapılan taşınır eşya tanımı uyarınca geminin taşınır niteliğine sahip olduğu açık olmasına rağmen, TTK m. 936 hükmünde, “*Sicile kayıtlı olup olmadıklarına bakılmaksızın bütün gemiler bu Kanunun ve diğer kanunların uygulanmasında taşınır eşyadandır.*” denilerek bu husus ayrıca hüküm altına alınmıştır. Öte yandan TTK m. 937/1’de, “*Bu Kanunda, İcra ve İflas Kanununun taşınmazlara ilişkin hükümlerine tâbi olacağı açıkça bildirilen gemiler hakkında 936’ncı madde hükmü uygulanmaz.*” düzenlemesine yer verilmiştir. Her iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu⁷¹ (İİK)’nin taşınmazlara ilişkin hükümlerine tâbi gemilerin, taşınır eşya niteliğine sahip olmadığı sonucuna ulaşılması mümkün gözükmele birlikte, bu sonuç hatalıdır. Zira Kanun’da bazı gemilerin, İİK’nun veya başka bir kanunun taşınmazlar hakkındaki hükümlerine tâbi kılınması⁷², geminin hukuki niteliğini değiştirmemekte, dolayısıyla bu hallerde de geminin taşınır niteliği devam

⁶⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 847; Serozan, **a.g.e.**, s. 252; Eren, **a.g.e.**, s. 489.

⁶⁸ RG: 9.7.1956, Sayı: 9353

⁶⁹ eTTK m. 891 hükmünde, bazı Medeni Kanun hükümlerinin uygulanması bakımından “taşınmaz” kavramının sicile kayıtlı gemileri de kapsadığı düzenlenmekteydi.

⁷⁰ Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 54; Geminin, nev’i şahsına münhasır bir şey olduğu yönünde bkz. Okay, **a.g.e.**, s. 107.

⁷¹ RG: 19.6.1932, Sayı: 2128.

⁷² Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan bazı hükümler ile gemiler, farklı kanunlarda yer alan taşınmaz hükümlerine tâbi kılınmıştır. Söz konusu hükümler şunlardır: TTK m. 1017: “*Gemi üzerindeki ipoteklerin dereceleri, Türk Medenî Kanununun taşınmaz rehni hakkındaki hükümlerine göre belirlenir.*”; TTK m. 1060/1: “*Sicile kayıtlı gemi üzerindeki intifa hakkı Türk Medenî Kanununun taşınmazlar üzerindeki intifa hakkı hükümlerine tâbidir.*”; TTK m. 1383: “*Bir sicile kayıtlı olan Türk ve yabancı bayraklı gemiler, İcra ve İflas Kanununun taşınmazların satışına ilişkin hükümlerine göre, ... paraya çevrilirler.*”

etmektedir⁷³. Nitekim TTK m. 936 hükmünün gerekçesi⁷⁴ incelendiğinde, hükmün düzenlenme amacının geminin hukuki niteliğinin hüküm altına alınması değil, İİK m. 23/4 hükmünün 6103 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun⁷⁵ (TTKYUK) ile yapılan değişiklikten önceki halinin neden olduğu eğilimdir. Söz konusu hükümde geçen, “*Gayrimenkul tabiri gemi siciline kayıtlı gemilere de şamildir...*” ifadesi, uygulamada sicile kayıtlı gemilerin taşınmaz olarak kabul edilmesi yönünde hatalı bir kanaatin oluşmasına neden olmuş idi⁷⁶. Söz konusu yanlış anlaşılmanın ortadan kaldırılması için TTK m. 936 hükmü düzenlenmiş ve ayrıca TTKYUK m. 41 hükmü ile İİK m. 23 hükmüne, “*Açıkça öngörülen istisnalar dışında, bayrağına ve bir sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler hakkında bu Kanunun taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır. Bu Kanun uyarınca gemi siciline verilecek şerhler, Türk Ticaret Kanunu’nun 977’nci maddesi hükmüne tâbidir.*” şeklinde ekleme yapılmıştır.

III. GEMİ MÜLKİYETİ

A. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu’nda gemi mülkiyetine ilişkin hükümler, “Deniz Ticareti” başlıklı Beşinci Kitap’ın “Gemi” başlıklı Birinci Kısım’ının Dördüncü Bölüm’ünde “Mülkiyet ve Diğer Ayni Haklar” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu bölüm altında yapılan ilk ayırmada “Uygulanacak Hükümler” tespit edilmiş, ardından ikinci ayırmada “Mülkiyet”, üçüncü ayırmada “Gemi Rehni” ve son olarak dördüncü

⁷³ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 54.

⁷⁴ “...2004 sayılı Kanunun bazı gemileri taşınmaz hükümlerine tâbi tutan 23’üncü maddesinin dördüncü fıkrası, uygulamada bütün gemilerin taşınmaz hükmünde tutulması eğilimine yol açmıştır. Türk Özel Hukuk ilkelerine tümüyle aykırı olan bu eğilim, 2004 sayılı Kanunun 23’üncü maddesinin isabetsiz bir yorumuna dayanmaktaydı; nitekim o maddeye göre sicile kayıtlı gemiler yalnızca o Kanunun uygulanması bakımından taşınmazlara ilişkin hükümlere tâbi tutulmuştu. Dolayısıyla gemileri genel olarak taşınmaz saymayı haklı gösterecek bir yasal düzenleme yoktu. Bu konudaki tereddütleri tümüyle ortadan kaldırmak amacıyla, çeşitli yabancı kanunlarda olduğu gibi, bir genel hüküm sevk edilerek gemilerin “taşınır” olduğu bu maddede açıklığa kavuşturulmuştur. Dolayısıyla, bu Kanunda özel hüküm (örneğin, 997 ve 1130 uncu maddeler) bulunmayan hallerde, bütün gemilere, bayrağı ve sicili ne olursa olsun, taşınır eşyaya ait hükümler uygulanacaktır (örn. gemi inşa ve tamir sözleşmeleri, gemi satış sözleşmeleri). Bu kuralın uygulanmadığı, istisnai haller, Tasarının bir sonraki 937’nci maddesinde gösterilmiştir.”

⁷⁵ RG: 14/2/2011, Sayı: 27846

⁷⁶ Talih Uyar/Alper Uyar/Cüneyt Uyar, **6352 sayılı, 2.7.2012 tarihli Kanun ve 6103 sayılı 14.1.2011 tarihli Kanun ile İcra ve İflas Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler, Getirilen Yenilikler ve Bu Konulara İlişkin Son içtihatlar**, 2015, (Çevirimiçi) www.izmirbarosu.org.tr, 24.04.2021.

ayrımnda “İntifa Hakkı” konularına dair hükümler düzenlenmiştir. Konumuzu ilgilendiren hükümler, “Mülkiyet” başlıklı ikinci ayrımda yer almaktadır (TTK m. 998-1011)⁷⁷.

Türk Gemi Siciline⁷⁸ kayıtlı gemiler ve kayıtlı olmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet ve diğer aynı haklara, ileride değineceğimiz üzere, farklı kanun hükümleri uygulanmaktadır. Ancak bu durum, daha önce de ifade edildiği üzere, geminin taşınır eşya niteliğini değiştirmemektedir. Bu nedenle, gemi üzerindeki mülkiyet hakkı TMK m. 684 hükmünde düzenlenmiş olan mülkiyet hakkından farklı değildir. Dolayısıyla gemi maliki, hukuk düzeninin sınırları içinde, gemi üzerinde kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir. Ayrıca haklı bir sebep olmaksızın gemiyi elinde bulunduran kişilere karşı istihkak davası açabileceği gibi, el atmanın önlenmesini de dava edebilir (TMK m. 684).

Görüldüğü üzere, gemi üzerindeki mülkiyet hakkının kapsamı ve bu hakkın korunmasında TMK’nda taşınırlar hakkında öngörülen genel hükümler geçerlidir. Ancak, bu konu değerlendirilirken gemi üzerindeki mülkiyet hakkının kazanılması (TTK m. 998-1011) ve kaybedilmesi (TTK m. 1003-1005) konularına ilişkin TTK’nda yer alan özel düzenlemeler göz ardı edilmemelidir.

B. Gemi Mülkiyetini Kazanma Yolları

1. Gemi Mülkiyetinin Devren Kazanılması

Gemi üzerindeki mülkiyet hakkının devren kazanılması⁷⁹, tıpkı taşınırlarda olduğu gibi, borçlandırıcı işlem⁸⁰ ve tasarruf işlemi (kazandırıcı işlem)

⁷⁷ Söz konusu hükümlerden bazılarının 15.11.1940 tarihli ve Gesetz über Rechte an eingetragenen Schiffen und Schiffsbauwerken (SchRG-Sicile Kayıtlı Gemiler ve Yapılar Üzerindeki Haklar Kanunu) isimli Alman kanununun kaynaklık etmektedir. Söz konusu düzenleme çalışmamız bakımından önem arz ettiğinden, yeri geldikçe bu hükümlere de değinilecektir. Görüldüğü üzere, Türk hukukunda gemiler üzerindeki haklara ilişkin düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu’nda yer alırken; Alman hukukunda gemiler üzerindeki haklara ilişkin düzenlemeler Alman Ticaret Kanunu’nda değil, ayrı bir kanunda yer almaktadır. Kanun metni için bkz. (Çevirimiçi) <http://www.gesetze-im-internet.de/schrgl/30.11.2020>.

⁷⁸ “Türk Gemi Sicili” ifadesi, MGS, TUGS ve Yapı Halindeki Gemilere Özgü Sicili kapsamaktadır. Bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 155.

⁷⁹ Gemi mülkiyetinin hukuki işlem yoluyla kazanılması konumuz dışında kalmakla birlikte, ileride ele alacağımız gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasının şartlarından biri olan “gemi sicilindeki yolsuz tescil koşulu”nun anlaşılabilmesi için, bu başlık altında gemi mülkiyetinin devrinde

aşamalarından oluşmaktadır⁸¹. TTK’nda gemi mülkiyetinin devrine ilişkin borçlandırııcı işlemler hakkında özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu işlemlerin şekli ve geçerliliği hakkında genel hükümler uygulanır. Buna karşılık, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin devrine ilişkin tasarruf işlemi hakkında TTK m. 1001 hükmü düzenlenmiştir. Hükme göre, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin devri için tarafların mülkiyetin devri konusunda anlaşması (aynı sözleşme) ve geminin zilyetliğinin diğer tarafa geçirilmesi⁸² (kazandırıcı işlem) gerekmektedir⁸³. Görüldüğü üzere, gemi mülkiyetinin devrinde tasarruf işlemi, eşya hukukunda “taşınır”lara ilişkin tasarruf işleminde olduğu gibi, tarafların mülkiyetin devri konusunda anlaştıkları aynı sözleşme ve zilyetliğin devri unsurlarından oluşmaktadır⁸⁴. Bu bağlamda, tasarruf işleminin hüküm ifade etmesi ve bunun sonucunda gemi mülkiyetin intikali için, söz konusu iki unsurun da tamamlanması gereklidir. Mülkiyetin devrine ilişkin anlaşma, imzaların noterce onaylı olması şartıyla yazılı olarak yapılabileceği gibi, gemi sicil müdürlüğünde de yapılabilir (TTK m. 1001/2)⁸⁵. Söz konusu yazılı şekil şartı bir geçerlilik şartı olup, tasarruf

tasarruf işleminin sebebe bağlı bir işlem (illi) mi yoksa sebepten soyut (mücerret) bir işlem mi olduğu üzerinde durmanın yerinde olacağı düşüncesindeyiz. Gemi mülkiyetinin devren kazanılması hakkında bkz. Kübra Yetiş Şamlı, **Gemi Mülkiyetinin Hukuki İşlem Yoluyla Kazanılması**, On iki Levha Yayınları, İstanbul, 2021.

⁸⁰ Gemi mülkiyetinin hukuki işlem yoluyla devrinde uygulamada en çok alım-satım sözleşmesi ile karşılaşılmaktadır. Bunun dışında, trampa, bağışlama, gemi inşa sözleşmesi veya şirket sözleşmesi gibi borçlandırııcı işlemlerle de gemi mülkiyetinin devri yapılabilir. Bkz. Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 97.

⁸¹ Çağa/Kender, **a.g.e.**, s. 97-98; Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 156; Akıncı, **a.g.m.**, s. 346; Zehra Şeker, “Taşınmaz Mülkiyetiyle Karşılaştırmalı Olarak Sicile Kayıtlı Gemi Mülkiyetinin Hukuk İşlem Yoluyla Kazanılması”, **Prof. Dr. Tahir Çağa’nın Anısına Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 472; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 119.

⁸² TTK m. 1001/3 hükmü ile yapılan yönlendirme nedeniyle, ticari işletmeye ait olan geminin mülkiyeti, zilyetliğin devri gerekmeksizin, ticari işletmenin devrine dair yapılan yazılı sözleşme ile birlikte işletmeyi devralana geçer (TTK m. 11/3).

⁸³ Hükümde, eTTK m. 868 hükmünden farklı olarak sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin devri için, geminin zilyetliğinin diğer tarafa geçirilmesi öngörülmüştür. Böylece, madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, gemilerde mülkiyetin devri Türk Medeni Kanunu’nda taşınır mülkiyetinin devri için düzenlenmiş usule uygun hale getirilmiştir.

⁸⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 855; Rona Serozan, “Taşınır Eşya Mülkiyetinin Devrinde: Aynı Tasarruf Sözleşmesinin Borçlanma Sözleşmesinden Ayrılığı ve Soyutluğu. Ayrıca: Aynı Hakkın Sona Erme Bakımından Borçlanma Sözleşmesinden Bağımsızlığı”, **Prof. Dr. Tahir Çağa’nın Anısına Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 397-398; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 375.

⁸⁵ Anlaşmanın gemi sicil müdürünün huzurunda yapılmasının yeterli olup olmadığı ayrıca taraf imzaları hakkında sicil müdürünün onayının gerekip gerekmediği hükümden anlaşılamamakta, ayrıca madde gerekçesinde de bu konu hakkında açıklayıcı bir bilgi bulunmamaktadır. Hüküm tasarı halinde iken, söz konusu muğlaklığın giderilmesi için Kender/Çetingil/Ünan/Yazıcıoğlu tarafından yapılan

işleminin hukuki sebebini oluşturan borçlandırııcı işlemin değil, tasarruf işleminin bir unsuru olan aynı sözleşmenin geçerliliğine ilişkin bir şarttır⁸⁶. Aynı sözleşmenin geçersiz olması halinde, bu geçersizlik tasarruf işlemini de geçersiz kılacağından, geminin zilyetliği geçirilmiş olsa dahi, devralan gemi mülkiyetini kazanamaz. Buna karşılık, tasarruf işleminin hukuki sebebini oluşturan borçlandırııcı işlemin geçersizliğinin, geçerli bir tasarruf işlemine etki edip etmeyeceği, başka bir ifade ile gemi mülkiyetinin devralana intikal edip etmeyeceği hususu, taşınırlarda tasarruf işleminin sebebe bağlı bir işlem mi yoksa sebepten soyut bir işlem mi olduğu ile ilgilidir⁸⁷. Taşınmazlarda bu konuda bir tartışma bulunmamaktadır. Zira Medeni Kanun'da düzenlendiği üzere, taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkı, tasarruf işleminin (tapu siciline tescilin) gerçekleşmesi ile doğmaktadır (TMK m. 1022/1). Tasarruf işleminin mülkiyet hakkını doğurabilmesi ise, onun dayanağı olan borçlandırııcı işlemin mevcut veya geçerli olmasına bağlıdır (TMK m. 1024). Bu durum, taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının devrinde tasarruf işleminin sebebe bağlı bir işlem olmasından kaynaklanmaktadır. Taşınırlar bakımından ise, bu konu hakkında kanunda bir düzenleme bulunmadığından, bu husus doktrinde tartışma konusudur. Doktrindeki baskın görüşe göre⁸⁸, taşınır mülkiyetinin devrinde tasarruf işlemi

“yazılı şekilde yapılmış olan anlaşmada imzaların onanması işlemi gemi sicil müdürü tarafından da yapılabilir.” şeklindeki öneri (bkz. Kender/Çetingil/Ünan/Yazıcıoğlu, **a.g.m.**, s. 50) dikkate alınmamıştır. Çözüm olarak, madde gerekçesinde yer alan *“noter huzurunda yapılabilecek bir anlaşmanın resmi memur vasfını haiz sicil memuru huzurunda da yapılabileceği”* ifadesinden yola çıkılarak hüküm kapsamında noterin sahip olduğu imzaları onama işlevine sicil müdürlüğünün de sahip olduğu savunulmaktadır. Bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 159, dn. 258; Şeker Ögüz ise, hükmün daha geniş yorumlanması gerektiğini belirterek, imzaların sicil müdürlüğü tarafından onaylanması dışında anlaşmanın sicil müdürlüğü huzurunda yapılması halinde de hükümde öngörülen şekil şartının sağlanacağını savunmaktadır. Bkz. Zehra Şeker Ögüz, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Gemi Mülkiyetinin Devrine İlişkin Getirilen Esaslar”, **Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 853.

⁸⁶ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 159; Yetiş Şamlı, **a.g.e.**, s. 133; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 119-120; Haluk Nami Nomer/Baki İlkay Engin, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi**, Özel Borç İlişkileri, C. I, Satış Sözleşmesi, 1. Fasikül, 3. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 58; Cüneyt Süzel, “Bağlama Kütüğü’ne Kayıtlı Araçların Mülkiyetinin Nakli”, (Çevirimiçi) <https://denizhukuku.bilgi.edu.tr>, 12.09.2020, s. 1; Kaner’e göre, borçlandırııcı işlem ve aynı sözleşme şekle tabidir. Bkz. s. 49 vd.; Yener Coşkun ise, aynı sözleşme kavramına değinmemekle birlikte, hükümde öngörülen şekil şartının borçlandırııcı işleme değil, tescil işleminin dayanağı olan anlaşmaya ilişkin olduğunu vurgulamaktadır. Bkz. Hilal Yener Coşkun, “Gemi Mülkiyeti”, **LHD**, C. 12, S. 136, 2014, s. 79-80.

⁸⁷ Turgut Öz, **Taşınır Mülkiyeti Devrinin Borçlandırııcı İşlemlerle İlişkisi-Borç Olmayan Şeyin Ödenmesi-Gerçekleşmeyen Sebebe Dayanan İktisap-Şekle Aykırılığın Dürüstlük Kuralı Yardımıyla Aşılması**, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 42.

⁸⁸ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 673-674; Suad Bertan, **Aynı Haklar-Medeni Kanunun 618-764 üncü Maddelerinin Şerhi**, C. I, Ankara, 1976, s. 941-945; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 369; Mehmet Demir, **4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Taşınır Mülkiyeti (TMK m. 762-778 Şerhi)**, Adalet

sebebe bağlıdır, dolayısıyla borçlandırıcı işlemin geçersizliği tasarruf işleminin de geçersiz olmasına neden olur ve devralan taşınırın mülkiyetini kazanamaz. Bu görüşü savunan yazarlar gerek İsviçre Medeni Kanunu'nda (ZGB-Schweizerisches Zivilgesetzbuch)'nda gerekse TMK'nda, taşınmazlarda sebebe bağlılık hüküm altına alınırken⁸⁹, taşınırlarda buna yönelik hüküm olmadığını, dolayısıyla taşınırlar ile taşınmazların bu konuda tutarlı olması gerektiğinden, taşınırlar açısından da bu prensibin kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşün benimsenmesi halinde, taşınırı devralan mülkiyeti kazanamadığından haksız zilyet konumundadır. Haksız zilyede karşı devredenin korunması gerekmektedir. TMK'nda haksız zilyedin sorumluluğu ve taşınırın iadesi hakkında detaylı hükümler düzenlenmesi (TMK m. 933-935), sebebe bağlılık görüşünün kabulünü gerektirmektedir. Yine bu kapsamda, devredenin, taşınırı devralan haksız zilyede karşı, soyutluk görüşünde olduğu gibi sebepsiz zenginleşme davası değil, herhangi bir zamanaşımına takılmadan istihkak davası açabilmesi de onun lehinedir.

Tasarruf işleminin sebepten soyut bir işlem olduğunu savunan yazarlara göre⁹⁰, borçlandırıcı işlemin geçersiz oluşu tasarruf işleminin geçerliliğine etki etmez. Bu nedenle taşınırı devralan, taşınır üzerindeki mülkiyet hakkını kazanır. Bu görüşü savunan yazarlar, sebebe bağlılık görüşünün kabulü halinde, TMK'nda kapsamlı olarak düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerinin (TMK m. 72-82) uygulama alanının önemli ölçüde daralacağını ve kanun koyucunun taşınmazlarda sebebe bağlılık ilkesini açıkça kabul ederken, taşınırlarda bu konu hakkında herhangi bir düzenleme yoluna gidilmemesinin bu ilkedan ayrılmak istendiği anlamına geldiğini ileri sürmektedir. Ayrıca, taşınırın mülkiyetini hukuki işlem yoluyla

Yayınevi, Ankara, 2017, s. 153; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 150; Andreas B. Schwarz, **Borçlar Hukuku Dersleri**, Çev. Bülent Davran, y.y., İstanbul, 1948, s. 283; Cansel, **a.g.m.**, s. 335; Seyfullah Edis, "Menkullerde Mülkiyetin İntikali Hususiyle İlliyyet Meselesi", **AÜHFİD**, C. 14, S. 1-4, s. 298; Selahattin Sulhi Tekinay, **Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 4; Gemi mülkiyetinin devrinde tasarruf işleminin sebebe bağlı olduğunu savunan yazarlar için bkz. Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 101; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 122.

⁸⁹ Taşınmazlar hakkındaki hüküm için bkz. ZGB Art. 974/2

⁹⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 857; Serozan, **a.g.m.**, s. 400; Halil Arslanlı, **Ticari Bey**, 4. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1955, s. 69; Öz, **a.g.e.**, s. 30; İsmet Sungurbey, **Medeni Kanun Öntasarısının Nesneler Hukukunun Eleştirisi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1972, s. 369-373; Ergüne, **a.g.e.**, s. 120; Gemi mülkiyetinin devrinde tasarruf işleminin sebepten soyut olduğunu savunan yazarlar için bkz. Akıncı, **a.g.m.**, s. 348; Okay, **a.g.e.**, s. 173-174; Şeker, **Gemi Mülkiyeti**, s. 474; Yetiş Şamlı, **a.g.e.**, s. 187.

kazanan kişinin, borçlandırıcı işlemin geçerli olup olmadığını araştırma yükümlülüğü olmadığını savunmaktadır.

Her iki görüşü ve bu görüşlere bağlanan sonuçları gemi mülkiyetinin devri bakımından değerlendirmeden önce özellikle belirtmek gerekir ki hangi görüş kabul edilirse edilsin tasarruf işleminin geçersizliği mülkiyetin kazanılmasına engel teşkil eder⁹¹. Sözleşmelerin geçerliliği hakkındaki hükümlerin, tasarruf işleminin geçerliliği hakkında da kıyasen uygulanması gerekmektedir⁹². Buna bağlı olarak, tasarrufta bulunanın ehliyetsizliği, tasarruf işleminin kanunda öngörülen şekilde (TTK m. 1001/2) yapılmaması; işlemin ahlaka, kamu düzenine veya kişilik haklarına aykırı olması, imkansızlığın mevcudiyeti ve muvazaa halinin varlığı tasarruf işleminin geçersizliği sonucunu doğurur ve bunun sonucunda gemi mülkiyetinin intikali gerçekleşmez. Bununla birlikte, borçlandırıcı işlemdeki geçersizlik halinin tasarruf işleminin geçerliliğine etki etmesi de söz konusu olabilmektedir⁹³. Bu ihtimalde, sebebe bağlılık ve soyutluk görüşleri doğrultusunda bir ayrıma gitmeden doğrudan tasarruf işleminin geçersiz olacağı ve mülkiyetin devralana geçmeyeceği ifade edilmelidir. Gemi mülkiyetinin devrinde tasarruf işleminin geçerli olduğu ve borçlandırıcı işlemdeki geçersizliğin tasarruf işlemine etki etmediği durumlarda ise, mülkiyetin devralana intikal edip etmeyeceği kabul edilecek görüş uyarınca farklı sonuçlar doğurmaktadır. Buna göre, sebebe bağlılık görüşü çerçevesinde borçlandırıcı işlemdeki geçersizlik tasarruf işlemini de geçersiz kılacağından, bu görüş uyarınca devralan gemi mülkiyetini kazanamazken; soyutluk görüşüne göre borçlandırıcı işlemin geçersiz olması tasarruf işleminin geçersizliğine etki etmeyecek, devralan hukuki sebepten bağımsız şekilde gemi mülkiyetini kazanabilecektir. Kanaatimizce, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin devri hakkındaki TTK m. 1001 hükmünde borçlandırıcı işlem ve geçerliliği hakkında düzenleme bulunmaması ve Alman hukukunda taşınır mülkiyetinin devrinde soyutluk

⁹¹ Öz, **a.g.e.**, s. 42; Ergüne, **a.g.e.**, s. 130.

⁹² Kemal Oğuzman/Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 18. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 47; Ergüne, **a.g.e.**, s. 130.

⁹³ Borçlandırıcı işlemin ahlaka ve hukuka aykırı (mülkiyetin intikaline ilişkin hukuka aykırılık) olması, mutlak muvazaanın varlığı, tasarruf işlemi anında var olan imkansızlık, tasarruf işlemine etki eden aldatma ve korkutma, tasarruf ehliyetinin eksikliği gibi hallerde hem borçlandırıcı işlem hem de tasarruf işlemi geçersizdir. Bkz. Öz, **a.g.e.**, s. 45-63; Sirmen, **a.g.e.**, s. 536; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 313; Ergüne, **a.g.e.**, s. 129-136.

görüşünün kabul edilmesi⁹⁴ nedeniyle gemi mülkiyetinin devrinde tasarruf işleminin sebepten soyut olduğunun kabulü yerinde olacaktır.

2. Gemi Mülkiyetinin Aslen Kazanılması

Gemi mülkiyetinin, diğer taşınırlarda olduğu gibi, aslen kazanılması mümkündür. Ancak belirtilmelidir ki, mülkiyetin aslen kazanılmasına ilişkin düzenlemelerin tamamı gemiler bakımından uygulama alanı bulmaz. Zira geminin niteliği bu düzenlemelerden yalnızca bir kısmının uygulanmasına imkân tanımaktadır. Bu bağlamda esas inceleme konumuz olan gemilerde mülkiyetin asli yoldan kazanılması, kamu hukuku hükümleri uyarınca olabileceği gibi özel hukuk hükümleri uyarınca da olabilir. Kamu hukuku hükümleri uyarınca gemi üzerindeki mülkiyet hakkı ancak devlet tarafından ve kanunda bu konuda açık hüküm bulunan hallerde aslen kazanılabilir⁹⁵. Gemi mülkiyetinin Türk Devleti tarafından aslen kazanılabilmesine dair hükümler ihtiva eden kanunlar içinde ilk olarak zikredilmesi gereken, Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu'dur. Bu kanun kapsamında zapt ve müsadereye elverişli bir geminin mülkiyeti, zapt ve müsadere nedenlerinden birinin varlığı halinde, deniz müsadere mahkemesinin⁹⁶ kararıyla devlete intikal etmektedir. Türk Ceza Kanunu bünyesinde barındırdığı eşya müsadere (TCK m. 54) ve kazanç müsadere kurumları ile bazı koşullar altında gemi mülkiyetinin devlet tarafından kazanılabilmesini mümkün kılmaktadır. Benzer şekilde, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında kaçak eşya taşımasında bilerek kullanılan veya kullanılmaya teşebbüs edilen taşıma aracı (gemi), kanunda öngörülen şartların varlığı halinde, müsadere edilerek devletin mülkiyetine geçirilebilmektedir. Bir idare hukuku kurumu olan istimval yoluyla da muhtelif kanunlarda yer alan özel düzenlemeler kapsamında gemi mülkiyetinin devlet tarafından kazanılması mümkündür. Son

⁹⁴ Alman Medeni Kanun'u (BGB-Bürgerliches Gesetzbuch) § 929 hükmü uyarınca taşınırın teslimi ile mülkiyetin devralana geçeceği konusunda malik ve devralanın anlaşmasının mülkiyetin devri için yeterli görülmesi, Alman hukukunda taşınır mülkiyetinin devrinde tasarruf işleminin sebepten soyut olduğunu göstermektedir. Bu konuda bkz. Jürgen Oechsler, "Übertragung", **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Sachenrecht §§ 854-1296, WEG, ErbbauRG**, Ed. Reinhard Gaier, Band 8, 8. Auflage, C.H.BECK Verlag, München, 2020, § 929, Rn. 8-11, (Çevirimiçi) <https://beck-online.beck.de>, 01.12.2020.

⁹⁵ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 154.

⁹⁶ Mahkeme hakkında detaylı bilgiye "Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu Uyarınca Su Aracının Zapt ve Müsadere" başlığı altında yer verilmiştir.

olarak, cebri satış sonucunda gemi mülkiyetinin kazanılması da bir aslen kazanma yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gemi mülkiyetinin özel hukuk hükümleri uyarınca aslen kazanılması bakımından, TTK veya TMK ilgili hükümleri uygulama alanı bulabilmektedir. Bu nedenle, gemi mülkiyetinin asli yoldan kazanılmasına uygulanacak hükümlerin tespiti büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda geminin sicile kayıtlı olup olmaması belirleyici nitelik taşımaktadır. TTK m. 996 hükmünde, “Mülkiyet ve Diğer Aynı Haklar” başlıklı dördüncü bölüm altında yer alan hükümlerin, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, Türk Gemi Siciline kayıtlı gemiler hakkında uygulanacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin aslen kazanılması, “*Sahiplenme*” (TTK m. 998), “*Olağan zamanaşımı*” (TTK m. 999) ile “*Olağanüstü zamanaşımı*” (TTK m. 1000/2) hükümleri uyarınca gerçekleşebilmektedir. Buna karşılık TTK m. 997 hükmünde, Türk Gemi Siciline kayıtlı olmayan Türk gemileri⁹⁷ üzerindeki mülkiyet ve diğer aynı haklara, TMK’nun taşınırlar hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmektedir. Bu kapsamda, sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin aslen kazanılması, “*Sahiplenme*” (TMK m. 767-768) veya “*Bulunmuş eşya*” (TMK m. 769-771) ya da “*Kazandırıcı zamanaşımı*” (TMK m. 777) hükümleri uyarınca mümkündür. Ayrıca belirtmelidir ki, TMK’nda düzenlenen diğer aslen kazanma yollarına ilişkin düzenlemelerin⁹⁸ içeriği itibarıyla (sicile kayıtlı olsun ya da olmasın) gemilere uygulanması mümkün olmadığından, bu konular çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır.

⁹⁷ Bir gerçek kişinin maliki olduğu gemi, malikin Türk vatandaşı olması şartıyla Türk gemisidir (TTK m. 940/2). Birden fazla gerçek kişinin malik olduğu gemiler; paylı mülkiyet halinde, payların çoğunluğunun Türk vatandaşlarına ait olması şartıyla ve elbirliğiyle mülkiyet halinde ise, maliklerin çoğunluğunun Türk vatandaşı olması şartıyla Türk gemisidir (TTK m. 940/3). Tüzel kişiliği bulunan kurum, kuruluş, dernek ve vakıflara ait gemiler, tüzel kişinin Türk kanunları uyarınca kurulması ve yönetim organını oluşturan kişilerin çoğunluğunun Türk vatandaşı olması şartıyla Türk gemisidir (TTK m. 940/4-a). Ticaret şirketlerine ait gemiler ise, yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun Türk vatandaşı olması, şirket esas sözleşmesi uyarınca oy çoğunluğunun Türk ortaklarda bulunması, şirketin Türk kanunları uyarınca kurulması, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde ayrıca payların çoğunluğunun nama yazılı ve bir yabancıya devrinin yönetim kurulunun onayına bağlı olması şartıyla Türk gemisidir (TTK m. 940/4-b).

⁹⁸ Bkz. s. 9-10.

İKİNCİ BÖLÜM

GEMİ MÜLKİYETİNİN KAMU HUKUKU HÜKÜMLERİ UYARINCA ASLEN KAZANILMASI

I. GEMİ MÜLKİYETİNİN ZAPT VE MÜSADERE YOLUYLA ASLEN KAZANILMASI

A. Genel Olarak

Kelime anlamı zor kullanarak ele geçirme olan zapt⁹⁹, devletin farklı nedenlerden dolayı bir eşyaya el koymasını ifade eder¹⁰⁰. Devlet tarafından eşyaya el koyulması malikin eşya üzerindeki tasarruf yetkisini ortadan kaldırır ancak onun eşya üzerindeki mülkiyet hakkına hâlel getirmez¹⁰¹. Malikin eşya üzerindeki mülkiyet hakkını kaybetmesi, eşya hakkında verilen müsadere kararı ile olur. Müsadere kararı ile birlikte eşya devletin tasarrufu altına girer ve eşyanın mülkiyeti devlete intikal eder¹⁰². Devletin eşyanın mülkiyetini bu şekilde kazanması, aslen kazanmadır¹⁰³.

Konumuz bakımından gemilerin zapt ve müsaderesine ilişkin esaslar, Türk Ceza Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ile Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu çerçevesinde incelenecektir¹⁰⁴.

⁹⁹ Bkz. (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, 22.11.2020.

¹⁰⁰ Okay, **a.g.e.**, s. 187.

¹⁰¹ Bülent Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku (Gemi –Donatan – Taşıyan ve Deniz Ticareti Hukuku’nda Sorumluluk Rejimi)**, 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Hükümlerine Göre Hazırlanmış 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 258.

¹⁰² Okay, **a.g.e.**, s. 187; Mertol Can, **Deniz Ticareti Hukuku Ders Kitabı**, C. I, İmaj Yayınevi, Ankara, 2000, s. 86.

¹⁰³ Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 258; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 272.

¹⁰⁴ eTTK m. 832 hükmü uyarınca, kanuna aykırı şekilde Türk bayrağı çeken veya Türk bayrağı çekmesi gerekirken başka bir devletin bayrağını çeken gemi, suçluya ait olsun ya da olmasın müsadere edilebilmekteydi. Ancak, söz konusu hükme karşılık gelen TTK m. 947 hükmünde bu müeyyideye yer verilmemiştir.

B. Geminin Türk Ceza Kanunu Hükümleri Uyarınca Müsaderesi

1. Türk Ceza Kanunu Uyarınca Müsadere Kavramı

Müsadere, “*kanunda belirtilen hallerde ve belirtilen nitelikteki eşyanın mülkiyetinin veya kazanç ya da değerlerin, tamamının ya da bir kısmının, kişi ya da kişilerin aidiyetinden çıkarttırılarak devlete devrini sonuçlayan bir yaptırım türüdür*”¹⁰⁵. Müsadere kurumu, suç ile bağlantılı olan eşya üzerindeki mülkiyet hakkının devlete geçirilmesi amacına hizmet etmektedir¹⁰⁶. Ancak belirtilmelidir ki, AY m. 38/9 hükmünde genel müsadere yasaklandığından suçluya ait tüm eşyalar değil, sadece suç ile bağlantılı olan eşyaların mülkiyeti müsadere ile devlete geçer¹⁰⁷.

2. Müsadere Edilecek Gemi Kavramı

Müsadere kurumu, TCK’nda güvenlik tedbirleri başlıklı ikinci bölümde düzenlenmekte ve konu bakımından eşya müsaderesi (TCK m 54)¹⁰⁸ ve kazanç müsaderesi (TCK m. 55)¹⁰⁹ olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Söz konusu iki

¹⁰⁵ İbrahim Dülger, **Türk Ceza Hukukunda Müsadere**, Sayram Yayınevi, Konya, 2009, s. 24-25; Ceza hukuku sistematğinde elkoyma ve müsadere karıştırılmaması gereken iki farklı kurumdur. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (RG: 17.12.2004, S: 25673) m. 123 hükmüne göre, elkoyma, “*eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerlerini*” yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmemesi üzerine başvurulmuş bir koruma tedbiridir. Elkonulan eşyanın mülkiyeti, elkoyma işlemi ile değil, müsadere işlemi ile devlete geçer. Bkz. Bahri Öztürk/Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 18. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 581.

¹⁰⁶ Öztürk/Erdem, **a.g.e.**, s. 575.

¹⁰⁷ Öztürk/Erdem, **a.g.e.**, s. 575.

¹⁰⁸ TCK m. 54: “(1) İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükmolunur. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/11 md.) Eşyanın üzerinde iyiniyetli üçüncü kişiler lehine tesis edilmiş sınırlı ayni hakkın bulunması hâlinde müsadere kararı, bu hak saklı kalmak şartıyla verilir. (2) Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkansız kılınması halinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilir. (3) Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suçla nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmolunmayabilir. (4) Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir. (5) Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir. (6) Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükmolunur.”

¹⁰⁹ TCK m. 55: “(1) Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu

müsadere türünü, salt eşya ve kazanç kavramları üzerinden ayırma tâbi tutmak yerinde değildir¹¹⁰. Zira kazanç müsaderesinin konusunu da eşya oluşturabilmektedir¹¹¹. Dolayısıyla inceleme konumuz olan gemiler hem eşya hem de kazanç müsaderesinin konusunu oluşturabilir. TCK’nda “gemi” kavramına ilişkin herhangi bir tanım bulunmamaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere, Türk mevzuatında birbirinden farklı birçok gemi tanımı bulunmaktadır¹¹². Bu tanımlardan yola çıkarak müsadereye konu olabilecek gemilerin tespiti oldukça güçtür. Ayrıca bu yöntem, gemi dışında müsadere konusunu oluşturabilecek yat, sal, yelkenli ve tekne gibi araçların kapsam dışında kalmasına neden olacaktır. Bu sebeple, bu başlık altında “gemi” kavramına nazaran daha geniş anlam taşıyan “su aracı” kavramı tercih edilmiştir. Bu itibarla, suç ile bağlantılı su aracının gerek eşya müsaderesi gerekse kazanç müsaderesi kapsamında müsadere edilmesi halinde, araç üzerindeki mülkiyet hakkı devlete intikal eder. Devletin su aracının mülkiyetini bu şekilde kazanması, mülkiyetin aslen kazanılması anlamını taşır¹¹³. Bu sebeple, su aracının müsadere edilmesi suretiyle üzerindeki mülkiyet hakkının devlet tarafından aslen kazanıldığı hallerin açıklığa kavuşturulabilmesi için, eşya müsaderesi ve kazanç müsaderesi kavramlarının detaylı şekilde incelenmesi gerekmektedir.

3. Eşya Müsaderesi

TCK m. 54 hükmünde, eşya müsaderesinin konusunu oluşturabilecek üç grup eşyaya yer verilmiştir. Bunlar “suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşya”, “kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması şartıyla, suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya” ve “üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya”dır.

ortaya çıkan ekonomik kazançların müsaderesine karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddi menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir. (2) Müsadere konusu eşya veya maddi menfaatlere elkonulamadığı veya bunların merciine teslim edilmediği hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedilir. (3) (Ek: 26/6/2009 – 5918/2 md.) Bu madde kapsamına giren eşyanın müsadere edilebilmesi için, eşyayı sonradan iktisap eden kişinin 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun iyiniyetin korunmasına ilişkin hükümlerinden yararlanamıyor olması gerekir.”

¹¹⁰ Mahmut Koca, “Türk Ceza Hukukunda Müsadere”, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 22.11.2020.

¹¹¹ Koca, **a.g.m.**, III.

¹¹² Bkz. s. 11-14.

¹¹³ Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 97.

Bir eşyanın TCK m. 54 kapsamında müsadere edilebilmesi için, hükümde yer alan koşulların gerçekleşmesi gereklidir. Bu koşullardan ilki müsadereye konu teşkil eden bir eşyanın varlığıdır. Burada eşyadan anlaşılması gereken, maddi bir varlığa sahip taşınır-taşınmaz, canlı-cansız her şeydir¹¹⁴. Söz konusu eşya konumuz bakımından su aracıdır. Su aracı, sicile kayıtlı olup olmadığına veya hangi amaca tahsis edildiğine bakılmaksızın, müsaderenin konusunu oluşturabilir. Müsadere konusu su aracının tamamı müsadere edilebileceği gibi, aracın tamamına zarar vermeden ayrılması mümkün olan kısımları da müsadere edilebilir (TCK m. 54/5)¹¹⁵.

Bir su aracının müsaderesi için aranan bir diğer şart, kasten işlenen bir suçun varlığıdır. Suçun olası kastla işlenmesi su aracının müsaderesi bakımından bir fark yaratmaz, ancak taksirle işlenen suçlarda su aracı müsadere edilemez¹¹⁶. Ayrıca su aracının müsadere edilebilmesi için, suçun tamamlanması gerekmeyip, teşebbüs aşamasında kalması yeterlidir¹¹⁷. Ancak su aracı suçun işlenmesi için hazırlanmakla birlikte henüz suçun icrasına başlanmamışsa, müsadere edilemez¹¹⁸, meğer ki araç kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olsun (TCK m. 54). Bu itibarla, mahkeme tarafından su aracı hakkında müsadere kararı verebilmesi, kasten işlenen bir suçun mahkemece sabit görülmesine bağlıdır¹¹⁹.

Kasten işlenen bir suçun varlığı müsadere kararının verilebilmesi için tek başına yeterli değildir. Müsaderenin konusunu oluşturan su aracı ile işlenen suç arasında bir bağlantı bulunmalıdır¹²⁰. TCK m. 54/1 hükmüne göre bu bağlantı, su

¹¹⁴ Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 629.

¹¹⁵ “Yargıtay, ülkeye yasa dışı yollardan sokularak bir otomobile takılan motor ve şasenin müsaderesi yerine otomobilin müsadere edilmesini hukuka uygun bulmamıştır” Bkz. Ahmet Caner Yenidünya, “Yeni Türk Ceza Kanununda Müsadere”, **Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu**, Ed. Bahri Öztürk, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 115 dn. 6. O halde, yasa dışı yollardan temin edilmiş bir parçanın (yakıt, flika vs.) su aracından ayrılması halinde aracın tamamı yerine bu parçanın müsadere edilmesi gerektiği söylenebilir.

¹¹⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız, **a.g.e.**, s. 630; Yenidünya, **a.g.m.**, s. 117.

¹¹⁷ Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 24. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 627; Öztürk/Erdem, **a.g.e.**, s. 578; Berrin Akbulut, **Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 380.

¹¹⁸ Hakeri, **a.g.e.**, s. 627; Koca, **a.g.m.**, III, A, 3, a.

¹¹⁹ Osman Yaşar/Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu (Madde 45-85)**, Cilt II, Ankara, 2010, s. 1761; Akbulut, **a.g.e.**, s. 380; Koca, **a.g.m.**, III, A, 1.

¹²⁰ Yenidünya, **a.g.m.**, s. 114; Mahmut Koca/İlhan Üzülmöz, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 627.

aracının suçun işlenmesinde kullanılması şeklinde olabileceği gibi, suçun işlenmesine tahsis edilmesi şeklinde de olabilir. Su aracının suçun işlenmesinde kullanılması, suçun işlenmesine ilişkin icra hareketlerinin araç vasıtası ile gerçekleştirilmesini ifade eder¹²¹. Silah kaçakçılığı suçunun su aracı vasıtasıyla gerçekleştirilmesi bu duruma örnek gösterilebilir¹²². Suçun işlenmesinde kullanılması gerekmemeyle beraber, suçun işlenmesine tahsis edilen, başka bir ifade ile “*suçun işlenmesinde kullanılmasına devamlı olarak özgülünen*” su araçları da müsadere edilebilir¹²³. Nitekim yük veya yolcu taşıma amacıyla üretilen ancak sonradan göçmen kaçakçılığında kullanılmak üzere tadil edilen su araçları da bu kapsamda müsadere edilebilirler¹²⁴. Burada belirtmek gerekir ki, su aracı faile veya suça iştirak eden kişilere ait olmalıdır¹²⁵. Su aracına birden fazla kişinin paydaş olması durumunda ise, sadece suça iştirak eden paydaşın payı müsadere edilir (TCK m. 54/6). Kendisine ait su aracı ile suç işlendiğini veya bu aracın suça tahsis edildiğini bilmeyen (iyi niyetli) üçüncü kişilerin aracı ise, müsadere edilemez (TCK m. 54/1)¹²⁶. Bu kapsamda su aracı, malikin dahli ve bilgisi olmaksızın kiracı, yönetici¹²⁷ veya işleteni¹²⁸ tarafından suç işlenmesinde kullanılması durumunda, araç müsadere edilemez¹²⁹.

¹²¹ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, 3. Baskı, Ankara, 2006, s. 688; Koca, **a.g.m.**, III, A, 3, a.

¹²² Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1756.

¹²³ Özgenç, **a.g.e.**, s. 688; Öztürk/Erdem, **a.g.e.**, s. 579; Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1763; “*Sanık hakkında açılan ve birleştirilmesine karar verilen 3 ayrı kaçakçılık suçlarında da kullanılan, suça tahsis edildiği anlaşılan ve 5237 sayılı TCK.nun 54. maddesine göre nakilde kullanılan aracın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğurmayacağı gibi hakkaniyete de aykırı olmayacağı hususları gözetilerek, nakil aracının müsaderesine karar verilmesi yerine yazılı şekilde aracın iadesine hükmolunması*” Yargıtay tarafından bozma nedeni sayılmıştır. Karar için bkz. Yarg. 7 CD, E. 2013/13808, K. 2014/3829, T. 27.02.2014, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 23.11.2020.

¹²⁴ Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1763-1764;

¹²⁵ Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1757.

¹²⁶ Öztürk/Erdem, **a.g.e.**, s. 577; Özbek/Doğan/Bacaksız, **a.g.e.**, s. 630; Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1769.

¹²⁷ “*Yönetici, donatan veya işleten ile yaptığı gemi yönetimi sözleşmesi uyarınca ücret karşılığında geminin ticari, teknik veya diğer alanlardaki yönetimini kısmen veya tamamen üstlenen ve sözleşme ile üstlendiği iş ve işlemleri donatan veya işleten adına yapan kişidir.*” Bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 183; Gemi yönetimi sözleşmesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Zehra Şeker Ögüz, **Gemi Yönetimi Sözleşmesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013.

¹²⁸ İşleten, kendisine ait olmayan gemiyi menfaat sağlamak amacıyla suda kendi adına kullanan kişidir. Bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 246.

¹²⁹ Yargıtay, sanığın ve eşya malikinin farklı kişiler olduğu hallerde, malikin müdahil/katılan sıfatıyla asıl ceza davasına katılarak itirazlarını ileri sürebileceğini kabul etmektedir. “*5271 sayılı CMK'nun*

Yukarıda işaret ettiğimiz üzere, müsadereyi konu olan eşya ile işlenen suç arasında bağlantı bulunmalıdır. Ancak TCK m. 54/1 hükmünün ikinci cümlesinde bu kuralın istisnası düzenlenmiştir¹³⁰. Gerçekten hükümde, “suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir.” denilerek, suçun işlenmesinde henüz kullanılmamış fakat suçun işlenmesi için hazır edilmiş su araçlarının kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak bakımından tehlike arz etmesi halinde müsadere edilebileceği hüküm altına alınmıştır¹³¹. Buna karşılık suçun işlenmesi amacıyla hazırlanan ancak suçta kullanılmayan eşyanın üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı başlı başına suç oluşturuyorsa, bu eşyalar da müsadere edilir (TCK m. 54/4). Bu kapsamda, silahlı kuvvetler veya emniyet teşkilatı gibi devlet birimlerine ait olan su araçlarının yetkili olmayan özel hukuk kişileri tarafından üretimi, kullanımı veya alım ve satımı halinde, bu araçlar da müsadere edilir¹³².

Son olarak, TCK m. 54/3 hükmüne göre, “suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsadereye hükmedilmeyebilir.” Bu doğrultuda, su aracının müsadereyi işlenen suça oranla ağır sonuçlar doğuracaksa ve bu nedenle hakkaniyete aykırı bir durum ortaya çıkacaksa (kişinin hayatını idamesi zorlaşacak veya mümkün olmayacaksa)¹³³, aracın müsadereye karar verilemez. Nitekim geminin store odasında saklanmak suretiyle yurda kaçak sigara ve içki sokulması üzerine geminin müsadere edilmesi halinde, müsadereyi orantılı olmadığına İzmir Bölge Adliye Mahkemesi kararında hükmedilmiştir¹³⁴. Buna

257/2. maddesinde, “müsadere veya iade olunacak eşya üzerinde hakkı olan kimselerin sanığın sahip olduğu hakları kullanabileceklerinin” belirtildiği, müsadereye karar verilen ... plakalı otomobilin ruhsat sahibinin ... olduğu cihetle hükmü temyiz etme hakkının bulunması karşısında tebliğnamedeki temyiz isteminin reddine yönelik düşünceye iştirak edilmemiştir.” Karar için bkz. Yarg. 11. CD, E. 2014/18581, K. 2014/20227, T. 26.11.2014, (Çevirimiçi) www.karararama.yargitay.gov.tr, 30.03.2021.

¹³⁰ Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1764-1765.

¹³¹ Özbek/Doğan/Bacaksız, **a.g.e.**, s. 631; Koca, **a.g.m.**, III, A, 1.

¹³² Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 259.

¹³³ Yenidünya, **a.g.m.**, s. 118-119; Özbek/Doğan/Bacaksız, **a.g.e.**, s. 632.

¹³⁴ İzmir BAM. 11. CD, E. 2017/3419, K. 2019/67, T. 08.01.2019, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 27.11.2020.

karşılık, akaryakıtın taşınmasında kullanılan teknenin müsadere edilmesi halinde, işlenen suça nazaran müsaderenin orantılı olduğu yönünde hüküm tesis edilmiştir¹³⁵.

4. Kazanç Müsaderesi

TCK m. 55 hükmü uyarınca kazanç müsaderesinin konusunu, “suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançlar” oluşturur. Buna göre, suçun işlenmesi ile doğrudan elde edilen malvarlığı değerleri ve suçun işlenmesi sonucu dolaylı olarak elde edilen malvarlığı değerleri müsadere edilebilir¹³⁶. Ancak bunun için, tıpkı eşya müsaderesinde olduğu gibi, kasten suç işlenmeli ve suç ile doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen malvarlığı değerleri arasında bağlantı bulunmalıdır¹³⁷.

Kazanç müsaderesinin konusu olan malvarlığı değerlerinden ilki suçun işlenmesi sonucu elde edilen maddi menfaatlerdir. Suçun işlenmesi sonucu elde edilen maddi menfaatler, suç işlenmeden önce failin malvarlığında bulunmayan ancak suçun işlenmesi ile onun malvarlığına dahil olan değerlerden oluşur¹³⁸. Örneğin, evrakta sahtecilik suçunu işlemek suretiyle failin kendi mülkiyetine geçirdiği su aracı, suçun işlenmesi sonucu elde edilen bir maddi menfaattir ve kazanç müsaderesi kapsamında müsadere edilebilir. İkinci olarak, suçun konusunu oluşturan maddi menfaatler de kazanç müsaderesinin konusunu oluşturabilir. Burada, “suçun konusu” ifadesinden, suç oluşturan eyleme maruz kalan eşyanın anlaşılması gerekmektedir¹³⁹. Örneğin hırsızlık suçunun konusunu oluşturan bir su aracı, malik veya zilyede iade edilemezse, araç bu kapsamda müsadere edilebilir. Üçüncü olarak, suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler de müsadere edilebilir. Bu tür maddi menfaatler, suçun işlenmesi sonucu dolaylı olarak elde edilen malvarlığı değerlerini ifade eder¹⁴⁰. Burada, bir kimsenin suç işlemesi için teşvik edilmesi veya bir suçun işlemesi nedeniyle ödüllendirilmesi amacı ile bir malvarlığı değerinin sağlanması söz

¹³⁵ Yarg. 7 CD, E. 2018/6540, K. 2019/1460, T. 21.02.2019, (Çevirimiçi) www.karararama.yargitay.gov.tr, 27.11.2020.

¹³⁶ Koca, **a.g.m.**, B, 1.

¹³⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 382; Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1871-1872.

¹³⁸ Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1866.

¹³⁹ Koca, **a.g.m.**, B, 2, b, bb.

¹⁴⁰ Koca, **a.g.m.**, B, 2, b, cc.

konusudur¹⁴¹. Bu kapsamda, suç işlenmesinden önce veya suçun işlenmesinin ardından faile verilen malvarlığı değerinin bir su aracı olması halinde, bu aracın müsadere edilmesi gerekmektedir. Burada özellikle vurgulanması gerekir ki, TCK m. 55/1 hükmünün ikinci cümlesi uyarınca, suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan maddi menfaatin suçun mağduruna iade edilebilmesi halinde, maddi menfaat hakkında müsadere kararı verilemez. Dolayısıyla, suç işlenmesi suretiyle doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen su aracı malike ya da zilyede iade edilebiliyorsa, müsadere edilmez.

Bahsettiğimiz üç durumda suç işlenmesi suretiyle doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen maddi menfaatlerin değerlendirilmesi¹⁴² veya dönüştürülmesi ile sahip olunan ekonomik kazançlar da müsaderesinin konusunu oluşturabilir (TCK m. 55/1)¹⁴³. Maddi menfaatin dönüştürülmesi, suçun işlenmesi ile doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen maddi menfaatin sonradan farklı bir ekonomik kazançla dönüştürülmesini ifade eder¹⁴⁴. O halde, hırsızlık suçunun işlenmesi suretiyle elde edilen para ile su aracı satın alınması durumunda, söz konusu aracın müsadere edilebilmesi mümkündür.

TCK m. 55/3 hükmüne göre, *“Bu madde kapsamına giren eşyanın müsadere edilebilmesi için, eşyayı sonradan iktisap eden kişinin 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun iyiniyetin korunmasına ilişkin hükümlerinden yararlanamıyor olması gerekir”*. Buna göre, yukarıda bahsettiğimiz hallere istinaden müsadere edilmek istenen su aracının mülkiyetini TMK hükümleri uyarınca sonradan iyi niyetle iktisap eden üçüncü kişinin bu iktisabı korunur ve araç müsadere edilemez. Burada üçüncü kişi ifadesinden, suçun işlenmesine dahil olmamış gerçek veya tüzel kişi anlaşılmalıdır¹⁴⁵. Üçüncü kişinin iyi niyeti ise, su aracının suçun işlenmesi suretiyle elde edildiğini veya suçun işlenmesi suretiyle elde edilen maddi menfaatin dönüştürülmesi sonucu sahip olunduğunu bilmemesi veya bilmek zorunda

¹⁴¹ Özgenç, **a.g.e.**, s. 692; Yenidünya, **a.g.m.**, s. 119; Akbulut, **a.g.e.**, s. 382.

¹⁴² Değerlendirme, *“bir eşyanın ekonominin içine sokularak hukuki veya hukuk dışı yollardan semerelendirilmesi”*ni ifade eder (bkz. Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1869). Dolayısıyla, suç işlenmesi ile doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen su aracının ticarete kullanılarak gelir elde edilmesi halinde bu gelir de müsadere edilebilir.

¹⁴³ Dülger, **a.g.e.**, s. 641.

¹⁴⁴ Yenidünya, **a.g.m.**, s. 120; Akbulut, **a.g.e.**, s. 382-283; Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1869.

¹⁴⁵ Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1873.

olmamasını ifade eder¹⁴⁶. Bu durumda, su aracının mülkiyetinin üçüncü kişi tarafından iktisabı, bir başka aslen kazanma yolu olan kazandırıcı zamanaşımı (TMK m. 777) ile mümkündür. Bu bağlamda, su aracını bazı şartlar altında beş yıl süreyle elinde bulunduran iyi niyetli üçüncü kişi mülkiyeti kazanır ve artık araç müsadere edilemez.

5. Müsadere Yoluyla Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

Kanunda öngörülen hallerde su aracının müsadere edilerek mülkiyetinin devlete geçeceğini ifade etmiştik. Su aracının mülkiyetinin müsadere yoluyla devlete geçmesi, müsadere talebi üzerine verilecek mahkeme kararı ile mümkün olmaktadır¹⁴⁷. Mahkeme, asıl ceza davasının esası ile birlikte müsadere talebini de karara bağlar (CMK m. 256). Ancak, asıl ceza davasında müsadere hakkında karar verilmemiş ise, CMK m. 256-259 arasında düzenlenen müsadere usulüne ilişkin hükümler uyarınca, ayrıca müsadere davası¹⁴⁸ açılabilmesi de mümkündür¹⁴⁹.

Mahkeme müsadere hakkında karar vermeden önce, müsadereye gerek olup olmadığını, yapacağı müsadere yargılaması ile tespit eder¹⁵⁰. Mahkemece yapılan yargılama faaliyeti sonunda su aracı hakkında müsadere kararı vermesi halinde, mülkiyetin devlete intikali için kararın kesinleşmesi şarttır¹⁵¹. Kararın kesinleşerek mülkiyetin devlete geçmesi, aynı zamanda önceki malikin su aracı üzerinde tasarrufta bulunma yetkisinin sona ermesi ve bu yetkinin devlete intikal etmesi

¹⁴⁶ Yaşar/Gökcan/Artuç, **a.g.e.**, s. 1873-1874.

¹⁴⁷ “Suçta kullanılan nakil aracı hakkında mahalinde her zaman müsadere davası açılabileceği gözetilerek, sanık hakkında tanzim olunan 21.11.2011 tarihli iddianamede nakil aracının müsaderesi talep edilmediği gibi ek savunma da verilmediği gözetilmeden dava konusu edilmeyen araç hakkında müsadere kararı verilmesi,” Yargıtay tarafından yerinde görülmemiştir. Karar için bkz. Yarg. 7. CD, E. 2014/10764, K. 2015/10311, T. 16.02.2015, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 28.03.2021.

¹⁴⁸ CMK m. 256/1: “Müsadere kararı verilmesi gereken hâllerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bir karar verilmemişse; karar verilmesi için, Cumhuriyet savcısı veya katılan, davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurabilir.”

¹⁴⁹ Doğan Gedik, **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Müsadere**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 265.

¹⁵⁰ Gedik, **Müsadere**, s. 300.

¹⁵¹ Ahmet Gökçen, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi)**, DEÜHF Yayınları, Ankara, 1994, s. 92.

anlamına gelir¹⁵². Dolayısıyla devlet, söz konusu su aracını kamu hizmetinde kullanabileceği gibi, duruma göre imha edebilir yahut kullanımdan men edebilir¹⁵³.

Hakkında müsadere kararı verilen su aracının üzerinde üçüncü kişilerin sahip olduğu hakların ne olacağı da açıklığa kavuşturulması gereken bir konudur. Dönmezer/Erman'a göre, hakkında müsadere kararı veilen eşya üzerindeki hak ve yükümlülükler sona ermez, eşyanın mülkiyeti, üzerindeki hak ve yükümlülüklerle devlete geçer¹⁵⁴. Dolayısıyla, müsadere edilen su aracı üzerinde başkası lehine tesis edilmiş her türlü ayni ve kişisel hak, mülkiyetin devlete intikalinin ardından varlığını sürdürür.

C. Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Uyarınca Su Aracının Müsaderesi

Gemi üzerindeki mülkiyet hakkının müsadere yoluyla aslen kazanılmasına ilişkin hükümler içeren bir diğer mevzuat, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (KMK)'dur. Kanunda "kaçakçılık" kavramına ilişkin herhangi bir tanıma yer verilmemekle birlikte, öğretide farklı tanımlar yapılmaktadır. Bu bağlamda kaçakçılık, devlet tarafından mevzuatta öngörülen kuralları ihlal edecek şekilde bir şeyin yurt dışına çıkarılması veya yurda sokulmasını ifade etmektedir¹⁵⁵.

¹⁵² Suçta kullanılması sebebiyle mahkeme tarafından müsadere edilen traktörü, kayıtlarda malik olarak gözüken kişiden iyi niyetle satın alan davacı traktörün iadesi için dava açmış ve bu dava mahkemece kabul edilmiştir. Ancak Yargıtay, "Ceza Mahkemesi, mülkiyet durumuna bağlı olmaksızın dava konusu traktörün kamu yasası olan, Orman Yasası gereğince zor alımına karar vermiştir. Bu nitelikteki bir karar, zor alımına karar verilen şeyin kimin elinde bulunursa bulunsun, mülkiyet kime ait olursa olsun, yerine getirilmesi zorunludur. Burada özel hukuka ilişkin mülkiyet hakkı tartışılmaz; yargı kararının zor alıma ilişkin buyruğunun yerine getirilmesi kaçınılmazdır.", diyerek yerel mahkemenin iade kararını bozmuştur. Karar için bkz. Yarg. 4. HD, E. 1992/805, K. 1993/3858, T. 19.04.1993, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 28.03.2021.

¹⁵³ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 12. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 656; Şahin Altuğ, **Ceza Hukukunda Müsadere Kavramı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 309.

¹⁵⁴ Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. III, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2020, s. 175; Alman hukukunda, müsadere kararının kesinleşmesi üzerine müsadere edilen eşya üzerindeki mülkiyet hakkının devlete geçtiği ve eşya üzerindeki üçüncü kişilere ait hakların devam ettiği yönünde bkz. Gedik, **Müsadere**, s. 264-265.

¹⁵⁵ Murat Aydın, **5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Çerçevesinde Kaçakçılık Fiilleri ve Yaptırımları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 8.

Kanunda tanımlanan bazı kaçakçılık suçlarının¹⁵⁶ su aracı¹⁵⁷ vasıtası ile işlenmesi, aracın KMK m. 13 hükmü uyarınca müsadereye tâbi tutulması sonucunu doğurmaktadır. Hükme göre, *“Bu Kanunda tanımlanan suçlarla ilgili olarak 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun eşya ve kazanç müsaderesine ilişkin hükümleri uygulanır. Ancak kaçak eşya taşınmasında bilerek kullanılan veya kullanılmaya teşebbüs edilen her türlü taşıma aracının müsadere edilebilmesi için aşağıdaki koşullardan birinin gerçekleşmesi gerekir”*. Hükümden anlaşıldığı üzere, bir su aracının müsadere edilebilmesi için aracın kaçak eşya taşınmasında kullanılması ön koşuldur¹⁵⁸. Ayrıca su aracı, kaçak eşya taşınmasında bilerek kullanılmalı veya kullanılmaya teşebbüs edilmelidir. Bilerek kullanma, bizzat su aracının maliki tarafından gerçekleştirilebileceği gibi, su aracını kullanan başka bir kimse tarafından da gerçekleştirilebilir. Su aracının malik dışında bir kimse tarafından kullanılması halinde, malikin, su aracının kaçak eşya taşınmasında kullanıldığını bilmesi veya bilebilecek durumda olması gereklidir¹⁵⁹.

¹⁵⁶ KMK m. 3 hükmünde tanımlanan ve konumuz ile bağlantılı olan kaçakçılık suçları şunlardır: *“Eşyayı gümrük işlemlerine tâbi tutmadan ülkeye sokma suçu”* (TCK m. 3/1), *“eşyayı sahte belge kullanmak suretiyle gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeden ülkeye sokma suçu”* (TCK m. 3/2), *“transit eşya kaçakçılığı suçu”* (TCK m. 3/3), *“belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dahilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, hile ile yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapmak suçu”* (TCK m. 3/4), *“kaçak eşyayı, bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla taşımak suçu”* (TCK m. 3/5), *“özel kanunları gereğince gümrük vergilerinden kısmen veya tamamen muaf olarak ithal edilen eşyayı, ithal amacı dışında başka bir kullanıma tahsis etmek, satmak veya devretmek ya da bu özelliğini bilerek satın almak veya kabul etmek suçu”* (TCK m. 3/6), *“ithali yasak olan eşyayı bilerek taşımak suçu”* (TCK m. 3/7), *“ihracı kanunen yasak olan eşyayı ülkeden çıkarmak suçu”* (TCK m. 3/8), *“akaryakıt, tütün, ve alkollü içki kaçakçılığı suçu”* (TCK m. 3/10), *“kaçak akaryakıtı ticari amaçla nakletme suçu”* (TCK m. 3/11), *“akaryakıt harici petrol ürünlerini ticari amaçla taşıma suçu”* (TCK m. 3/12), *“her türlü üretim, iletim ve dağıtım hatları dahil olmak üzere sıvı veya gaz halindeki hidrokarbonlarla, hidrokarbon türevi olan yakıtları nakleden boru hatlarından, depolarından veya kuyulardan kanunlara aykırı şekilde alınan ürünleri, bu özelliğini bilerek ticarî amaçla taşıma suçu”* (TCK m. 3/14), *“ulusal markeri yetkisiz kişiler tarafından üretildiği bilinen ürünü nakletme suçu”* (TCK m. 3/15), *“tütün mamulleri, makaron, yaprak sigara kâğıdı, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajlarına kamu kurumlarınca uygulanan bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretlerin taklitlerini ülkeye sokma veya bunları bilerek nakletme suçu”* (TCK m. 3/16). Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Şentürk Çıldır/Hüseyin Denizhan, **Açıklamalı-İçtihatlı (6455 ve 6545 Sayılı Yasalar İle Değişik) 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 65 vd.

¹⁵⁷ “Gemi” kavramı yerine “su aracı” kavramının tercih edilme nedeni hakkındaki açıklamalarımız için bkz. s. 26.

¹⁵⁸ Metin Ertuğrul, **4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 783; Seyfettin Çilesiz, **6455, 6545, 6770 ve 7061 Sayılı Kanunlarla Değişik 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Açıklaması**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 587.

¹⁵⁹ Çilesiz, a.g.e., s. 587.

KMK m. 13/1 hükmü uyarınca su aracının müsadere için, su aracının kaçak eşya taşımasında bilerek kullanılması veya kullanılmaya teşebbüs edilmesi yeterli olmayıp ayrıca hükmün (a), (b) ve (c) bentlerinde öngörülen şartlardan en az birinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Su aracının müsadere edilebilmesi için ilk olarak, *“kaçak eşyanın, suçun işlenmesini kolaylaştıracak veya fiilin ortaya çıkmasını engelleyecek şekilde özel olarak hazırlanmış gizli tertibat içerisinde saklanmış veya taşınmış olması”* gerekmektedir (KMK m. 13/1-a). *“Özel olarak hazırlanmış gizli tertibat”* ifadesinden anlaşılması gereken, taşıma konusu kaçak eşyayı saklamak amacıyla su aracına sonradan eklenen, normal bir kontrol ile tespit edilmesi mümkün olmayan ve “zula” olarak adlandırılan düzendir¹⁶⁰. Dolayısıyla, su aracının üretiminden kaynaklı sahip olduğu orijinal bölmeler ve dışardan bakmakla tespit edilebilen sonradan yapılan eklemeler bu kapsamda değerlendirilmez¹⁶¹. Bu bağlamda, kaptanın odasında yer alan dolaplarda saklanmış veya taşınmış kaçak eşya bakımından müsadere koşulu gerçekleşmezken; sintinede¹⁶² yer alan gizli bölmede saklanmış veya taşınmış kaçak eşya bakımından müsadere koşulunun gerçekleştiği söylenebilir.

İkinci olarak KMK m. 13/1-b hükmü kapsamında su aracının müsadere edilebilmesi için, *“kaçak eşyanın, taşıma aracı yüküne göre miktar veya hacim bakımından tamamını veya ağırlıklı bölümünü oluşturması veya naklinin, bu aracın kullanılmasını gerekli kılması”* lazım gelmektedir. Söz konusu hüküm uyarınca müsadere tedbirine başvurulabilmesi, iki farklı müsadere koşulundan birinin gerçekleşmesine bağlıdır. Bu bağlamda birinci müsadere koşulu olarak, su aracının taşıma kapasitesinin tamamını veya en az yarısından fazlasını kaçak eşya

¹⁶⁰ Doğan Gedik, **5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’na Göre Akaryakıt Kaçakçılığı Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 378; Mustafa Danışman, **Açıklamalı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kaçak Petrol ve Ulusal Marker**, 3. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2014, s. 116-117; Çilesiz, **a.g.e.**, s. 588-589; *“Sanık hazırlıktaki ifadesinde aracın aslen kendisine ait olduğunu ve araçta bulunan gizli bölmeyi olaydan 1 ay önce Gaziantep’te kaportacıda kendisinin yaptırdığını, kaçak sigarayı Adana’ya geldiğinde zula içinde getirdiğini kabul etmiş olup, araçta zula bulunması ve eşya miktarı dikkate alınarak nakil vasıtası aracın müsadere yerine iadesine karar verilmesi hukuka aykırıdır.”* Karar için bkz. Yarg. 7. CD, E. 2013/16431, K. 2014/9456, T. 07.05.2014, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 05.05.2021.

¹⁶¹ Danışman, **a.g.e.**, s. 117; Çilesiz, **a.g.e.**, s. 589.

¹⁶² Sintine, *“gemi makine ve kazanlarının bulunduğu kısmın zeminin altında genellikle ambar güvertesinin altında kalan ve gemi içinden sızan sularla makine ve kazan dairelerinden akan yağ yakıtların toplandığı en alt kısma verilen isimdir.”* Bkz. (Çevirimiçi) www.sg.gov.tr, 05.05.2021.

oluşturmalıdır¹⁶³. Şayet bu koşul gerçekleşmişse, su aracının kaçak eşyanın taşınmasına özgülendiği kabul edilir ve araç müsadere edilebilir¹⁶⁴. İkinci müsadere koşulu olarak, kaçak eşyanın taşınması, su aracının kullanılmasını gerekli kılmalıdır¹⁶⁵. Bu koşulun gerçekleşebilmesi için kaçak eşyanın niteliğine uygun bir su aracı bulunmalı ya da bu nitelikteki bir eşyanın taşınabilmesi için su aracında gerekli değişiklikler yapılmalıdır¹⁶⁶. Nitekim akaryakıt kaçakçılığında tanker gemisinin kullanılması veya yük gemisinde yapılan tadilat¹⁶⁷ işleminin ardından geminin akaryakıt kaçakçılığında kullanılması bu hususa örnek gösterilebilir. Bu ihtimalde, kaçak eşyanın miktarına, ağırlığına ve hacmine bakılmaksızın onu taşıyan su aracı hakkında müsadere kararı verilmelidir¹⁶⁸.

Bir diğer müsadere koşuluna KMK m. 13/1-c hükmünde yer verilmiştir. Bu hüküm uyarınca, su aracındaki kaçak eşya, Türkiye'ye girmesi veya Türkiye'den çıkması yasak, toplum veya çevre sağlığı açısından tehlike arz eden maddelerden ise, bu durumda maddenin miktarı ve hacmi dikkate alınmaksızın su aracı müsadere edilir¹⁶⁹. Yasak eşya, ulusal ve uluslararası düzenlemelerle Türkiye'ye girmesi veya Türkiye'den çıkması yasaklanmış eşyaları ifade etmektedir¹⁷⁰. Bazı kimyasal

¹⁶³ Nazım Bilican/Cahit Gökçelik/Gülşen Topçuoğlu, **Açıklamalı 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Ayrıntı Basımevi**, Ankara, 2007, s. 204; Yarg. 7. CD'nin 22.11.2012 tarihli, 2011/3683 2012/30044 sayılı kararına konu olayda, "sanıklardan ...nın kullandığı 1998 model Renault-12 marka hususi otomobilde yapılan kontrolde, yabancı menşeli ve kaçak 72 şişe içki ile 179 karton sigara ele geçirildiği cihetle, dava konusu eşyanın taşıma aracının yüküne göre miktar ve hacim bakımından ağırlıklı bölümünü oluşturduğu ve kaçak eşyanın 10.408,60 TL olan değerine nazaran, nakilde kullanılan aracın aracın müsaderesinin hakkaniyete de aykırı olmayacağından, suç tarihinde yürürlükte bulunan 5607 sayılı yasanın 13/1-b maddesinde belirtilen şartın olayda gerçekleştiği gözetilerek nakil aracının müsaderesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde aracın iadesine hükmolunması yasaya aykırı bulunmuştur." Karar için bkz. Çilesiz, **a.g.e.**, s. 616.

¹⁶⁴ Çilesiz, **a.g.e.**, s. 589.

¹⁶⁵ "Suçta kullanılan N1 plakalı aracın iyiniyetli üçüncü kişiye ait olmadığı, suça konu 6500 paket (650 karton) kaçak sigaranın naklinin miktar itibarıyla bu aracın kullanılmasını gerekli kıldığı ve aracın müsadere edilmesinin işlenen suça nazara daha ağır sonuçlar doğurmayacağı gibi hakkaniyete aykırı olmayacağı gözetilerek N1 plakalı aracın müsaderesine karar verilmesi yerine iadesine hükmedilmesi hukuka aykırıdır." İzmir BAM. 11. CD, E. 2017/1272, K. 2018/51, T. 10.01.2018, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 10.05.2021.

¹⁶⁶ Gedik, **Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, s. 381.

¹⁶⁷ Gemi ve Su Araçlarının İnşa, Tadilat ve Bakım-Onarım Yönetmeliği (RG: 7.11.2015, Sayı: 29825) m. 4/1-n hükmü uyarınca tadilat: "Gemi ve su araçlarının tam boyu, genişliği, derinliği, güverte sayısı, direk sayısı, gros tonlatosu veya net tonlatosundan en az birinin veya geminin cinsinin yolcu taşımacılığı veya tehlikeli madde taşımacılığı yapmak üzere değiştirilmesini" ifade eder.

¹⁶⁸ Çilesiz, **a.g.e.**, s. 589; Ertuğrul, **a.g.e.**, s. 784; Mustafa Albayrak, "Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda Düzenlenen Zorallım Üzerine Bir İnceleme", **TBBD**, S. 53, 2004, s. 228.

¹⁶⁹ Çilesiz, **a.g.e.**, s. 590.

¹⁷⁰ Gedik, **Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, s. 382; Albayrak, **a.g.m.**, s. 229.

maddeler ve radyoaktif maddeler, toplum ve çevre sağlığı bakımından tehlike arz eden maddelere örnek olarak gösterilebilir.

Yukarıda bahsettiğimiz koşullardan en az birinin gerçekleşmesi halinde, kaçak eşyanın taşınmasında kullanılan su aracının müsadereyesinin mümkün olup olmadığı mahkemece TCK m. 54 hükmü çerçevesinde araştırılır. Bu kapsamda, TCK m. 54 hükmünde düzenlenen “*orantılılık ilkesi/hakkaniyete uygunluk*” (TCK m. 54/1) ve “*iyi niyetli üçüncü kişiye ait olmama*” (TCK m. 54/3)¹⁷¹ şartları da gerçekleşmelidir¹⁷². Şayet bahsetmiş olduğumuz bütün koşullar mevcut ise, mahkeme su aracı hakkında müsadere kararı verecektir. Müsadere kararı sonucu su aracı üzerindeki mülkiyet hakkının devlet tarafından kazanılma anı ve bunun sonuçları, TCK hükümleri uyarınca müsadere yoluyla su aracının mülkiyetinin kazanılma anı ve sonuçları ile farklılık göstermediğinden, burada atıf yapmakla yetinmekteyiz¹⁷³.

D. Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu Uyarınca Geminin Zapt ve Müsaderesi

1. Genel Olarak

Gemi üzerindeki mülkiyet hakkının Türk Devleti tarafından aslen kazanılmasını mümkün kılan bir diğer düzenleme Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu’dur¹⁷⁴. Söz konusu kanun, 1909 tarihli Londra Beyannamesi¹⁷⁵ esas alınarak

¹⁷¹ Antalya Bölge Adliye Mahkemesi, tanker aracının petrol yükü bulunmayan kısımlarında 1570 adet kaçak telefon ele geçirilen olayda, “*araç sahibinin iyi niyetli üçüncü kişi durumunda bulunduğu, ayrıca araçta gizli bölme bulunmadığı ve aracın yük taşıma kapasitesine göre de ağırlıklı bir bölüm oluşturmadığı*” gerekçeleri ile aracın müsaderesine yer olmadığına karar vermiştir. Karar için bkz. Antalya BAM 10. CD, E. 2017/59, K. 2017/426, T. 23.02.2017, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 23.11.2020.

¹⁷² Gedik, **Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, s. 383; Çilesiz, **a.g.e.**, s. 590; Yargıtay 7. CD, 25.01.2017 tarihli 2015/7224, 2017/564 sayılı kararına konu olayda, “*davaya konu 2010 model 4295 kilogram istiap hadli nakil aracına ilişkin alınan bilirkişi raporunda zula veya gizli tertibat olmadığının tespit edilmiş olması ve ele geçen 989 paket kaçak ve bandrolsüz sigaranın gümrüklenmiş değerinin ise 4.932 TL olması karşısında, aracın müsaderesinin, 5237 sayılı TCK’nun 54/3.maddesi kapsamında hakkaniyete aykırı olacağı gibi yükün aracın hacim bakımından tamamını veya ağırlıklı bölümünü oluşturmadığından aracın sahibine iadesi yerine müsaderesine karar verilmesini*” yerinde bulmamıştır. Karar için bkz. (Çevirimiçi) www.karararama.yargitay.gov.tr, 10.05.2021.

¹⁷³ Bkz. s. 32-33.

¹⁷⁴ DZMK’nun muhtelif yerlerinde “gemi” ve “deniz nakil vasıtası” kavramları kullanılmış, ancak bu kavramlara ilişkin herhangi bir tanım yapılmamıştır. Kanunda ifade edilenenin aksine bir kavram kullanılması yerinde olmayacağından konunun incelenmesinde aynı kavramlar kullanılmıştır. Ancak,

hazırlanmıştır. Londra Beyannamesi, bazı denizci devletler¹⁷⁶ tarafından savaş dönemlerinde düşman gemilerine ve düşmanın menfaatine faaliyetler yürüten tarafsız gemilere birtakım yaptırımlar uygulamak amacıyla hazırlanmıştır¹⁷⁷. Ancak, Beyanname onu hazırlayan devletler tarafından tasdik olunmadığı için hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir. Beyanname hiçbir zaman yürürlüğe girmemiş olsa da bu konuya ilişkin ulusal kanunlar ve uluslararası metinlerde dikkate alınmıştır¹⁷⁸.

DZMK anlamında zapt, gemi üzerindeki emir ve komuta yetkisinin ele alınmasını ifade eder (DZMK m. 63). Zapta yetkili makamlar, savaş gemileri komutanları veya ordu birlikleri komutanları ya da Türkiye Cumhuriyeti hakimiyeti altında olan yerlerde özel olarak bu görev ile yetkilendirilen makamlardır (DZMK m. 2). Görüldüğü üzere, bu yetki sadece Türk Devleti'ne aittir. DZMK anlamında müsadere ise, zapt olunan gemi üzerindeki mülkiyet hakkının, Deniz ve Müsadere Mahkemesince¹⁷⁹ verilen kararın kesinleşmesinin ardından, Türk Devleti tarafından kazanılmasını ifade eder (DZMK m. 79).

Denizde zapt ve müsadere hakkının kapsamı DZMK m. 1/1 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre zapt ve müsadere hakkı, “deniz nakil vasıtalarını durdurmak ve aramak ve nakil vasıtaları ile onların içinde bulunan mallar hakkında DZMK hükümlerine göre muamele etmek salahiyetini ihtiva eder”. Söz konusu hakkı kullanma süresi sınırsız olmayıp, başlangıç ve bitiş tarihleri Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen süre ile sınırlıdır (DZMK m. 3). Ayrıca, denizde zapt ve müsadere hakkının tarafsız sularda kullanılması mümkün değildir (DZMK m. 5). Ancak söz konusu hak, sadece açık denizlerde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin veya müttefiklerinin veya düşmanlarının hakimiyetinde olan denizlerde veya seyrüsefere elverişli iç sularda kullanılabilir (DZMK m. 4).

söz konusu kavramlar, daha geniş anlama sahip “su aracı” kavramı olarak düşünülmelidir. “Su aracı” kavramı hakkında yapmış olduğumuz açıklamalar için bkz. s. 26.

¹⁷⁵ Beyanname metni için bkz. (Çevirimiçi) <https://ihl-databases.icrc.org/>, 05.12.2020.

¹⁷⁶ Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Macaristan İspanya, Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Japonya, Hollanda ve Rusya.

¹⁷⁷ Okay, **a.g.e.**, s. 187.

¹⁷⁸ Kaplsüz, **a.g.e.**, s. 273.

¹⁷⁹ Denizde Zapt ve Müsadere Mahkemesi hakkında açıklamalara aşağıda “Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları” başlığı altında yer verilmiştir.

2. Zapt ve Müsaderesi Mümkün Olan Gemiler

DZMK hükümleri uyarınca bir geminin zapt ve müsaderesi farklı nedenlere dayanabilir. Ancak bunun için, öncelikle, geminin zapt ve müsaderesi mümkün olan gemilerden olması şarttır. Bu kapsamda, düşmana ait ticaret gemileri ile TTK m. 935/2-a hükmünde bahsedilen gezinti, spor, eğitim, öğretim ve bilim amaçlarına tahsis edilen veya böyle bir amaç için fiilen kullanılan gemilerin zapt ve müsaderesi mümkündür¹⁸⁰. DZMK m. 1/2 hükmü uyarınca, savaş gemileri ile ticari amaçla kullanılmayan ve kamu hizmetine tahsis edilen veya fiilen bu uğurda kullanılan gemiler zapt ve müsadere edilemezler¹⁸¹. Ayrıca, askeri hastane gemileri ile hususi şahıslar veya resmi olarak tanınmış yardım kuruluşları tarafından donatılmış olan hastane gemilerinin de zapt ve müsaderesi mümkün değildir (DZMK m. 18). Ancak bu gemilerin zapt ve müsaderen muaf olabilmeleri için, hastane gemisi oldukları Türk Devleti'ne bildirilmeli, yürürlükte bulunan devletlerarası anlaşma hükümlerince hastane gemisi oldukları sabit olmalı ve tahsis olundukları amaç çerçevesinde kullanılmalrı şarttır (DZMK m. 18, 1-3).

Bunlara ek olarak, münhasıran sahil balıkçılığına¹⁸² veya kısa mesafeli yolculuklara tahsis edilen gemiler; dini, ilmi veya insani görevler için kullanılan gemiler; savaş esirlerinin değişiminde kullanılan veya Türk Devleti ya da müttefikleri tarafından verilmiş bir belge ile yetkilendirilmiş olan gemiler de zapt ve müsadere edilemezler (DZMK m. 19/A, 1-4). Ancak, söz konusu gemiler herhangi bir şekilde düşmanca tutum sergilerlerse veya buna iştirak ederlerse yahut tahsis edildikleri amacın dışında kullanıldıkları tespit edilir veya Türkiye Cumhuriyeti

¹⁸⁰ Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 261; Can, **a.g.e.**, s. 88-89.

¹⁸¹ DZMK m. 1/2 hükmünde bahsedilen gemiler, TTK m. 935/2-b hükmünde bahsedilen gemilere karşılık gelmektedir. Bu gemiler şunlardır: *“münhasıran bir kamu hizmetine tahsis edilen Devlet gemileriyle donanmaya bağlı harp gemileri ve yardımcı gemiler”*.

¹⁸² Amerika ile İspanya arasındaki savaş sırasında milliyeti İspanya olan iki balıkçı gemisi Küba açıklarında avlanırken, Küba sahillerini abluka altına alan Amerikan gemileri tarafından yakalanarak savaş ganimeti olarak Amerika'ya götürülmüştür. Gemilciler, gemilerin balıkçı gemisi olduğu dolayısıyla savaş ganimeti olarak yakalanamayacağı savunmasında bulunmuşlar ve gemilerin serbest bırakılmasını talep etmişlerdir. ABD Yüksek Mahkemesi, *“asırlardır devam edegelen ve daha sonra bir hukuk kaidesi şeklini alan teamül gereğince, kendi memleketlerinin sahillerinde balık avıyla iştigal eden ve memleketlerine taze balık getiren gemiler ve tayfaları harp ganimeti olarak yakalanmaktan muafır. Bu husus devletler hukuku yazarlarının eserlerinde belirtilmiş bulunmaktadır.”* açıklamasında bulunarak gemilerin serbest bırakılması yönünde karar vermiştir. Bkz. Mehmet Gönlübol, *“Örnekolaylarla (Cases) Devletler Hukuku”*, **AÜSBFD**, C. 11, S. 3, 1956, s. 216.

hükümetinin ya da müttefiklerinin yetkili makamları tarafından verilen emirlere uymazlarsa, zapt ve müsadere muafiyet haklarını kaybederler (DZMK m. 19/B).

DZMK hükümleri kapsamında bir geminin zapt ve müsadere için bu geminin zapt ve müsadere mümkün olan gemilerden olması tek başına yeterli olmayıp ayrıca kanununda öngörülen zapt ve müsadere nedenlerinden birinin varlığı şarttır.

3. Zapt ve Müsadere Nedenleri

a. Geminin Düşman Gemisi Olması

Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu m. 10 hükmü uyarınca, “düşman” sıfatına sahip olan gemiler zapt ve müsadereye tâbi gemilerdir. Bir geminin düşmanlık veya tarafsızlık sıfatı, o geminin taşımaya yetkili olduğu bayrakla tespit edilir. Geminin bayrak taşımaya yetkili olmaması halinde ise, gemi malikinin vatandaşlığı dikkate alınır (DZMK m. 6/1). Bir geminin düşmanlık veya tarafsızlık sıfatı itiraza mahal bırakmayacak şekilde tespit edilemediği sürece o gemi düşman gemisi sayılır (DZMK m. 6/2).

Düşman gemisinin tarafsız bir bayrağa geçişinin, düşmanlık sıfatının sonuçlarından kurtulmak için yapıldığı tespit edilirse, bayrak değişikliği dikkate alınmaz ve gemi düşman gemisi olmaya devam eder (DZMK m. 7/1). Ancak, tarafsız bayrağa geçiş zapt ve müsadere hakkının uygulanmasından en çok altmış gün önce gerçekleşmekle beraber, geçiş belgesi gemide bulunmazsa veya geçiş şarta bağlanmışsa ya da gemi üzerindeki tasarruf hakkı ve gemiden elden edilen kazançlar geçişten önceki kişilerde kalırsa, geminin tarafsız bayrağa geçişi düşmanlık sıfatının sonuçlarından kurtulmak için yapıldığı kabul edilir (DZMK m. 7/2).

b. Tarafsız Geminin Savaş Kaçağı Olması veya Savaş Kaçağı Eşya Taşınması

DZMK m. 28 hükmü uyarınca, savaş kaçağı olan gemi zapt ve müsadereye tâbidir. Savaş kaçağı olmamakla birlikte savaş kaçağı eşya taşıyan gemiler ise sadece zabta tâbidirler (DZMK m. 27/1). Ancak savaş kaçağı eşyaların değeri, ağırlığı,

hacmi veya navlunu toplam yükün yarısından fazlasına erişirse, gemi zabta ek olarak ayrıca müsadereye de tâbi olur (DZMK m. 27/2). Bu kapsamda “*savaş kaçağı eşya*” ve “*savaş kaçağı olmayan eşya*” ayrımı önem arz etmektedir. Ayrımın temelinde savaş dönemlerinde taraf devletlerden birinin, kime ait olduğunun önemi bulunmayan ancak karşı tarafa fayda sağlayacak olan eşyaya el koyma hakkını kendisinde görme düşüncesi yatmaktadır¹⁸³.

Doğrudan kara, hava ve denizde silahlanma amacına hizmet eden ve düşman ülkesinde veya düşman tarafından işgal edilen arazide bulunan ya da savaş kuvvetlerine ait olan eşya ve maddeler (mutlak) savaş kaçağı eşyalardır (DZMK m. 21). Savaş kaçağı eşyalar, savaşta kullanılmak amacıyla üretilen ve savaş zamanı düşünülerek himaye edilen eşyalardır¹⁸⁴. Bu tür eşyaların gönderileceği yere doğrudan doğruya sevk edilmesi ile aktarma veya kara üzerinden nakledilmesi, eşyanın savaş kaçağı eşya olması açısından bir fark yaratmamaktadır (DZMK m. 21/2). Uygulamada hangi eşyaların savaş kaçağı sayılacağı, savaş başladıktan sonra taraf devletlerin buna ilişkin bir liste ilan etmeleri suretiyle olur. Türk hukuku bakımından bu liste, Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenir ve ilan edilir (DZMK m. 21/3). Bazı hallerde ise, savaş kaçağı eşyanın kesin olarak düşmana ait olduğu kabul edilir (DZMK m. 22). Buna göre, yüke ilişkin belgelerden eşyanın bir düşman limanına boşaltılacağı veya düşman kuvvetlerine teslim edileceği anlaşılıyorsa; gemi yalnız düşman limanlarına uğrayacaksa; yüke ilişkin belgeler uyarınca tarafsız limana gidecek olmasına rağmen, gemi daha öncesinde düşman limanına uğrayacaksa veya düşman savaş kuvvetleri ile temas edecekse, eşyanın düşmana ait olduğu kabul edilir (DZMK m. 22, 1-3) Ayrıca, geminin rotası ve malın boşaltılacağı yer hakkında gemide bulunan belgelerin doğru bilgileri içerdiği kabul edilir (DZMK m. 26/1). Ancak, gemi haklı bir neden olmaksızın açık bir şekilde rotasını değiştirirse veya geminin rotası ve boşaltma yeri hakkındaki belgelerin gerçeği yansıtmadığını gösteren sebepler mevcutsa, bu karine ortadan kalkar (DZMK m. 26/2).

Üzerinde durulması gereken bir diğer kategori, “şarta bağlı savaş kaçağı eşyalar”dır. DZMK m. 23/A hükmü uyarınca, savaş amacıyla olduğu kadar, barışçıl

¹⁸³ Can, **a.g.e.**, s. 90.

¹⁸⁴ Can, **a.g.e.**, s. 90.

amaçlar için de kullanılabilen, Türk Devleti'nin ilan ettiği listeye dahil bulunan ve düşman savaş kuvvetlerinin veya düşman idare makamlarının kullanımına tahsis edilen eşyalar şarta bağlı savaş kaçağı eşya olarak değerlendirilir. Bu tür eşyaların savaş ve barış dönemlerinde farklı amaçlara yönelik kullanılmaları mümkün olup, doğrudan veya dolaylı olarak savaşta kullanılmaları halinde, savaş kaçağı sayılırlar¹⁸⁵. Örneğin, harita, gıda ürünleri ve akaryakıt şarta bağlı savaş kaçağı eşya kapsamında düşünülebilir. Ancak, şarta bağlı savaş kaçağı sayılabilecek bir eşya, tarafsız bir limanda boşaltılacaksa, düşmanın da aynı şekilde davranması koşuluyla, kaçak eşya olarak addedilmez (DZMK m. 23/B).

Savaş kaçağı olmayan eşyalar, savaşta taraflara bir faydası bulunmayan ve daha çok insanların hayatını kolaylaştıran eşyaları ifade eder. Örneğin beyaz eşya, mobilya, televizyon, kâğıt bu tür eşyalardandır¹⁸⁶. DZMK m. 25 hükmünde bazı eşyaların hiçbir surette savaş kaçağı sayılamayacağı düzenlenmiştir. Buna göre, geminin sevk ve idaresine yarayan eşyalar ile gemi adamları ve yolcuların kişisel eşyaları, münhasıran hasta ve yaralıların tedavisinde kullanılan eşyalar savaş kaçağı değildir. Dolayısıyla, bu tür eşyaları taşıyan gemiler, zapt ve müsadereye tâbi tutulamaz.

c. Tarafsız Geminin Düşman Refakatinde Seyretmesi

Ticaret gemileri savaş zamanlarında daha fazla tehdit altındadır. Bu nedenle ticaret gemileri çoğu zaman yolculuklarını savaş gemisi eşliğinde yapar¹⁸⁷. Ancak, ticaret gemisine eşlik eden geminin düşman savaş gemisi olması ticaret gemisi açısından mevcut tehlikeyi daha da artırabilmektedir. Bu durum DMZK m. 31/1 hükmünde, “*düşman harb gemilerinin refakatinde bulunan nakil vasıtaları harbin her türlü tehlikelerine maruzdurlar*” şeklinde ifade edilmiştir. Hükümde bahsedilen tehlikelerden biri de düşman eşliğinde hareket eden gemilerin zapt ve müsadereye tâbi olmalarıdır (DZMK m. 31/2). Burada düşman savaş gemisinin himayesinde

¹⁸⁵ Can, **a.g.e.**, s. 90.

¹⁸⁶ Can, **a.g.e.**, s. 90.

¹⁸⁷ Can, **a.g.e.**, s. 90.

hareket eden geminin düşman gemisi veya tarafsız gemi olmasının bir önemi bulunmamaktadır¹⁸⁸.

d. Tarafsız Geminin Mukavemette Bulunması

Tarafsız gemiler, savaşın tarafı olan devletlerin savaş gemilerinden kendilerine yöneltilen hız düşürme, arama veya kontrol gibi taleplere olumlu yanıt vermek zorundadırlar¹⁸⁹. Aksi takdirde, bu gemiler mukavemet eylemini gerçekleştirmiş olurlar. Mukavemet eylemi, savaş gemisinin talebine karşı kuvvete başvurarak direnme şeklinde gerçekleşebileceği gibi, kaptan veya gemi adamlarının davranışları¹⁹⁰ nedeni ile durdurma veya arama işleminin yapılamaması şeklinde de gerçekleşebilir. İlk durumda aktif mukavemet (DZMK m. 35); ikinci durumda pasif mukavemet (DZMK m. 34) söz konusudur. Bunun sonucu olarak aktif mukavemet gösteren gemi zabt ve müsadereye (DZMK m. 35/2); pasif mukavemet gösteren gemi ise, sadece zabta (DZMK m. 34) tâbi olur.

e. Tarafsız Geminin Hasmane Himaye ve Yardım Fiillerini İşlemesi

Savaş devam ettiği müddetçe tarafsız devletler ve onların vatandaşları, tarafsızlığın gereklerine uymakla yükümlüdürler. Ancak bazı nedenlerden ötürü tarafsız bir devlet veya onun vatandaşına ait gemiler hasmane himaye ve yardım eyleminde bulunarak savaşın tarafı olan düşman devlete yardım etmek isteyebilir¹⁹¹. Böyle hallerde, hasmane himaye ve yardım eylemini gerçekleştiren tarafsız gemiler zabt ve müsadereye tâbi olurlar (DZMK m. 39/1). Hasmane himaye ve yardım faaliyetlerinin neler olduğu DZMK m. 37 hükmünde düzenlenmiştir. Düzenleme uyarınca, tarafsız geminin savaş hareketlerine katılması, düşmanın denizde bulunan savaş kuvvetlerini sürekli surette doğrudan doğruya himaye etmesi veya onlara yardım etmesi, düşman tarafından kiralanması veya onun emri veya kontrolü altında

¹⁸⁸ Can, **a.g.e.**, s. 93.

¹⁸⁹ Can, **a.g.e.**, s. 93.

¹⁹⁰ Arama işlemi için gerekli olan hareketlere engel olma, ambar kapaklarının açılmaması, kendilerine verilen talimatlara uyulmaması bu kapsamda düşünülebilir. Bkz. Rifat Taşkın, **Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu Şerhi Ve Deniz Harplerine Dair Beynelmilel Mukavelenameler**, Deniz Matbaası, İstanbul, 1940, s. 13.

¹⁹¹ Can, **a.g.e.**, s. 94.

bulunması, düşmanın menfaatine haber taşıması veya düşman savaş kuvvetlerini nakle sürekli surette tahsis edilmesi, malikinin, kiracısının veya kaptanının talimatıyla düşman askerini himaye etmesi yahut düşman harekâtına yardım eden eşyayı taşıması hasmane himaye ve yardım faaliyetlerini oluşturur. Bunlara ek olarak, geminin telsizi vasıtası ile düşmana haber gönderilmesi veya harekatta bulunan birliğe yaklaşılmaması yönündeki telsiz mesajına ya da telsizin kullanılmaması yönündeki talimata aykırı hareket edilmesi halleri de hasmane himaye ve yardım eylemlerini oluşturur (DZMK m. 3).

f. Tarafsız Geminin Ablukayı Yarma Eylemini Gerçekleştirmesi

DZMK m. 49 hükmü uyarınca, abluka olduğunu bildiği halde abluka edilen sahile girmeye çalışan veya o sahili terke teşebbüs eden düşmana veya tarafsız devlete ait savaş gemileri dışındaki gemiler ablukayı ihlalden dolayı zapt ve müsadereye tâbi olurlar (DZMK m. 49)¹⁹². Abluka, savaşın tarafı devletlerin, savaş kazanmak için düşman devletin ihtiyacı olan eşyaları elde etmesini önlemek amacıyla uyguladıkları bir tedbirdir¹⁹³. Abluka uygulandığı yere göre, kara, hava ve deniz ablukası olmak üzere üçe ayrılır. Konumuz bakımından sadece deniz ablukası incelenecektir.

Deniz ablukasını uygulayan taraf, gerektiğinde silahlı tedbirlere başvurmak suretiyle abluka altına alınan tarafın liman ve sahillerine giriş ve çıkışı kontrol altında tutar¹⁹⁴. Ancak buradan, ablukanın sadece savaş zamanında uygulanan bir tedbir olduğu sonucuna ulaşılmamalıdır. Zira abluka sadece savaş zamanında değil, barış zamanında da başvurulabilen bir tedbirdir. Ablukanın savaş zamanında uygulanması halinde “*savaş ablukası*”; barış zamanında uygulanması halinde ise, “*barış içinde abluka*”¹⁹⁵ söz konusudur. DZMK’nun dokuzuncu faslında yer alan ablukaya ilişkin hükümlere (DZMK m. 43-m. 51) bakıldığında savaş ablukası

¹⁹² Can, **a.g.e.**, s. 98.

¹⁹³ Can, **a.g.e.**, s. 95.

¹⁹⁴ Cem Sar, “Devletler Hukukunda Deniz Ablukası”, **AÜSBFD**, C. 17, S. 3-4, 1962, s. 387.

¹⁹⁵ Barış içinde abluka halinde, ablukayı uygulayan devlet ile liman ve sahilleri abluka altına alınan devlet arasında savaş hali yoktur. Bu nedenle, tarafsız devletler bakımından bir yükümlülük söz konusu değildir. Bkz. Cem, **a.g.m.**, s. 406.

hakkında hükümler olduğu görülmektedir. Söz konusu hükümler tarafsız devletler açısından birtakım yükümlülükler doğurur. Başka bir ifade ile savaş ablukası hakkındaki hükümler, ablukayı uygulayan devlet ile ablukaya maruz kalan devlet arasındaki ilişkileri değil, ablukayı uygulayan devlet ile tarafsız devletler arasındaki ilişkileri düzenler¹⁹⁶. Bu sebeple, savaş ablukasını yarmaya teşebbüs eden veya bu eylemi gerçekleştiren tarafsız devlet gemileri zapt ve müsadereye tâbi olurlar.

Tarafsız devletlerin savaş ablukasını uygulayan devlete karşı yükümlülüklerinin doğabilmesi ve bu yükümlüklerin ihlali halinde zapt ve müsadere kurumunun işletilebilmesi için DZMK’nda yer alan savaş ablukasının geçerliliğine ilişkin dört şartın mevcut olması gerekmektedir. İlk olarak, ablukanın fiilen müessir olması gereklidir (DZMK m. 46/1), başka bir ifade ile düşman sahilleri ile olan ulaşımın yeteri kadar savaş kuvveti ile engellenmesi ve bu durumun süreklilik arz etmesi gerekmektedir (DZMK m. 46/2). Buna karşılık, ablukanın diğer devletler tarafından kaldırılması halinde “fiilen müessir” bir ablukadan söz edilemez. Ablukayı uygulayan devletin savaş kuvvetlerinin hava şartları nedeniyle abluka bölgesinden geçici surette uzaklaşmaları halinde ise, abluka kalkmış sayılmaz (DZMK m. 47). İkinci olarak, savaş ablukası, sadece düşman devletin hakimiyetinde bulunan liman ve sahillerde uygulanabilir (DZMK m. 45/1). Bu ihtimalde, ablukayı uygulayan devlet, tarafsız liman ve sahillere girişe engel olamaz (DZMK m. 45).

Geçerli bir savaş ablukasından söz edilebilmesi için gerekli olan bir diğer şart, ablukanın kanunda belirtilen makamlarca ilan edilmesi ve tarafsız devletlere bildirilmesidir. İlan, Türk Devleti veya onun adına hareket eden askeri komutanlar tarafından yapılır (DZMK m. 43). Abluka ilan edilirken, ablukanın başlama zamanı, abluka uygulanan sahillerin coğrafi sınırları, tarafsız gemilerin çıkışları için belirlenen süre de ilanda belirtilir (DZMK m. 43/2). Ablukanın ilanının tarafsız devletlere bildirilmesi ise, DZMK m. 44 hükmü kapsamında olur. Buna göre, Türk Devleti tarafından tarafsız devletlere; ablukayı yapan savaş kuvvetleri komutanı tarafından abluka edilen sahildeki liman makamlarına veya yetkili mahalli makamlara bildirimde bulunulur.

¹⁹⁶ Can, **a.g.e.**, s. 95.

4. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

Yukarıda bahsettiğimiz nedenlerden birine dayanılarak zaptedilen gemiye Türk Bayrağı çekilir (DZMK m. 64). Zapt işleminin ardından, malikin gemi üzerindeki mülkiyet hakkı devam etmekle birlikte, gemiye ilişkin tasarrufta bulunması mümkün değildir¹⁹⁷. Ancak zapt işlemi, gemi mülkiyetinin devlete intikali için yeterli değildir. Mülkiyetin devlete intikali, deniz müsadere mahkemesi tarafından verilecek müsadere kararına ve bu kararın kesinleşmesine bağlıdır (DZMK m. 79). Deniz müsadere mahkemeleri, düzenli bir şekilde faaliyet gösteren mahkemelerden olmayıp, ancak istisnai durumlarda yargılama yapmaktadırlar¹⁹⁸. Söz konusu mahkemelerin kuruluş amacı, DZMK m. 87 hükmünde düzenlendiği üzere¹⁹⁹, denizde zapt ve müsadere işlemlerinin kanuna uygun olup olmadığını denetlemektir²⁰⁰. Deniz müsadere mahkemeleri teşkilatı, ilk derece mahkemesi olarak deniz müsadere mahkemesi ve üst derece mahkemesi olarak Yüksek Deniz Müsadere Mahkemesi'nden²⁰¹ oluşur (DZMK m. 90)²⁰².

Deniz müsadere mahkemesi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince denizde zapt ve müsadere hakkının kullanılmasına dair kararın ilan edildiği tarihten itibaren kurulur ve bu tarihten itibaren yargılama yapabilir (DZMK m. 88). Mahkemenin

¹⁹⁷ Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 262.

¹⁹⁸ Süha Tanrıver, "Kuruluş ve Görevleri İtibarıyla Deniz Müsadere Mahkemeleri", **SÜHFD**, C. 5, S. 1-2, 1996, s. 131.

¹⁹⁹ DZMK m. 87: "*Deniz müsadere mahkemelerinin kaza mevzuu, denizde zapt ve müsadere hukukuna taallük eden muamele ve tedbirlerin kanuna muvafık olup olmadığını tetkik etmektir.*"

²⁰⁰ DZMK'nun yürürlük tarihinden (18.07.1940) günümüze kadar geçen zaman diliminde, deniz müsadere mahkemelerinin kurulmasını gerektirecek bir olay gerçekleşmemiştir.

²⁰¹ DZMK m. 99/B-1 hükmü Yüksek Deniz Müsadere Mahkemesi'nin, "*deniz müsadere mahkemeleri hükümlerine karşı vakı olan istinaf davaları üzerine*" hüküm verebileceği düzenlenmektedir. Söz konusu hükümde yer alan "istinaf" ifadesi "temyiz" olarak kabul edilmelidir. Zira Yüksek Deniz Müsadere Mahkemesi, esas hakkında yeniden yargılama yaparak karar vermemekte, sadece deniz müsadere mahkemesinin verdiği kararı kısmen veya tamamen bozarak dosyayı incelenmek üzere deniz müsadere mahkemesine göndermektedir (DZMK m. 143). Bu gerekçelerle, her ne kadar hükümde "istinaf" ifadesine yer verilmiş olursa da söz konusu mahkemenin "temyiz" mercii olarak kabulü gerekir. Bkz. Tanrıver, **a.g.m.**, s. 134; Okay, **a.g.e.**, s. 189; Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 262, dn. 24;

²⁰² DZMK m. 92 hükmü uyarınca, deniz müsadere mahkemeleri, ikisi adliye ve birisi askeri adli hakimlerinden olmak üzere üç hakimden ve iki deniz subayından oluşur. Yüksek Deniz Müsadere Mahkemesi ise, DZMK m. 93 hükmünde belirtildiği üzere, ikisi Yargıtay üyesi ve birisi Askeri Yargıtay üyesi olmak üzere üç hakimden ve iki deniz üst subayından oluşur. Ancak 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 11.02.2017 Sayı: 299976) ile yargı teşkilatı içinde yer alan askeri yargı kaldırılmıştır ve günümüzde faaliyet gösteren askeri hakim bulunmamaktadır. Bu nedenle, gerek deniz müsadere mahkemesi gerekse Yüksek Deniz Müsadere Mahkemesi'nin teşkili için gerekli olan hakimlerin tamamı adli yargı hakimlerinden seçilmelidir.

kurulmasının ardından, Milli Savunma Bakanlığının öneri yazısı üzerine, kararname ile Devlet temsilcisi olarak bir deniz subayı görevlendirilir (DZMK m. 97). Devlet temsilcisi, görevlendirilmesinin ardından konu hakkında araştırma yapar, zaptedilen gemiyi muhafaza eder ve deniz mahkemesinde dava açarak devleti davada temsil eder (DZMK m. 101)²⁰³. Dava duruşmalı olarak görülür (DZMK m. 142) ve oyların mutlak çoğunluğu ile karar alınır (DZMK m. 128). Alınan karar devlet temsilcisine ve taraf avukatlarına tebliğ olunur. Kararın kesinleşmesi ile birlikte zaptedilen geminin mülkiyeti devlete intikal eder. Gemi mülkiyetinin müsadere ile devlet tarafından kazanılması, bir aslen kazanma halidir ve mülkiyet, her türlü ayni ve şahsi haklardan arınmış bir şekilde kazanılır²⁰⁴. Dolayısıyla, mülkiyetin devlete intikali ile birlikte, gemi üzerinde bulunan bütün akdi ve kanuni rehin hakları sona erer.

II. GEMİ MÜLKİYETİNİN İSTİMLVAL YOLUYLA ASLEN KAZANILMASI

A. Genel Olarak

Gemi üzerindeki mülkiyet hakkını kamu hukuku kuralları uyarınca aslen kazanma hallerinden bir diğeri istimvaldir. İstimval, olağan dışı koşulların var olduğu dönemlerde özel mülkiyete ait olan taşınır malların mülkiyetinin, bedeli ödenmek suretiyle kamu gücü kullanılarak kamu mülkiyetine intikalini öngören özel bir usuldür²⁰⁵. İdare, olağan koşulların hakim olduğu piyasada ihtiyacı olan taşınır malları kanunlarda öngörülen şekilde satın alır, kiralar veya diğerk hukuki yollardan temin ederken; olağan dışı koşullarda bu malları alışlagelmiş yollardan temin etmesi mümkün olmayabilir²⁰⁶. Bu gibi durumlarda idare, ilgili kişiler onay vermeseler dahi, mevcut koşullarda görevini yerine getirebilmek için ihtiyacı olan malları zorallm

²⁰³ Devlet temsilcisinin hukuk davası açması ve davada devleti temsil etmesi, ceza davalarında Cumhuriyet savcılarının üstlendiğı göreve benzemektedir. Bkz. Tanrıver, **a.g.m.**, s. 132-133.

²⁰⁴ Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 97; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 275; Can, **a.g.e.**, s. 86; İzveren/Franko/Çalık, **a.g.e.**, s. 55.

²⁰⁵ Yıldızhan Yayla, **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 220; Kemal Gözler, **İdare Hukuku**, C. II, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2009, s. 925; İsmet Giritli/Pertev Bilgen/Tayfun Akgüner/Kahraman Berk, **İdare Hukuku**, 7. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2015, s. 1100; Pertev Bilgen, **İdare Hukuku Dersleri- Kamulaştırma-İstimval**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 115.

²⁰⁶ Gözler, **İdare**, s. 925.

yoluna başvurmak suretiyle temin edebilir²⁰⁷. Burada idare, AY m. 35 hükmüne²⁰⁸ dayanarak kamu yararını özel yarardan üstün tutmakta ve gerçek veya tüzel kişiye ait taşınır mallar üzerindeki mülkiyet hakkını ortadan kaldırmaktadır²⁰⁹.

Hukukumuzda, istimval kurumu hakkında genel bir kanun bulunmamakla birlikte, idarenin istimval uygulamasının bir kanun hükmüne dayanması şarttır²¹⁰. Konumuz kapsamında istimval hakkında hüküm içeren kanunlara baktığımızda, 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun²¹¹, 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu (OHK)²¹² ve 2634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu (MMMK)²¹³ karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kanunlarda yer alan ve istimvale dayanak teşkil eden hükümleri istimvalin türleri²¹⁴ olan “sivil istimval” ve “askeri istimval” başlıkları altında incelemenin faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

B. İstimvalin Türleri

1. Sivil İstimval

Sivil istimval, meydana gelen doğal afetler veya salgın hastalıklar nedeniyle acil olarak müdahale edilmesi gereken hallerde zarar gören sivil halkın temel ihtiyaçlarını karşılayarak mağduriyeti ortadan kaldırmak amacıyla idare tarafından vatandaşlara para, mal ve çalışma yükümlülüğü getirilmesi olarak ifade edilebilir²¹⁵. Tanımdan da anlaşıldığı üzere sivil istimvalin konusunu para, mal ve çalışma

²⁰⁷ Bilgen, **a.g.e.**, s. 116; Yayla, **a.g.e.**, s. 220.

²⁰⁸ AY m. 35: “Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz”.

²⁰⁹ Saim Tuğrul, **Kamu Hukuku Açısından Mülkiyet Hakkı ve Sınırlandırılması**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2004, s. 68.

²¹⁰ Sıddık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C.3, 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1966, s. 1575; Cenk Şahin, **Acele Kamulaştırma**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s. 38; Gözler, **İdare**, s. 927.

²¹¹ RG: 25.5.1959, Sayı: 10213.

²¹² RG: 27.10.1983, Sayı: 18204.

²¹³ RG: 16.6.1939, Sayı: 4234.

²¹⁴ Onar, **a.g.e.**, s. 1575; Şahin, **a.g.e.**, s. 38; Yayla, **a.g.e.**, s. 220; Giritli/Bilgen/Akgüner/Berk, **a.g.e.**, s. 1102.

²¹⁵ Hikmet Öztunç, “Türk İdare Hukukunda İstimvalin Hukuki Rejimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İÜSBE**, İstanbul, 2015, s. 27.

yükümlülükleri oluşturmaktadır²¹⁶. Bu başlık altında, istimvalin konusunu yalnızca mal yükümlülüğü kapsamına giren gemiler oluşturmaktadır.

Hukukumuzda sivil istimvale dayanak teşkil eden ilk düzenleme OHK’nda yer almaktadır. Buna göre, doğal afetler veya salgın hastalıklar nedeniyle olağanüstü hâl ilan edilmesi halinde²¹⁷, meydana gelen hasar ve zararı telafi edebilmek için ihtiyaç duyulan fakat hemen temin edilemeyen gemiler istimval yoluyla temin edilir (OHK m. 5)²¹⁸. Burada istimval işlemini uygulama yetkisi, olağanüstü hâl ilan edilen bölgede bölge valisine; ilde ilan edilmesi halinde ise, il valisine aittir (OHK m. 14). Bu kapsamda, olağanüstü halin ilan edildiği bölge içindeki kamu kurumları ile gerçek ve tüzel kişiler kendilerinden istenmesi halinde mülkiyetlerinde bulunan gemi veya gemileri vermek zorundadırlar (OHK m. 7). Örneğin, salgın hastalık nedeniyle olağanüstü hâl ilan edilen ve karantina altına alınan bir bölgede hastanelerin yetersiz olması halinde, hastane amacıyla kullanılmak üzere, gerçek veya tüzel kişilere ait gemiler hakkında istimval işlemi uygulanabilir. İdare bu şekilde istimval uygulayarak kendi mülkiyetine geçirdiği gemilerin bedelini ödemek zorundadır²¹⁹.

Sivil istimvale dayanak teşkil eden bir diğer düzenlemeye Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun’da yer verilmiştir. Bu kanun çerçevesinde deprem, yangın, su baskını gibi acil müdahale gerektiren felaketlerin meydana geldiği hallerde, olağanüstü hâl ilan edilmese dahi, idare, ihtiyaç duyduğu mallar hakkında istimval uygulamasına

²¹⁶ Pertev, **a.g.e.**, s. 117; Gözler, **İdare**, s. 926.

²¹⁷ Anayasanın 119. maddesinde, “*savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde*” olağanüstü hal ilan edilebileceği düzenlenmiş ve aynı maddenin beşinci fıkrasında, olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek mal yükümlülüklerinin nasıl uygulanacağını kanunla belirleneceği ifade edilmiştir. Buna göre, olağanüstü hâl ilan edilen her durumda gemiler hakkında istimval uygulamasına gidilmesi mümkün olmayıp, istimval uygulamasının bir kanun hükmüne dayandırılması gerekmektedir.

²¹⁸ İdarenin istimval uygulamasına gidebilmesi için olağanüstü hâl ilanı bir zorunluluk olmayıp, kanuni bir dayanağının olması şartıyla olağandışı şartların varlığında da istimval uygulamasına gidilebilir. Bkz. Şahin, **a.g.e.**, s. 39.

²¹⁹ Onar, **a.g.e.**, s. 1577; Gözler, **İdare**, s. 928; Gemin bedelinin tespitine ve ödenmesine ilişkin yetki, olağanüstü halin ilan edildiği bölgede “Bölge Olağanüstü Hal Kurulu”na; eğer bir ilde ilan edilmişse, “İl Olağanüstü Hal Bürosu”na aittir (OHK m. 16).

gidebilir²²⁰. Bu durum Kanun'un 6. maddesinde, *“afetlerin meydana gelmesinden sonra vali ve kaymakamlar... bedeli, ücreti veya kirası sonradan ödenmek üzere canlı, cansız, resmi ve özel her türlü taşıt araçlarına ve gerekli makina, alat ve edevatına el koymaya... yetkilidir.”* şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm doğrultusunda, idare, acil müdahale edilmesi gereken felaketlerin meydana gelmesinden sonra bedeli ödemek suretiyle ihtiyaç duyduğu gerçek veya tüzel kişilere ait gemilerin mülkiyetini istimval yolu ile kendi mülkiyetine geçirebilir. Ancak vurgulamak gerekir ki, bahsettiğimiz felaketlerin ardından gemiler üzerindeki özel mülkiyetin istimval yolu ile devlete intikali uygulamada sık görülen bir durum değildir. Zira günümüzde böyle durumlarda idarenin taşınır malları temin imkânı oldukça yüksektir²²¹.

2. Askeri İstimval

Askeri istimval, askeri makam ve personellerin yurt savunması için gereksinim duyduğu taşınır mallar ile temel ihtiyaç malzemelerinin kamusal kaynaklardan sağlanamaması halinde, bu gereksinimlerin gerçek ve tüzel kişilerden temin edilmesi maksadıyla yapılır²²². Sivil istimvalde olduğu gibi askeri istimvalin de kanuna dayanması gerekmektedir. Askeri istimvalin hukuki dayanağı olan kanun, Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu (MMMK)'dur. Bu kanuna göre, *“Seferberlik ve savaş hali ile bu hallerin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaşı gerektirebilecek bir durumun meydana geldiği gerginlik ve kriz dönemlerinde yapılacak seferberlik hazırlıkları ile kıtaların toplanması esnasında, alelade vasıtalarla temin edilemeyen bütün askeri ihtiyaçları veya hizmetleri bu Kanun hükümleri dairesinde vermeye veya yapmaya her şahıs borçludur”* (MMMK m. 1). Hükümden anlaşılacağı üzere, askeri istimval uygulamasına gidilebilmesi için, seferberlik²²³ ve savaş hali veya savaşa neden olabilecek gerginlik ve kriz döneminin

²²⁰ Öztunç, **a.g.t.**, s. 28.

²²¹ Bilgen, **a.g.e.**, s. 115; Can, **a.g.e.**, s. 101.

²²² Onar, **a.g.e.**, s. 1576; Giritli/Bilgen/Akgüner/Berk, **a.g.e.**, s.1104.

²²³ 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu (SSHK-8.11.1983 tarihli ve 18215 sayılı RG.)'na göre, kısmi seferberlik dönemlerinde de askeri istimval uygulamasına gidilebilir. SSK m. 3 hükmüne göre kısmi seferberlik, *“ülkenin bir veya birden fazla bölgesinde uygulanan ve bütün güç ve kaynakların kullanılmasını gerektirmeyen seferberliktir”*. Kısmi seferberlik ilan edilmesi halinde, ilan edilen bölgeler dışında bulunan gemiler hakkında istimval uygulanabilir (SSHK m. 10/2).

varlığı gerekmektedir. Böylelikle kanun koyucu idareye ancak zorunlu hallerde askeri istimval yoluna başvurulabilme imkânı tanımıştır²²⁴.

MMMK m. 6 hükmünde hangi mallar hakkında istimval uygulamasına gidilebileceği düzenlenmiştir. Buna göre, *“bütün müstahdemin ve mürettebatı ile beraber deniz, göl, nehir ve kanallarda bulunan gemiler ve her türlü cer ve nakil vasıtaları”* hakkında istimval uygulanabilir. İstimval kararını alma yetkisi askeri makamlara²²⁵ ait iken (MMMK m. 4); bu kararın uygulanması Milli Müdafaa Mükellefiyeti Komisyonunun²²⁶ yetkisindedir (MMMK m. 9). İstimval kararının alınmasından sonra kararın ne zaman uygulanacağı Cumhurbaşkanı tarafından tayin olunur (MMMK m. 1/2). İstimval nedeniyle gemi üzerindeki mülkiyet hakkını yitiren gemi malikine, bunun karşılığında tazminat verilir (MMMK m. 3).

C. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

İdare gerek sivil gerekse askeri istimval yoluna başvurarak ihtiyaç duyduğu gemiyi yukarıda bahsettiğimiz kanun hükümlerine dayanarak devletin mülkiyetine geçirebilir. Ancak bunun için, geminin parasal karşılığı ödenmek zorundadır. Hakkında istimval uygulamasına gidilen gemi üzerindeki mülkiyet hakkının devlete intikali istimvalin uygulanması ile gerçekleşir. Kararın hukuka uygun olmadığını düşünen malik idari yargı yoluna başvurarak iptalini talep edebilir. İstimvalin uygulanması ile birlikte, devlet geminin mülkiyetini gemi üzerindeki bütün haklardan ve mükellefiyetlerden arı bir şekilde kazanır²²⁷.

²²⁴ Bilgen, **a.g.e.**, s. 116; Öztunç, **a.g.t.**, s. 50.

²²⁵ Milli Müdafaa Mükellefiyeti Tüzüğü (27.6.1940 tarihli ve 4546 sayılı RG.) m. 6 hükmü uyarınca, *“Mükellefiyet tatbikını istemeğe salahiyyetli askeri makamlar şunlardır: a) Milli Müdafaa Vekaleti, b) Müstakil tugay komutanlıkları ile daha üst komutanlıklar (Deniz, hava dahil) c) a ve b fıkralarında yazılı makam sahiplerinin salahiyyetli kılacakları kendi levazım başkanları ve müfrez birlikler komutanları”*.

²²⁶ MMMK m. 8/1: *“Her vilayet ve kaza merkezinde en büyük mülkiye memurunun reisliği altında en büyük maliye memurıle askerlik şube reisi, askerlik şubesi bulunmayan yerlerde jandarma komutanından ve belediye ile ticaret ve sanayi odası tarafından seçilecek birer zattan mürekkep bir milli müdafaa mükellefiyeti komisyonu bulunur. Ticaret ve sanayi odası bulunmayan yerlerde belediyeden iki aza seçilir.”*

²²⁷ Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 264.

III. GEMİ MÜLKİYETİNİN CEBRİ İCRA YOLUYLA ASLEN KAZANILMASI

A. Genel Olarak

Maddi hukuk ilişkisinden doğan ve rızaen ifa edilmeyen taleplerin icra organlarıncı kamu gücü kullanılarak yerine getirilmesi faaliyeti “cebrî icra” olarak tanımlanmaktadır²²⁸. Cebri icra hukukuna dair kuralların özel hukuka ait bir hakkın elde edilmesine hizmet etmesi, icra hukukunun özel hukuk yönünü gösterirken; bu kuralların kamu düzenine ilişkin olması ve icra organlarının kamu tasarrufu niteliğinde olan cebri icra işlemlerini devlet gücünü arkasına alarak yapması, icra hukukunun kamu hukuku yönünü göstermektedir²²⁹.

İcra İflas Kanunu sistematığı içerisinde, “*cüz’i (ferdi) icra*” ve “*külli (toplu) icra*” olmak üzere iki ayrı cebri icra çeşidine yer verilmiştir²³⁰. Cüz’i icra, bir veya daha fazla alacaklının borçluya karşı takip yaptığı ve borçlunun malvarlığında bulunan bir veya birkaç şeyin takibin konusunu oluşturduğu cebri icra çeşidi iken; külli icra, tüm alacaklıların iflasa tâbi borçluya karşı takip yaptığı ve borçlunun haczi mümkün tüm malvarlığının takibin konusunu oluşturduğu cebri icra çeşididir²³¹. Cüz’i icra kendi içinde, *ilamsız icra*, *ilamlı icra* ve *rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip* olmak üzere üç ayrı alt başlıktan oluşmaktadır. İlamsız icra ise, “*genel haciz yolu*”, “*kambiyo senetlerine özgü haciz yolu*” ve “*kiralanan taşınmazların tahliyesi yolu*”²³² olmak üzere üçe ayrılır.

Konumuz bakımından önem arz eden husus takip borçlusuna ait bir geminin paraya çevrilmesi (satışı) işleminin nasıl olacağıdır. Zira paraya çevirme işleminin ardından geminin mülkiyetini iktisap eden kişinin bu iktisabı aslen iktisap hali oluşturmaktadır.

²²⁸ Necmettin Berkin, **İcra Hukuku Rehberi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1979, s. 18; Saim Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, 8. Baskı, y.y., İstanbul, 2004, s. 2.

²²⁹ Berkin, **a.g.e.**, s. 14; Üstündağ, **İcra Hukuku**, s. 9.

²³⁰ Pekcanitez/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özkes, **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, 7. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 7.

²³¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, **a.g.e.**, s. 7.

²³² Bu takip yolu gemiler bakımından uygulama alanı bulmaz.

B. Uygulanacak Hükümler

TTK’nda deniz icra hukukuna ilişkin hükümler, Beşinci Kitap’ın Sekizinci Kısım’ında 1350 ila 1400’üncü maddeleri arasında düzenlenmektedir. Konumuzu ilgilendiren cebri satışa ilişkin hükümler ise, TTK’nun 1382 ila 1397’nci maddeleri arasında yer almaktadır. Cebri satış hakkındaki bu hükümlerden bazılarında 06.05.1993 tarihli “*Gemi Alacaklısı Haklarına ve Gemi İpoteklerine İlişkin Milletlerarası Sözleşme*”²³³ (Cenevre 1993) kaynaklık etmektedir. Dolayısıyla TTK’nda yer alan cebri satışa ilişkin hükümler incelenirken söz konusu sözleşmede yer alan ilgili hükümler göz ardı edilmemelidir²³⁴.

TTK m. 1383 hükmünde uygulanacak hükümler gemilerin sicile kayıtlı olup olmamasına göre belirlenmiştir. Buna göre, bir sicile kayıtlı Türk ve yabancı bayraklı gemiler, İİK’nun taşınmazların satışı hakkındaki hükümler (İİK m. 123-135) uyarınca paraya çevrilirler. Hükmünde yer alan, “bir sicile kayıtlı olan” ifadesi Türk hukuku açısından, MGS’ne, TUGS’ne ve Yapı Halindeki Gemilere Özgü Sicil’e kayıtlı gemi ve diğer su araçlarını kapsamaktadır²³⁵. Atamer’e göre, bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçları da bu kapsama girmektedir. Oysa ileride değineceğimiz üzere bağlama kütüğü sicil niteliğini haiz olmadığından, kütüğe kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının satışının İİK’nun taşınmazların satışı hakkındaki hükümlere göre değil, taşınmazların satışı hakkındaki hükümlere göre yapılmasının doğru olacağı düşüncesindeyiz.

TTK m. 1383 hükmü, İİK m. 136 hükmü ile paralellik göstermektedir. Bu durum, İİK m. 136 hükmünün ilk cümlesinde, “*taşınmaz malların satışına ilişkin*

²³³ Cenevre’de imzalanan Sözleşme 05.09.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme’ye katılmamız 07.03.2017 tarihli 6940 sayılı Kanun (RG: 25.03.2017, S: 30018) ile uygun bulunmuştur. Ancak katılma süreci henüz sonuçlanmadığından, Sözleşme Türkiye bakımından yürürlüğe girmemiştir. Sözleşme’nin Türkçe çevirisi için bkz. (Çevirimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss226.pdf>, 07.12.2020.

²³⁴ TTK m. 1384 (Cenevre-1993 m. 11), TTK m. 1385 (Cenevre-1993 m. 11/3-c. 2, 12/1), TTK m. 1388 (Cenevre-1993 m. 12/1), TTK m. 1390 (Cenevre-1993 m. 12/2), TTK m. 1391 (Cenevre-1993 m. 12/3), TTK m. 1392 (Cenevre-1993 m. 12/6), TTK m. 1393 (Cenevre-1993 m. 12/4).

²³⁵ Kerim Atamer, **Deniz Ticareti Hukuku (Cilt IV) Deniz İcra Hukuku**, 2. Baskı, On iki Levha Yayınları, İstanbul, 2019, s. 336. Yapı halindeki gemilere özgü sicile, henüz yapımı tamamlanmamış gemi ve diğer su araçları tescil edilebilir. Yazarın burada ifade etmek istediği husus, İİK’nda yer alan taşınmazların satışı hakkındaki hükümlerin, henüz yapımı tamamlanmamış ancak yapı halindeki gemilere özgü sicile tescil edilmiş araçlara da uygulanacağıdır.

hükümler, bayrağı dikkate alınmaksızın gemi siciline kayıtlı bütün gemiler hakkında da uygulanır.” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı hükmün ikinci cümlesinde ayrıca, taşınmaz malların satışına ilişkin hükümlerde geçen, “tapu sicili” teriminden gemi sicilinin, “ipotek” teriminden gemi ipoteklerinin ve “irtifak hakkı” teriminden sicile kayıtlı gemilerde intifa hakkının anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, hükümde yer verilme de “tapu sicilindeki ilgili” teriminden gemi sicilindeki ilgililer (lehine şerh verilenler) anlaşılmalıdır²³⁶.

Sicile kayıtlı olmayan Türk ve yabancı bayraklı gemiler, İİK’nun taşınırınların satışı hakkındaki hükümleri (İİK m. 112-122) uyarınca paraya çevrilir. Ancak belirtilmelidir ki, bu hükümlerden bir kısmının gemilere uygulanması mümkün değildir. Bu sebeple, hükümlerin gemilere uygulanmasında gemilerin niteliğine uygun düşüp düşmediği değerlendirilmelidir. Örneğin, altın ve gümüş eşyanın satışını düzenleyen hüküm (İİK m. 117) ile “Ödeme yerine alacakların devri” (İİK m. 120) ve “Paraya çevirmenin diğer tarzı. İştirak halinde mülkiyet hisseleri” (İİK m. 121) kenar başlığını taşıyan hükümler, gemiler bakımından uygulama alanı bulmaz. Buna karşılık, TTK’nda yer alan bazı hükümler öncelikli olarak uygulanır. Örneğin, vaktinden evvel satışı düzenleyen hükümlerden İİK m. 113 yerine TTK m. 1386 hükmü; pazarlık yoluyla satışı düzenleyen hükümlerden İİK m. 119 yerine TTK m. 1387 hükmü öncelikli olarak uygulanır²³⁷.

C. Satış İstem Süresi ve Vaktinden Evvel Satış

1. Satış İstem Süresi

Alacaklı, yapmış olduğu icra takibinde borçlunun mülkiyetinde bulunan gemi hakkında satış talebinde bulunulabilmesi için gemi hakkında kesin haczin

²³⁶ “Kanunun 136. maddesine göre tapu sicilinden gemi sicili anlaşılacağı için tapu sicilindeki ilgili kavramından da gemi sicilindeki ilgililerin anlaşılması gerekecektir. Gemi sicilindeki ilgililer ise lehine şerh verilenlerdir... O halde mahkemece, ihale tarihi itibarıyla ihtiyati haczin geçerliliğini sürdürüp sürdürmediği, TTK’nun 1376 ve İİK’nun 264. maddeleri birlikte değerlendirilmek suretiyle belirlenip buna göre şikayetçinin ihalenin feshini isteyebilecek kişilerden olup olmadığı değerlendirildikten sonra, şikayetin esası hakkında karar verilmesi; aksi halde aktif husumet yokluğundan şikayetin reddine karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsiz olup, kararın bu nedenle bozulması gerekirken, Dairemizce onandığı anlaşılmakla, şikayetçinin karar düzeltme isteminin kabulü gerekmektedir.” Karar için bkz. Yarg. 12 HD, E. 2015/17615, K. 2015/22730, T. 01.10.2015, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 17.11.2020.

²³⁷ Atamer, **İcra**, s. 352.

uygulanması²³⁸ ya da gemi üzerindeki ihtiyati haczin²³⁹ veya geçici haczin²⁴⁰ kesin hacze dönüşmesi gerekmektedir²⁴¹. Kesin haczin uygulanması veya ihtiyati ya da geçici haczin kesin hacze dönüşmesinin ardından haczedilen eşya, ancak belirli bir süreye kadar satış isteminde bulunulduğu takdirde satılabilir²⁴². İİK m. 106 uyarınca, satış istem süresi taşınır için kesin haczin uygulanma tarihinden itibaren altı ay, taşınmazlar için aynı tarihten itibaren bir yıldır. Hacizli taşınır veya taşınmaz bakımından altı ay ve bir yıllık sürelerin işlemeye başladığı tarih, ihtiyati veya geçici haczin kesin hacze dönüştüğü tarih iken²⁴³; rehnin paraya çevrilmesi yoluyla yapılan takiplerde ise, söz konusu süreler ödeme veya icra emrinin borçluya tebliğinden itibaren başlar (İİK m. 150/e,1)²⁴⁴. Ancak, İİK m. 153/a hükmünün üçüncü fıkrasının birinci bendinde İİK m. 150/e hükmüne yapılan atıfla gemi üzerindeki rehin hakkının paraya çevrilmesi için yapılan takipler bakımından gemilerin satış istem süresine

²³⁸ İlamsız icra takiplerinde ödeme emrinin gönderilmesi üzerine borçlu, süresinde ödeme emrine itiraz edebileceği gibi kendisine tanınan süreyi itiraz etmeden de geçirebilir. Borçlunun ödeme emrine itiraz etmesi halinde, itiraz ancak alacaklı tarafından bertaraf edildiği (itirazın iptali davasının veya itirazın kesin olarak kaldırılması talebinin kesin hüküm ile alacaklı lehine sonuçlandığı) takdirde takip kesinleşir ve kesin haczin uygulanmasını talep hakkı doğar (İİK m. 78). Borçlunun süresinde ödeme emrine itiraz etmemesi ve ödeme süresinin de geçmesi halinde ise, alacaklı doğrudan kesin haczin uygulanmasını talep hakkına sahip olur. Alacaklının ilamlı icra yoluna başvurusu durumunda ise, borçlu süresi içinde borcunu ödemez ve icranın geri bırakılması hakkında bir karar almazsa, alacaklı kesin haczin uygulanmasını talep hakkına sahip olur (İİK m. 37).

²³⁹ İhtiyaten haczin konulmasından sonra ilamsız icra takibi yapılmışsa, borçlu süresinde ödeme emrine itiraz etmez ve ödeme süresi geçerse yahut itirazı mahkemece kesin olarak kaldırılır veya iptal edilirse, takip kesinleşir ve ihtiyati haciz kesin hacze dönüşür (İİK m. 264/5). İtirazın geçici olarak kaldırılması halinde ise, borçlu yedi gün içinde borçtan kurtulma davası açmaz veya açtığı dava mahkeme tarafından esastan reddedilirse, ihtiyati haciz kesin hacze dönüşür (İİK m. 69/3). Bir diğer ihtimalde alacaklı, esas hakkında dava görülürken eşya üzerinde ihtiyati haciz koydurmuş veya ihtiyati haciz koydurduktan sonra dava açmış olabilir. Bu durumda, esas hakkındaki hükmün mahkeme tarafından alacaklıya tebliğinden itibaren bir ay içinde alacaklı ilamlı takip yapmalıdır (İİK m. 264/3). Borçlu, gönderilen icra emri üzerine süresinde ödeme yapmadığı takdirde, ihtiyati haciz kesin hacze dönüşür.; Gemi alacağının (deniz alacağının) alacaklısı, taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla takipten önce veya takip sırasında, rehinle temin edilmiş taşınırın ihtiyaten haczedilemeyeceği kuralının hilafına (İİK m. 257) gemiyi ihtiyaten haczettirebilir (Atamer, **İcra**, s. 298). Bu durumda da takibin kesinleşmesi ile birlikte ihtiyati haciz kesin hacze dönüşür.

²⁴⁰ Alacaklının itirazın geçici kaldırılması talebinin icra mahkemesi tarafından kabul edilmesi halinde, alacaklı geçici haciz isteyebilir ancak bu durum satış imkânı vermez (İİK m. 69/1). Borçlu, itirazın geçici kaldırılmasına ilişkin kararın kendisine tefhim veya tebliğinden itibaren yedi gün içinde borçtan kurtulma davası açmaz veya açtığı dava mahkeme tarafından esastan reddedilirse, geçici haciz kesin hacze dönüşür (İİK m. 69/3).

²⁴¹ Mert Namlı, **İcra Hukukunda Taşınmaz Malların Haczi ve Paraya Çevrilmesi**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2019, s. 336.

²⁴² Ejder Yılmaz, **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 610.

²⁴³ Timuçin Muşul, **İcra ve İflas Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 36.

²⁴⁴ İflas yoluyla takipte satış istem süresi bulunmamaktadır. Bkz. Ramazan Arslan, **İcra İflas Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984, s. 36.

ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu kapsamda satış istem süresi, sicile kayıtlı olup olmadığı ve bayrağı dikkate alınmaksızın bütün gemiler için, ödeme veya icra emrinin tebliğinden itibaren üç aydır. Atamer'e göre, üç aylık satış istem süresi bütün takip yolları bakımından öngörülmüştür²⁴⁵. Kanaatimizce İİK m. 153/a hükmünde, “*Rehnin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin gemilere uygulanması*” düzenlendiğinden, üç aylık süre yalnızca rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip bakımından geçerlidir. Nitekim gerek hükmün lafzı²⁴⁶ gerekse kenar başlığı, diğer takip yolları bakımından üç aylık sürenin uygulanamayacağına işaret etmektedir. Bu esastan yola çıkıldığında, geminin sicile kayıtlı olması halinde “altı ay”; sicile kayıtlı değilse “bir yıl” satış istem süresi olarak kabul edilmelidir²⁴⁷. Bir yıllık ve altı aylık sürelerde hacizli gemi hakkında satış isteminde bulunulmaması haczin düşmesine neden olur (İİK m. 110), ancak bu durumda icra takibi derdestliğini korur²⁴⁸. Buna karşılık üç aylık süre içinde rehninli geminin satışı talep edilmediği takdirde, takip düşer (İİK m. 150/e, 2)²⁴⁹.

²⁴⁵ Kerim Atamer, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebri İcra**, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2006, s. 378-379; Atamer, **İcra**, s. 338; Aynı yönde bkz. Serdar Hızır, “Gemi Alacaklısı Hakkının Bahsettiği Bir İmkân Olarak Rehnin Paraya Çevrilmesi Suretiyle Takip Usulü”, **BATİDER**, C. XXIII, S. 4, 2006, s. 398, dn. 161.

²⁴⁶ İİK m. 153/a, 3, 1: “*Taşınır rehninin ve ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin müşterek hükümler, gemiler üzerindeki rehin haklarının paraya çevrilmesine de uygulanır; şu kadar ki, bu Kanunun: (1) 150/e maddesinin birinci fıkrasında öngörülen süre, bayrağına ve sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler için üç aydır*”. İİK m. 150/e, 1: “*Alacaklı, taşınır rehnin satışını ödeme veya icra emrinin tebliğinden itibaren altı ay içinde, taşınmaz rehnin satışını da aynı tarihten itibaren bir yıl içinde isteyebilir.*”

²⁴⁷ Bir yıllık ve altı aylık sürelerin satış istem süresi olarak kabulü, geminin uzun süre muhafaza altında beklemesine neden olabilir. Bu durumda, şartların varlığı halinde vaktinden evvel satış (TTK m. 1386) prosedürü işletilerek bu sakınca ortadan kaldırılabilir.

²⁴⁸ Tahir Çağa/Rayegan Kender, **Deniz Ticareti Hukuku III (Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları, Zamanaşımı, Deniz Hukukunda Cebri İcra)**, 4. Baskı, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2005, s. 162; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 210; Muşul, **a.g.e.**, s. 17; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 612.

²⁴⁹ “*Alacaklı tarafından borçlu hakkında Türk bayraklı, bağlama limanı ... adlı gemi ile ilgili kanuni rehin hakkına dayalı olarak 02.01.2014 tarihinde taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile ilamsız icra takibi başlatıldığı, ödeme emrinin borçlu tarafa 15.01.2014 tarihinde tebliğ edildiği, borçlu tarafından 22.01.2014 tarihinde takibe itiraz edildiği, 18.02.2014 tarihinde ise itirazdan feragat edildiği, alacaklı tarafından 14.05.2014 tarihinde ... adlı geminin satışının istendiği, satış avansı olarak aynı tarihte 100 TL yatırıldığı görülmektedir. Somut olayda; ödeme emrinin tebliğ edildiği 15.01.2014 tarihinden itiraz tarihi olan 22.01.2014 arasında 7 gün, itirazdan feragat tarihi olan 18.02.2014 tarihinden, satış talep tarihi olan 14.05.2014'e kadar 85 gün olmak üzere toplam 92 gün geçtiği görülmektedir. O halde mahkemece, İİK'nun 153/a-3-1. bendi gereğince alacaklı tarafından 3 aylık yasal süre içerisinde satış talebinde bulunulmadığı dikkate alınarak, şikayetin kabulü ile takibin düştüğüne karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.*” Karar için bkz. Yarg. 12 HD, E. 2015/20381, K. 2015/31688, T. 15.12.2015, (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 12.11.2020.

2. Vaktinden Evvel Satış

İcra hukukunun genel hükümleri uyarınca, ihtiyati veya geçici haciz malların satışına imkân vermemektedir (İİK m. 108/2). Ancak icra müdürü, değeri hızla düşen veya muhafazası masraflı olan malların vaktinden evvel satılmasına her zaman karar verebilir (İİK m. 113/2). Gemiler bakımından “*Vaktinden evvel satış*” TTK m. 1386 hükmünde özel olarak düzenlenmektedir. TTK m. 1386 hükmü uyarınca, Türk ve yabancı bayraklı gemiler, bazı özel durumlarda, ihtiyati veya geçici haczin kesin hacze dönüşmesinden önce veya kesin haciz uygulanmışsa üç aylık satış istem süresi dolmadan satılabilir²⁵⁰. İİK m. 113/1 hükmünde, alacaklı henüz vaktinden evvel satışı talep etmemişse, borçlunun da talep edebileceği düzenlenmektedir²⁵¹. TTK m. 1386/1 hükmünde ise, alacaklı dışında sadece deniz alacağının kişisel borçlusu olan malik tarafından vaktinden evvel satışın talep edilebileceği düzenlenmektedir²⁵².

Geminin vaktinden evvel satılabilmesi, geminin değerinin azalması veya muhafazasının masraflı olması ile yeni gemi alacaklarının doğması veya sayılarının artması²⁵³ hallerinde mümkündür (TTK m. 1386/2). Hakkında ihtiyati haciz kararı verilerek seferden men edilen ve muhafaza altına alınan gemilerde hareketsizlik nedeniyle aşınma, yosun tutma, çürüme veya paslanma meydana gelebilir ve bu durum geminin değerinde azalmaya sebep olabilir²⁵⁴. Bunun dışında geminin muhafaza altına alınmış olması bazı giderlerin (liman ücreti, yediemin ücreti, gemi adamı ücretleri v.b.) doğmasına neden olabileceği gibi; muhafaza altındaki geminin limana, başka gemilere, karada bulunan eşyalara veya insanlara zarar vererek TTK m. 1320/1-b hükmü uyarınca gemi alacaklarının doğmasına da neden olabilir²⁵⁵. İşte bu gibi hallerde, icra müdürü veya alacaklı icra mahkemesine başvurarak geminin

²⁵⁰ Atamer, **Tasarı**, s. 381.

²⁵¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 209; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 631.

²⁵² Gemi alacağı niteliğini haiz olan deniz alacaklarında borçlu, gemi malikinden farklı bir kişi (kiracı, yönetici veya işleten) olabilir (TTK m. 1320/1). Böyle durumlarda, borçlunun gemi satışını talep edebilmesi gemi malikinin gemi üzerindeki mülkiyet hakkının ihlali anlamına geleceğinden, genel hüküm İİK m. 113/1 hükmünden farklı olarak borçlunun talebiyle geminin satışı yapılamaz. Benzer şekilde, başkasının borcu için gemi üzerinde üçüncü kişi lehine rehin tesis edilmesi halinde de borçlunun talebiyle satış yapılamaz. Bkz. Atamer, **İcra**, s. 341.

²⁵³ Kanaatimizce, “gemi alacaklarının sayılarının artması” ifadesi hükümde fazlalık teşkil etmektedir. Zira “yeni gemi alacaklarının doğması” aynı zamanda gemi alacaklarının sayısının artması anlamına gelmektedir.

²⁵⁴ Atamer, **İcra**, s. 342.

²⁵⁵ Atamer, **İcra**, s. 343-344.

vaktinden evvel satılmasını talep edebilir. Başvuru üzerine icra mahkemesi, dosyadan anlaşılan ilgililerin²⁵⁶ görüşünü alarak karar verir. Bu karara karşı kanun yolu açık olmakla birlikte, kanun yoluna başvuru satış kararının yerine getirilmesi açısından engel teşkil eder (TTK m. 1386/2). Geminin vaktinden evvel satışına imkân veren bir diğer özel durum TTK m. 1386/3 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre vaktinden evvel satış için, üzerinde haciz bulunan gemi veya içindeki eşya; insan, eşya ve çevre güvenliği bakımından tehlike arz etmelidir. Söz konusu tehlikenin varlığı halinde, icra müdürünün yanı sıra ikinci fıkradan farklı olarak, liman başkanı da geminin satışı için icra mahkemesine başvurabilir. Belirtilmelidir ki bu ihtimalde, kanun yoluna başvuru satış kararının yerine getirilmesi açısından engel teşkil etmemektedir (TTK m. 1386/3).

Vaktinden evvel satışa ilişkin hükmün (TTK m. 1386) uygulama alanına hem Türk hem de yabancı bayraklı gemiler girmekle birlikte, bu gemilerin sicile kayıtlı olup olmamaları hükmün uygulanması açısından fark yaratmamaktadır²⁵⁷.

Son olarak, başka bir ifade ile geminin vaktinden evvel satıldığı tarih ile satıştan elde edilen bedelin alacaklılara paylaştırılması aşamasına kadar uzun bir süre geçebilir²⁵⁸. Paylaştırma aşamasına kadar geçecek sürede satış bedeli değer kaybedebileceğinden, icra müdürlüğü satış bedelini nemalandırmak amacıyla icra mahkemesinin belirlediği bir bankada hak sahipleri adına açılmış üçer aylık vadeli hesaba yatırır (TTK m. 1386/4).

D. Satışın Yapılma Süresi

Alacaklının satış talebinde bulunması üzerine taşınır iki ay içinde (İKK m. 112), taşınmazlar ise üç ay içinde (İİK m. 123) satılır. TTK’nda ve İİK’nda gemilerin satışının yapılma süresi hakkında özel bir düzleme bulunmadığından, TTK m. 1383 hükmünde İİK’nun genel hükümlerine yapılan atıf nedeniyle sicile kayıtlı olmayan Türk ve Yabancı bayraklı gemilerin iki ay içinde, sicile kayıtlı Türk veya yabancı bayraklı gemilerin ise üç ay içinde satılması gerektiği söylenebilir. Satışın

²⁵⁶ Hükümde geçen “İlgili” kavramı, geminin cebri satışı nedeniyle gemi üzerindeki ayni ve kişisel hakları etkilenecek hak sahiplerini ifade etmektedir.

²⁵⁷ Atamer, *İcra*, s. 344, 345.

²⁵⁸ Atamer, *Tasarı*, s. 379.

yapılmasına ilişkin süreler, satış talebinden itibaren başlar. Geminin satış talebi üzerine icra müdürünün gerekli hazırlık işlemlerine başlamaması halinde, bu durum hakkın yerine getirilmemesi teşkil edeceğinden süresiz şikayet yoluna başvurulabilir²⁵⁹. Süresi içinde satışın yapılmaması halinde ise, icra memurunun sorumluluğu gündeme gelir, takip düşmez²⁶⁰.

E. Paraya Çevirme Yolları

1. Açık Artırma Yoluyla Satış

a. Sicile Kayıtlı Gemilerde

Bir sicile kayıtlı Türk ve yabancı bayraklı bütün gemiler, İİK'nun taşınmazların satışı hakkındaki hükümleri kapsamında paraya çevrilirler (TTK m. 1383, İİK m. 136). Bu tür gemiler hakkında yapılan haciz yoluyla takipte geminin satışı, icra dairesi²⁶¹ tarafından açık artırma yoluyla yapılır (İİK m. 123). Bunun dışında, gemi ipoteğinin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde, ipotekli taşınmazın paraya çevrilmesi hakkındaki hükümler uygulanacağından (İİK m. 153/a f. 2), bu takip yolunda da geminin satışı açık artırma ile yapılır (İİK m. 150/g, İİK m. 123). İflas yoluyla takipte ise, masaya dahil olan sicile kayıtlı gemi, iflas idaresi tarafından açık artırma ile satılabilmektedir (İİK m. 241/1). Burada belirtmek gerekir ki, İİK kapsamında taşınmazların pazarlık yoluyla satışı, kural olarak²⁶², mümkün değildir. Ancak bu durum, sicile kayıtlı gemilerin pazarlık yoluyla satılamayacağı anlamına

²⁵⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 210.

²⁶⁰ Üstündağ, **İcra Hukuku**, s. 251; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 631.

²⁶¹ İflas yoluyla takipte bu yetki, basit tasfiye halinde iflas dairesine, adi tasfiye halinde ise iflas idaresine aittir (İİK m. 241/1): “...(02/12/2012 tarihinde fevkalade alacaklılar toplantısı yapıldığı, sonrasında iflas idaresinin ... (17. İcra Mahkemesince tekrar seçildiği), yeniden seçilen iflas idaresince 23/12/2015 tarih ve 118 sayılı karar ile şikayete konu taşınmazın ... 2. İflas Müdürlüğüne satılarak paraya çevrilmesine, satış işlemlerinin iflas müdürlüğüne yerine getirilmesine karar verildiği, açık arttırma suretiyle ihalenin ve tüm satış işlemlerinin ...2. İflas Müdürlüğüne yapıldığı görülmektedir... iflasın açıldığı yerde yapılan ihalenin ve icra dairesine ait vazifelerin, iflas idaresince yapılması gerekmekte olup, bu görevin, alınan karar ile iflas müdürlüğüne devredileceğine dair yasada bir hükmün mevcut olmadığı gözetildiğinde, iflas müdürlüğüne ihalenin yapılması doğru değildir. Bu durumda, mahkemece, iflas idaresi yerine iflas müdürlüğüne yapılan ihalenin feshine karar verilmesi gerekirken, istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsiz olup, Dairemizce, hükmün bu nedenle bozulması gerekirken, maddi hataya müsteniden onandığı anlaşılmakla borçlunun karar düzeltme isteminin kabulü gerekmektedir.” Karar için bkz. Yarg. 12 HD, E. 2017/6800, K. 2017/14337, T. 20.11.2017, (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 08.12.2020.

²⁶² İflas yoluyla takipte alacaklılar karar verirse, taşınmaz pazarlık yoluyla satılabilir (İİK m. 241/1).

gelmemektedir. Zira ileride değineceğimiz üzere, TTK m. 1387 hükmü bazı hallerde gemilerin pazarlık yoluyla satışına imkân vermektedir.

İİK m. 128/5 hükmü uyarınca, *“ticari ve ekonomik bütünlük arz eden ya da bir bütün hâlinde satıldığı takdirde daha yüksek gelir elde edileceği anlaşılan mal ve haklar bir bütün olarak paraya çevrilir”*. Taşınmazların satışı bakımından öngörülen bu hükmün, sicile kayıtlı gemilerin satışında da dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, sicile kayıtlı gemilerin açık artırma yoluyla satışında artırmanın konusunu, gemi, geminin bütünleyici parçaları ve eklentileri oluşturur. Zira gemi ile bütünleyici parçaları ve eklentileri arasında ekonomik bir bütünlük söz konusudur²⁶³.

Sicile kayıtlı gemilerin açık artırma yoluyla paraya çevrilmesi, artırmaya hazırlık ve artırmanın yapılması aşamalarından oluşmaktadır. Ancak bu konular hakkındaki açıklamalarımıza geçmeden önce sicile kayıtlı gemi kavramını açıklamakta fayda görmekteyiz.

(1). Sicile Kayıtlı Gemi Kavramı

Bir sicile kayıtlı Türk ve yabancı bayraklı bütün gemiler, İİK’nun taşınmazların satışına ilişkin hükümleri uyarınca paraya çevrileceğinden (TTK m. 1383), “sicile kayıtlı gemi” ifadesinin kapsamına hangi gemilerin girdiği öncelikli olarak tespit edilmelidir. Hemen ifade edilmelidir ki, Türk hukukunda MGS, TUGS ve yapı halindeki gemilere özgü sicil olmak üzere üç ayrı sicil bulunmaktadır. Yapı halindeki gemilere özgü sicile henüz inşası tamamlanmamış gemiler kaydedildiğinden, bu tür gemiler inceleme konumuzun dışında kalmaktadır.

MGS’ne kaydedilebilen (tescili caiz) gemiler TTK m. 956 hükmü uyarınca belirlenmektedir. Türk Bayrağını çekme hakkına sahip olmaları şartıyla, başka bir

²⁶³ Burada, ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla icra takiplerinde TTK m. 1056 ve TTK m. 1020 hükümlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, *“tersanede bulunup yapımda kullanılacak olan ve bunun için işaretlenmiş bulunan kısımlar”* (TTK m. 1056/1) yapı ile birlikte satılırken; *“yapı malikinin mülkiyetine girmemiş olan kısımlar”* (TTK m. 1056/1) yapı ipoteğinin kapsamı dışında kalmaktadır. Benzer şekilde *“normal bir işletmenin gereği olarak geminin eklentisi olmaktan çıkartılan veya alacaklı lehine el konulmadan önce devredilerek gemiden uzaklaştırılan eklentiler”* (TTK m. 1020/2) ile *“gemiden sürekli olarak ayrılıp uzaklaştırılan bütünleyici parçalar [meğerki, uzaklaştırılmadan önce alacaklı lehine gemiye el konulmuş olsun]”* (TTK m. 1020/3) ipoteğin dışında kalacağından gemi ile birlikte satılmaları mümkün değildir.

ifade ile Türk gemisi²⁶⁴ olmaları şartıyla; ticaret gemileri (TTK m. 931/2)²⁶⁵, yatlar, denizci yetiştirme gemileri gibi sadece gezinti, spor, eğitim, öğretim ve bilim amaçlarına tahsis edilmiş gemilerin (TTK m. 935/2-a) MGS'ne kaydı mümkündür²⁶⁶. Ancak söz konusu gemilerin MGS'ne kaydının mümkün oluşu mutlaka sicile kaydedilmeleri gerektiği anlamına gelmemektedir. Nitekim TTK m. 957 hükmünde bazı ticaret gemilerinin MGS'ne kaydı zorunlu tutulmuştur. Bu bağlamda, Türk gemisi olmaları şartıyla, TUGS'ne kayıtlı olmayan on sekiz gros tonilatoda ve daha büyük ticaret gemilerinin MGS'ne kaydı zorunludur²⁶⁷. Buna karşılık, on sekiz gros tonilatodan küçük ticaret gemileri ile TTK m. 935/2-a hükmünde yer alan (tescili caiz) gemilerin MGS'ne kaydı ihtiyaridir.

TUGS'ne kaydedilebilen gemi²⁶⁸ ve yatlar²⁶⁹ ise, TUGSK çerçevesinde tespit edilmelidir. Bu kapsamda, TUGS'ne kaydedilmek istenen gemi ve yatların kanunda öngörülen bazı şartları taşıması gerekmektedir. Bu doğrultuda, TUGSK m. 4 hükmü uyarınca, ticari maksatla kullanılmaları şartıyla, (i) TUGSK'nun yürürlüğe girdiği tarihte MGS'ne kayıtlı yük ve yolcu gemileri, açık deniz balıkçı gemileri ve yatlar, (ii) yurt içinde inşa edilen gemiler ve yatlar, (iii) yurt dışından ithal edilen 3.000 DWT (Dead Weight Tone)'nin üzerindeki yük ve açık deniz balıkçı gemileri ve 300 grostonun üzerindeki yolcu gemileri ve özel yapılı özel maksatlı gemilerin TUGS'ne kaydı mümkündür. Ayrıca ifade edilmelidir ki, başlangıçta MGS'ne kayıtlı olan gemi

²⁶⁴ Bu konuda bkz. s. 23, dn. 97.

²⁶⁵ TTK m. 931/2: “Suda ekonomik menfaat sağlama amacına tahsis edilen veya fiilen böyle bir amaç için kullanılan her gemi, kimin tarafından ve kimin adına veya hesabına kullanılırsa kullanılsın “ticaret gemisi” sayılır.”

²⁶⁶ TTK m. 956 hükmünün yönlendirmesi ile TTK m. 935/2-c hükmünde yer alan “yabancı bir devlet veya onun vatandaşları adına Türkiye’de yapılmakta olan gemiler”in MGS'ne kaydedilebileceği düzenlenmektedir. Söz konusu gemiler inşası tamamlanmamış gemilerden olup, MGS'ne değil, yapı halindeki gemilere özgü sicile kaydedilebilirler. Bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 101.

²⁶⁷ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 101.

²⁶⁸ TUGSK anlamında gemi, kabotaj ve/veya kabotaj harici sularda ticari faaliyetlerde kullanılan her türlü yük, yolcu ve açık deniz balıkçı gemileri ile özel maksatlı ve özel yapılı gemileri ifade eder (TUGSK m. 2/1-a). Özel maksatlı ve özel yapılı gemiler ise, yük, yolcu ve açık deniz balıkçı gemileri hariç, tipleri ve evsafı idare tarafından belirlenen gemilerdir (TUGSK m. 4/1-d). “Türk Uluslararası Gemi Siciline Tescil Edilebilecek Özel Maksatlı/Özel Yapılı Gemiler Listesi” için bkz. (Çevirimiçi) <https://www.denizticaretodasi.org.tr/tr/sirkuler/turk-uluslararasi-gemi-siciline-tescil-edilecek-ozel-maksatli-ozel-yapili-gemiler-listesi-10168?page=1>, 25.05.2021.

²⁶⁹ TUGSK anlamında yat, yat tipinde inşa edilmiş, gezi ve spor maksadıyla kullanılan, taşıyacakları yatçı sayısı otuz altıyı geçmeyen, yük ve yolcu gemisi niteliğinde olmayan, turizm şirketi envanterinde kayıtlı ve tonilato belgelerinde “ticari yat” olarak belirtilen deniz araçlarını ifade eder (TUGSK m. 2/1-b).

ve yatların sonradan TUGS'ne kaydedilmesinde bir engel bulunmamaktadır (TUGSK m. 4-a).

Netice itibarıyla, İİK'nun taşınmazların satışı hakkındaki hükümleri uyarınca paraya çevrilecek gemiler; MGS'ne kayıtlı ticari gemiler, yatlar, denizci yetiştirme gemileri gibi sadece gezinti, spor, eğitim, öğretim ve bilim amaçlarına tahsis edilmiş gemiler ve TUGS'ne kayıtlı gemi ve yatlar ile yabancı sicile kayıtlı gemilerdir²⁷⁰.

(2). Artırmaya Hazırlık

i. Artırma İlanı

Sicile kayıtlı bir geminin açık artırma yoluyla satışından önce icra dairesi tarafından bazı hazırlık işlemlerinin tamamlanması gerekmektedir. Bu kapsamda, öncelikle artırma ilan edilir ardından artırma şartnamesi ve mükellefiyetler listesi hazırlanır²⁷¹.

Geminin satış talebi üzerine icra dairesi, artırmanın hangi şartlarda yapılacağını belirler ve İİK m. 126 hükmü uyarınca buna ilişkin ilanı yapar. Hükme göre, ilan, birinci artırma tarihinden en az bir ay önce yapılır (İİK m. 126/2)²⁷². İlanda, satılacak gemi hakkında bilgilere²⁷³, geminin muhammen bedeline, geminin bulunduğu yere; birinci ve ikinci artırmanın yapılacağı yer, gün ve saate; artırmaya

²⁷⁰ “Somut olayda İpoteğin paraya çevrilmesi suretiyle takibe konu edilen geminin, Panama gemi siciline kayıtlı olduğu ve şikayetçinin de maliki olduğu iddia edilmektedir... bir sicile kayıtlı gemi hakkında taşınmazların satışına ilişkin hükümler uygulanır ve de Gemi Siciline kayıtlı gemiler için gemi sicilindeki kayıt tapu sicilindeki kayıt gibi işleme tâbi olur, gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kişilerin İİK'nun 134. maddesinde belirlenen tapuda ki ilgili sıfatına haiz olup ihalenin feshi isteminde ilgili sayılırlar. Bir başka anlatımla, sicile kayıtlı gemisinin satılması için işlemler yapılan gemi maliki üçüncü kişinin bu konuda yasal yola başvurmada hukuki yararı vardır. Mahkemece satışa konu edilen geminin bir sicile kayıtlı olup olmadığı, şikayetçinin malik sıfatına sahip olmadığı araştırılarak oluşacak sonca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile ihalenin feshi isteminin aktif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmesi isabetsizdir.” Karar için bkz. Yarg. 12 HD, E. 2013/32995, K. 2013/40653, T. 19.12.2013, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 06.12.2020.

²⁷¹ Muşul, a.g.e., s. 94.

²⁷² İflas yoluyla takipte açık artırma ilanı bakımından İİK m. 242 hükmü dikkate alınır. Buna göre, “satış ilanında artırmanın yapılacağı yer gün ve saat yazılır. Satılan taşınmaz ise ilan en aşağı bir ay evvel yapılır. İlanda satış şartlarının iflas dairesinde ne günden itibaren görüleceği dahi gösterilir. İpotek alacaklısına ilandan bir nüsha verilir ve kendisine tahmin edilen bedel bildirilir.”

²⁷³ Geminin cinsi (kuru yük gemisi, tanker, yolcu gemisi vb.), niteliği (boyu, eni, boş ağırlığı, inşa yılı), bayrağı, gros tonilatosu, adı ve diğer önemli özellikleri ile geminin kayıtlı olduğu gemi sicili ilanda belirtilir.

katılacakların geminin muhammen bedelinin yüzde yirmisi oranında pey akçesi²⁷⁴ veya bu miktar kadar teminat mektubu vermeleri gerektiğine ve diğer bilgilerin nasıl ve nereden edinilebileceğine yer verilir (İİK m. 126/3). Ayrıca ipotekli alacaklılar ile diğer ilgililerin gemi üzerindeki haklarını ve bu hakların dayandığı ilgili evrakları on beş gün içinde icra dairesine bildirmeleri gerektiği, aksi takdirde hakları gemi sicilinden anlaşılmadıkça, satış bedelinin paylaşılmasında kendilerinin dışarıda tutulacağı da ilanda bildirilir (İİK m. 126/3)²⁷⁵.

Artırma ilanının ne şekilde yapılacağı ise, özel hüküm olan TTK m. 1385 hükmü kapsamında belirlenir. Hükme göre, iki farklı artırma ilanı yapılır. İlk ilan, elli binden fazla tirajı olan ve yurt genelinde dağıtımı olan bir gazetede ve ayrıca elektronik ortamda yapılır (İİK m. 126/6, İİK m. 114/2, 3)²⁷⁶. Ayrıca bu ilanın, birer nüshasının borçluya, takip alacaklısına ve gemi siciline kayıtlı ilgililere tebliğ edilmesi zorunludur (İİK m. 127). Gemi siciline kayıtlı ilgililer kapsamına, gemi ipoteği alacaklısı ve gemi siciline şerh edilmiş kişisel hak sahipleri girmektedir. Buna karşılık, gemi üzerinde kanuni rehin hakkı bulunan gemi alacaklısına ve ipoteğin sicile tescilini isteme hakkı bulunan alacaklı tersane sahibine söz konusu ilan tebliğ edilmez. Yurt içinde yapılan bu ilana ek olarak ikinci ilan, yurt dışında yayımlanan ve dünya çapında dağıtımı olan denizcilik ile ilgili günlük bir gazetede yapılır (TTK m. 1385)²⁷⁷. İlanda ayrıca, ipotekli alacaklının rızasıyla alıcı tarafından yüklenilenler hariç, vadesi gelmeyenler de dahil olmak üzere geminin bütün aynı haklardan (ipotek, intifa ve gemi alacaklısı hakkı)²⁷⁸ ve kişisel haklardan, külfetlerden ve sınırlandırmalardan arı şekilde satılacağına dair bilgiye de yer verilir (TTK m. 1385/2).

²⁷⁴ “Pey akçesi” ile nakit para kastedilmektedir. Bkz. Yılmaz, **a.g.e.**, s. 660.

²⁷⁵ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 168.

²⁷⁶ Muşul, **a.g.e.**, s. 98; Namlı, **a.g.e.**, s. 390.

²⁷⁷ Bu ilan yolunun düzenlenme amacı hükmün gerekçesinde şu şekilde ifade edilmektedir: “*Gemilerin satışında, dünyanın her köşesinden tâlip çıkması ihtimali bulunmaktadır; tâliplerin sayısının artması, ihalede elde edilecek satış bedelinin yükselmesini ve böylece hem alacaklıların hem de gemi malikinin çıkarlarının korunmasını temin edecektir. Dolayısıyla, denizcilik çevrelerinde dünya çapında dağıtımı yapılan bir gazetede ihalelerin ilân edilmesi, bütün ilgililerin menfaatinedir. Bu tür gazetelerin başında, Londra’da yayınlanan Lloyd’s List gelmektedir; ayrıca Norveç’te yayınlanan Trade Winds de belirlenen amaca hizmet edecektir.*”

²⁷⁸ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 168.

Satılacak gemi yabancı sicilde kayıtlı ise, TTK m. 1385 hükmünde yer alan ilanının yanı sıra TTK m. 1384/2 hükmünde yer alan bildirim veya duyurma tedbirlerinden biri de yerine getirilmelidir²⁷⁹. Bu bağlamda tekrar edilmelidir ki, yabancı sicile kayıtlı gemi hakkındaki artırma ilanı, öncelikle yurt içinde ve yurt dışında yapılacak, ardından TTK m. 1384/2 hükmündeki iki seçenekten birine başvurulacaktır. Söz konusu hükme göre, artırma ilanı icra müdürü veya ilgililer tarafından; (i) geminin sicil kaydının bulunduğu devlette gemi sicilini tutmakla görevli makama, (ii) sicile tescilli olan akdi rehlin alacaklılarına, (iii) icra dairesine bildirilmiş olmaları şartıyla kanuni rehin alacaklılarına, (iv) sicilde malik olarak kayıtlı olan kişiye bildirilir. Bu bildirim, yazılı şekilde, iadeli taahhütlü mektupla veya bildirim karşı tarafa iletilildiğini doğrulama özelliği bulunan elektronik iletişim araçlarıyla ya da bunlar dışında uygun bir usul ve araçla yapılır (TTK m. 1384/3). Bildirim seçeneğinin tercih edilmemesi halinde, masrafı ilgililer tarafından ödenmek şartıyla tirajı elli binin üzerinde olan ve sicilin fiilen tutulduğu ülke²⁸⁰ düzeyinde dağıtım yapan bir gazetede ilanın duyurulması zorunludur (TTK m. 1384/2).

ii. Artırma Şartnamesi

Artırmaya hazırlık aşamasında ilanın yanı sıra artırma şartnamesinin de hazırlanması gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere artırma ilanında gemi hakkındaki genel bilgilere yer verilir, detaylı bilgilerin şartnameden öğrenilebileceği bildirilir.

Açık artırma şartnamesi hakkında TTK’nda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, sicile kayıtlı gemiler hakkındaki artırma şartnamesi, taşınmazların artırma şartnamesi hakkındaki İİK m. 124-125 ve İİKY m. 49

²⁷⁹ Atamer, **İcra**, s. 356; 6102 sayılı TTK tasarısında, cebri icraya ilişkin özel hükümleri içermesine rağmen bu hükümlere aykırılık halinde ne tür yaptırımların uygulanacağına yer verilmemesi, özellikle yabancı bayraklı gemilerin Türkiye’de cebri icra yolu ile satışında TTK m. 1384 hükmünde yer alan bildirim şartına uyulmamasının sonucunun (ihalenin feshi gibi) düzenlenmemesi eleştirilmiştir. Bkz. M. Karaman/D. Bektaşoğlu Sanlı/S. Ünsal Aksakal/E. Demir/F. Kurt, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler”, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Değerlendirmeler- Deniz Hukuku Dergisi (Özel Sayı)**, İstanbul, 2006, s. 383-384.

²⁸⁰ Madde gerekçesinde şu açıklamalara yer verilmiştir: “*Sicilin fiilen tutulduğu ülke’nin esas alınması, uygulamada birçok ‘elverişli bayrak sicili’nin başka ülkelerde tutulmasından kaynaklanmıştır (örneğin, Liberya Sicili, Amerika Birleşik Devletleri’nin New York şehrinde tutulmaktadır).*”

hükümleri çerçevesinde hazırlanır²⁸¹. Hazır olan şartname, artırmadan önce en az on gün süreyle icra dairesinde herkesin inceleyebilmesi için açık tutulur (İİK m. 124/1). Artırma şartnamesine, artırmaya katılmak isteyenlerin geminin muhammen bedelinin yüzde yirmisi oranında pey akçesi veya yerli bir bankanın teminat mektubunu teslim etmeleri gerektiği yazılır (İİK m. 124/2)²⁸². Ancak, artırmaya katılmak isteyen ve alacağı geminin muhammen bedelinin yüzde yirmisine ulaşan kişiler bakımından pey akçesi ve teminat şartı aranmaz (İİK m. 124/4).

Artırma şartnamesinin gemi mülkiyetinin kazanılması üzerindeki etkisi taşınmazlardan farklıdır²⁸³. Şöyle ki, taşınmaz hakkındaki artırma şartnamesinde taşınmazın üzerindeki irtifaklar, mükellefiyetler, ipotekler, ipotekli borç senetleri, irat senetleri ile birlikte satıldığı ve borçlunun bu taşınmaz ile teminat altına alınmış kişisel borçlarının da alıcıya geçeceği bildirilir (İİK m. 125/1). Ancak, “*Taşınmaz rehinle temin edilmiş muaccel borçlar, müşteriye devredilmeyip satış bedelinden tercihen ödenir*” (İİK m. 125/3). Bu bağlamda taşınmazlar bakımından artırma şartnamesi tapu sicili niteliğinde olup, alıcı taşınmaz mülkiyetini şartnameye göre kazanır²⁸⁴. Gemiler için hazırlanan artırma şartnamesinde, taşınmazlardan farklı olarak, geminin üzerindeki vadesi gelmemiş ipoteklerle birlikte satıldığı ve ipotekli borcun alıcıya geçeceğine ilişkin kayda yer verilmez²⁸⁵. Bunun nedeni, geminin kural olarak, bütün aynı haklardan arı bir şekilde satışa çıkarılması ve satış bedelinin ödenmesi ile birlikte gemi üzerindeki aynı hakların sona ermesidir (TTK m. 1385/2 ve m. 1388/2). Burada özellikle ifade edilmelidir ki, artırma ilanının ardından süresi içinde bildirilmeyen haklar sona ermezler, ancak mükellefiyetler listesinin (aynı

²⁸¹ İİK m. 49 hükmü gemilere uyarlandığı takdirde, geminin artırma şartnamesine şu hususlar yazılır: “dosya numarası; alacaklı ve borçlunun ad ve soyadları; artırmanın yapılacağı yer, gün, saat; şartnamenin açık bulundurulduğu ilk gün; birinci ve ikinci artırma gün ve saatleri; geminin sicil kaydı; ipotek alacaklısının rızasıyla alıcı tarafından yüklenilenler dışında, geminin bütün aynı ve kişisel haklardan, külfetlerden ve sınırlandırmalardan arınmış olarak alıcıya intikal edeceği; gemi sicilindeki diğer bilgiler ve gemi üzerindeki mükellefiyetler; takdir olunan kıymet; artırmaya katılacakların, geminin takdir edilen kıymetinin yüzde yirmisi oranında pey akçesi veya banka teminat mektubunu tevdi etmeleri gereği; artırmaya çıkarılan geminin üzerinde hakkı olan alacaklı veya ilgiliden pey akçesi veya teminat mektubu aranıp aranmayacağı; hangi giderlerin alıcıya ait olacağı ve diğer gerekli bilgiler”.

²⁸² İİK m. 124 hükmü, İİK m. 244 hükmünde yapılan atıf nedeniyle iflas yoluyla takipte de uygulanır.

²⁸³ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 166, Doğuş Taylan Türkel, **Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2008, s. 263.

²⁸⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 221; Arslan, **a.g.e.**, s. 48.

²⁸⁵ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 165-166.

zamanda şartnamenin) dışında kalırlar ve bunun sonucu olarak, takip alacaklısının alacağına rüçhanlı olsalar dahi, asgari ihale bedelinin tespitinde dikkate alınmazlar²⁸⁶.

iii. Mükellefiyetler Listesi

Açık artırmaya hazırlık aşamasında tamamlanması gereken bir diğer işlem mükellefiyetler listesinin hazırlanmasıdır. Listenin hazırlanmasındaki amaç, gemi üzerindeki mükellefiyetlerin açık artırma şartnamesine geçirilmesi ve böylece artırmaya katılacak kişilerin bu mükellefiyetlerden haberdar olmasını sağlamaktır²⁸⁷. Mükellefiyetler listesi, taşınmazların açık artırma yoluyla satışında, alıcının kazanacağı mülkiyet hakkının sınırlarını çizer²⁸⁸. Zira mükellefiyetler listesi şartnameye geçirilmekle beraber onun bir parçası haline gelir²⁸⁹ ve tapu sicili işlevi görür²⁹⁰. Listenin tapu sicili işlevi görmesi, bir yandan taşınmaz mülkiyetinin listede yer alan mükellefiyetler ile alıcıya intikal etmesi anlamına gelirken, diğer yandan listede yer almayan mükellefiyetlerin (iyi niyetli) alıcıya karşı ileri sürülememesi anlamına gelmektedir²⁹¹. Taşınmazlar bakımından durum böyle iken, gemilerin satışında mükellefiyetler listesinin aynı işleve sahip olduğu söylenemez. Zira alıcı geminin mülkiyetini mükellefiyetlerden ari bir şekilde kazanmaktadır (TTK m. 1388/2)²⁹². O halde, söz konusu liste gemilerin satışı bakımından, satış bedelinin

²⁸⁶ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 168-168.

²⁸⁷ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 681.

²⁸⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 221.

²⁸⁹ Üstündağ, **İcra Hukuku**, s. 268; Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 165; Muşul, **a.g.e.**, s. 111.

²⁹⁰ Arslan, **a.g.e.**, s. 49-50; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 221; Namlı, **a.g.e.**, s. 449.

²⁹¹ Arslan, **a.g.e.**, s. 48-49; Senai Olgaç, “Gayrimenkullerin Cebri Satışlarında Artırma Şartları ve Şartnamelerin Hukuki Önemi”, **Sabri Şakir Ansay’ın Hatırasına Armağan**, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1964, s. 313-314; Muşul, **a.g.e.**, s. 114.

²⁹² İzmir BAM 14. HD’nin 02.19.2019 tarihli ve E. 2018/1255, K. 2019/1246 sayılı kararına konu olayda, yabancı bayraklı geminin önceki maliki döneminde doğan işçilik alacağının tahsili amacıyla başlatılan rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız icra takibine borçlu gemi maliki tarafından yapılan itiraz üzerine açılan itirazın iptali davasında, davacı, alacağının gemi alacağı olduğunu ve geminin el değiştirmesinin bir öneminin bulunmadığını ileri sürerek alacağını talep etmiştir. Davalı gemi maliki ise, Litvanya gemi siciline kayıtlı olan gemiyi cebri icra yoluyla satın aldığını ve TTK m. 1388/2 hükmü uyarınca, gemi mülkiyetini her türlü sınırlamalardan ari şekilde kazandığını ileri sürmüştür. Yerel mahkeme vermiş olduğu kararda, cebri icra yoluyla satıldığı tarihte geminin İzmir limanında bulunduğu, TTK m. 1350 hükmü uyarınca cebri icra yoluyla satışın ve mülkiyetin intikalinin, satışın yapıldığı sırada geminin bulunduğu ülke hukukuna tâbi olduğu, dolayısıyla Türk hukuku bakımından geçerli bir satıştan söz edilemeyeceği ve TTK m. 1388/2 hükmündeki sonucun doğmayacağını belirterek davanın kabulüne karar vermiştir. Davalı gemi malikinin yapmış olduğu

paylaştırılmasında alacaklıların sırasını gösteren bir sıra cetveli mahiyetinde olduğu söylenebilir²⁹³.

İcra müdürü söz konusu listeyi hazırlarken gemi üzerindeki mükellefiyetleri gemi sicilinden talep eder ve sicilde yer alan gemi ipoteğini, intifa hakkını, sicile şerh edilmiş kişisel hakkı ve ayrıca resmi senede müstenit gemi alacağını listeye geçirir²⁹⁴. Ayrıca artırma ilanını takiben on beş gün içinde gemi üzerinde hak iddiasında bulunanların da iddiaları (gemi alacaklısı hakkı dahil) listede yer alır (İİK m. 126/3)²⁹⁵. Satılacak geminin yabancı sicilde kayıtlı bir gemi olması halinde, liste, TTK m. 1384/1 uyarınca hazırlanır. Hükme göre, yabancı bir sicile kayıtlı geminin satışı talep edildiğinde, icra müdürü, gemi hangi devletin bayrağını taşıyorsa o devletin konsolosluguna bu durumu bildirir ve mükellefiyetler listesinin hazırlanması için gerekli olan geminin sicil kaydını talep eder ve ardından yabancı sicilde yer alan aynı ve kişisel hakları da listeye geçirir. Bunun dışında, alacaklının da sicil kaydının onaylı nüshasını icra dairesine sunması mümkündür. Bu durumda konsolosluğun sunduğu kayıt ile alacaklının sunduğu kayıttan hangisi önce gelirse, mükellefiyetler listesi o kayda göre hazırlanır.

Tamamlanan mükellefiyetler listesi gemiyi haczettiren alacaklılara ve borçluya tebliğ edilir ve itirazlarını üç gün içinde bildirmeleri talep edilir (İİK m. 128/1). Süresi içinde listeye itiraz edilmesi halinde, itiraz istihkak hükümleri (İİK m. 96, 97) doğrultusunda çözülür (İİK m. 128/1). Mükellefiyetler listesinin kesinleşmesi ve ardından artırma şartnamesine geçirilebilmesi için, süresi içinde itiraz edilmemesi veya itiraz edilmişse yedi gün içinde istihkak davasının açılmaması ya da süresi içinde açılan istihkak davasının sonuçlanması gerekmektedir²⁹⁶.

istinaf başvurusu da aynı gerekçelerle esastan reddedilmiştir. Karar için bkz. (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 07.12.2020.

²⁹³ Türkel, **a.g.e.**, s. 264; Mükellefiyetler listesinin aynı zamanda sıra cetveli niteliğini haiz olduğu yönünde bkz. Yılmaz, **a.g.e.**, s. 682; Muşul, **a.g.e.**, s. 114; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 221.

²⁹⁴ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 168.

²⁹⁵ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 167; Türkel, **a.g.e.**, s. 264.

²⁹⁶ Muşul, **a.g.e.**, s. 117; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 222.

(3). Artırmanın Yapılması

Sicile kayıtlı gemilerde artırma aşaması, sicile kayıtlı olmayan gemilerde olduğu gibi, birinci artırma ve duruma göre ikinci artırmanın yapılması suretiyle olur. Birinci artırmanın yapılmasından evvel, elektronik ortamda teklifler alınır. Ancak teklifler alınmadan önce, hacizli geminin muhammen bedelinin yüzde yirmisi oranında teminat yatırılması gerekmekte olup, artırmaya katılmak isteyen ve alacağı muhammen bedelin yüzde yirmisi oranında olan alacaklılardan bu teminat ve pey akçesi talep edilmez (İİK m. 126/5). Elektronik ortamda teklif verme süreci, birinci artırmanın yapılacağı tarihten yirmi gün önce başlayarak, artırmanın yapılacağı günden önceki günün sonunda tamamlanır (İİK m. 126/5). Elektronik ortamda verilen tekliflerin hacizli geminin muhammen bedelinin en az yüzde ellisini bulması şarttır (İİK m. 126/5). Elektronik ortamda teklif verme sürecinin tamamlanması ile birlikte, birinci artırma, icra memurunun ilanda belirttiği yer, gün ve saatte, elektronik ortamda teklif edilen en yüksek meblağ üzerinden açılır. Hacizli gemi, üç defa bağırıldıktan sonra elektronik ortamda ileri sürülen en yüksek teklif de dikkate alınarak, en çok artıran kişiye ihale yapılır. Ancak, en çok artırana ihalenin yapılabilmesi için teklif, geminin muhammen bedelinin yüzde ellisini bulmalı ve (varsa) rüçhanlı alacaklardan²⁹⁷ fazla olmalı ayrıca satış ve paylaşırma giderlerini aşmalıdır (İİK m. 129/1)²⁹⁸. Birinci artırmada yapılan hiçbir teklifin bu şartları sağlamaması veya alıcının çıkmaması halinde satış icra memurunca geri bırakılır (İİK m. 129/2). Satışın geri bırakılması üzerine birinci artırmada olduğu gibi, bu kez ikinci artırma için elektronik ortamda teklif verme süreci başlatılır. Süreç birinci

²⁹⁷ Takip konusu adi alacağa rüçhanlı alacaklar genel olarak şu şekilde sıralanabilir: Satılacak gemi karaya oturmuş iken, kamu kurumları tarafından kaldırılmış ise, kaldırma giderleri (TTK m. 1391), gemi alacakları (TTK m. 1320-1392), tersane sahibinin alacakları (TTK m. 1393), gemiye ilişkin gümrük resmi ve diğer vergiler (TTK m. 1394), rehinli alacaklar (TTK m. 1395), gemi alacaklısı hakkı vermeyen deniz alacakları (TTK m. 1352-1396). Uygulamada en çok karşılaşılan gemi alacağının önceliği hakkında Yargıtay'ın açıklamaları ise şu şekildedir: "...alacağın eski TTK'nın 1235/1. maddesine göre gemi alacağı olduğundan kanunen öncelikli olarak borçlunun deniz servetinden tahsil edilmesi gerektiği, gemi alacaklısı hakkı sahiplerinin gemi ve teferruatı üzerinde sahip oldukları kanuni rehin hakkının gemi siciline tescil talebinde bulunmaya veya tescile hacet kalmaksızın mücerret gemi alacaklısı hakkının doğumu ile vücut bulduğu, gemi alacaklısı hakkı bulunan deniz servetinin bedeli paylaşılırken diğer bütün ve adi rehinli alacaklarla, ihtiyati veya icrai hacizle temin edilmiş alacaklardan önce gemi alacaklısı hakkının ödenmesi gerekir". Karar için bkz. Yarg. 23. HD, E. 2016/2993, K. 2019/970, T. 12.03.2019, (Çevirimiçi) www.karararama.yargitay.gov.tr, 07.12.2020.

²⁹⁸ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 693; Muşul, **a.g.e.**, s. 138.

artırma tarihinden sonraki beşinci gün başlayarak, bu tarihten itibaren en az yirmi gün sonrası için belirlenecek artırma gününden önceki günün sonunda tamamlanır (İİK m. 126/5). İkinci artırmanın sonunda ihalenin verilen en yüksek teklife yapılabilmesi için teklifin birinci artırmadaki aynı şartları sağlaması gerekmektedir. İkinci artırmada da alıcının çıkmaması veya teklifin kanunda öngörülen şartları sağlamaması halinde, yeni bir artırma yapılmaz ve satış talebi düşer (İİK m. 129/3). Böyle bir durumda geminin satılmasında ısrarcı olan alacaklı yeniden satış istemeli akabinde artırmaya hazırlık ve artırmanın yapılması aşamalarını tekrardan tamamlaması gerekmektedir²⁹⁹. Teklifin kanunda öngörülen şartları sağlamamasına rağmen ihalenin yapılması halinde, satış talep eden alacaklı, borçlu³⁰⁰, gemi sicilindeki ilgililer ve teklif vermek suretiyle artırmaya katılanlar ihale tarihinden itibaren yedi gün içinde şikâyet yoluyla icra mahkemesinden ihalenin feshini talep edebilirler (İİK m. 134)³⁰¹.

b. Sicile Kayıtlı Olmayan Gemilerde

Bir sicile kayıtlı olmayan Türk ve yabancı bayraklı gemiler, İİK'nun taşınırların satışı hakkındaki hükümleri çerçevesinde paraya çevrilir (TTK m. 1383). Bu gemiler, genel haciz yoluyla takipte (İİK m. 114/1) veya rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takipte (İİK m. 150/g, İİK m. 114) ya da iflas yoluyla takipte (İİK m. 241), kural olarak, açık artırma yolu ile satılırlar. Artırmanın konusunu, satışı talep edilen

²⁹⁹ Muşul, **a.g.e.**, s. 155.

³⁰⁰ “Somut olayda, şikâyetçilerin ihalesi yapılan geminin donatanı borçlu H. D. ve Tic. Ltd. Şti'nin ortakları 3. kişiler olduğu, takipte borçlu sıfatlarının bulunmadığı ve ihaleye pey sürmek suretiyle iştirak etmedikleri anlaşılmaktadır. Yukarıda yazılı maddede ihalenin feshini isteyebilecek ilgililer sınırlı olarak sayılmıştır. Şikâyetçilerin borçlu şirketin ortağı olmaları kendilerine ihalenin feshini talep hakkı vermez”. Karar için bkz. Yarg. 12. HD, E. 2014/28618, K. 2014/28827, T. 01.12.2014, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 12.12.2020.

³⁰¹ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 169-170; “...kanunun 129/1. maddesinde; ... satış bedelinin, tüm icra masraflarını değil, paraya çevirme ve paylaştırma giderlerini geçmesi gerektiğinin hüküm altına alındığı görülmekte, satış talebinden ihale tarihine kadarki paraya çevirme ve paylaştırma giderlerinin hesaplamada dikkate alınması gerekmektedir. Somut olayda, dava konusu gemi 67.200,00 TL bedel karşılığında ihale edilmiştir. Geminin tahmini değeri 130.000 TL olup %50'si 65.000 TL dir. 41,67 TL tebligat, kargo ve müzekkere gideri, 2.000.-TL gazete ilan gideri, 400 TL satış gideri olmak üzere 2.441,67 TL masraf yapıldığı, geminin tahmini değerinin %50'si ile satış masrafları toplandığında 67.441,67 TL sonucunun elde edildiği, ihale bedelinin, tahmini değerinin %50'sine satış masraflarının eklenmesi halinde oluşan miktarı karşılamadığı anlaşılmaktadır. İİK'nun 129.maddesi gereğince, bu husus tek başına ihalenin feshi nedeni olup mahkemece re'sen gözetilmelidir. Bu durumda mahkemece ihalenin feshine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.” Karar için bkz. Yarg. 12 HD, E. 2014/7437, K. 2014/9864, T. 03.04.2013, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 17.11.2020.

gemi ve onun bütünleyici parçaları ile eklentileri oluşturur. Zira gemi ile geminin bütünleyici parçaları ve eklentileri arasında ekonomik bütünlük söz konusudur³⁰². Bu nedenle, sicile kayıtlı olmayan geminin satışında bütünleyici parçalar ve eklentiler artırmanın dışında bırakılamaz.

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde artırma yoluyla satış, artırmaya hazırlık ve artırmanın yapılması aşamalarından oluşmaktadır.

(1). Sicile Kayıtlı Olmayan Gemi Kavramı

Bir sicile kayıtlı olmayan gemiler, TTK m. 1383 hükmü uyarınca İİK'nun taşınırın satış hakkındaki hükümlerine göre paraya çevrilirler. "Sicile kayıtlı bulunmama" ibaresi, paraya çevrilecek gemi veya yatın MGS'ne, TUGS'ne ve yabancı bir sicile kaydedilmemiş olmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla, Türk gemisi olan bir yük gemisi, (sicile kaydı zorunlu ya da ihtiyari olsun) MGS'ne kaydedilmemişse ve aynı zamanda TUGS'ne veya yabancı bir sicile kayıtlı değilse, bu gemi Türkiye'de İİK'nun taşınırın satış hakkındaki hükümleri uyarınca paraya çevrilir. Bu esas, yabancı bir kişiye ait olan fakat TUGS'ne ve yabancı bir sicile kayıtlı olmayan gemi ve yatlar hakkında da uygulanır.

³⁰² Türkel, **a.g.e.**, s. 251; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 215; İİK m. 128/5 hükmü uyarınca, "ticari ve ekonomik bütünlük arz eden ya da bir bütün hâlinde satıldığı takdirde daha yüksek gelir elde edileceği anlaşılan mal ve haklar bir bütün olarak paraya çevrilir". Söz konusu hüküm taşınmazların satış hakkındaki uygulanacak hükümlerden biridir. Aynı hükme, iflas masasına giren taşınır ve taşınmazlar hakkında uygulanmak üzere İİK m. 241/2'de yer verilmiştir. Görüldüğü üzere, İİK'nda taşınırın satışına ilişkin benzer bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, iflas yoluyla takipte, iflas masasına giren sicile kayıtlı olmayan gemilerin satışında İİK m. 241/2 hükmü uygulanacağından bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak, haciz yoluyla veya taşınır rehlinin paraya çevrilmesi yoluyla takip sonucu sicile kayıtlı olmayan gemilerin satış bakımından bu konuda kanunda bir boşluk söz konusudur. Bu nedenle, İİK m. 128/5 hükmüne benzer bir düzenlemeye taşınırın açısından da ihtiyaç bulunmaktadır. Zira Yargıtay da, taşınırın arasında ekonomik bütünlüğün bulunduğu hallerde, taşınırın birlikte satılabileceğini ifade etmektedir: "Aralarında ekonomik bütünlük bulunmayan mahcuzların birlikte satılması, eş söyleyiş ile tek bir ihalede satılması kural olarak mümkün değildir. Ancak, mahcuzların aralarında ekonomik bütünlük bulunduğunun belirlenmesi halinde birlikte satılmaları mümkündür. Her ne kadar mahkemece yeterli olmayan bilirkişi raporuna itibar edilmemesi yerinde ise de; mahkemece, yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılarak satışa konu menkuller arasında ekonomik bütünlük bulunup bulunmadığı, tarafların menfaatleri ile değer artışı ve talep görme hususları birlikte değerlendirilerek menkullerin birlikte mi, yoksa ayrı ayrı mı satılmasının uygun olacağı tespit edildikten sonra oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir." Karar için bkz. Yarg. 12 HD, E. 2016/25527, K. 2017/2317, T. 21.02.2017, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 19.11.2020.

Bağlama kütüğüne³⁰³ kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçları üzerinde durulması gereklidir³⁰⁴. TTK m. 1383 hükmünde yer alan “sicile kayıtlı bulunmayan gemi” ibaresinin kapsamına bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve iç su araçları da girmektedir. Zira bağlama kütüğü sicil niteliğini haiz olmadığından³⁰⁵, bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının paraya çevrilmesi de İİK’nun taşınırınların satışı hakkındaki hükümleri uyarınca yapılmalıdır. Bağlama kütüğüne kaydedilebilen gemi, deniz ve içsu araçları ise şunlardır: (i) MGS’ne ve TUGS’ne kayıtlı olmayan, on sekiz gros tonilatunun altında ve iki buçuk metre ve üzerindeki ticari gemi, deniz ve içsu araçları ile boyu iki buçuk metre ve üzerindeki özel kullanıma özgülenmiş olan gemi, deniz ve içsu araçları (BKUY m. 9/1), (ii) TTK’nun bayrak çekme hükümlerine bağlı olmaksızın, yabancı uyruklu olup oturma izni bulunan gerçek kişilere ait özel kullanıma mahsus gemi, deniz ve içsu araçları (BKUY m. 9/2-a), (iii) iki buçuk metrenin altındaki ticari ve özel gemi, deniz ve içsu araçlarıdır (BKUY m. 9/2-c).

³⁰³ Bağlama kütüğü, TUGS’ne kayıtlı ve MGS’ne kaydı zorunlu olanlar dışındaki ticari veya özel maksada tahsis edilen gemi, deniz ve içsu araçlarının kayıt altına alınması ve denetim altında tutulması amacıyla ihdas edilmiştir. Bağlama kütüğünün yasal dayanağını “Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği” (BKUY) oluşturmaktadır.

³⁰⁴ Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği kapsamında gemi; “*cinsi, tonilatosu ve kullanma amacı ne olursa olsun, denizde kürekten başka aletle yola çıkabilen her aracı*” ifade eder (BKUY m. 4/1-f); deniz aracı; “*gemi dışında, denizde yüzebilen ve tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılan her türlü araç ve yapıyı*” ifade eder (BKUY m. 4/1-e); içsu aracı; “*iç sularda kullanılan ve gemi dışındaki her türlü tekne ve yapıyı*” ifade eder (BKUY m. 4/1-ı).

³⁰⁵ Öğretide bağlama kütüğünün sicil niteliğini haiz olmadığı kabul edilmekte ve bu bağlamda birden fazla gerekçe ileri sürülmektedir. Söz konusu gerekçeler; BKUY’nde bağlama kütüğünün sicil olduğuna dair bir düzenleme bulunmaması ve yönetmelikte “sicil” veya “gemi sicili” gibi ifadelere yer verilmemesi, gemi sicilleri mahkeme gözetiminde tutulurken (TTK m. 954/2) bağlama kütüğünün liman başkanlıklarının ve belediye başkanlıklarının gözetiminde tutulması (BKUY m. 5/1), bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının mülkiyetinin devrinin TTK m. 1001 hükmüne değil, BKUY m. 14 hükmüne tâbi olması, ayrıca kütüğe kayıtlı araçlar üzerinde kaydedilecek takyidatları düzenleyen BKUY m. 10 hükmünde “ipotek” yerine “rehin” ibaresine yer verilmesi ve son olarak, gemi sicili bakımından geçerli olan sicilin açıklığı ilkesine (TTK m. 973), sicil karinelerine (TTK m. 974) ve sicile güven prensibine (TTK m. 983) BKUY’nde yer verilmemesi şeklinde sıralanabilir. Konu hakkında bkz. İsmail Demir, “Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler”, **AÜHFD**, 64(1) 2015, s. 117; Kerim Atamer, “Bağlama Kütüğü: Yasama Amacı, Uygulama Alanı ve Özel Hukuk Kurallarına Etkisi”, **BATİDER**, C. XXV, S. 4, 2009, s. 343; Aslıhan Sevinç Kuyucu, “Bağlama Kütüğüne Kayıtlı Gemilerin Mülkiyetinin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Kazanılmasına İlişkin Esaslar”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Yıl: 37, Sayı: 2, 2017, s. 693; Aynı yönde Yargıtay, “Bağlama Kütüğü’nün oluşturulma amacı, kayıt dışı gemilerin ve araçların idare hukuku, çevre hukuku ve vergi hukuku açısından izlenmesini sağlamaktır (Doç. Dr. Hacı Kara, *Deniz Ticareti Hukuku*, 2020, s. 85). Öte yandan, kanun koyucunun “sicil” kelimesini kullanmayarak ve sadece bir madde şeklinde düzenleme yaparak yeni bir sicil ihdas etmeme amacının olduğu aşikardır.” Karar için bkz. Yarg. 12. HD, E. 2020/9457, K. 2021/954, T. 02.02.2021, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 13.04.2021.

(2). Artırmaya Hazırlık

Geminin açık artırma yoluyla satışından önce icra dairesi tarafından geminin satışı hakkında artırma ilanı yapılır ve buna ek olarak şartname³⁰⁶ hazırlanır³⁰⁷.

İlk olarak, birinci ve ikinci artırmanın yapılacağı yer, gün ve saat önceden ilan edilir (İİK m. 114/1). İcra müdürü, ilanın şeklini, artırmanın tarzını, artırmanın yapılacağı yer ve günü, ayrıca ilanın gazete ile yapılıp yapılmayacağını ilgililerin çıkarlarına en uygun şekilde açık ve kesin olarak belirler (İİK m. 114/2). İlanın gazete vasıtasıyla yapılmasına karar verildiği takdirde, satışın talep edildiği tarihte ülke çapında elli binin üzerinde tirajı olan ve yurt düzeyinde dağıtımı yapılan bir gazete ile yapılır. Buna ek olarak, ilanın elektronik ortamda da yapılması şarttır (İİK m. 114/3)³⁰⁸. İlanın gazete ile yapılması durumunda satış şartnamesinde yer alan bütün ayrıntılardan ziyade gemi hakkında bilgiler³⁰⁹, geminin muhammen bedeli³¹⁰, bulunduğu yer ve ikinci artırmanın gün ve saati, satış şartnamesinde yer alan diğer bilgilerin nereden ve nasıl öğrenilebileceği, talep üzerine ve masrafı verilmek suretiyle şartnamenin bir örneğinin gönderilebileceğine ilişkin hususlar ilanda yer alır (İİK m. 114/3).

İcra dairesi tarafından yapılması gereken zorunlu ilanlar dışında, taraflar masrafları kendileri karşılamaları şartıyla şartnamenin tamamını diledikleri vasıtalarla ilan edebilirler (İİK m. 114/4). Ancak bu durumda, iki ilan arasında çelişki bulunması halinde icra dairesi tarafından yapılan ilan dikkate alınır³¹¹.

İİK’nda artırma ilanının takibin taraflarına ve ilgililere bildirilmesine dair bir düzenleme yer almamaktadır³¹². Ancak, icra müdürü, satış kararında artırma ilanının

³⁰⁶ İcra İflas Kanunu Yönetmeliği (İİKY) m. 47 hükmü uyarınca gemiler bakımından şartnamede şu hususlar yer alır: “dosya numarası; alacaklının ve borçlunun adları ve soyadları; ilânın şekli; artırmanın yapılacağı yer, gün ve saat; birinci ve ikinci artırma tarihleri; artırma şartları; geminin cinsi; takdir edilen kıymeti”.

³⁰⁷ Muşul, **a.g.e.**, s. 61; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 211.

³⁰⁸ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 640; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 211.

³⁰⁹ Bkz. s. 62, dn. 273.

³¹⁰ Satışın talep edilmesi üzerine geminin muhammen bedeli icra müdürü tarafından takdir edilir. İcra müdürü bunu yaparken bilirkişiden yardım alır (İİK m. 87).

³¹¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 212; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 640.

³¹² Yılmaz, **a.g.e.**, s. 638; Muşul, **a.g.e.**, s. 70; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 212.

tarafllara veya ilgililere tebliğ edileceğini belirtmişse, artırma ilanının tebliğı zorunludur³¹³.

(3). Artırmanın Yapılması

Artırma, elektronik ortamda teklif verme süreci ile başlar ve birinci artırmanın yapılması ile devam eder. Birinci artırmada alıcı çıkmaz veya kanunda öngörölen şartları taşıyan bir teklif verilmezse ihale yapılamaz ve ikinci artırmaya geçilir. İkinci artırmada da alıcı çıkmaması veya kanundaki şartları taşıyan bir teklif verilmemesi halinde, satış düşer ve satış prosedürünün tekrar başlatılması gerekir.

İcra müdürü açık artırmayı ilan edilen yer, gün ve saatte yapar. Açık artırmaya, elektronik ortamda teklif verme suretiyle başlanır. Elektronik ortamda teklif verme, birinci artırmanın yapılacağı günden on gün önce başlayarak, artırmanın yapılacağı günden önceki günün sonunda tamamlanır (İİK m. 114/4). Elektronik ortamda teklif verme sürecinin sona ermesinin ardından, ilan edilen tarihte ve yerde birinci artırma yapılır. Birinci artırmaya, elektronik ortamda teklif veren kişi de fiilen katılabilir ve teklif ileri sürebilir³¹⁴. Elektronik ortamda verilecek teklifler geminin muhammen bedelinin yüzde ellisinden az olamayacağı gibi; teklif verme aşamasına geçilmeden önce geminin muhammen bedelinin yüzde yirmisi oranında teminat gösterilmesi de zorunludur (İİK m. 114/4). Ayrıca belirtmek gerekir ki, sicile kayıtlı gemilerin satışından farklı olarak, burada, artırmaya katılmak isteyenlerin teminat gösterme zorunluluğı bulunmamaktadır³¹⁵. Ancak, icra müdürü gemilerin taşıdığı ekonomik değerdan ötürü makul bir teminatın yatırılmasını talep edebilir³¹⁶.

Birinci artırmada³¹⁷, üç defa bağırıldıktan sonra elektronik ortamda ileri sürölen en yüksek teklif de dikkate alınarak, en çok artıran kişiye ihale yapılır (İİK

³¹³ Yarg. 12. HD, E. 2014/1277, K. 2014/15019, T. 27.05.2014, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 17.11.2020.

³¹⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 214.

³¹⁵ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 212.

³¹⁶ Türkel, **a.g.e.**, s. 250.

³¹⁷ İİK m. 115/1 hükmünde “Birinci ve ikinci ihale” ifadesi yerine “Birinci ve ikinci artırma” ifadesine yer verilmelidir. İhale, alıcının İİK’ndaki şartları taşıyan bir teklif vermesi üzerine malın mülkiyetinin kendisine geçtiğı anı ifade ederken; artırma, paraya çevirme yollarından biridir ve artırmaya hazırlık artırmanın yapılması aşamalarını kapsar. Bkz. Muşul, **a.g.e.**, s. 21.

m. 115/1). Ancak bunun için, en çok artıranın teklifi, geminin muhammen bedelinin yüzde ellisini bulmalı ve (varsa) rüçhanlı alacaklar³¹⁸ ile satış ve paylaşırma giderlerini karşılamalıdır (İİK m. 115/1). Buna karşılık, rüçhanlı alacakların toplamı geminin muhammen bedelinin yüzde ellisini aşıyorsa, en yüksek teklifi verene ihalenin yapılabilmesi için teklifin rüçhanlı alacaklar toplamı ile satış ve paylaşırma giderlerini karşılaması gerekmektedir³¹⁹. Birinci artırmada hiç alıcı çıkmaz veya teklif bahsettiğimiz koşulları sağlamaz ise, bu durumda satış icra memuru tarafından geri bırakılır (İİK m. 115/2) ve ikinci artırmaya geçilir. İkinci artırma da yine elektronik ortamda teklif verilmesi ile başlar. Teklif verme süreci birinci artırma tarihinden sonraki beşinci gün başlayarak, bu tarihten itibaren en az on gün sonrası için belirlenecek artırma gününden önceki günün sonunda tamamlanır (İİK m. 114/4). İkinci artırmanın sonunda ihalenin verilen en yüksek teklife yapılabilmesi için teklif, birinci artırmadaki aynı şartları sağlamalıdır. İkinci artırmada da alıcının çıkmaması veya teklifin kanunda öngörülen şartları sağlamaması halinde, yeni bir artırma yapılmaz ve satış talebi düşer (İİK m. 115/3). Böyle bir durumda icra takibi derdest olmaya devam edeceğinden alacaklı yeni bir satış talebinde bulunabilir, ancak bu durumda hazırlık aşaması prosedürü tekrarlanmalıdır³²⁰.

Son olarak ifade edilmelidir ki gerek artırmaya hazırlık aşamasında gerekse artmanın yapılması aşamasında, kanuna aykırılık söz konusu ise, satış isteyen alacaklı, borçlu ve teklif vermek suretiyle artırmaya katılanlar icra mahkemesinden şikâyet yolu ile ihalenin feshini talep edebilirler (İİK m. 134/2)³²¹.

³¹⁸ Örneğin, takip konusu alacak akde dayanan rehinle teminat altına alınmışsa, gemi alacağının söz konusu alacağa rüçhanı (önceliği) söz konusudur (TTK m. 1323/1). Burada özellikle belirtilmelidir ki, gemi alacaklısı hakkı sicile kayıtlı olmayan gemiler üzerinde de doğabilir Bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 177.

³¹⁹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 641-642; Muşul, **a.g.e.**, s. 81.

³²⁰ Pekcantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 216; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 645.

³²¹ “Feshi istenilen ihalenin konusu Comoros bayraklı M/V Best Line gemisi Türk Gemi Siciline kayıtlı olmaması nedeniyle menkul niteliğinde olup, ihale menkul malların satışına ilişkin hükümlere tâbidir. Menkul ihalelerinde de uygulanan İ.İ.K. ’nun 134/2.maddesinde ihalenin feshini isteyebilecek ilgililer sınırlı olarak sayılmıştır. Bunlar; satış isteyen alacaklı, borçlu ve pey sürmek suretiyle ihaleye iştirak edenlerdir. Somut olayda fesih talebinde bulunan Kulberg Finances INC. satışı yapılan gemi içinde yükü olduğunu, bir miktar navlunu peşin olarak verdiğini ve bu nedenle gemi üzerinde kanuni rehin hakkı olduğunu iddia eden 3.kişi olup icra takibinin tarafı olmadığı gibi, pey sürmek suretiyle ihaleye iştirak de etmemiştir. Öte yandan şikayetçinin iddia ettiği rehin hakkı nedeniyle yaptığı bir icra takibi ve böyle bir takipte yapılmış bir satış talebi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla satış isteyen

2. Pazarlık Yoluyla Satış

a. Genel Olarak

İİK kapsamında taşınır malların paraya çevrilmesi yollarından bir diğeri, pazarlık yoluyla satıştır. eTTK döneminde sicile kayıtlı olmayan gemiler, İİK m. 119 hükmü³²² uyarınca pazarlık yoluyla satılabilmekteydi³²³. İİK’nda taşınmazların pazarlık yoluyla satışı düzenlenmediğinden, sicile kayıtlı Türk gemilerinin pazarlık yoluyla satışının mümkün olmadığı kabul ediliyordu³²⁴. Günümüzde, İİK’nda taşınmazlar için öngörülme-yen pazarlık yoluyla satış³²⁵, TTK m. 1387 hükmü ile bayrağı ve sicile kayıtlı olup olmadığı dikkate alınmaksızın gemiler bakımından mümkün kılınmıştır³²⁶. Bu şekilde, borçluya ait hacizli veya rehinli ya da iflas masasına giren gemi, daha hızlı ve az masrafla satılabilmektedir³²⁷.

Geminin pazarlık yoluyla satılabileceği haller, TTK m. 1387 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, ilk olarak, bütün ilgililerin istemesi halinde, geminin pazarlık yoluyla satılabilmesi mümkündür. İlgililer ifadesinin kapsamına takip alacaklısı, takip borçlusu, rehinli alacaklı ve geçici haciz sahibi alacaklı girmektedir³²⁸. İlgililerin tamamının pazarlık yoluyla satış talebinde bulunmaları gibi bir zorunluluk söz konusu değildir; önceden ileri sürülmüş pazarlık yoluyla satış talebine onay vererek de geminin bu yolla satılmasını sağlayabilirler³²⁹. Ayrıca ilgililer geminin satışına ilişkin bazı şartlar getirebilirler³³⁰. Örneğin, geminin en düşük satış bedeli, bedelin peşin ödenmesi veya vadeye bağlanması ya da taksitler

alacaklı sıfatı da mevcut değildir”. Karar için bkz. Yarg. 12 HD, E. 2008/21383, K. 2009/2233, T. 27.01.2009, (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr, 12.12.2020.

³²² İİK m. 119: “Aşağıdaki hallerde satış pazarlık suretiyle yapılabilir: 1 – Bütün alakadarlar isterse, 2 – Borsa veya piyasada fiyatı bulunan kıymetli evrak veya diğer mallar için o günün piyasasında mukarrer fiyat teklif edilirse, 3 – Artırmada maden kıymetini bulmamış olan altın ve gümüş eşyaya bu kıymet verilirse, 4 – 113’üncü maddenin ikinci fıkrasında gösterilen haller bulunursa, 5 – (Değişik: 17/7/2003-4949/31 md.) Mahcuz malın tahmin edilen değeri birmilyar lirayı geçmezse.”

³²³ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 162-163.

³²⁴ Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 162-163.

³²⁵ İflas yoluyla takipte İİK m. 241/1 hükmü istisna teşkil etmektedir. Buna göre, alacaklılar karar verirse taşınmaz pazarlık yoluyla satılabilir.

³²⁶ Atamer, **İcra**, s. 359; Hızır, **a.g.m.**, s. 398.

³²⁷ Seda Özümucu, **Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 20.

³²⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 218; Arslan, **a.g.e.**, s. 41.

³²⁹ Arslan, **a.g.e.**, s. 41, dn. 39; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 218.

³³⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 218; Arslan, **a.g.e.**, s. 41-42.

halinde ödenmesi gibi hususları önceden kararlaştırabilirler. Bu durum, gemiye olan talebin artmasını ve daha kolay satılmasını sağlar³³¹. İkinci olarak, TTK m. 1386 hükmünde yer alan vaktinden evvel satış hallerinde³³² de icra müdürü³³³ herhangi bir talep olmaksızın kendiliğinden gemiyi pazarlık yoluyla satabilir (TTK m. 1387)³³⁴. TTK m. 1386 hükmünde yer alan vaktinden evvel satış hallerinin İİK m. 113/2 hükmüne³³⁵ kıyasla daha kapsamlı olması, gemilerin pazarlık yoluyla satılabildiği halleri genişletmiştir³³⁶.

b. Pazarlık Yoluyla Satışın Hukuki Niteliği

TTK’nda ve İİK’nda pazarlık yoluyla satış yapılabileceği haller düzenlenmekle birlikte, satışın nasıl yapılacağı, satışın hukuki niteliği ve buna bağlanan sonuçlar bakımından herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durum, pazarlık yoluyla satışın hukuki niteliğini öğretide tartışmalı bir konu haline getirmiştir. Pazarlık yoluyla satışın hukuki niteliğinin tespiti, satışın gerçekleşmesinden sonra satışa konu eşya üzerindeki mülkiyet hakkının hangi hükümler uyarınca alıcıya intikal edeceği; hukuka aykırı bir satış halinde ise, bu aykırılığın hangi merci tarafından hangi hükümler uyarınca çözüleceği açısından büyük öneme sahiptir³³⁷.

Bu kapsamda öğretide, pazarlık yoluyla satış işleminin bir satım sözleşmesi olduğu³³⁸, idari sözleşme olduğu³³⁹ ve karma niteliğe sahip olduğu³⁴⁰ olduğu

³³¹ Türkel, **a.g.e.**, s. 255.

³³² Vaktinden evvel satış halleri için bkz. s. 56-58.

³³³ İflas yoluyla takipte bu yetki, basit tasfiye halinde iflas dairesine, adi tasfiye halinde ise iflas idaresine aittir (İİK m. 241).

³³⁴ Türkel, **a.g.e.**, s. 256.

³³⁵ Taşınırın pazarlık yoluyla satışını düzenleyen İİK m. 119 hükmünün dördüncü bendinde İİK m. 113/2 hükmüne yapılan atıf gereği, malın değerinin hızla düşmesi veya muhafazasının masraflı olması gibi vaktinden evvel satış hallerinde, icra müdürünün, malı pazarlık yoluyla satabileceği düzenlenmiştir.

³³⁶ Atamer, **İcra**, s. 359.

³³⁷ Arslan, **a.g.e.**, s. 59.

³³⁸ Pazarlık yoluyla satışın hukuki niteliğinin satım sözleşmesi olduğunu savunan görüşe göre, satışı gerçekleştiren merci ile alıcı arasında bir satım sözleşmesi bulunmaktadır. Dolayısıyla taşınırlarda mülkiyet, teslimle alıcıya intikal etmektedir. Taşınmazlarda ise mülkiyet, satışı gerçekleştiren merci ile alıcı arasında satışa ilişkin anlaşmanın resmi şekilde yapılmasının ardından tapu siciline yapılacak tescil işlemi ile birlikte alıcıya intikal etmektedir. Bkz. Baki Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 1352.

yönünde farklı görüşler savunulmaktadır. Bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre, pazarlık yoluyla satış işlemi takip hukukuna özgü bir tasarruftur. Bu görüşü savunan yazarların³⁴¹ gerekçeleri, pazarlık suretiyle satış işleminin ve bu işlemi yapan merciin görev ve yetkilerinin İİK’nda düzenlenmesi; pazarlık yoluyla satışta eşyanın malik tarafından kendi iradesi ile değil, ilgili merci tarafından malikin rızası olmaksızın cebren satılması; satışın konusunu oluşturan eşyanın mülkiyetinin merci tarafından satış kararı verildiği anda, teslim veya tescile gerek olmadan, alıcıya intikal etmesi³⁴²; satış işleminin iptaline ilişkin taleplerin şikayet yoluyla icra mahkemesine yöneltilmesidir³⁴³.

Pazarlık yoluyla satışın hukuki niteliğinin tespitini konumuz bakımından ele alındığında kanaatimizce, gemilerin pazarlık yoluyla satışı hakkındaki hükümlerin TTK’nda cebri icraya ilişkin özel hükümler başlığı altında düzenlenmesi; alıcının gemi mülkiyetini, zilyetliğin devri gerekmeksizin, gemi satıldığı anda kazanacağını hüküm altına alınması (TTK m. 1388/1) ve geminin pazarlık yoluyla satışında aktif

³³⁹ Pazarlık yoluyla satışın hukuki niteliğinin idari sözleşme olduğunu savunan görüşe göre, satış, idari merci tarafından ve kamusal yetkiler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, taraflar arasındaki sözleşme bir idari sözleşmedir. Bu görüş için bkz. Özmumcu, **a.g.e.**, s. 40-42.

³⁴⁰ Pazarlık yoluyla satışın karma niteliğinin bulunduğunu savunan görüşe göre, pazarlık yoluyla satış bir yönüyle kamu hukukuna temas etmekte, diğer yönüyle özel hukuka temas etmektedir. Bu nedenle, pazarlık yoluyla satışın ardından mülkiyetin alıcıya intikali özel hukuk hükümlerine tâbi olmalıdır. Buna karşılık, satışın iptalinin gündeme geldiği hallerde, bu husus takip hukuku kuralları uyarınca çözümlenmelidir. Bu görüş için bkz. Özmumcu, **a.g.e.**, s. 49-50.

³⁴¹ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 656, N. 64; Saim Üstündağ, **İflas Hukuku (İflas, Konkordato, İptal Davaları)**, 8. Baskı, Yayıncılık Matbaacılık, İstanbul, 2009, s. 188; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 218; Özmumcu, **a.g.e.**, s. 73; Arslan, **a.g.e.**, s. 63; İlhan E. Postacioğlu, **İflas Hukuku İlkeleri**, C. I, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1978, s. 176.

³⁴² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, satış işleminin konusu olan malın mülkiyetinin teslimle alıcıya geçeceğini savunmaktadır. Bkz. Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 217.

³⁴³ Yargıtay’ın aksi yönde kararı mevcuttur: “İcra İflas Kanunu’nda pazarlıkla satışın şekline ilişkin bir hüküm bulunmaması karşısında, pazarlıkla satışın normal bir satış olduğunun kabulünden hareketle bu satışın Türk Borçlar Kanun’un 275 (8185 Sayılı Eski Borçlar Kanunu’nun 225) onu izleyen maddelerine göre genel mahkemelerde satışın iptali istenebilir. Zira Hukuk Genel Kurulu’nun 1989-12-413 E. - 89/583 K. sayılı 08/11/1989 tarihli kararında genel mahkemede pazarlıkla satışın iptalinin istenebileceği belirtilmiştir. Bu nedenle iflas dosyasında pazarlık usulü ile yapılan ihalenin iptaline ilişkin davanın genel mahkeme olan asliye hukuk mahkemesinde açılması gerekirken icra mahkemesine açılması görev yönünden doğru değildir”. Karar için bkz. Yarg. 12. HD, E. 2016/22114, K. 2017/3140, T. 02.03.2017, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 11.12.2020; Yargıtay 12. HD bir başka davada, “pazarlık sureti ile satış sözleşmesinden doğan ihtilaflar medeni hukuk davalarına bakan mahkemelerce çözümlenir. Ancak pazarlık sureti ile satışın yapıp yapılmayacağını takdir yetkisi icra müdürlüğüne ait olup bu takdir hakkının yerinde kullanılıp kullanılmadığını şikâyet üzerine incelemeye yetkili mercii icra mahkemesidir” şeklinde karar vermiştir. Karar için bkz. Yarg. 12. HD, E. 2016/13183, K. 2017/4058, T. 16.03.2017, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 11.12.2020.

rol oynayan mercilerin (icra müdürü ve iflas idaresi) icra teşkilatı içerisinde yer alması, pazarlık yoluyla satışın hukuki niteliğinin icra hukukuna özgü bir tasarruf olduğunun kabulünü gerektirmektedir.

c. Satışa Hazırlık

Geminin pazarlık yoluyla satılabildiği hallerde, satışın usulü ne TTK'nda ne de İİK'nda düzenlenmiş değildir. Kanaatimizce, açık artırma yoluyla satış hakkındaki kurallar amaca uygun düştüğü ölçüde kıyasen pazarlık yoluyla satış bakımından da uygulanmalıdır³⁴⁴. Bu bağlamda, hazırlık işlemleri kapsamında satış şartnamesi ve mükellefiyetler listesi hazırlanmalı ve satış ilan edilmelidir.

Sicile kayıtlı gemilerin açık artırma yoluyla satışında artırma şartnamesi ve mükellefiyetler listesi hakkında yapmış olduğumuz değerlendirmeler burada da geçerlidir³⁴⁵. Buna göre, satış ilanında, satışın yapılacağı yer, gün ve saat, geminin muhammen bedeli, geminin özellikleri, satışa katılacakların yatırması gereken teminat, şartnameye ne şekilde ulaşılabileceği, elektronik ortamda teklif verme sürecinin ne zaman başlayacağı ve gemi üzerinde hak iddiasında bulunanların bu iddialarını bildirmeleri gereken süre³⁴⁶ hakkında bilgilere yer verilir. Bununla birlikte satış ilanında, ipotek alacaklısının onayı ile alıcı tarafından yüklenilenler hariç, geminin her türlü ayni ve kişisel haktan, külfet ve sınırlamadan ari şekilde satılacağı da bildirilir (TTK m. 1385/2).

Gemilerin pazarlık yoluyla satışında ilanın ne şekilde yapılacağı konusunda TTK m. 1385 ve m. 1384 hükümleri de dikkate alınmalıdır³⁴⁷. Bu kapsamda, TTK m. 1385 hükmü uyarınca yurt içinde ve yurt dışında satış ilanı yapılmalı, şayet yabancı sicile kayıtlı bir gemi söz konusu ise bu ilana ek olarak, TTK m. 1384/2 hükmü uyarınca bildirim veya duyurma tedbirlerinden birine başvurulmalıdır³⁴⁸.

³⁴⁴ Aynı yönde bkz. Arslan, **a.g.e.**, s. 67; Özmumcu, **a.g.e.**, s. 78-79.

³⁴⁵ Bkz s. 62-65.

³⁴⁶ Sicile kayıtlı gemilerin açık artırma yoluyla satışında bu süre ilandan itibaren süre on beş gün iken (İİK m. 126/3), uygulamada pazarlık yoluyla satış bakımından söz konusu süre aynı tarihten itibaren on gün olarak belirlenmektedir. Gemilerin pazarlık yoluyla satışına ilişkin ilan örnekleri için bkz. (Çevirimiçi) www.ilan.gov.tr/ilan/kategori/84/deniz-araclari?currentPage=0, 10.12.2020.

³⁴⁷ Atamer, **İcra**, s. 359; Türkel, **a.g.e.**, s. 258.

³⁴⁸ Bu konu hakkında bkz. s. 63-64.

d. Satışın Yapılması

İİK’nda gerek açık artırma gerekse pazarlık yoluyla satış görüşmelerinde katılımcıların ve satışı yöneten merciin uyması gereken kurallara dair bir düzenleme öngörülmüş değildir³⁴⁹. Bu nedenle, pazarlık yoluyla satış görüşmelerinin hemen başında satışı yönetecek merci tarafından satış sürecinin ne şekilde işleyeceği konusunda katılımcılar bilgilendirilmelidir³⁵⁰. Satış görüşmelerinin bir tarafında satışı yöneten merci bulunurken diğer tarafında satışın konusunu oluşturan gemiyi almak isteyen katılımcılar vardır³⁵¹. Satışı yöneten merciin amacı gemiyi en uygun teklif karşılığında satmaktır³⁵². İleri sürülen en uygun teklifin, en azından geminin muhammen bedelini ve satış masraflarını karşılamalıdır³⁵³. Ancak, ileri sürülen teklifler muhammen bedeli ve satış masraflarını karşılasa dahi, merciin katılımcıların bu tekliflerini kabul etme gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır³⁵⁴. Satış görüşmeleri neticesinde satışı yöneten merci ile alıcının anlaşması halinde, satış borçlar hukuku hükümleri çerçevesinde (TBK m. 207 vd.) yapılır³⁵⁵. Ancak taraflar, mülkiyetin devri için kanunda öngörülen şekil şartına uymak zorunda değildirler³⁵⁶. Dolayısıyla, pazarlık yoluyla satışta sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin devri için gerekli olan şekil şartına (TTK m. 1001/2) uyulması gerekmemektedir. Tarafların anlaşamaması halinde ise, pazarlık yoluyla satış gerçekleşmeyecektir.

Son olarak, satış görüşmelerinin tutanağa geçirilmesi gerekmektedir. Zira söz konusu tutanak ileride doğabilecek uyuşmazlıklar bakımından delil teşkil eder³⁵⁷.

F. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

Cebri icra yoluya satılan bir geminin mülkiyetinin hangi anda alıcıya geçeceğinin tespiti, mülkiyet hakkının hangi adan itibaren sonuçlarını doğuracağı ve gemi üzerindeki hakların, külfetlerin ve sınırlandırmaların akıbetinin ne olacağı

³⁴⁹ Arslan, **a.g.e.**, s. 123.

³⁵⁰ Özmumcu, **a.g.e.**, s. 88.

³⁵¹ Üstündağ, **İflas Hukuku**, s. 188.

³⁵² Arslan, **a.g.e.**, s. 61; Türkel, **a.g.e.**, s. 257.

³⁵³ Özmumcu, **a.g.e.**, s. 89.

³⁵⁴ Özmumcu, **a.g.e.**, s. 89.

³⁵⁵ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **a.g.e.**, s. 217.

³⁵⁶ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 656, N. 65; Arslan, **a.g.e.**, s. 62.

³⁵⁷ Özmumcu, **a.g.e.**, s. 90.

bakımından önem taşımaktadır. Cebri icra yoluyla satış sonucunda gemi mülkiyetinin alıcı tarafından kazanılma anı, “*Satış ve ihale sonucu*” kenar başlığı altında TTK m. 1388 hükmünde düzenlenmektedir. Hemen belirtilmelidir ki, söz konusu hüküm gerek Türk bayrağı gerekse yabancı bayrak taşıyan bütün gemiler bakımından sicile kayıtlı olup olmadıkları dikkate alınmaksızın uygulanmaktadır (TTK m. 1388/3). Hükme göre alıcı, icra dairesi tarafından gemi kendisine ihale edildiği veya satıldığı anda, mülkiyeti kazanmaktadır (TTK m. 1388/1). Dolayısıyla, gemi mülkiyetinin alıcıya intikali için tarafların kanunda öngörülen şekil şartına uygun bir anlaşma yapmaları ve zilyetliği geçirmeleri gerekmediği gibi, geminin sicile tescili de gerekmemektedir³⁵⁸. Artırma konusu gemi kendisine ihale edilen alıcı, ihale bedelini kural olarak peşin ödemelidir (İİK m. 118/1). Ancak, İcra müdürü, bedelin ödenmesi için alıcıya yedi günü geçmeyen bir süre verebilir (İİK m. 118/1). Artırmada satılan geminin alıcıya teslimi ihale bedelinin ödenmesine ve ihalenin kesinleşmesine bağlıdır (İİK m. 118/1). Dolayısıyla alıcı, her ne kadar gemi mülkiyetini ihale tarihinde kazansa da gemi üzerinde tasarrufta bulunabilmesi için ihalenin kesinleşmesi şarttır. İhalenin kesinleşmesi ise, ihalenin fesihinin talep edilebileceği sürenin geçmesi (İİK m. 134/2) veya fesih talebinin reddine dair mahkeme kararının kesinleşmesine bağlıdır.

Geminin cebri icra yoluyla satılması, gemi üzerindeki hakları, külfetleri ve sınırlandırmaları kendiliğinden sona erdirmemektedir. Zira TTK m. 1388/2 hükmünde, satış bedelinin³⁵⁹ icra dairesine ödenmesi ile birlikte gemi üzerindeki bütün ayni ve kişisel hakların, külfetlerin ve sınırlandırmaların, sona ereceği düzenlenmektedir. Özellikle belirtilmelidir ki, satış bedelinin ödenmesinin ardından geminin ayni ve kişisel haklardan, külfetlerden ve sınırlandırmalardan arınmış bir şekilde alıcıya geçebilmesi için bu hususun ilanda bildirilmesi zorunludur (TTK m.

³⁵⁸ TBK m. 279 hükmü uyarınca, açık artırma yoluyla bir taşınırı alan kişi, taşınırın mülkiyetini ihale anında kazanmaktadır. İİK m. 134/1 hükmüne göre ise, açık artırmadan alınan taşınmazın mülkiyeti, taşınmazın alıcıya ihale edilmesi anında kazanılmaktadır. Açık artırma yoluyla satışta durum böyle iken, pazarlık yoluyla satış bakımından gerek taşınır gerekse taşınmaz mülkiyetinin intikali, “*pazarlık suretiyle satış muamelesinin yapıldığı satış kararı*” ile gerçekleşmektedir. Bkz. Özümucu, **a.g.e.**, s. 148-149.

³⁵⁹ Hükümde satış bedelinden söz edilirken, ihale bedelinden söz edilmemesi kanaatimizce hatalıdır. Zira mevcut durumda açık artırma sonucunda ihale edilen bir gemi üzerindeki hakların, külfetlerin ve sınırlandırmaların ne olacağı belirsizlik taşımaktadır. Bu nedenle hükümde yer alan “satış bedeli” ifadesinin “ihale bedeli”ni de kapsayacak şekilde anlaşılmasının yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

1385/2). Satış sonucu geminin bu şekilde alıcıya intikali, gemi üzerinde aynı hak sahibi olan kişilerin haklarından mahrum kalacağı anlamına gelmemektedir. Şöyle ki, gemi sicili ile sabit olan aynı haklar³⁶⁰, mükellefiyet listesine dahil edilirler ve satış bedelinin ödenmesi üzerine hak sahipleri bu bedel üzerinden tatmin edilirler. Gemi siciline tescil edilmeyen aynı haklar³⁶¹ ise gerek açık artırma yoluyla gerekse pazarlık yoluyla satışta ilanın ardından süresi içinde icra müdürlüğüne bildirilmelidir. Aksi halde, söz konusu haklar mükellefiyetler listesinin dışında kalırlar ve dolayısıyla asgari satış bedelinin tespitinde dikkate alınmazlar. Ancak bu ihtimalde, hakkın süresi içerisinde bildirilmemesi hakkın yitirilmesine neden olmamakla birlikte, alacağın satış bedeli ile karşılanamaması sonucunu doğurur³⁶². Ayrıca ifade edilmelidir ki, alıcının kabul etmesi ve önceki malik tarafından lehine ipotek hakkı tesis edilen ipotekli alacaklının onay vermesi halinde, ipotek hakkı varlığını sürdürür (TTK m. 1388/2).

Önceki malik, başkası ile gemi kira sözleşmesi yahut navlun sözleşmesi de yapmış olabilir. Bu durumda, satış bedelinin ödenmesi ile birlikte alıcı söz konusu sözleşmelerle bağlı olmayacaktır. Benzer şekilde, önceki malik ile kira sözleşmesi yapan kiracı, sözleşmeden doğan hakkını gemi siciline şerh ettirse dahi, TTK m. 1388/2 hükmü nedeniyle hakkını alıcıya karşı ileri sürmesi mümkün değildir. Ancak söz konusu ihtimallerde, hak sahiplerinin önceki malike karşı sözleşmeye aykırılık nedeniyle dava açabilmelerinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

³⁶⁰ Sicile tescil edilmiş olmaları koşuluyla, akde dayanan ipotek hakkı, tersane sahibinin ipotek hakkı, intifa hakkı bu kapsamda düşünülebilir.

³⁶¹ Gemi alacaklısının sahip olduğu kanuni rehin hakkı bu kapsamda örnek olarak gösterilebilir.

³⁶² Çağa/Kender, **Cebri İcra**, s. 168.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEMİ MÜLKİYETİNİN ÖZEL HUKUK HÜKÜMLERİ UYARINCA ASLEN KAZANILMASI

I. GENEL OLARAK

Gemi mülkiyetinin özel hukuk hükümleri uyarınca aslen kazanılmasında, geminin sicile kayıtlı olup olmaması belirleyici niteliktedir. Zira Türk Gemi Siciline kayıtlı gemiler üzerindeki mülkiyet hakkı TTK’nda düzenlenen hükümlere tâbi iken (TTK m. 996), sicile kayıtlı olmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet hakkı TMK’nun taşınır hükümlerine tâbidir (TTK m. 997/1). Sicile kayıtlı gemiler üzerindeki mülkiyet hakkının aslen kazanılması bakımından, TTK’nun deniz ticareti ile ilgili beşinci kitabının birinci kısmının dördüncü bölümünde yapılan ikinci ayırımıda “Aslen iktisabı” başlığı altında sahiplenme (TTK m. 998), olağan zamanaşımı (TTK m. 999) ve olağanüstü zamanaşımı (TTK m. 1000) yolları karşımıza çıkmaktadır. Belirtilmelidir ki söz konusu hükümler, sicile kayıtlı gemi payı veya iştirak payı üzerindeki mülkiyetin ve yapı halindeki gemilere özgü sicilde kayıtlı yapı ve yapı payları üzerindeki mülkiyetin aslen kazanılmasına da uygulanır (TTK m. 1006 ve m. 1011). Buna karşılık, sicile kayıtlı olmayan Türk gemileri bakımından, sahiplenme (TMK m. 767), bulunmuş eşya (TMK m. 769-771) veya kazandırıcı zamanaşımı (TMK m. 777) yollarıyla mülkiyeti aslen kazanma söz konusu olur.

Gemi mülkiyetinin aslen kazanılması bakımından, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Medeni Kanunu’nun yanı sıra Bağlama Kütüğü’ne ilişkin mevzuatın da dikkate alınması gereklidir.

II. ÖZEL HUKUK HÜKÜMLERİ UYARINCA MÜLKİYETİ ASLEN KAZANILAMAYACAK GEMİLER

TTK m. 1003 hükmünde sicile kayıtlı bir gemi üzerindeki mülkiyet hakkını sona erdiren haller düzenlenmiştir. Buna göre, yararlanılabilir enkaz bırakmaksızın harap olması, patlaması ve tahrip edilmiş olması gibi sebeplerden ötürü geminin zayı

olması halinde gemi üzerindeki mülkiyet hakkı sona erer ve aynı zamanda geminin gemi olma niteliği ortadan kalkar³⁶³. Ancak, malikin yararlanılabilir enkaz üzerindeki taşınır mülkiyeti devam eder. Yararlanılabilir enkaz üzerindeki mülkiyetin aslen kazanılması TTK hükümleri uyarınca mümkün olmamakla birlikte, TMK hükümleri kapsamında mümkündür. Ancak bu durumda, “gemi” mülkiyetinin aslen kazanılması söz konusu olmayacağı için bu durum konumuz kapsamı dışında kalmaktadır.

Kamu malı niteliğini haiz gemiler üzerindeki mülkiyet hakkının özel mülkiyete elverişli olmaması nedeniyle bu gemilerde de mülkiyetin TTK ve TMK hükümleri uyarınca aslen kazanılması mümkün değildir. Bu kapsamda, donanmaya bağlı harp gemileri, yardımcı gemiler ve Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerine ait münhasıran bir kamu hizmetinin görülmesine özgülenmiş gemiler, TTK m. 958 hükmünde MGS’ne tescili caiz olmayan gemiler arasında sayılmıştır. Söz konusu gemilerin MGS’ne kaydedilememesi, aynı zamanda bu gemilerde mülkiyetin TTK hükümleri uyarınca aslen kazanılamayacağı anlamına gelmektedir. Söz konusu gemilerde mülkiyetin aslen kazanılması, TMK hükümleri uyarınca da mümkün değildir. Zira TMK m. 715 hükmü uyarınca, yararı kamuya ait mallar devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğundan hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz. Bu durum, bağlama kütüğüne kaydı ihtiyari olan, devlete ait ve temel kamu hizmetlerinde kullanılan gemi, deniz ve içsu araçları (BKUY m. 9/2-b) ile Gençlik ve Spor Bakanlığınca tescil edilmiş spor kulübü ve federasyonların envanterinde kayıtlı olup da münhasıran spor faaliyetleri için kullanılan gemi, deniz ve içsu araçları (BKUY m. 9/2-ç) bakımından da geçerlidir.

³⁶³ Pınar Akan, **Deniz Hukukunda Geminin Enkaz Haline Gelmesinin Hukuki Niteliği ve Sonuçları**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2005, s. 9-10; Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 172; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 135-136.

III. GEMİ MÜLKİYETİNİN SAHİPLENME YOLUYLA KAZANILMASI

A. Genel Olarak

Sahiplenme (ihraz), sahipsiz taşınır bir eşyanın mülkiyetini kazanmak amacıyla o eşyaya zilyet olunmasını ifade eder³⁶⁴. Sahiplenme, taşınmaz mülkiyetinin “işgal” (TMK m. 707)³⁶⁵ yoluyla kazanılmasının taşınırlardaki karşılığıdır³⁶⁶.

Sicile kayıtlı olsun olmasın bütün gemilerin taşınır eşya niteliğini haiz olduğu göz önüne alındığında (TTK m. 936), şartların varlığı halinde, sahipsiz bir geminin mülkiyetinin de sahiplenme yolu ile kazanılabilmesi mümkündür. Gemi mülkiyetinin sahiplenme yolu ile kazanılması, geminin sicile kayıtlı olması halinde TTK m. 998 hükmü uyarınca; sicile kayıtlı olmaması halinde TMK m. 767 hükmü uyarınca gerçekleşir.

B. Sicile Kayıtlı Gemi

1. Sicil Kayıtlarından Sahibi Anlaşılamayan Gemi

Sicile kayıtlı bir geminin sahiplenme yolu ile mülkiyetinin kazanılabilmesi için geminin “sahipsiz” hale gelmiş olması şarttır. TTK m. 998/1 hükmünde sahipsiz gemi, “*sicil kayıtlarından malikinin kim olduğu anlaşılamayan veya usulüne uygun olarak mülkiyeti terk edilmiş olan gemidir*”³⁶⁷ şeklinde tanımlanmıştır³⁶⁸. Sicil

³⁶⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 866-867; Tekinay, **a.g.e.**, s. 15; Eren, **a.g.e.**, s. 510; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 384; Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 106.

³⁶⁵ TMK m. 707/1: “*Tapu kütüğüne kayıtlı bir taşınmazın mülkiyetinin işgal yoluyla kazanılması, ancak kaydının malikin istemiyle terkin edilmiş olmasına bağlıdır.*”

³⁶⁶ Serozan, **a.g.e.**, s. 311; Eren, **a.g.e.**, s. 508.

³⁶⁷ TTK m. 998 hükmü uyarınca mülkiyeti sahiplenme yoluyla kazanılabilecek sicile kayıtlı gemiler için bkz. s. 60-62.

³⁶⁸ Türk hukukundan farklı olarak Alman hukukunda sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin sahiplenme yoluyla kazanılması sadece malikin mülkiyet hakkından feragat ettiği hallerde mümkündür. Ayrıca, SchRG § 7/1 hükmünde sahipsiz geminin tanımına yer verilmemiştir. Kaynak hükmüne göre, sicile kayıtlı geminin maliki, gemi üzerindeki mülkiyet hakkından feragat ettiğini sicil mahkemesine beyan eder ve bu durum sicile tescil edilirse, malik mülkiyeti kaybeder. TTK’nda bu hususa, sahiplenmeyi düzenleyen hükümde değil, “Terk” kenar başlığı altında TTK m. 1004 hükmünde yer verilmiştir. TTK m. 1004 hükmünde, kaynak hükümden farklı olarak feragat beyanının, sicilin gözetimi altında tutulduğu mahkemeye değil, sicil müdürlüğüne bildirilmesi yeterli görülmüştür.

kayıtlarından malikinin kim olduğu anlaşılamayan³⁶⁹ gemiler, gemi sicilinden malikinin kimliği tespit edilemeyen ya da sicilde kayıtlı kişinin gerçek malik olmadığı gemilerdir³⁷⁰. Sicil kayıtlarından malikin kimliğinin tespit edilememesi, sicilde malikin kimliği hakkında herhangi bir kaydın bulunmamasından veya eksik kayıt bulunmasından ileri gelebilir³⁷¹. Bu kapsamda, sicil kayıtlarında gerçek kişi malikin sadece adına veya soyadına dair kayıt bulunması ya da isim değişikliğinin sicil kayıtlarına geçirilmemesi hallerinde, malikin kimliğini tespit imkânı bulunmamaktadır³⁷². Sicil kayıtlarının gerçek maliki göstermemesi ise, geminin gerçekte var olmayan bir kişi adına kaydedilmesi şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, varlığı sona ermiş bir tüzel kişi adına kaydedilmesi şeklinde de ortaya çıkabilir. Ancak bu gibi hallerde, sicil kayıtlarında gemi malikinin bulunup bulunmadığının kim tarafından nasıl bir usul izlenerek tespit edileceği ve hatalı tespit durumunda

³⁶⁹ eTTK m. 873/2 hükmünde gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için aranan şartlardan biri olan bu unsura, günümüzde TTK m. 998 hükmünde sahiplenme konusunda yer verilmiştir. TTK m. 998 hükmünün gerekçesinde, “sicil kayıtlarından malikin kim olduğunun anlaşılamama” unsurundan ne anlaşılmaması gerektiğine dair herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Mevzuat Kanununda SchRG § 7 hükmünü incelediğimizde burada da söz konusu unsura yer verilmediği görülmektedir. Bu unsurun, taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen TMK m. 713/2 hükmü örnek alınarak TTK m. 998 hükmünde yer verildiği noktasında şüphe bulunmamaktadır. Ancak TMK m. 713/2 hükmünün gerekçesinde de bu konu hakkında açıklama bulunmamaktadır.

³⁷⁰ TMK m. 713/2 hükmünde yer alan “maliki tapu sicilinden anlaşılamayan taşınmaz” ifadesinden ne anlaşılmaması gerektiği konusunda bkz. Turgut Akıntürk, **Eşya Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009, s. 493.

³⁷¹ “TMK’nun 713/2 maddesi uyarınca tapu kaydından malikin kim olduğunun anlaşılamaması nedenine dayalı pay iptali ve tescil isteğine ilişkindir. Mahkemece davanın kabulüne karar verilmiş ise de ulaşılan sonuç usul ve kanuna uygun bulunmamaktadır. Malikin tapu kütüğünden anlaşılamaması hali; taşınmaz malın sahibinin kim olduğunun bilinmesine yarayacak gerekli bilginin tapu sicilinden çıkarılmasının imkânsız olmasıdır (HGK’nun 10.4.1991 tarih 1991/8-51 esas, 194 karar sayılı ilamı). Kütükteki bilgi ve belgelerden, gerekli dikkati gösteren herkesin malikin kim olduğunu anlayamayacağı hallerde ve malik sütununun boş bırakılması, malik adının müphem ve yetersiz gösterilmesi gibi hallerde malikin tapu kütüğünden anlaşılamadığı sonucuna varılabilir”. Karar için bkz. Yarg. HGK, E. 2011/763, K. 2012/85, T. 22.02.2012, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 03.01.2020.

³⁷² Belirtmek gerekir ki, günümüzde böyle bir ihtimalin gerçekleşmesi oldukça düşüktür. Zira tescil istemiyle birlikte, TTK m. 960/1-f hükmü uyarınca, şu hususlar sicile kaydedilir: “Geminin maliki; 1. Gerçek kişi ise, adı ve soyadı, T.C. kimlik numarası, varsa ticaret unvanı ve kayıtlı bulunduğu ticaret sicili müdürlüğü ile sicil numarası, 2. Ticaret şirketi ise, şirketin türü, ticaret unvanı ve tescil bulunduğu ticaret sicili müdürlüğü ile sicil numarası, 3. Diğer tüzel kişilerden ise, adı ve merkezi, 4. Donatma iştiraki ise, tacir sıfatına sahip olduğu takdirde ticaret unvanı ile paydaş donatanların ad ve soyadları, varsa T.C. kimlik numarası ile gemi paylarının miktarı ve varsa gemi müdürünün adı ve soyadı ve T.C. kimlik numarası”.

bunun hukuki açıdan ne gibi sonuçlar doğuracağı bakımından belirsizlikler bulunmaktadır³⁷³.

2. Mülkiyeti Terk Edilmiş Gemi

Bir geminin sahipsiz gemi olarak nitelendirilebilmesine olanak sağlayan bir diğer olgu, malik tarafından usulüne uygun olarak mülkiyetin terk edilmesidir. Hemen belirtmek gerekir ki, mülkiyeti terk işlemi bir tasarruf işlemi olup, terk işleminin geçerliliği mülkiyeti terk etmek isteyen kişinin tasarruf ehliyetinin ve yetkisinin varlığına bağlıdır³⁷⁴. Dolayısıyla, gemi mülkiyetinin usulüne uygun olarak terk edildiğinden söz edilebilmesi için, terk işlemini yapan kişinin tasarruf ehliyeti ve yetkisinin varlığı şarttır. TTK m. 1004 hükmü uyarınca, sicile kayıtlı bir geminin maliki, gemi üzerindeki mülkiyet hakkından vazgeçtiğini sicil müdürlüğüne bildirerek ve bunu gemi siciline tescil ettirerek gemi üzerindeki mülkiyet hakkını usulüne uygun olarak terk edebilir³⁷⁵. Mülkiyet hakkının sona ermesi için tescil zorunludur ve kurucu etkiye sahiptir³⁷⁶. Mülkiyetin terkine ilişkin feragat beyanının şekle tâbi olmaması ileride ihtilafa ve sicil memurunun sorumluluğuna neden olabileceğinden, sicil memuru tarafından mülkiyeti terke dair yazılı bir feragat beyanı talep edilmelidir³⁷⁷. Bir başka ihtimalde, gemi sicil kayıtlarından maliki belli olan ve mülkiyeti terk edilmeyen fakat malike ulaşılamayan veya malikin eylemlerinden gemi mülkiyetini terk ettiği açıkça anlaşılan gemilerin akıbetinin ne olacağıdır. Böyle bir durumda TTK m. 998 hükmünde aranan koşullar gerçekleşmediğinden, gemi mülkiyetinin sahiplenme yolu ile kazanılması mümkün değildir.

Sahipsiz bir taşınırın sahiplenme yoluyla kazanılabilmesi için bu yolun kanun koyucu tarafından yasaklanmamış olması da gerekmektedir³⁷⁸. Hukukumuzda sahipsiz gemilerde mülkiyetin sahiplenme yoluyla kazanılması yasaklanmamış olsa da, sicile kayıtlı sahipsiz gemiyi sahiplenme hakkı sadece Devlete verilmiştir (TTK

³⁷³ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 167-168; Yener Coşkun, **a.g.m.**, s. 92.

³⁷⁴ Bertan, **a.g.e.**, s. 1007; Serozan, **a.g.e.**, s. 313.

³⁷⁵ TTK m. 955 uyarınca gemi, bağlama limanının tâbi olduğu sicil müdürlüğünce tescil olunur. Dolayısıyla, feragat beyanı geminin kayıtlı olduğu sicil müdürlüğüne yöneltilmelidir.

³⁷⁶ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 294.

³⁷⁷ Akıncı, **a.g.m.**, s. 359.

³⁷⁸ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 718, 719, N. 20; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 386.

m. 998/1)³⁷⁹. Bu nedenle, sicile kayıtlı bir geminin sahipsiz hale gelmesi halinde, gemi mülkiyetinin sahiplenme yoluyla özel hukuk kişileri tarafından kazanılması mümkün değildir.

C. Sicile Kayıtlı Olmayan Gemi

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde³⁸⁰ gemi mülkiyetinin sahiplenme yoluyla kazanılması TMK m. 767 hükmü uyarınca mümkündür. Söz konusu hükme göre, “Sahipsiz bir taşınırı malik olma iradesiyle zilyetliğine geçiren kimse, onun maliki olur”. Eşya hukuku kapsamında sahipsiz eşya, daha önce üzerinde hiç kimsenin mülkiyetine tâbi olmamış eşyayı ve maliki tarafından üzerindeki mülkiyet hakkı terk edilmiş eşyayı ifade eder³⁸¹. Gemilerin maddi açıdan değerli araçlar olduğu göz önüne alındığında geminin daha önce hiçbir kimsenin mülkiyetinde bulunmaması durumu düşünülemez. Dolayısıyla, sicile kayıtlı olmayan gemilerin sahipsiz duruma gelmesi, ancak gemi malikinin gemi üzerindeki mülkiyet hakkını terki suretiyle olur.

Sicile kayıtlı olmayan sahipsiz gemiye, malik olma iradesiyle zilyet olan kişi, gemi mülkiyetini sahiplenme yoluyla kazanabilir. Bağlama kütüğü sicil niteliğini haiz olmadığından, bağlama kütüğüne kayıtlı gemi mülkiyetinin TMK m. 767 hükmü uyarınca kazanılması mümkündür. Geminin sahipsiz hale gelmesi, malikin gemi üzerindeki mülkiyet hakkından vazgeçme kastı ile zilyetliğini terk etmesidir³⁸². Sicile kayıtlı olmayan gemilerde terk iradesi farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Mülkiyetin terk edildiğinin açıkça beyan edilmesi veya tamir için tersaneye bırakılan geminin

³⁷⁹ SchRG § 7/1 hükmünde, sahipsiz geminin mülkiyetini kazanma hakkı sadece Alman devletine verilmiştir.

³⁸⁰ TMK m. 767 hükmü uyarınca mülkiyeti sahiplenme yoluyla kazanılabilecek sicile kayıtlı olmayan gemiler için bkz. s. 70-71.

³⁸¹ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 679; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 867; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 591; Michel Kähr, “Das Fahrniseigentum”, **ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch**, Art. 713-736, Ed. Jolanta Kren Kostkiewicz/Stephan Wolf/Marc Amstutz/Roland Fankhauser, 3. Auflage, Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2016, Art. 718, N. 5-6, (Çevirimiçi) www.legalis.ch, 14.04.2020; Ivo Schwander, “Das Fahrniseigentum”, **Basler Kommentar Zivilgesetzbuch II**, Art. 459-977, Ed. Thomas Geiser/Stephan Wolf, 6. Auflage, Helbing Lichtenhanh Verlag, Zürich, 2019, Art. 718, N. 2, (Çevirimiçi) www.legalis.ch, 15.04.2020; Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 718, 719, N. 12-13.

³⁸² Akıncı, **a.g.m.**, s. 358; Okay, **a.g.e.**, s. 185; Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 168; Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 106; Akıntürk, bir eşyanın ne zaman sahipsiz hale geldiğinin tespit edilmesinin oldukça zor olduğunu belirterek, hakimin, “her somut olayda iş ilişkilerine ve yerel adetlere göre” çözümleme yapması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. Akıntürk, **a.g.e.**, s. 591.

yapılan bütün çağrılara rağmen alınmaması bu kapsamda değerlendirilebilir³⁸³. Buna karşılık, malik tarafından kaybedilen, unutulmuş ya da fırtına, sel, tsunami gibi doğal afetler nedeniyle rızası dışında zilyetliğinden çıkan gemilerin mülkiyeti sahiplenme yolu ile kazanılamaz³⁸⁴. Zira bu gibi hallerde malikin mülkiyet hakkından vazgeçme iradesinden söz edilemez. Benzer şekilde, başkasına ait bir gemiyi sahipsiz olduğunu düşünerek zilyetliğine geçiren kişi, iyi niyetli olsa dahi sahiplenme yoluyla mülkiyeti kazanamaz³⁸⁵.

Sahiplenme yoluyla gemi mülkiyetini kazanabilmenin bir diğer koşulu, mülkiyeti kazanmak isteyen kişinin sahipsiz gemiye zilyet olmasıdır. Zilyetlik koşulu bakımından TMK'nun zilyetliğe ilişkin hükümleri (TMK m. 973-996) uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulur³⁸⁶. TMK m. 973/1 hükmü, "*Bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimse onun zilyedidir.*" esasını getirmiştir. Buna göre, gemi üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimse o geminin zilyedi olur. Fiili hakimiyet ile ilgili kanunda herhangi bir tanıma yer verilmemekle birlikte, öğretiyeye göre fiili hakimiyet³⁸⁷, bir kişinin eşyadan doğrudan veya dolaylı bir şekilde faydalanabilmesi, onu kullanabilmesi, istediği yere götürebilmesi veya onu muhafaza edebilmesi durumunu ifade eder. Her ne kadar hükümde yer verilmese de zilyetlik için fiili hakimiyet dışında kişinin eşyaya zilyet olma iradesinin de bulunması

³⁸³ Bertan, malikin sicile kayıtlı olmayan gemisiyle artık ilgilenmemesini, mülkiyeti terk olarak yorumlamaktadır (Bertan, **a.g.e.**, s. 1004). Kanaatimizce, "gemi ile ilgilenmeme" oldukça geniş bir ifadedir. Bu nedenle, ilgilenmeme sebebi ve süresi her olay özelinde ayrıca değerlendirilmeli ve mülkiyeti terk kastı ile hareket edilip edilmediği tespit edilmelidir.

³⁸⁴ Kaybedilen, unutulmuş, emanet edilen, çalınan ya da sonrada bulunabilen eşyaların mülkiyetinin sahiplenme yoluyla kazanılamayacağı yönünde bkz. Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 718,719, N. 13; Heinz Rey, **Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum (Grundriss des schweizerischen Sachenrechts)**, Band I, 3. Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2007, N. 1796; Flurina Hitz, "Das Fahrniseigentum", **Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Sachenrecht, Art. 641-977**, Ed. Peter Breitschmid/Alexandra Jungo, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016, Art. 718, N. 5, (Çevirimiçi) www.swisslex.ch, 09.08.2020; Bu gibi durumlarda malikin gemi üzerindeki mülkiyet hakkı devam etmektedir. Dolayısıyla mülkiyeti başkasına ait gemiler sahiplenme yoluyla değil, şartların varlığı halinde, kazandırıcı zamanaşımı veya bulunmuş eşya hakkındaki hükümler kapsamında kazanılabilir. Aynı yönde bkz. Schwander, **a.g.e.**, Art. 718, N. 5; Bertan, **a.g.e.**, s. 1004; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 591; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 295; Eren, **a.g.e.**, s. 509; Ergüne, **a.g.e.**, s. 234; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 327.

³⁸⁵ Gerçekte sahipli bir eşyayı, sahipsiz olduğu düşüncesiyle zilyetliğine geçiren kişinin eşyanın mülkiyetini kazanamayacağı yönünde bkz. Schwander, **a.g.e.**, Art. 718, N. 5; Ergüne, **a.g.e.**, s. 234.

³⁸⁶ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 158-159.

³⁸⁷ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 18; Akipek/Akıntürk, **a.g.e.**, s. 110; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 76

gerekmektedir³⁸⁸. Bu açıklamalar ışığında mülkiyeti sahiplenme yoluyla kazanmak isteyen kişi, sahipsiz gemiye çıkarak gemi üzerinde fiili hakimiyeti kurabilir³⁸⁹. Bu ihtimalde zilyet olma iradesi ile hareket eden kişinin zilyetliği dolaysız zilyetliktir (TMK m. 975). Ayrıca ifade etmek gerekir ki, geminin zilyedi olabilmek için gemi mülkiyetinin önceden kime ait olduğunun bir önemi bulunmamaktadır³⁹⁰. Ancak, sahipsiz gemiye zilyet olma isteği malik olma iradesine (malik sıfatıyla zilyetliğe) dayanmalıdır³⁹¹. Malik olma arzusuyla hareket etmeyen kişi gemiyi zilyetliğine geçirmiş olsa bile, gemi mülkiyetini sahiplenme yoluyla kazanamaz. Sahiplenme hukuki işleme değil³⁹², hukuki fiile dayandığından mülkiyetin kazanılabilmesi için ergin olunması gerekmeyp, ayırt etme gücüne sahip olunması yeterlidir³⁹³.

D. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

Sicile kayıtlı olmayan ve sahipsiz (mülkiyeti terk edilmiş) olan gemilerde mülkiyetin sahiplenme yoluyla kazanılması, mülkiyeti bu yoldan kazanmak isteyen kişinin gemiye malik sıfatıyla zilyet olduğu anda gerçekleşir³⁹⁴. Sahipsiz bir geminin mülkiyetinin sahiplenme yolu ile kazanılması ile birlikte, gemi üzerindeki mevcut sınırlı aynı haklar ve şahsi haklar sona ermezler. Zira eşya üzerindeki mülkiyet hakkının malik tarafından terk edilmesi, söz konusu hakları sona erdirmemektedir³⁹⁵.

³⁸⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 46; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 20; Fiili hakimiyetin ve zilyet olma iradesinin eş zamanlı olarak bulunmasının gerekmediği yönünde bkz. Ergüne, **a.g.e.**, s. 88.

³⁸⁹ Kerim Atamer, **Deniz Ticareti Hukuku (Cilt II) Gemilerin Eşya Hukuku**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s. 122.

³⁹⁰ Atamer, **Gemilerin Eşya Hukuku**, s. 118; Dolayısıyla, kamu kurumuna ait olan ve sicile kayıtlı olmayan gemi, mülkiyetinin açıkça terk edilmesi ve diğer koşulların varlığı halinde, sahiplenme yoluyla kazanılabilir.

³⁹¹ Rey, **a.g.e.**, N. 1803; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 680; Eren, **a.g.e.**, s. 510; Ergüne, **a.g.e.**, s. 235; Hitz, **a.g.e.**, Art. 718, N. 13; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 592.

³⁹² Sahiplenmenin tek taraflı bir hukuki işlem olduğu yönünde bkz. Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 718, 719, N. 28.

³⁹³ Rey, **a.g.e.**, N. 1804; Hitz, **a.g.e.**, Art. 718, N. 10; Bertan, **a.g.e.**, s. 1007; Eren, **a.g.e.**, s. 510; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 295; Ergüne, **a.g.e.**, s. 235; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 867; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 680; Sirmen, **a.g.e.**, s. 542-543; Mehmet Ayan, **Eşya Hukuku II Mülkiyet**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 691; Ayırt etme gücüne sahip olmayanların da sahiplenme yoluyla taşınır mülkiyetini kazanabileceği yönünde bkz. Serozan, **a.g.e.**, s. 311; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 385 vd.

³⁹⁴ Serozan, **a.g.e.**, s. 311; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 592; Ergüne, **a.g.e.**, s. 236.

³⁹⁵ Ergüne, **a.g.e.**, s. 236.

Mülkiyeti terk edilen eşyayı sahiplenene zilyet iyi niyetli olsa dahi, eşya üzerindeki diğer haklar mevcudiyetini sürdürürler³⁹⁶.

Yukarıda işaret edildiği üzere, sicile kayıtlı sahipsiz bir gemiyi sahiplenme hakkı sadece Devlet'e tanınmıştır (TTK m. 998/1). Devlet'in gemi üzerindeki mülkiyet hakkını kazanma anı, gemi siciline malik olarak tescil edildiği andır (TTK m. 998/2). Burada tescil, mülkiyetin kazanılması bakımından kurucu etkiye sahiptir³⁹⁷. Devletin gemi siciline malik olarak tescili, daha önceden gemi üzerinde tesis edilmiş ipotek hakkına, intifa hakkına ve şahsi haklara etki etmez, söz konusu haklar varlığını sürdürür³⁹⁸.

IV. BULUNMUŞ GEMİNİN MÜLKİYETİNİN KAZANILMASI

A. Genel Olarak

Bir taşınırın mülkiyetinin aslen kazanılması, sahiplenme dışında "bulunmuş eşya" hükümleri (TMK m. 769-771) uyarınca da mümkündür³⁹⁹. Söz konusu hükümler çerçevesinde, eşyanın bulunması mülkiyetin kazanılması açısından yeterli olmayıp ayrıca bazı koşulların varlığı gerekmektedir. Bu kapsamda, eşyayı bulan kişinin mülkiyeti kazanabilmesi eşyanın başka bir kimseye ait olması, diğer bir ifade ile eşyanın sahipli olmasına bağlıdır. Sahipli eşyayı bulan ve onu zilyetliğine geçiren kişi, mülkiyeti kazanma yolunda, kanunun öngördüğü şekilde hareket etmelidir. Bu doğrultuda, bildirimde bulunmalı, araştırma yapmalı, gerektiğinde durumu ilan etmeli ve belirli bir sürenin geçmesini beklemelidir. Tüm bunları yaparken belirli süre boyunca eşyayı dikkatle ve özenle korumakla yükümlüdür, hatta bazı hallerde onu satabilmesi de mümkündür (TMK m. 770/2). Mülkiyetin kazanılabilmesi için beklenilmesi gereken süre içinde eşya sahibinin ortaya çıkması halinde, eşyanın sahibine geri verilmesi gereklidir. Eşyanın sahibine geri verilmesi halinde, bulan kişi

³⁹⁶ Ergüne, **a.g.e.**, s. 236.

³⁹⁷ Akıncı, **a.g.m.**, s. 359; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 294; Can, **a.g.e.**, s. 111.

³⁹⁸ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 168.

³⁹⁹ Mülkiyetin bu yoldan kazanılmasının bir aslen kazanma hali olduğu yönünde bkz. Rey, **a.g.e.**, N. 106; Hitz, **a.g.e.**, Art. 720, N. 1; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, "Lükata Ve Define", **İÜHFİM**, C. XX, S. 1-4, 1995, s. 172

eşya için yapılan giderlerin ödenmesini ve kendisine uygun bir ödül verilmesini isteyebilir (TMK m. 771/2).

Bulunmuş eşya mülkiyetinin kazanılmasına ilişkin koşulların incelenmesinden önce, bulunmuş eşyaya dair hükümlerin sicile kayıtlı ve sicile kayıtlı olmayan gemiler bakımından uygulanabilirliğinin tespiti gerekmektedir. İşaret edilmelidir ki, TTK’nda bulunmuş gemi mülkiyetinin kazanılması düzenlenmemiştir. Sicile kayıtlı gemiler⁴⁰⁰ ile bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının kime ait olduğu kayıtlardan rahatlıkla tespit edilebilmektedir. Kanaatimizce, sicile ve bağlama kütüğüne kayıtlı söz konusu araçlar üzerindeki mülkiyet hakkının bu yoldan aslen kazanılması, tüm çabalara rağmen kayıtlardan malikin öğrenilememesi ve aynı zamanda TMK’nda öngörülen şartların varlığı halinde mümkündür. Buna karşılık, sicile ve bağlama kütüğüne kayıtlı olmayan veya kayıtlı olup olmadığı tespit edilemeyen araçlar bakımından, aşağıda ele alacağımız koşulların varlığı halinde, bulunmuş eşya hükümleri uyarınca mülkiyetin kazanılabilmesi mümkündür (TTK m. 997/1)⁴⁰¹.

B. Mülkiyetin Kazanılması İçin Aranılan Koşullar

1. Bulunmuş Gemi

a. Sahipli Bir Gemi Olmalı

Gemi mülkiyetinin bulunmuş eşya hükümleri uyarınca kazanılabilmesi için aranan ilk koşul, geminin sahipli bir gemi olmasıdır. Zira yukarıda da işaret edildiği üzere, bulunmuş eşya hükümleri sahipli eşyalar bakımından uygulama alanı bulur⁴⁰². Malik tarafından mülkiyeti terk edilen ve beraberinde zilyetlikten çıkarılan gemiler, “sahipsiz” gemi olduğundan, bulunmuş eşya kapsamına girmezler.

⁴⁰⁰ Belirtilmelidir ki, TTK m. 1003 hükmü uyarınca, geminin kurtarılamayacak şekilde batması, yararlanılabilir enkaz bırakmazsınız harap olması, patlaması ve tahrip edilmesi hallerinde gemi üzerindeki mülkiyet hakkı sora erer. Ancak malikin yararlanılabilir enkaz üzerindeki mülkiyet hakkı devam eder. Gemi, bu nedenlerden ötürü sicilden terkin edilmişse, yararlanılabilir enkaz üzerindeki mülkiyet hakkı TMK’nun taşınır hükümlerine tâbi olur. Bu bağlamda, enkazı bulan kişi enkazın mülkiyetini bulunmuş eşya hükümleri uyarınca kazanabilir, meğer ki malik enkaz üzerindeki mülkiyet hakkını terk etmiş olsun. Bkz. Akan, **a.g.e.**, s. 9-10.

⁴⁰¹ Bulunmuş eşya hükümleri uyarınca mülkiyeti aslen kazanılabilecek sicile kayıtlı olmayan gemiler için bkz. s. 70-71.

⁴⁰² Feyzioğlu, **a.g.m.**, s. 172; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 592.

Bulunmuş gemi, malik veya zilyedin⁴⁰³ fiili hakimiyetinden iradesi dışında çıkan ve halihazırda kimsenin zilyetliğinde bulunmayan sahipli gemiyi ifade eder⁴⁰⁴. Bu bağlamda, bulunmuş eşya hükümleri, sahipli olan ancak sahibinin zilyetliğinden çıkmış gemiler bakımından uygulanır. Bu açıdan, geminin sahibi veya zilyedi tarafından kaybedilip kaybedilmediğinin tespiti önem taşımaktadır.

b. Geminin Kimsenin Zilyetliğinde Olmaması

Zilyetliğe ilişkin koşul, TMK m. 769 hükmünde “*kaybedilmiş bir şey*” şeklinde düzenlenmiştir⁴⁰⁵. Bu kapsamda bulunmuş bir gemiden bahsedebilmek için, geminin sahipli olmasının yanı sıra sahibinin iradesi dışında zilyetliğinden çıkmış (kaybedilmiş) ve henüz hiç kimsenin zilyetliğine girmemiş olması gerekmektedir. Geminin doğa olayları (sel, tsunami, fırtına gibi) sonucu sahibinin elinden iradesi dışında çıkması, onun TMK kapsamında kaybedilmiş sayılması için yeterlidir⁴⁰⁶. Ancak sahibinin elinden iradesi dışında çıkan her gemi, kaybedilmiş gemi olarak

⁴⁰³ Bu kapsamda geminin zilyedi kiracı, intifa hakkı sahibi veya rehinli alacaklı ise, bu kişinin elinden iradesi dışında çıkan gemiler de bulunmuş eşya kapsamına girmektedir.

⁴⁰⁴ Bulunmuş eşyanın tanımı için bkz. Schwander, **a.g.e.**, Art. 720, N. 2; Kähr, **a.g.e.**, Art. 720, N. 4; Hitz, **a.g.e.**, Art. 720, N. 5; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 680; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 593; Eren, **a.g.e.**, s. 510-511; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 593; Feyzioğlu, **a.g.m.**, 172.

⁴⁰⁵ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 593.

⁴⁰⁶ Bertan, **a.g.e.**, s. 1017; Serozan, **a.g.e.**, s. 319; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 388; Akıntürk, başkasının eylemlerinden etkilenmeksizin eşya sahibinin kendi iradesi dışındaki eylemleri, unutkanlığı veya dikkatsizliği nedeniyle zilyetliğinden çıkan eşyanın “kaybedilmiş eşya” kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. Akıntürk, **a.g.e.**, s. 594. Ancak İsviçre Federal Mahkemesi eşya sahibinin kendi iradesi ile bir yere sakladığı ve sonrasında başkası tarafından bulunan eşyanın “kaybedilmiş eşya” kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. İsviçre Federal Mahkemesinin 23.03.1933 tarihli kararına (BGE 59 II 138) konu olayda, trenle seyahat eden bir banka müdürü kaçakçılık suçunu işlediği iddiası ile tren den indirilerek tutuklanmış. Müdürün kaldığı kompartımanı toparlayan görevli yatağın altına saklanmış 121.000 Avusturya Şilingi bulmuş ve bu parayı (Balde) demiryolu idaresine teslim etmiş. Durumu öğrenen (Buchs) gümrük amiri, paranın kaçakçılık suçunun konusunu oluşturduğunu, müdürün yasak olmasına rağmen parayı sınır dışına çıkardığını belirterek kendisine teslimini sağlamış ve parayı adli makamlara teslim etmiş, ardından paraya el konulmuş. Bunun üzerine banka müdürü, demiryolları idaresi aleyhine açtığı davada bulunmuş eşya hükümlerine dayanarak, demiryolu idaresinin paranın kime ait olduğunu bilmediğini ve bu nedenle gümrük amirine teslim edemeyeceğini ayrıca bulduğu parayı muhafaza altına alma ve sahibine haber verme zorunluluğunun bulunduğunu kendisinin onayı olmaksızın onu gümrük amirine teslim edemeyeceğini ileri sürmüştür. Federal mahkeme ise, davacı müdürün iddialarını reddetmiştir. Mahkeme, “kaybetme” kavramının konuşma dilinde eşyanın zilyedin iradesi dışında bir sebeple zilyetliğinden çıkması anlamına geldiğini ancak İsviçre Medeni Kanun kapsamında “kaybetme” kavramının konuşma dilinde olduğundan daha geniş bir anlama sahip olduğunu, dolayısıyla zilyedin üzerindeki hakkını terk iradesi olmaksızın herhangi bir nedenle kasten sakladığı eşyanın başkası tarafından bulunması halinde bulunmuş eşya hakkındaki hükümlerin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Kararın Türkçe özeti için bkz. Feyzioğlu, **a.g.m.**, 170; Kararın orijinal metni için bkz. (Çevirimiçi) www.servat.unibe.ch/dfr/pdf/c2059138.pdf, 17.12.2020.

nitelendirilemez. Nitekim çalınan gemi, sahipli olmakla birlikte, zilyetliğe ilişkin koşul gerçekleşmemektedir⁴⁰⁷. Zira hırsız, zilyettir. Bu ihtimalde, sahibinin elinden iradesi dışında çıkmasına rağmen, kaybedilmiş bir gemiden söz edilemeyeceğinden, gemi mülkiyeti bulunmuş eşya hükümleri uyarınca kazanılamaz.

Mülkiyeti terk edilmiş (sahipsiz) bir gemi ile bulunmuş (sahipli) bir gemi arasındaki ayırım her zaman kolay olmamaktadır. Bu bakımdan, bir eşyanın kaybedilmiş olup olmadığı, “iş ilişkilerindeki anlayışa göre objektif olarak” tespit edilir⁴⁰⁸. Bu doğrultuda, aslında sahipli olan bir gemiyi bulan kişi, geminin sahipsiz olduğunu düşünse dahi, gemi mülkiyetini sahiplenme yoluyla değil, bulunmuş eşya hükümleri uyarınca kazanabilir⁴⁰⁹. Şüphe halinde, geminin sahipli olduğu ve malikin elinden iradesi dışında çıktığı kabul edilir⁴¹⁰. Gerçekten gemilerin maddi açıdan değerli araçlar olduğu düşünüldüğünde, bulunmuş bir geminin mülkiyetinin başka bir kimseye ait olduğu ve malikin elinden iradesi dışında çıktığı yönünde kuvvetli bir varsayım ortaya çıkar⁴¹¹. Ancak gemiyi bulan kişi, gemi mülkiyetinin terk edildiğini, dolayısıyla sahipsiz hale geldiğini ispat edebilir.

2. Bulan Kişinin Zilyet Olma Koşulu

Bulunmuş eşya hükümleri uyarınca mülkiyeti aslen kazanabilmenin bir diğer koşulu, bulan kişinin gemi üzerinde zilyetlik kurmasıdır. Bir kişinin TMK m. 769 anlamında “bulan kimse” olarak adlandırılabilmesi için, bulduğu eşyayı zilyetliğine

⁴⁰⁷ Hitz, **a.g.e.**, Art. 720, N. 5; Serozan, **a.g.e.**, s. 319.

⁴⁰⁸ Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 296; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 593.

⁴⁰⁹ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 593.

⁴¹⁰ Rey, **a.g.e.**, N. 1813.

⁴¹¹ Feyzioğlu, **a.g.m.**, 170; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 386; Yarg. 11. HD’nin 06.10.2015 tarihli ve E. 2015/3556, K. 2015/9971 sayılı kararına konu olayda, davacı T. Gemicilik San. ve Tic Ltd Şti. yöneticisi olduğu M/V R. İsimli gemi ile uluslararası sularda seyir halinde iken C. 2020 marka 6,5 metre uzunluğunda sürat motoru bulmuş ve araştırmalarına rağmen motorun malikinın tespit edilemediğini ileri sürerek İstanbul 17. Asliye Ticaret Mahkemesi’nde açtığı dava ile sürat motorunun kendi adına veya şirketin göstereceği herhangi bir kişi ya da şirket adına tescilini talep etmiştir. Mahkemece yapılan değerlendirmede, motorun ekonomik değerine vurgu yapılarak motorun sahipsiz eşya değil, bulunmuş eşya olduğunu, dolayısıyla motorun mülkiyetinin TMK’nun bulunmuş eşya hükümleri kapsamında kazanılabileceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda yerel mahkeme, davacının kanunda kendisi için öngörülen yükümlülükleri yerine getirmediği ve mülkiyetin kazanılabilmesi için gerekli olan süre koşulunun sağlanmadığı gerekçesi ile davanın esastan reddine karar vermiş, daha sonra karar isabetli olarak onanmıştır. Karar için bkz. (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 24.04.2020.

geçirmesi gerekmektedir⁴¹². Kaybedilmiş gemiyi bulan kişi, geminin dolaysız zilyedidir⁴¹³. Ayrıca işaret edilmelidir ki, gemiyi bulan ve üzerinde zilyetlik kuran kişinin fiil ehliyetine sahip olması gerekli olmayıp, ayırt etme gücünün bulunması yeterlidir⁴¹⁴. Zira geminin bulunması hukuki işlem değil, hukuki fiil mahiyetindedir⁴¹⁵.

3. Bulan Kişinin, Yasal Yükümlülüklerle Uygun Davranma Koşulu

a. Bildirim ve Araştırma Yükümlülüğü

Kaybedilmiş gemiye zilyet olan kişi, ilk olarak TMK m. 769 hükmünde yer alan bildirim ve araştırma yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Buna göre, gemiyi bulan kişinin takip edeceği yol, geminin sahibini bilip bilmemesine göre farklılık göstermektedir. Gemiye bulan kişi geminin sahibini biliyorsa, durumu ona bildirmek zorundadır (TMK m. 769/1)⁴¹⁶. Bu durumda, bildirimde bulunma yükümlülüğü, gemiyi sahibine teslim etmeyi de içerir⁴¹⁷. Geminin bulunduğu ve teslim edilebileceği kendisine bildirilen gemi sahibi gemiyi teslim almaktan kaçınırsa⁴¹⁸, gemiyi bulan kişi alacaklı temerrüdüne ilişkin hükümlere başvurabilir (TBK m. 106 vd.)⁴¹⁹. Geminin sahibi bilinmiyorsa, bulan kişi, kolluk kuvvetlerine⁴²⁰ veya köylerde muhtarlara bildirimde bulunmalı ya da araştırma yapmalı ve gerekli olması

⁴¹² Rey, **a.g.e.**, N. 1807; Schwander, **a.g.e.**, Art. 720, N. 4; Kähr, **a.g.e.**, Art. 720, N. 7; Hitz, **a.g.e.**, Art. 720, N. 3; Feyzioğlu, **a.g.m.**, 174; Bertan, **a.g.e.**, s. 1019; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 594.

⁴¹³ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 594.

⁴¹⁴ Schwander, **a.g.e.**, Art. 720, N. 1, Kähr, **a.g.e.**, Art. 720, N. 7; N. 4; Hitz, **a.g.e.**, Art. 720, N. 9; Eren, **a.g.e.**, s. 511; Ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin bulmuş olduğu eşyanın mülkiyetini bulunmuş eşya hükümleri uyarınca kazanabileceği yönündeki aksi görüş için bkz. Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 390-391.

⁴¹⁵ Demir, **a.g.e.**, s. 89; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 680-681.

⁴¹⁶ Eşyayı kaybeden kişi, malik olmayan zilyet de olabileceğinden, hükümde “sahibine” ibaresi yerine “kaybedene” ibaresine yer verilmesi gerektiği, nitekim BGB § 969 hükmünde bu şekilde olduğu yönünde bkz. Feyzioğlu, **a.g.m.**, 176; BGB § 969 hükmünde, bulan kişinin, eşyayı kaybedene veya onu almaya yetkili kişiye teslim etmesi ile birlikte sorumluluktan kurtulacağı düzenlenmiştir.

⁴¹⁷ Schwander, **a.g.e.**, Art. 720, N. 5; Rey, **a.g.e.**, N. 1822; Kähr, **a.g.e.**, Art. 720, N. 9; Feyzioğlu, **a.g.m.**, 175.

⁴¹⁸ Kaçınma, gemi mülkiyetini terk iradesi taşıyorsa, artık sahipsiz bir gemi vardır ve onu bulan kişi, sahiplenme yoluyla mülkiyeti kazanabilir. Bkz. Ergüne, **a.g.e.**, s. 240.

⁴¹⁹ Feyzioğlu, **a.g.m.**, 176; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 595; Demir, **a.g.e.**, s. 98; Bertan, **a.g.e.**, s. 1028. Bu durumda, bulan kişi, hasar ve giderleri malike ait olmak üzere gemiyi hakimnin belirleyeceği bir yere tevdi eder (TMK m. 107).

⁴²⁰ K1yı emniyeti müdürlüklerine yapılacak bildirim de aynı işlevi görür.

halinde durumu ilan etmelidir (TMK m. 769/1). Bu halde, gemilerin önemli ölçüde değerli olduğu düşünüldüğünde, bulan kişinin sadece araştırma yapması ve durumu ilan etmesi yeterli olmayıp, her halde kolluk kuvvetlerine veya muhtara bildirimde bulunması da gereklidir (TMK m. 769/2)⁴²¹. Bu ihtimalde, bulunan geminin sadece kolluk kuvvetlerine veya muhtara teslim edilmesi halinde, bulan kişinin araştırma ve gerektiğinde ilan yükümlülüğü ortadan kalkmakla birlikte, bu durum onun gemi mülkiyetini kazanma hakkından veya masrafları ve ödül isteme hakkından feragat ettiği anlamına gelmemektedir⁴²².

Kaybedilmiş gemiyi bulan kişi ile gemi sahibi arasında kanun uyarınca kurulan eşyaya bağlı borç ilişkisi söz konusudur⁴²³. Bu bağlamda, bildirim ve araştırma yükümlülükleri, gemiyi bulan kişi açısından borç niteliğinde olup, gemi üzerinde zilyetliğin kurulmasıyla doğar⁴²⁴. Dolayısıyla, gemiyi bulan kişinin söz konusu yükümlülükleri yerine getirmemesi, gemi mülkiyetini kazanamamanın yanı sıra gemiye gelecek zararlardan dolayı onun sorumlu olmasına da neden olabilmektedir⁴²⁵. Benzer şekilde, bulan kişinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi, sonradan ortaya çıkan gemi sahibinden talep edilecek giderlerin kapsamına da etki etmektedir.

b. Dikkat ve Özenle Koruma

TMK m. 770/1 hükmü uyarınca, “bulunan şeyin özenle korunması gerekir”. Bulan kişi, eşyayı özenle korumanın yanı sıra saklama ve değer kaybetmesini önleme yükümlülüğü altındadır⁴²⁶. Buna göre, kaybedilmiş bir gemiyi bulan kişi, gemiyi dikkat ve özenle korumalı, saklamalı ve değerinin düşmesine neden olacak eylemlerden kaçınmalıdır. Bu kapsamda, geminin pas ve yosun tutmasını önlemek için düzenli bakım yaptırmalı, tamiri veya boyanması gerekiyorsa bunları da

⁴²¹ 743 sayılı eski Medeni Kanun (eMK)’da, bulunan malın değerinin bir liradan fazla olması halinde, zabıtaya haber verilmesi gerektiği düzenlenmekteydi (MK m. 693/3). İsviçre Medeni Kanunu’na baktığımızda ise, değeri açıkça 10 Frank’ı aşan bir eşyayı bulan kişi, bu durumu polise bildirmekle yükümlü tutulmuştur (ZGB Art. 720/2).

⁴²² Rey, **a.g.e.**, N. 1819.

⁴²³ Rey, **a.g.e.**, N. 1805; Schwander, **a.g.e.**, Art. 722, N. 6; Hitz, **a.g.e.**, Art. 720, N. 2; Kähr, **a.g.e.**, Art. 720, N. 12; Bertan, **a.g.e.**, s. 1015, 1023; Serozan, **a.g.e.**, s. 320.

⁴²⁴ Ergüne, **a.g.e.**, s. 242.

⁴²⁵ Kähr, **a.g.e.**, Art. 722, N. 4; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 595.

⁴²⁶ Ergüne, **a.g.e.**, s. 243.

yapmalıdır. Elbette koruma yükümlülüğünün kapsamı belirlenirken, onu bulan kişinin ekonomik durumu da dikkate alınmalıdır⁴²⁷.

Gemiye bulan kişinin koruma yükümlülüğü, ilan yapılmışsa ilan tarihinden, kolluk kuvvetlerine veya muhtara bildirim yapılmışsa bildirim tarihinden itibaren başlar ve beş yıl süreyle devam eder⁴²⁸. Yükümlülüğe aykırı davranılması sebebiyle gemi zarar görürse, sonradan ortaya çıkan gemi sahibine karşı bu zarardan sorumlu olur. Bu sorumluluğun kapsamı, bulan kişinin bildirim ve araştırma yükümlülüklerini yerine getirip getirmemesine göre tespit edilir⁴²⁹. Bulan kişi yükümlülüklerini yerine getirmişse, TMK m. 770/1 hükmünde düzenlenen özen sorumluluğu gündeme geleceğinden, vekaletsiz iş görme hükümleri uyarınca zarardan sorumluluğu hafif olarak değerlendirilir⁴³⁰. Buna karşılık, bulan kişi yükümlülüklerini yerine getirmemişse, bu ihtimalde bulan kişinin kötü niyetli mi yoksa iyi niyetli mi olduğuna bakılır. Şayet bulan kişi kötü niyetli ise, diğer bir ifade ile geminin sahipsiz olmadığını biliyor veya en azından bilmesi gerekiyorsa, gemiye gelen zarardan sorumluluğun kapsamı, bulan kişinin gemiyi kime vereceğini bilip bilmemesine göre değişmektedir⁴³¹. Bu bağlamda, gemiyi bulan kişi gemi sahibini bilmesine rağmen onu teslim etmemişse, gemiye gelen zararlar nedeniyle sorumluluğu kusursuz sorumluluktur (TMK m. 995/1, TBK m. 527/2)⁴³². Buna karşılık, bulan kişi gemi sahibini bilmiyorsa, yalnızca gemiye kusuruyla verdiği zarardan sorumlu olur (TMK m. 995/3). Gemiye bulan kişinin iyi niyetli olması, diğer bir ifade ile gemiyi sahipsiz sanmakta haklı olması halinde ise, geminin kaybedilmesinden, yok olmasından veya hasara uğramasından sorumlu olmaz. (TMK m. 993/2).

⁴²⁷ Rey, **a.g.e.**, N. 1826.

⁴²⁸ Schwander, **a.g.e.**, Art. 722, N. 3; Rey, **a.g.e.**, N. 1833.

⁴²⁹ Serozan, eşya onu bulan kişinin zilyetliğinde iken, eşyaya gelen zararın ve onu bulan kişinin yaptığı giderlerin karşılanması hususunda bulunmuş eşya hükümlerinin yetersiz kaldığını ve bu hususun vekaletsiz iş görme (TBK m. 526 vd.) ve haksız zilyetlik (TMK m. 993 vd.) hükümleri uyarınca, her olay özelinde adaletli bir çözüm yapılarak sonuçlandırılması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. Serozan, **a.g.e.**, s. 321; Aynı yönde Rey, **a.g.e.**, N. 1848. Biz de bu görüşten yola çıkarak, gemiyi bulan kişinin gemiye gelen zararlardan dolayı sorumluluğunu ve yapmış olduğu giderlere ilişkin talebin kapsamını söz konusu iki medeni hukuk müessesesi uyarınca sonuca bağlayacağız.

⁴³⁰ Ergüne, **a.g.e.**, s. 243.

⁴³¹ Ergüne, **a.g.e.**, s. 243.

⁴³² Demir, **a.g.e.**, s. 100

Gemi bulan kişi 770/2 hükmü uyarınca, gemiyi satmaya da yetkilidir. Şöyle ki, gemiyi koruması aşırı gideri gerektirir veya gemide çürüme ve yıpranmalar ortaya çıkar ya da kolluk kuvvetleri tarafından bir yıldan fazla saklanmış olursa, gerektiğinde önceden ilan etmek suretiyle açık artırma yoluyla gemi satılabilir (TMK m. 770/2)⁴³³. Geminin satılabilmesinin mümkün olduğu bu hallerde, bulan kişi, onu satmaya yetkili ve yükümlüdür⁴³⁴. Kaybedilmiş gemiyi bulan kişi gemiyi bizzat saklayabileceği gibi saklanması için kolluk kuvvetlerine de teslim edebilir⁴³⁵. Böyle hallerde, gemi saklanmak üzere kolluk kuvvetlerine teslim edilir ve üzerinden bir yıldan fazla süre geçerse satış yetkisi kolluk kuvvetlerine intikal eder. Bu durumda diğer şartlar aranmadan gemi satılabilir⁴³⁶. Geminin satılmasıyla birlikte satış bedeli bulunan geminin yerine geçer (TMK m. 770/3). Gemi sahibinin ortaya çıkması halinde bu bedel ona teslim edilir.

C. Geri Verme

Gemi bulan kişinin mülkiyeti kazanabilmesi için, yükümlölüklerini yerine getirmesinden itibaren beş yıl geçmesi gereklidir (TMK m. 771/1). Söz konusu süre içinde gemi malikinin veya zilyedinin öğrenilmesi halinde, gemiyi bulan kişi onu geri vermek zorundadır⁴³⁷. Geminin malike iade edilmesi halinde, bulan kişi, yapmış olduğu giderlerin ödenmesini ayrıca talep etme hakkına sahiptir (TMK m. 771/2).

Talebin kapsamı, bulan kişi tarafından yükümlölüklerin yerine getirilip getirilmemesine göre değişmektedir. Bulan kişi yükümlölüklerini yerine getirmişse, yapılan giderler vekaletsiz iş görme (TBK m. 529) veya iyi niyetli haksız zilyetliğe ilişkin hükümler (TMK m. 993, 994) uyarınca tazmin edilebilir⁴³⁸. Bunun sonucu olarak bulan (iyi niyetli) kişi, yapmış olduğu zorunlu ve faydalı giderlerin tazminini

⁴³³ Bulunan eşyanın açık artırma yoluyla satılabilmesini mümkün kılan hallerin kanunda belirtilenler ile sınırlı olduğu, bunlar dışında bir sebeple eşyanın satılamayacağı yönünde bkz. Feyzioğlu, **a.g.m.**, 180.

⁴³⁴ Rey, **a.g.e.**, N. 1830; Bertan, **a.g.e.**, s. 1024.

⁴³⁵ Bertan, **a.g.e.**, s. 1026; Bu durumda, bulan kişinin koruma yükümlölüğünün sona ereceği yönünde bkz. Kähr, **a.g.e.**, Art. 721, N. 1; Schwander, **a.g.e.**, Art. 721, N. 2.

⁴³⁶ Bertan, **a.g.e.**, s. 1026.

⁴³⁷ Malik dışında eşyayı kaybeden zilyedin de iadeyi talep edebileceği yönünde bkz. Bertan, **a.g.e.**, s. 1027, 1028; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 596. Bu doğrultuda, gemiyi kaybeden kiracı, intifa hakkı sahibi veya rehinli alacaklı da bulunmuş gemiyi teslim alabilir.

⁴³⁸ Serozan, **a.g.e.**, s. 321; Ergüne, **a.g.e.**, s. 247.

talep edebilmenin yanı sıra lüks giderleri de ayırıp alabilir⁴³⁹. Şayet gemiyi bulan kişi ondan yararlanmışsa, örneğin kiraya vererek gelir elde etmişse, elde ettiği gelir söz konusu giderlerden doğan alacağa mahsup edilir⁴⁴⁰. Geminin zayi olması⁴⁴¹, tamir kabul etmez hale gelmesi veya yüzme özelliğini kaybetmesi ihtimalinde ise, bulan kişi, geminin bu hale gelmesinde kusurunun bulunmaması şartıyla yapmış olduğu giderlerin tazminini talep edebilir⁴⁴².

Gemi bulan kişi yükümlülüklerini yerine getirir ve gemiyi sonradan ortaya çıkan malike geri verirse, kendisine uygun bir ödül verilmesini de talep edebilir (TMK m. 771/2). Ödül, geminin değeri ve harcanan emek uyarınca gemi sahibi tarafından belirlenir⁴⁴³. Tarafların anlaşamaması halinde, ödülün miktarı hakim tarafından belirlenir⁴⁴⁴. Gemi bulan kişi, yükümlülüklerini yerine getirmez ve gemiyi malike geri vermesi gerekirse, artık ödül isteyemez.

Gemi bulan kişi, yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde de, yapmış olduğu giderleri talep hakkına sahiptir⁴⁴⁵. Bu talep hakkının kapsamı, bulan kişinin iyi niyetli olup olmamasına göre değişmektedir. Bulan kişi iyi niyetli (geminin sahipsiz olduğunu düşünmekte haklı) ise⁴⁴⁶, gemi için yapmış olduğu zorunlu ve

⁴³⁹ Bulunan bir sürat motorunun araştırma ve ilan giderleri, tamir gideri, pası önlemek için (zorunlu ise) yapılan boyatma gideri, kırılan pervanenin değiştirilmesi için yapılan gider zorunlu giderler kapsamına girerken; eskiyen motorun değiştirilmesi faydalı gider; müzik sistemi, sualtı aydınlatma sistemi, güneş tentesi ise lüks gider olarak kabul edilebilir.

⁴⁴⁰ Burada TMK m. 994/3 hükmünün kıyasen uygulanması gerektiği yönünde bkz. Akıntürk, **a.g.e.**, s. 597; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 137; Feyzioğlu, **a.g.m.**, 183.

⁴⁴¹ TTK m. 1003 hükmü kıyasen uygulanacak olursa, “*geminin kurtarılamayacak şekilde batması, yararlanılabilir enkaz bırakmaksızın harap olması, patlaması ve tahrip edilmiş olması...*”.

⁴⁴² Bulan kişinin, eşyanın yok olmasında veya hasara uğramasında kusurlu olmaması halinde yapılan giderleri talep edilebileceği yönünde bkz. Schwander, **a.g.e.**, Art.722, N. 4; Rey, **a.g.e.**, N. 1838.

⁴⁴³ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 597; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 682; Ödül miktarının ne olması gerektiği konusunda, Esener/Güven, TMK m. 772/3 hükmünün kıyasen uygulanması ve eşyanın değerinin yarısını geçmemek şartıyla makul miktarda bir ödülün verilmesi gerektiğini savunurken (Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 389-390); Hatemi/Serozan/Arpacı, eşyayı bulan kişinin ödül talebinin eşyanın değerinin yüzde on’u gibi tereddüte mahal vermeyecek bir orana bağlanması gerektiğini savunmaktadır (Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 331). Alman hukukunda kaybedilmiş eşyayı bulan kişi için, bulunan eşyanın değeri 500 Euro’yu geçmiyorsa değer yüzde beşi oranında, 500 Euro’dan fazla ise değer yüzde üçü oranında ödül öngörülmüştür (BGB § 971/1).

⁴⁴⁴ Feyzioğlu, **a.g.m.**, 182; Demir, **a.g.e.**, s. 96; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 597; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 597.

⁴⁴⁵ TMK m. 771/2 hükmünde, her ne kadar sadece yükümlülüklerini yerine getiren kişinin eşya için yapmış olduğu giderleri talep edebileceği düzenlenmiş olsa da bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen kişinin de bu giderleri talep edebileceği yönünde bkz. Ergüne, **a.g.e.**, s. 250.

⁴⁴⁶ Geminin açık sularda blunması halinde, bulan kişinin gemiyi sahipsiz sanmakta haklı olduğu söylenebilir.

faydalı giderlerin tazminini talep edebilmenin yanı sıra lüks giderleri de ayırıp alabilir (TTK m. 994/1)⁴⁴⁷. Buna karşılık bulan kişi iyi niyetli değil (geminin sahipsiz olduğunu düşünmekte haklı değil) ise, sadece gemi için yapmış olduğu zorunlu giderleri talep edilebilir (TMK m. 995/2)⁴⁴⁸. Ayrıca ifa edilmelidir ki, bulan kişi yükümlülüklerini yerine getirmediğinden, TMK m. 771/2 hükmü uyarınca malikten ödül talep edemez⁴⁴⁹.

Son olarak belirtmelidir ki, gemi maliki, gemiyi bulan kişinin giderlerin ödenmesi ve uygun bir ödül verilmesi yönündeki talebine kayıtsız kalırsa, TMK m. 994/1 hükmü kıyasen uygulanır ve bulan kişi, taleplerini güvence altına almak amacıyla bulduğu gemiyi alıkoyabilir⁴⁵⁰.

D. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin sahiplenme yoluyla kazanılmasından farklı olarak bulunmuş geminin mülkiyeti derhal kazanılamamaktadır. Bulduğu geminin mülkiyetini kazanmak isteyen kişi, bildirim veya araştırma ve gerektiğinde ilan yükümlülüğünü yerine getirilmeli ve belirli bir süre beklemelidir. Bu durum TMK m. 771/1 hükmünde, “*Bulunan şeyin maliki, ilân veya kolluk kuvvetlerine ya da muhtara bildirme tarihinden başlayarak beş yıl içinde ortaya çıkmazsa; bulan kimse, yükümlülüklerini yerine getirmiş olmak koşuluyla o şeyin mülkiyetini kazanır.*” şeklinde ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere, gemi bulan kişinin bulduğu geminin mülkiyetini kazanabilmesi, yükümlülüklerini yerine getirmesine ve gemi malikinin ilan veya bildirim tarihinden itibaren beş yıl içinde ortaya çıkmamasına bağlıdır. Söz konusu süre içerisinde geminin satılması halinde, bulan kişi, süre sonunda satış bedeline sahip olur⁴⁵¹. Geminin kolluk kuvvetlerine

⁴⁴⁷ Kayıp eşyayı bulan kişinin, yükümlülüklerini yerine getirmediği sürece iyi niyetli olamayacağı ve bu sebeple eşya için yapılan giderlerin iyi niyetli olmayan zilyet hakkındaki hüküm (TMK m. 995) uyarınca talep edilebileceği yönünde bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 594-595.

⁴⁴⁸ Feyzioğlu, **a.g.m.**, 183; Rey, **a.g.e.**, N. 1839.

⁴⁴⁹ Ergüne, **a.g.e.**, s. 250.

⁴⁵⁰ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 597; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 682; Eren, **a.g.e.**, s. 512; Demir, **a.g.e.**, s. 97; Bulan kişinin, alıkoyma hakkına (TMK m. 950) değil, hapis hakkına sahip olduğu yönünde bkz. Schwander, **a.g.e.**, Art. 722, N. 6; Rey, **a.g.e.**, N. 1841; Serozan, **a.g.e.**, s. 320-321; Bertan, **a.g.e.**, s. 1033; Feyzioğlu, **a.g.m.**, 182.

⁴⁵¹ Bertan, **a.g.e.**, s. 1033.

veya muhtara teslim edilmiş olması, mülkiyetin bulan kişi tarafından kazanılmasına engel teşkil etmez⁴⁵².

Mülkiyetin kazanılması için geçmesi gereken beş yıllık süre, hak düşürücü süre niteliğindedir⁴⁵³. Beş yıllık sürenin sonunda bulan kişi gemi mülkiyetini aslen kazanırken; malik gemi üzerindeki mülkiyet hakkını kaybeder. Mülkiyetin bulan kişi tarafından kazanılması ile birlikte, gemi üzerinde bulunan sınırlı ayni hakların ve şahsi hakların varlığı son bulur⁴⁵⁴. Bulunmuş gemi üzerinde mülkiyet hakkının kazanılması ileriye etkili olarak sonuçlarını doğurur⁴⁵⁵.

V. GEMİ MÜLKİYETİNİN KAZANDIRICI ZAMANAŞIMI YOLUYLA KAZANILMASI

A. Genel Olarak Kazandırıcı Zamanaşımı

Kazandırıcı zamanaşımı⁴⁵⁶, kanunun öngördüğü belirli bir süre içinde bazı (yasal) koşulların gerçekleşmesiyle beraber zilyet olunan eşya üzerindeki mülkiyet hakkının kazanılmasını ifade etmektedir⁴⁵⁷. Bu bağlamda, mülkiyet hakkının kazanılmasında hak düşürücü zamanaşımı değil, kazandırıcı zamanaşımı rol oynamaktadır⁴⁵⁸. Mülkiyet hakkının zamanaşımı yoluyla kazanılması, istisnai bir yoldur. Kanun koyucu hakkın bu yolla kazanılmasını belirli koşulların gerçekleşmesi halinde mümkün kılmıştır. Bunun temelinde, mülkiyetinde bulunan eşyayı uzun süre kullanmayan, ondan yararlanmayan, ona ilişkin bir tasarrufta bulunmayan aynı zamanda başkasının bu eşyayı kullanmasına göz yuman ve ona karşı dava açmayan kişinin, eşya üzerindeki mülkiyet hakkının sona ermesi, diğer yandan bazı koşullar

⁴⁵² Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 720-722, N. 64; Schwander, **a.g.e.**, Art. 722, N. 3; Feyzioğlu, **a.g.m.**, s. 184; Bertan, **a.g.e.**, 1034.

⁴⁵³ Feyzioğlu, **a.g.m.**, s. 184; Bertan, **a.g.e.**, s. 1033; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 596.

⁴⁵⁴ Rey, **a.g.e.**, N. 1834; Bertan, **a.g.e.**, s. 1035; Ergüne, **a.g.e.**, s. 245.

⁴⁵⁵ Ergüne, **a.g.e.**, s. 245; Mülkiyetin geçmişe etkili olarak kazanılacağı yönünde bkz. Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 391.

⁴⁵⁶ Akipek/Akıntürk/Ateş'e göre, eşyanın mülkiyetinin kazanılmasına neden olan olgu kanunda öngörülen sürenin geçmesi değil, bu süre boyunca eşyaya zilyet olunmasıdır. Bu nedenle yazarlar, "kazandırıcı zamanaşımı" ifadesini doğru bulmamaktadır. Bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 481.

⁴⁵⁷ Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/Atilla Altıp, **Eşya Hukuku I**, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 723; Ayan, **a.g.e.**, s. 246; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 258.

⁴⁵⁸ Fikret Eren, "Taşınmaz Mülkiyetinin Olağan Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması", **Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 485.

altında eşyaya zilyet olan başkasının mülkiyeti kazanması gerektiği düşüncesi yatmaktadır⁴⁵⁹.

Öğretide kazandırıcı zamanaşımının iki fonksiyonundan söz edilmektedir. Bunlar, “sağlamlaştırıcı fonksiyon” ve “iyileştirici (tedavi edici) fonksiyon”dur⁴⁶⁰. Türk hukukunda kazandırıcı zamanaşımının iyileştirici fonksiyonu kabul edilmiştir⁴⁶¹. Kazandırıcı zamanaşımının iyileştirici fonksiyonu, kendisine ait olmayan eşyayı uzun yıllardan beri zilyetliğinde bulunduran bir kişinin, kazandırıcı zamanaşımına ilişkin kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi ile birlikte eşyanın mülkiyetini kazanması ve böylece hukuki durumu ile fiili durumu arasındaki belirsizliğin ve çelişkinin ortadan kaldırılması (iyileştirilmesi) amacına hizmet eder⁴⁶².

Eşya üzerindeki mülkiyet hakkının zamanaşımı yoluyla kazanılması hakkında TMK’nda taşınır ve taşınmaz mülkiyeti bakımından ayırım yapılmıştır. Taşınır mülkiyetinin zamanaşımı yoluyla kazanılması TMK m. 777 hükmüne tâbi iken, taşınmaz mülkiyetinin bu yoldan kazanılması olağan (TMK m. 712) ve olağanüstü zamanaşımı (TMK m. 713) olarak farklı esaslara göre düzenlenmiştir. Konumuz olan gemi mülkiyetinin zamanaşımı yoluyla kazanılması hakkında olağan (TTK m. 999) ve olağanüstü (TTK m. 1000) zamanaşımı hükümlerinin düzenlendiği görülmektedir. Diğer bir anlamda TMK’nda taşınmazlar için yapılan olağan ve olağanüstü zamanaşımı ayırımı, TTK’nda taşınır niteliğini haiz olan gemiler için yapılmıştır.

B. Olağan Zamanaşımı İle Kazanma

1. Genel Olarak

Gemi üzerindeki mülkiyet hakkının olağan zamanaşımı⁴⁶³ yoluyla kazanılması hem sicile kayıtlı gemiler hem de sicile kayıtlı olmayan gemiler bakımından mümkündür. Sicile kayıtlı gemiler üzerindeki mülkiyet hakkının olağan

⁴⁵⁹ Eren, **a.g.m.**, s. 485.

⁴⁶⁰ Rey, **a.g.e.**, N. 1584 vd.; Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 661-663, N. 1

⁴⁶¹ Eren, **a.g.m.**, 485.

⁴⁶² Rey, **a.g.e.**, N. 1584 vd.; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 514; İsmet Gülümser Sungurbey, **İsviçre-Türk Hukukuna Göre İktisabı Müruru Zaman**, İsmal Akgün Matbaası, İstanbul, 1956, s. 1.

⁴⁶³ Öğretide “sicil zamanaşımı” olarak da ifade edilmektedir. Bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 515; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 594; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 486; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 481.

zamanaşımı yoluyla kazanılması TTK m. 999 hükmüne tâbidir⁴⁶⁴. Söz konusu hüküm uyarınca, malik olmadığı halde gemi siciline malik olarak kaydedilen kişinin gemi mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi, gemiyi en az beş yıl süreyle davasız, aralıksız ve asli zilyet sıfatıyla zilyetliğinde bulundurması koşullarının gerçekleşmesi ile mümkün olmaktadır⁴⁶⁵.

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması TMK m. 777 hükmüne tâbidir. Buna göre, başkasına ait bir gemiye beş yıl süreyle iyi niyetle ve malik sıfatıyla zilyet olunması ve zilyetliğin davasız ve aralıksız sürmüş olması, mülkiyetin zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için yeterlidir.

Bahsedilen iki hüküm arasında, gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle, sicile kayıtlı ve sicile kayıtlı olmayan gemiler için aranan şartları iki ayrı başlık altında incelemenin daha faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

2. Sicile Kayıtlı Gemi İçin Aranan Şartlar

a. Yolsuz Tescil Koşulu

(1). Genel Olarak Yolsuz Tescil Kavramı

Öğretide, farklı tanımlar⁴⁶⁶ yapılmakla birlikte en yalın haliyle yolsuz tescil, gerçek hak durumunu yansıtmayan tescili ifade etmektedir⁴⁶⁷. Taşınmazlar bakımından yolsuz tescil kavramı, TMK m. 1024/2 hükmünde, “*Bağlayıcı olmayan*

⁴⁶⁴ Taşınmazlarda mülkiyetin devrinde tasarruf işlemini tapu siciline tescil işlemi oluştururken, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin devrinde tasarruf işlemini aynı sözleşme ve zilyetliğin devri unsurları oluşturmaktadır. Bu durum, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin intikalinin sicil dışında cereyan etmesi anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile gemi mülkiyetinin kazanılması bakımından gemi sicilinin kazandırıcı değil, açıklayıcı bir işlevi bulunmaktadır. Bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 159. Görüldüğü üzere, gemi mülkiyetinin hukuki işlem yoluyla kazanılmasında gemi siciline herhangi bir işlev yüklemeyen kanun koyucu, gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından sicile özel önem atfetmiştir.

⁴⁶⁵ SchRG § 5 hükmünde, TTK m. 999 hükmünden farklı olarak süre on yıl olarak düzenlenmiş ve davasız ve aralıksız zilyetlik koşuluna yer verilmemiştir. Ayrıca, on yıllık zamanaşımı süresinin hesaplanması bakımından taşınır mülkiyetinin kazandırıcı zamanaşımı yoluyla kazanılması hakkındaki hükümlere (BGB § 937-945) atıf yapılmıştır.

⁴⁶⁶ Bir diğer tanım için bkz. Saim Üstündağ, **Tapu Kütüğünün Tashihi Davası**, Baha Matbaası, İstanbul, 1959, s. 43.

⁴⁶⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 297; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 516.

bir hukukî işleme dayanan veya hukukî sebepten yoksun bulunan tescil yolsuzdur.” şeklinde tanımlanmaktadır⁴⁶⁸. Daha önce ifade ettiğimiz üzere⁴⁶⁹, söz konusu hüküm, hukukumuzda taşınmaz mülkiyetinin devri bakımından tasarruf işleminin sebebe bağlı olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla yolsuz tescil, hukuki sebebin bulunmamasının⁴⁷⁰ veya geçersiz⁴⁷¹ olmasının bir sonucudur⁴⁷². Ancak yolsuz tescilin ortaya çıkış şekilleri söz konusu iki esastan ibaret değildir. Bunların dışında yolsuz tescil, mülkiyeti başkasına devreden kişinin tasarruf yetkisinin bulunmamasından veya tescil talebinden ya da tescil işlemi yapan memurun hatasından kaynaklanabilir. Bütün bu hallerde tescil, baştan itibaren yolsuzdur. Buna karşılık tescil, mülkiyet hakkının sicil dışında başkasına intikal ettiği hallerde⁴⁷³, sonradan ortaya çıkan bir nedenle yolsuz hale gelmektedir.

Tapu sicilinde yolsuz bir tescilin varlığı, gerçek hak sahibi bakımından birtakım tehlikeler arz etmektedir⁴⁷⁴. Bunlardan biri de gerçekte hak sahibi olmamasına rağmen⁴⁷⁵, tescilin yolsuzluğu nedeniyle tapu sicilinde malik olarak görünen kişinin TMK m. 712 hükmü⁴⁷⁶ uyarınca taşınmaz mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanabilmesi halidir. Kanun koyucu böyle hallerde, gerçekte hak sahibi olmamasına rağmen sicile malik olarak kaydedilen zilyedin hukuki

⁴⁶⁸ eMK m. 932 hükmünün ikinci cümlesinde yolsuz tescil şu şekilde tanımlanmakta idi: “*Yolsuz tescil; haksız veya lüzum ifade etmeyen hukuki bir tasarruf mucibince yapılan tescildir.*” Yargıtay ise, söz konusu kavramı şu şekilde açıklamaktadır: “*Yolsuz tescil, üst kavram olarak gerek kazanma nedenine dayanmayan haksız tescilleri ve gerekse dayandığı kazanma nedeni geçerli olmayan tescilleri kapsar. Tapu kütüğünün; maddi olarak, yeni gerçekte var olması gereken aynı hakları göstermemesi; bir diğer ifadeyle bir aynı hakkın daha başlangıçtan beri tescil edilmemiş olması veya ..., aynı hakkın sonradan haksız biçimde terkin ile ortadan kaldırılmış olması hallerinde de, kütüğün yolsuzlaşması söz konusudur.*” Karar için bkz. Yarg. HGK, E. 2006/5-489, K. 2010/539, T. 27.10.2010, (Çevrimiçi) www.kararara.com.tr, 25.05.2021.

⁴⁶⁹ Bkz. s. 15-16.

⁴⁷⁰ Tescil işleminin hukuki sebebini, bağışlama, trampa veya satım sözleşmesi oluşturabilir. Hukuki sebebin kurucu unsurlarındaki eksiklik o işlemin yoklukla sakat olması sonucunu doğurur ve hukuki sebebin yokluğuna rağmen yapılan tescil işlemi yolsuz tescildir.

⁴⁷¹ Hukuki sebebin geçersiz olması farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Bunlar; kanunda öngörülen şekil şartına uymama, ehliyetsizlik, muvazaa, irade bozuklukları, gabin ve kanunun emredici kurallarına, kamu düzenine, ahlaka ve kişilik haklarına aykırılıktır.

⁴⁷² Mehmet Hulusi Özyiğit, **Türk Hukukunda Yolsuz Tescil**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 39.

⁴⁷³ Miras, cebri icra, kamulaştırma, mahkeme kararı, tüzel kişiliğin sonra ermesi, ticarei işletmenin devri gibi haller bu kapsamda örnek olarak gösterilebilir.

⁴⁷⁴ Diğer tehlikeler için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 297-298.

⁴⁷⁵ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 483; Ayan, **a.g.e.**, s. 249; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 259; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 483.

⁴⁷⁶ TMK m. 712: “*Geçerli bir hukukî sebep olmaksızın tapu kütüğüne malik olarak yazılan kişi, taşınmaz üzerindeki zilyetliğini davasız ve aralıksız olarak on yıl süreyle ve iyiniyetle sürdürürse, onun bu yolla kazanmış olduğu mülkiyet hakkına itiraz edilemez.*”

durumu ile fiili durumu arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmak amacıyla, zilyedin taşınmaz mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanabilmesine imkân tanımıştır⁴⁷⁷. TTK m. 999 hükmünü incelediğimizde, gemiler bakımından da benzer bir amacın güdüldüğünü görmekteyiz.

(2). Geminin Olağan Zamanaşımı Yolu İle Kazanılmasında Yolsuz Tescil Koşulu

Sicile kayıtlı gemilerde⁴⁷⁸ mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için, gemi sicilinde gerçek veya tüzel kişi lehine yolsuz bir tescilin varlığı gerekmektedir⁴⁷⁹. Yolsuz tescil koşulu TTK m. 999/1 hükmünde, “*sicile kayıtlı bir geminin maliki olmadığı halde, gemi siciline malik olarak tescil edilmiş bulunan bir kişi ...*” ifadesi ile düzenlenmiştir⁴⁸⁰. Gemi sicilindeki tescilin yolsuzluğuna sebep olan olguları incelediğimizde ilk olarak, gemi mülkiyetinin devrine ilişkin anlaşmanın, başka bir ifade ile aynı sözleşmenin geçersiz olması hali karşımıza çıkmaktadır⁴⁸¹. Aynı sözleşmenin geçersiz olması, tasarruf işleminin tamamlanamaması sonucunu doğuracağından⁴⁸², geminin zilyetliği devredilmiş olsa dahi, tasarruf işlemi hüküm ifade etmez ve devralan geminin mülkiyetini kazanamaz. Bu durum aynı zamanda, aynı sözleşmeye dayanılarak yapılan gemi sicilindeki tescilin yolsuzluğu sonucunu da doğurur⁴⁸³. Zira bu durumda gemi sicilinde malik olarak kayıtlı kişi gerçekte hak sahibi değildir.

⁴⁷⁷ Rey, **a.g.e.**, N.1587; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 514; Kazandırıcı zamanaşımının iyileştirici (tedavi edici) fonksiyonu hakkında bkz. Eren, **a.g.m.**, s. 486; Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 5.

⁴⁷⁸ TTK m. 999 hükmü uyarınca mülkiyeti olağan zamanaşımı yoluyla kazanılabilecek sicile kayıtlı gemiler için bkz. s. 60-62.

⁴⁷⁹ Taşınmazlar bakımından bkz. Hitz, **a.g.e.**, Art. 661, N. 7; Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 6; Hemen ifade edilmelidir ki, gemi sicilindeki yolsuz tescil, sicil memurunun hatası ile malik olarak kaydedilmesi gereken kişi yerine başka bir kişinin kaydedilmesinden dolayı meydana gelebilir. Ancak bu durumda, sicilde malik olarak görünen kişinin aynı zamanda gemiye zilyet olma ihtimali bulunmadığında bu husus konumuz dışında kalmaktadır.

⁴⁸⁰ Taşınmazların olağan zamanaşımı ile kazanılmasını düzenleyen TMK m. 712 hükmünden farklı olarak, geçerli bir hukuki sebebin olmamasından söz edilmemektedir. Bu nedenle, gemi sicilindeki yolsuz tescil herhangi bir nedenden kaynaklanabilir.

⁴⁸¹ TTK m. 1000/2 hükmünde düzenlenen şekil şartına uyulmaması, muvazaa, inançlı işlem, devreden tasarruf yetkisinin veya ehliyetinin bulunmaması, kanunun emredici kurallarına, kamu düzenine, ahlaka ve kişilik haklarına aykırılık nedeniyle aynı sözleşmenin geçersiz olması, bu aynı sözleşmeye dayanılarak gemi siciline yapılan tescili yolsuz kılmaktadır.

⁴⁸² Ergüne, **a.g.e.**, s. 84.

⁴⁸³ Malik değişikliğinin sicile tescil edilebilmesi için aynı sözleşmenin sicil müdürlüğüne ibrazının zorunlu tutulmuş olması (GSN m. 27/1-b) ve geminin gemi siciline tescili sırasında iktisap sebebinin

Gemi sicilinde yolsuz tescil, borçlandırıcı işlemdeki geçersizliğin tasarruf işlemini geçersiz kıldığıının kabulü, başka bir ifade ile sebebe bağlılık prensibinin kabulü halinde de ortaya çıkmaktadır. Bu prensip çerçevesinde, borçlandırıcı işlemin geçersizliği tasarruf işlemini de geçersiz kılmakta ve tasarruf işleminin bir unsuru olan aynı sözleşmeye dayanarak yapılan tescilin yolsuzluğu söz konusu olmaktadır. Buna karşılık bizimde savunduğumuz soyutluk prensibine göre, borçlandırıcı işlemin geçersizliği tasarruf işleminin geçerliliğine etki etmediğinden, mülkiyet, gemiyi devralana intikal etmektedir. Bu durumda, gemi sicilinde malik olarak görünen devralan, gerçekte de hak sahibi olacağından, burada yolsuz tescilden söz edilemeyecektir. Ancak uygulamada çoğunlukla gemi maliki ile iktisap edenin yapmış olduğu yazılı anlaşma hem borçlandırıcı işlemi hem de tasarruf işlemini içermektedir. Bu durum, söz konusu yazılı anlaşmanın ehliyetsizlik, imkânsızlık, muvazaa veya hukuka, ahlaka, kişilik haklarına ya da kamu düzenine aykırılık nedeniyle geçersiz olması halinde, sebebe bağlılık veya soyutluk görüşlerinin önemini kaybetmesine neden olmaktadır⁴⁸⁴. Zira yazılı anlaşmanın geçersizliği tasarruf işlemini de geçersiz kılmaktadır. Geçersiz bir tasarruf işlemi de buna dayanılarak yapılan tescilin yolsuzluğu sonucunu doğurmaktadır.

Gemi sicilinde bir diğer yolsuz tescil hali, mülkiyetin intikalinin ardından gemi sicilinde malik değişikliğinin yapılmaması durumunda ortaya çıkar. Şöyle ki, TTK m. 1001 hükmüne uygun aynı sözleşme ve zilyetliğin devri işleminin ardından, gemi mülkiyeti sicil dışında devralana intikal eder. Ardından gemi sicilinde malik değişikliğinin yapılmaması halinde, devralan yeni malik olmasına rağmen, sicilde malik olarak görünen kişi eski maliktir. Bu durumda, gemi sicilindeki kaydın gerçek hak sahibini yansıttığı söylenemez, dolayısıyla sicildeki tescil yolsuzdur. Ancak burada, her ne kadar yolsuz tescil şartı sağlanmış olsa da eski malik geminin zilyedi olmadığı için gemi mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanması mümkün

belgelenmesinin zorunlu kılınması (TTK m. 960/1-g ve m. 961/1), gemi sicilindeki tescilin hukuki sebebinin borçlandırıcı işlem değil, aynı sözleşme olduğunun göstergesidir. Bkz. Akıncı, **a.g.m.**, s. 347-348; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 119-120.

⁴⁸⁴ Ergüne, **a.g.e.**, s. 144; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 285.

değildir⁴⁸⁵. Görüldüğü üzere, yolsuz tescilin varlığı, her koşulda mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasına imkân vermemektedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçları üzerindeki mülkiyet hakkının olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması TTK m. 999 hükmüne değil, TMK m. 777 hükmüne tâbidir. Bu sebeple, bağlama kütüğünde yolsuz kaydın varlığı, mülkiyetin bu yoldan kazanılabilmesi açısından bir önem taşımamaktadır.

b. Asli Zilyet Olma Koşulu

Geminin olağan zamanaşımı ile kazanılmasında yolsuz tescilin yanı sıra zilyetlik koşulu da düzenlenmiştir⁴⁸⁶. Olağan zamanaşımı kurumu ile zilyetlikten kaynaklanan fiili durumun hukuki hale getirilmesi amaçlandığından, zilyetlik, mülkiyetin bu yoldan kazanılmasında önemli rol oynamaktadır⁴⁸⁷. Ancak, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından alelade bir zilyetlik değil, asli zilyetlik bulunmalıdır (TTK m. 999/1). Hemen ifade etmek gerekir ki, asli ve fer'i zilyetlik, birden fazla kişinin eşya üzerinde zilyetlik kurması ve bu kişilerin zilyetliklerinin farklı haklara dayanması halinde söz konusu olmaktadır⁴⁸⁸. Oysa gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasında, geminin zilyedi yalnızca bir kişidir ve o kişi de yolsuz tescile dayanarak gemi mülkiyetini kazanmak istemektedir. Bu nedenle, hükümde yer alan “asli zilyet” kavramı “malik sıfatıyla zilyet” olarak düşünülmelidir⁴⁸⁹. Nitekim kaynak hüküm olan SchRG § 5 hükmünde, “*Eigenbesitz*” kavramına yer verilmiştir. Söz konusu

⁴⁸⁵ Bu durumda, eski malik gemiyi on yıllığına kiralamış ve bu süre davasız aralıksız geçmiş olsa dahi mülkiyeti olağan zamanaşımı yoluyla kazanamaz. Zira kendisi malik sıfatıyla zilyet değildir.

⁴⁸⁶ Bkz. Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 10; Rey, **a.g.e.**, N. 1606; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 489; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 484.

⁴⁸⁷ Akkanat, **a.g.m.**, s. 326; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 484.

⁴⁸⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 58.

⁴⁸⁹ Okay, **a.g.e.**, s. 181; Atamer, **Gemilerin Eşya Hukuku**, s. 1119-120; İsviçre hukukunda taşınmaz mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasında malik sıfatıyla zilyetliğin arandığı yönünde bkz. Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 6; Hitz, **a.g.e.**, Art. 661, N. 9; Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 661, N. 10; Rey, **a.g.e.**, N. 1607.

kavram BGB § 872 hükmünde, “*bir şeye kendisine ait gibi zilyet olan kimse*” olarak tanımlanmaktadır⁴⁹⁰.

Medeni Kanun’da malik sıfatıyla zilyedin tanımına ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Öğretide, fiili hakimiyetindeki eşya üzerinde mülkiyet hakkı iddiasında bulunan ve eşya üzerinde başkasının üstün hakkını kabullenmeyen, dolayısıyla zilyetliğini başkasının üstün hakkına dayandırmayan zilyedin, malik sıfatıyla zilyet olduğu ifade edilmektedir⁴⁹¹. Gemiye olağan zamanaşımı yoluyla kazandığını ileri süren kişinin, malik sıfatıyla zilyet olduğunu ispat etmesi de gerekmektedir. Bu hususun, TTK m. 974/1 hükmünde yer alan sicil karinesine dayanılarak ispatlanması mümkün değildir⁴⁹². Zira sicil gerçek hak durumunu yansıtmamaktadır. Sicilde malik olarak görünen kişi gerçekte malik değildir. Kanaatimizce malik sıfatıyla zilyetlik, usul hukuku kapsamında maddi vakıa olduğundan, tanık dahil her türlü delil ile ispat edilebilir⁴⁹³.

Malik sıfatıyla zilyetlik çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Bu kapsamda, malik sıfatıyla zilyet geminin dolaysız zilyedi olabileceği gibi, dolaylı zilyedi de olabilir⁴⁹⁴. Örneğin zilyet, gemi üzerinde başkası lehine intifa hakkı kurmuşsa veya gemiyi başka bir kişiye kiralamışsa, dolaylı zilyetlik söz konusu olur. Böyle durumlarda, kişinin dolaylı zilyetliği devam eder ve intifa hakkı sahibinin veya kiracının dolaysız

⁴⁹⁰ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Frank L. Schäfer, “Besitz”, **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Sachenrecht §§ 854-1296, WEG, ErbbauRG**, Ed. Reinhard Gaier, Band 8, 8. Auflage, C.H.BECK Verlag, München, 2020, § 872, Rn. 3-5, (Çevirimiçi) <https://beck-online.beck.de>, 15.12.2020.

⁴⁹¹ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 29-30; Saibe Oktay, **Türk Hukukunda Tapuda Kayıtlı Olmayan Taşınmazların Zamanaşımı İle Kazanılması**, **Kazancı Matbaacılık**, İstanbul, 1990, s. 77-78; Akkanat, **a.g.m.**, s. 325; Ergün, **a.g.e.**, s. 282; Kendisini malik zanneden ve malik iradesiyle hareket eden zilyedin malik sıfatıyla zilyet olduğu yönünde bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 517; Ayan, **a.g.e.**, s. 250; Eren, **a.g.e.**, s. 272-273.

⁴⁹² Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 38; Eren, tapuya kayıtlı taşınmazlarda tapudaki tescilin mülkiyete karine teşkil ettiğini, dolayısıyla malik sıfatının ve iradesinin TMK m. 985/1 hükmünde yer alan mülkiyet karinesine dayanılarak ispat edilebileceğini ifade etmektedir. Söz konusu hükme göre, “*taşınmazın zilyedi onun maliki sayılır*”. Kanaatimizce Eren burada, “*Taşınmazlarda karine*” kenar başlığını taşıyan TMK m. 992 hükmüne dayanmak istemektedir. Bkz. Eren, **a.g.m.**, s. 494; Aynı yönde bkz. Bertan, **a.g.e.**, s. 535; Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 661, N. 11; Bağlantılı olarak, sicile kayıtlı gemilerde zilyetliğin mülkiyete karine teşkil etmediği yönünde bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 160-161.

⁴⁹³ Maddi vakıaların her türlü delil ile ispat edilebileceği yönünde bkz. Hakan Pekcanitez, **Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku**, C. II, 15. Bası, On iki Levha Yayınları, İstanbul, 2017, s. 1735.

⁴⁹⁴ Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 10; Hitz, **a.g.e.**, Art. 661, N. 9; Bertan, **a.g.e.**, s. 536; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 517; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 484-485; Eren, **a.g.e.**, s. 273.

zilyetliği, zilyedin TTK m. 999 hükmü uyarınca gemi mülkiyetini kazanmasına engel teşkil etmez⁴⁹⁵. Malik sıfatıyla zilyetlik, ortak veya elbirliğiyle zilyetlik şeklinde de ortaya çıkabilir⁴⁹⁶. Buna göre, sicilde lehine yolsuz tescil bulunan iki kişi birbirinden bağımsız şekilde gemiyi kullanmaları ortak zilyetliği ifade ederken; geminin kullanılmasının ancak birlikte mümkün olması veya bir diğerinin onayına tâbi olması ise elbirliğiyle zilyetliği ifade eder⁴⁹⁷. Böyle durumlarda malik sıfatıyla ortak zilyetlik veya elbirliğiyle zilyetlik de diğer şarların varlığı halinde, gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasını sağlayabilir⁴⁹⁸.

Son olarak belirtilmelidir ki, malik sıfatıyla zilyetliğin kaybedilmesi, zamanaşımı süresi üzerinde etkilidir. Zira TTK m. 999/1 hükmünde yer alan koşullardan birinin ortadan kalkmasıyla birlikte zamanaşımı kesilmektedir⁴⁹⁹. Bu bağlamda malik sıfatıyla zilyet, gemi üzerinde başka bir kişinin üstün hakkını kabul ederse, malik sıfatıyla zilyetliği sona ereceğinden zamanaşımı süresi kesilir⁵⁰⁰.

c. Davasızlık Koşulu

(1). Genel Olarak

Lehine yolsuz tescil yapılan malik sıfatıyla zilyet, gemi mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanabilmek için, zilyetliğini davasız sürdürmelidir (TTK m. 999/1). Zilyetliğin davasız sürmesi, beş yıllık zamanaşımı süresince gerçek malik tarafından gemi sicilinde malik olarak görünen (lehine yolsuz tescil yapılan) zilyede karşı sicilin düzeltilmesi veya istihkak davası açılmaması veya açılmasına rağmen kazanılamamasını ifade etmektedir⁵⁰¹. Açılan davanın gerçek malik lehine

⁴⁹⁵ Asli zilyedin zilyetliğinin dolaylı olması, onun zamanaşımından yararlanmasına engel teşkil etmeyeceği yönünde bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, **a.g.e.**, s. 726; Sirmen, **a.g.e.**, s. 390; Rey, **a.g.e.**, N. 1607; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 485; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 485.

⁴⁹⁶ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 33; Oktay, **a.g.e.**, s. 80.

⁴⁹⁷ Malik sıfatıyla zilyetlik ortak veya elbirliğiyle zilyetlik şeklinde ortaya çıkmışsa, zilyetliklerin mutlaka paylı veya elbirliğiyle mülkiyet hakkına dayanmasının gerekmediği yönünde bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 33.

⁴⁹⁸ Taşınmazlar bakımından aynı yönde bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 31-32; Oktay, **a.g.e.**, s. 81.

⁴⁹⁹ Taşınmazlar bakımından benzer şekilde bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 492; Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 661, N. 14.

⁵⁰⁰ Oktay, **a.g.e.**, s. 92.

⁵⁰¹ Rey, **a.g.e.**, N. 1608; Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 661, N. 10; Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 13; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 41; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 490;

sonuçlanması halinde, davasızlık koşulu ortadan kalkar. Buna karşılık, gerçek malik tarafından zilyede karşı açılan sicilin düzeltilmesi veya istihkak davası usulden⁵⁰² veya esastan reddedilir yahut dava açılmamış sayılırsa, davasızlık koşulu akamete uğramaz. Lehine yolsuz tescil yapılan zilyede karşı söz konusu davalar dışında adli veya idari bir davanın açılması da davasızlık koşulunu ihlal etmez⁵⁰³. Aynı şekilde, üçüncü kişinin zilyede karşı dava açması, noter aracılığı ile zilyede ihtar gönderilmesi, sicil müdürlüğüne veya başka bir idari kuruma başvuru yapılması ve gemi siciline sicil kaydının doğru olmadığına dair bir itirazın tescili hallerinde de davasızlık koşulunun ortadan kalktığından söz edilemez⁵⁰⁴.

Sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin bu yoldan kazanılmasında, taşınmazların zamanaşımıyla kazanılmasında zorunlu olan zilyedin iyi niyetli olması koşulu aranmamaktadır⁵⁰⁵. Dolayısıyla sicilde malik olarak görünen kişi, tescilin yolsuz olduğunu bilse dahi, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi ile birlikte gemi mülkiyetini olağan zamanaşımıyla kazanabilmektedir. Benzer şekilde, gerçek malik, sicilde malik olarak görünen zilyede bildirimde bulunarak veya dava açarak onun iyi

Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 105; Okay, **a.g.e.**, s. 181; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 297; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 518; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 486; Eren, **a.g.m.**, s. 495.

⁵⁰² Davanın usulden reddi sebepleri için bkz. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK-RG: 04.02.2011, Sayı: 27836) m. 114.

⁵⁰³ Sicile tescil işleminin dayanağı olan hukuki sebebin hükümsüzlüğünün talep edildiği dava kazanılmasına rağmen, sicilin düzeltilmesi istenmemişse, davasızlık koşulunu ihlal eden bir davadan söz edilemeyeceği, ancak böyle bir dava iyi niyeti ortadan kaldıracığından taşınmaz mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılamayacağı yönünde bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 486-487. Sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması açısından iyi niyet şartı aranmadığından, söz konusu ihtimal, gemi mülkiyetinin bu yoldan kazanılması açısından bir engel teşkil etmemektedir.

⁵⁰⁴ TMK m. 712 hükmünün gerekçesinde, eMK'un 638. maddesinde yer alan "nizasız" ifadesi yerine "davasız" ifadesinin tercih edildiği, böylece noter yoluyla gönderilen bir protestonun, fiili müdahale ve çatışmanın ve zilyetliğin idari yoldan korunması için yapılan başvurunun zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılması bakımından engel oluşturmayacağı ifade edilmiştir. Hükümde yapılan bu kavram değişikliği Arpacı tarafından eleştirilmiştir. Arpacı, gerekçede belirtilen hallerde, zaten zilyedin iyi niyetinin ortadan kalkacağını ve zamanaşımı ile iktisabın mümkün olmayacağını belirterek, "nizasız" ifadesi yerine "davasız" ifadesinin kullanılmasının pratik bir öneminin bulunmadığını ifade etmektedir. Bkz. Abdülkadir Arpacı, "Eşya Hukukumuzda Yeni Medeni Kanunla Yapılan Değişikliklerden Bazılarına Kısa Bir Bakış", **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 100; Aynı yönde bkz. Şeref Ertaş, **Eşya Hukuku**, Fakülteler Yayınevi, İzmir, 2018, s. 328.

⁵⁰⁵ İzveren/Franko/Çalık, iyi niyetin aranmamasının nedeni olarak, sicilde malik olarak görünen kişinin gemiyi beş yıl davasız ve aralıksız zilyetliğinde bulundurması halinde, bu durumun eski malik tarafından geminin terk edildiği anlamına geleceğini ifade etmektedir. Bkz. İzveren/Franko/Çalık, **a.g.e.**, s. 70.

niyetini sonradan ortadan kaldırmışsa, bunun da pratik açıdan bir önemi bulunmamaktadır.

Ayrıca belirtmelidir ki, gerçek malik tarafından malik sıfatıyla zilyede karşı sicil düzeltilmesi davası veya istihkak davası açılması zamanaşımının kesilmesi sonucunu doğurur (TBK m. 154/2). Ancak, dava usulden veya esastan reddedilir yahut açılmamış sayılırsa, davanın açılmasına bağlanan sonuçlar da ortadan kalkacağından zamanaşımı süresi kesilmiş sayılmaz⁵⁰⁶.

(2). Gemi Sicilinin Düzeltilmesi Davası

Gerçek malik, sicilde malik olarak görünen kişinin gemi mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanmasına iki şekilde engel olabilir. İlk olarak, gerçek malik, yolsuz tescil nedeniyle sicilde malik olarak görünen kişiden sicil gerçek hukuki duruma getirilmesini sağlamak amacıyla malik değişikliğine onay vermesini talep edebilir (TTK m. 975/1, GSN m. 21)⁵⁰⁷. Gerçek malikin bu talebinin reddedilmesi davasızlık koşulunu ortadan kaldırmamaktadır. İkinci olarak, talebi reddedilen gerçek malik, zamanaşımı süresi içinde⁵⁰⁸ sicil düzeltilmesi davası açarak bu

⁵⁰⁶ Pekcanitez, **Pekcanitez Usul**, s. 1175-1176; Gemi maliki tarafından açılan istihkak davası, mahkemenin görevli veya yetkili olmaması nedeniyle usulden reddedilmiş ve bu sırada zamanaşımı süresi dolmuş olabilir. Bu durumda davacı gemi malikinin HMK m. 20 hükmü uyarınca, “...karar verildiği anda kesin ise tebliğ tarihinden, süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir”. Davacı gemi malikinin süresi içinde görevli ya da yetkili mahkemeye başvurması halinde, kazandırıcı zamanaşımı süresi davanın görevsiz ya da yetkisiz mahkemede açıldığı tarihte kesilmiş sayılır (Bkz. Pekcanitez, **Pekcanitez Usul**, s. 1173). İki haftalık süre içinde görevli ya da yetkili mahkemeye başvurulmaması halinde ise, kanun koyucu TBK m. 158 ile davacıya bir imkân daha vermiştir. Buna göre, iki haftalık sürenin sona ermesinden itibaren altmış günlük ek süre içinde görevli ya da yetkili mahkemede yeni bir dava açılabilir. Bu durumda, kazandırıcı zamanaşımı süresinin dolmadığı kabul edilir. Bkz. Pekcanitez, **Pekcanitez Usul**, s. 1173-1174.

⁵⁰⁷ Sicilde malik olarak görünen kişinin söz konusu değişikliğe onay vermesi halinde, yolsuz tescilin düzeltilmesi yeni bir tescil ile olur. Malik değişikliğine neden olacak bu tescilin yapılabilmesi için, tarafların bu konuda resmi şekilde bir anlaşma yapmaları gerekmektedir. Tartışmalı olmakla birlikte taşınmazlar bakımından bkz. Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 22; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 302-303.

⁵⁰⁸ TTK m. 975/3 hükmü uyarınca gemi sicilinin değiştirilmesine ilişkin istem hakkı zamanaşımına tâbi değildir. Ancak, gerçek malik şartların varlığı halinde zamanaşımı süresinin sonunda mülkiyet hakkını yitireceğinden bu süre içinde sicil değişikliği yönünde bir talepte bulunmamışsa, daha sonra böyle bir talepte bulunması mümkün değildir.

kişinin gemi mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanmasına engel olabilir⁵⁰⁹. Ayrıca, gemi mülkiyetinin kazanılması bakımından gemi sicilinin açıklayıcı etkiye sahip olması, söz konusu davanın açılmasına engel teşkil etmemektedir. Bu noktada, sicilde malik olarak görünen kişinin iyi niyetli veya kötü niyetli olmasının bir önemi bulunmamaktadır⁵¹⁰.

(3). Davanın Hukuki Niteliği

Konumuz kapsamında gemi sicilinin düzeltilmesi davası, mülkiyet hakkına dayanmaktadır. Dolayısıyla söz konusu dava, dava konusu hakkın niteliğine göre yapılan ayırım uyarınca aynı dava niteliğini haizdir⁵¹¹. Mahkemeden talep edilen hukuki korumanın türüne göre yapılan ayırım bakımından ise, tespit davasıdır⁵¹². Zira gerçek malik, açacağı sicil düzeltme davasıyla mahkemeden, sicilde malik olarak görünen kişi ile arasındaki hukuki işlemin geçersiz olduğunu dolayısıyla mülkiyetin karşı tarafa intikal etmediğinin belirlenmesini talep etmektedir (HMK m. 106/1). Bu taleple bağlı olan mahkeme, vakıaları değerlendirerek sicildeki tescilin yolsuzluğunu tespit eder ve bu yönde karar verir. Öğretide, tescilin yolsuzluğunu tespit eden mahkeme kararı ile sicildeki yolsuz tescilin düzeltilebileceği kabul edilmektedir⁵¹³.

⁵⁰⁹ Sicilde malik olarak görünen kişinin onayına başvurulması, HMK m. 114 kapsamında bir dava şartı değildir. Başka bir ifade ile sicilde malik değişikliği için onay yoluna başvurmadan gerçek malik tarafından doğrudan sicilin düzeltilmesi davası açılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.; Taşınmazlar bakımından bu husus TMK m. 1025 hükmünde düzenlenmektedir. Buna göre, “*bir aynı hak yolsuz olarak tescil edilmiş veya bir tescil yolsuz olarak terkin olunmuş ya da değiştirilmiş ise, bu yüzden aynı hakkı zedelenen kimse tapu sicilinin düzeltilmesini dava edebilir.*”

⁵¹⁰ Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 166.

⁵¹¹ Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 30; Baki Kuru/Alı Cem Budak, **Tespit Davaları**, 2. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 42; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 301; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 303; Ekrem Kurt, “Tapu Sicilini Düzeltme Davasının Hukuki Niteliği”, **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan**, C. II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 1196.

⁵¹² Tapu sicilinin düzeltilmesi davası bakımından bkz. Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 38; Safa Reisoğlu, **Eşya Hukuku (Zilyedlik, Tapu Sicili, Kadastro)**, 7. Baskı, Sevinç Matbaası, İstanbul, 1984, s. 190; Kuru/Budak, **a.g.e.**, s. 200; Ekrem Kurt, **Tapu Sicilinin Düzeltmesi**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2004, s. 105; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 465; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 313; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 180; Kurt, **a.g.m.**, s. 1196.

⁵¹³ Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 38; Kuru/Budak, **a.g.e.**, s. 200; “*Yolsuz tescil hâlinde, taşınmaz üzerindeki hak sahipliğinde gerçek anlamda bir değişiklik olmadığından, davayı kazanan davacı lehine bir aynı hak tesis edilmez. Sadece, tapu kütüğündeki yolsuz kayıtlar gerçek hak durumu arasındaki aykırılık giderilerek davacının aynı hakkının bulunduğu tespit edilir. Diğer bir anlatımla, düzeltmenin yapılmasıyla birlikte maddi hukuk bakımından mevcut olmakla birlikte tapu kütüğünde şeklen bulunmayan haklar gerçek hak durumunu gösterir şekilde düzeltilir. Bu nedenledir ki, TMK’nın 1025. maddesinde tapu sicilinin düzeltilmesi kavramına yer verilmiş, dolayısıyla yolsuz tescilin doğuracağı sakıncaların önlenmesi ve hak sahibinin tasarruf işlemlerini yapma imkânına kavuşması amaçlanmıştır. Ne var ki, düzeltmenin yapılmasına kadar iyi niyetli üçüncü kişilerin bu tescile*

Ancak uygulamada mahkemeler tescilin yolsuzluğunun tespiti ile yetinmemekte ayrıca yolsuz tescilin iptaline de hükmetmektedir⁵¹⁴. Yargıtay, sicilde malik değişikliğine ilişkin tescil talebinde bulunulmaması halinde, yolsuz tescilin iptal edilebilmesi için ayrıca dava açılması gerektiğini vurgulamaktadır⁵¹⁵.

Gerçek malik tarafından sicilde malik olarak görünen kişiye karşı açılan gemi siclinin düzeltilmesi davasında, malik gemi zilyetliğinin kendisine teslimini de talep etmişse, söz konusu dava istihkak davası olarak nitelendirilir⁵¹⁶. İstihkak davası, mahkemeden talep edilen hukuki korumanın türüne göre yapılan ayırım bakımından eda davası niteliğindedir. Zira gerçek malik mahkemeden davalının bir şeyi vermeye, başka bir ifade ile gemiyi kendisine teslim etmeye mahkûm edilmesini talep etmektedir (HMK m. 105). Dava sonunda verilecek eda hükmü tescilin yolsuzluğunun tespitini de içermektedir. Hükme rağmen gemi zilyetliğinin teslim edilmemesi halinde, gerçek malik ilamlı icra yoluna başvurarak İİK m. 31/a hükmü uyarınca geminin kendisine teslimini sağlayabilir.

Sicilin düzeltilmesi ve gemi zilyetliğinin teslimine ilişkin davaların ayrı ayrı açılmasında bir engel bulunmamaktadır. Zira davaların konusu farklı olduğundan, HMK m. 114/1-ı hükmü uyarınca derdestlik gündeme gelmemektedir. Ancak HMK m. 116/1 hükmü uyarınca davalar arasında bağlantı bulunduğu davaların birleştirilmesi mümkündür.

dayanarak kazandıkları aynı haklar ve her türlü tazminat hakları saklıdır. Bundan dolayı düzeltme davası sonucunda davanın esası hakkında verilen karar, kural olarak bir tespit hükmü niteliğindedir. Bu niteliği uyarınca da kurucu değil, açıklayıcı mahiyettedir. Karara konu tescil işleminin baştan itibaren geçersiz olduğu tespitini içerdiğinden iptal hükmü geriye etkili olarak sonuç doğurmaktadır". Karar için bkz. Yarg. HGK, E. 2017/1241, K. 2020/51, T. 23.1.2020, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 11.01.2020.

⁵¹⁴ Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 40; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 302; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 465.

⁵¹⁵ Taşınmazlar bakımından bkz.: "Dava dilekçesinde sadece tapu kayıtlarının iptali istenilmiş, tescil istenilmemiştir. Bilindiği gibi, tescil isteği iptali kapsar ancak, iptal isteği tescili kapsamaz. Hemen belirtmek gerekir ki, tapu kaydına dayanılarak açılan bir iptal davasında, ayrıca tescil isteğinde bulunulmamış olması iptal davasının reddi için başlı başına bir sebep teşkil etmez. Bu durumda mahkemece yapılacak iş, iptal isteminin tescili kapsamadığı gözetilerek davacıya, ayrıca tescil davası açması için imkân tanımak ve dava açılması halinde her iki dava birleştirilerek karara bağlanmaktan ibarettir. ...Ne var ki, davacı iptal değil, sadece tescil isteğinde bulunmuş ise Yargıtay'ın yerleşmiş ve kurallaşmış uygulamalarına göre, tescil isteği tapu sicilinde mevcut eski kaydın iptali isteğini de kapsadığı gözetilerek davacının ayrıca tapu kaydının iptalini de dava etmesine gerek yoktur. (YHGK 11.11.1983 tarih, 981/880 Esas, 983/1162 Karar sayılı kararı)". Karar için bkz. Yarg. 1. HD, E. 2015/9791, K. 2015/12600, T. 4.11.2015, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 07.01.2020.

⁵¹⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 302; Kurt, **a.g.e.**, s. 103.

(4). Davanın Tarafları

Gemi sicilinin düzeltilmesi davasında, “davacı” sıfatı, sicilın gerçek hukuki durumu yansıtmamasından dolayı, başka bir ifadeyle yolsuz tescil nedeniyle zarar görme tehlikesi ile karşı karşıya olan gerçek malike aittir. Dolayısıyla, kiracının, intifa hakkı sahibinin, rehinli alacaklının ve sicilde malik olarak görünen kişinin bu davayı açmakta HMK m. 114/h hükmü uyarınca hukuki yararı bulunmamaktadır. Gemi üzerinde paylı mülkiyet halinin varlığı halinde, her bir paydaş kendi payına ilişkin sicildeki yolsuzluğun düzeltilmesi için dava açabilir⁵¹⁷. Ancak bütün paydaşları ilgilendiren bir yolsuz tescil halinin varlığı durumunda, sicilın düzeltilmesi davasının paydaşlar tarafından birlikte açılması gerekmektedir. Zira sicilın düzeltilmesi talebi bölünemez nitelikte olduğundan paydaşlar arasında mecburi dava arkadaşlığı mevcuttur⁵¹⁸. Elbirliğiyle mülkiyet halinde ise, davanın tüm malikler tarafından birlikte açılması zorunludur⁵¹⁹. Bu ihtimalde de mecburi dava arkadaşlığı söz konusudur. Zira gemi üzerindeki mülkiyet hakkı üzerinde tüm maliklerin birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmaktadır⁵²⁰. Mecburi dava arkadaşlığının olduğu hallerde, dava dışı kalmış paydaş veya malik varsa hâkim bu kişinin davaya dahil edilmesi için davacıya süre verir (HMK m. 115/2). Verilen süre içerisinde dava dışı paydaş veya ortak davaya dahil edilemezse, hâkim, dava takip yetkisi noksanlığından ötürü davayı usulden reddeder⁵²¹.

Gemi sicilinin düzeltilmesi davası, lehine yolsuz tescil yapılan kişiye, diğer bir ifade ile sicilde malik olarak görünen kişiye karşı açılır. Bu kişi ölmüşse, dava, mirasçılara karşı açılır. Sicilde malik olarak görünen kişi, gemi mülkiyetini başkasına devretmişse, mülkiyeti iyi niyetle devralanın bu kazanımı sicile güven ilkesi (TTK m. 983) uyarınca korunacağından, bu kişiye karşı sicilın düzeltilmesi davası açılmaz. Ancak mülkiyeti devralanın kötü niyetli olması durumunda, bu kişiye karşı da davanın açılabilmesi mümkündür. Gerek paylı mülkiyet gerekse elbirliğiyle mülkiyet halinde, dava, sicilde malik olarak görünen paydaşların veya

⁵¹⁷ Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 83; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 309; Kurt, **a.g.e.**, s. 110.

⁵¹⁸ Bölünemez bir hakkın varlığının mecburi dava arkadaşlığına neden olacağı yönünde bkz. Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 703.

⁵¹⁹ Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 84.

⁵²⁰ Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 703.

⁵²¹ Pekcanitez/Taş Korkmaz, **a.g.e.**, s. 712.

ortakların tamamına karşı açılır⁵²². Bu durumda, paylı mülkiyette davalı paydaşlar, elbirliğiyle mülkiyette davalı ortaklar arasında mecburi dava arkadaşlığı söz konusudur.

(5). Görevli ve Yetkili Mahkeme

Gemi sicilinin düzeltilmesine ilişkin uyuşmazlığın medeni yargı içinde yer alan hangi mahkemede görüleceğinin tespiti göreve ilişkin kurallar uyarınca yapılmalıdır. TTK m. 4/1-a hükmü uyarınca, Ticaret Kanunu'nda öngörülen hususlardan doğan davalar ticari dava niteliğini haizdir. Bu nedenle, gemi siclinin düzeltilmesi davasında görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemesidir⁵²³. Ayrıca belirtilmelidir ki, davanın konusu, alacak ve tazminat taleplerine ilişkin olmadığından dava öncesi arabulucuk yoluna başvurulmasına gerek bulunmamaktadır (TTK m. 5/A).

Davanın hangi yerdeki görevli mahkemede görüleceğinin tespiti, yetki kuralları uyarınca yapılmalıdır. TTK'nda gemi siclinin düzeltilmesi davası hakkında herhangi bir yetki kuralı öngörülmemiştir. Bu nedenle yetkili mahkeme, HMK'nun genel yetki kuralına göre belirlenir. Bu bağlamda yetkili mahkeme, davalının dava açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir (HMK m. 6/1).

d. Aralıksız Zilyetlik Koşulu

Zilyetliğin aralıksız olarak devam etmesi, malik sıfatıyla zilyedin gemi üzerindeki fiili hakimiyetini beş yıllık zamanaşımı süresi içinde devam ettirmesini ifade eder⁵²⁴. TMK m. 976 hükmü uyarınca, *“fiilî hâkimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılmaması veya kullanma olanağının ortadan kalkması zilyetliği sona erdirmez”*. Bu kapsamda, gemi üzerindeki fiili hakimiyetin geçici olarak kaybedilmesi, zilyetliğin sona ermesine neden olmadığından, böyle durumlarda

⁵²² Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 311; Üstündağ, **Tashih Davası**, s. 96.

⁵²³ TTK m. 5/2: *“...Bir yerde ticaret davalarına bakan birden çok asliye ticaret mahkemesi varsa, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, asliye ticaret mahkemelerinden biri veya birkaçı münhasıran bu Kanundan ve diğer kanunlardan doğan deniz ticaretine ve deniz sigortalarına ilişkin hukuk davalarına bakmakla görevlendirilebilir.”* Bu bağlamda, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından deniz ticareti işlerine bakmakla görevlendirilen asliye ticaret mahkemesi varsa, dava bu mahkeme tarafından görülür.

⁵²⁴ Oktay, **a.g.e.**, s. 83; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 296; Eren, **a.g.m.**, s. 495; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 518; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 487.

aralıksız zilyetlik koşulu ihlal edilmemektedir⁵²⁵. Örneğin fırtına nedeniyle sürüklenen gemi üzerinde tekrar fiili hakimiyet kurulması halinde, aralıksız zilyetlik koşulunun akamete uğramadığı kabul edilir. Buna karşılık, fiili hakimiyetin sürekli olarak kaybedilmesi, gemi üzerindeki zilyetliğin kesin olarak sona erdiği anlamına gelmekte ve bunun sonucu olarak, aralıksız zilyetlik koşulu sağlanamamaktadır⁵²⁶. Geminin çalınması ve gemi üzerinde uzun bir süre tekrar fiili hakimiyet kurulamaması bu kapsamda örnek olarak gösterilebilir. Bu itibarla gemi üzerindeki fiili hakimiyetin sürekli mi yoksa geçici mi kaybedildiğinin tespitinde, fiili hakimiyetin kesilme süresi ve fiili hakimiyetin kaybedilmesine neden olan olgu önemli rol oynamaktadır⁵²⁷.

Zilyetliğin sürekli olarak kaybedilmesi, aynı zamanda zamanaşımı süresini de etkilemektedir. Bu doğrultuda, zamanaşımı süresi içinde “aralıksızlık” koşulunun sürekli olarak ortadan kalkması halinde, zamanaşımı kesilecektir⁵²⁸. Dolayısıyla, daha sonra gemiye yeniden zilyet olunması halinde, diğer şartlar da varsa, zamanaşımı süresi baştan tekrar işlemeye başlar. Ancak, zilyedin gemi üzerindeki zilyetliğini iradesi dışında sürekli olarak kaybettiği hallerde, TMK m. 984 hükmü⁵²⁹ uyarınca zilyetlik davalarını açarak gemiyi tekrar zilyetliğine geçirebilir. Zilyet, böyle bir dava yoluyla gemi üzerinde tekrar zilyetlik kurarsa, zilyetliğin geçici olarak kaybedildiği, dolayısıyla zamanaşımı süresinin kesilmediği kabul edilir⁵³⁰. Şayet gemi üzerindeki zilyetlik iradi olarak kaybedilmişse ve bu durum süreklilik arz ediyorsa, zamanaşımı derhal kesilir⁵³¹.

⁵²⁵ Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 12; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 41; Hitz, **a.g.e.**, Art. 661, N. 10; Bertan, **a.g.e.**, s. 537; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 487; Oktay, **a.g.e.**, s. 83; Eren, **a.g.m.**, s. 496.

⁵²⁶ Oktay, **a.g.e.**, s. 83; Eren, **a.g.e.**, s. 274; Ayan, **a.g.e.**, s. 252; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 487; Ergüne, **a.g.e.**, s. 287.

⁵²⁷ Halil Akkanat, “Taşınmaz Mülkiyetinin Olağan Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması”, **İÜHFİM**, C. LXII, S. 1-2, 2004, s. 326; Ergüne, **a.g.e.**, s. 287; Oktay, **a.g.e.**, s. 84.

⁵²⁸ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 41; Oktay, **a.g.e.**, s. 83; Ergüne, **a.g.e.**, s. 287.

⁵²⁹ TMK m. 984: “Gasp ve saldırıdan dolayı dava hakkı, zilyedin fiili ve failini öğrenmesinden başlayarak iki ay ve her hâlde fiilin üzerinden bir yıl geçmekle düşer.”

⁵³⁰ Taşınmazlarda mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından aynı yönde bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 490; Sirmen, **a.g.e.**, s. 392; Oktay, **a.g.e.**, s. 84; Dava açılmaması halinde, TMK m. 777/2 hükmünün kıyasen uygulanması gerektiği ve bunun sonucunda zamanaşımı süresinin kesileceği yönünde bkz. Akıntürk, **a.g.e.**, s. 487.

⁵³¹ Bu husus Alman hukukunda BGB § 938 hükmü ile kabul edilmektedir. Türk hukuku yönünden de kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Ergüne, **a.g.e.**, s. 288.

Son olarak, beş yıllık sürenin başında ve sonunda gemiye zilyet olan kişinin zilyetliğinin aralıksız olduğu yönünde fiili karine mevcut olup bu karinenin aksi gerçek malik tarafından ispat edilebilir⁵³².

e. Süre Koşulu

Gemi sicilinde malik olarak görünen kişinin malik sıfatıyla zilyetliği, beş yıl sürmüştür olmalıdır⁵³³. Söz konusu süre, malik olmayan kişinin gemi siciline tescil edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar (TTK m. 999/1)⁵³⁴. Dolayısıyla, gemi üzerinde zilyetliğin kurulduğu tarih, yolsuz tescil tarihinden önce ise aradaki zaman farkı beş yıllık sürenin hesaplanmasında dikkate alınmaz. Ancak, zilyetliğin devri yolsuz tescil tarihinden sonra gerçekleşmişse, zamanaşımı süresi, zilyetliğin devredildiği tarihten itibaren işlemeye başlamalıdır⁵³⁵.

TTK m. 999/1 hükmü uyarınca, beş yıllık zamanaşımı süresinin hesaplanması, durması ve kesilmesi hakkında, TBK'nun alacak zamanaşımına ilişkin hükümleri (TBK m. 151, 153, 154) uygulanır. Buna göre, zamanaşımı süresi hesaplanırken sürenin başladığı gün hesaba dahil edilmez ve zamanaşımı, sürenin son günü kullanılmaksızın geçtiği takdirde gerçekleşmiş olur (TBK m. 151). Zamanaşımı süresinin son günü kanunlarda resmî tatil olarak belirlenen bir güne rastlarsa, tatil sonrası ilk iş gününün sonunda süre tamamlanmış kabul edilir (TBK m. 93). Zamanaşımı süresinin durması bakımından TBK m. 153 hükmü uygulanır. Buna göre, zamanaşımını durduran sebepler şunlardır: (i) Velayet süresi boyunca ana ve baba, çocuklara ait geminin ve vesayet süresi boyunca vasi veya vesayet makamı,

⁵³² Schwander, **a.g.e.**, Art. 661, N. 12; Rey, **a.g.e.**, N. 1610; Hitz, **a.g.e.**, Art. 661, N. 10; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 40; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 491; Oktay, **a.g.e.**, s. 85; Eren, **a.g.m.**, s. 495-496; Akkanat, **a.g.m.**, s. 327.

⁵³³ Taşınmazlarda bu süre on yıldır (TMK m. 712). Gemilerde bu sürenin daha kısa olmasının nedeni, gemilerin ömrünün taşınmazlara nispeten daha kısa oluşudur. Bkz. Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 295.

⁵³⁴ Zamanaşımı süresinin gemi siciline tescil tarihinden itibaren başlayacağı hususunun, hükmün birinci fıkrasının ikinci cümlesinde ayrıca ifade edilmesine gerek bulunmamaktadır. Zira hükmün birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “*tescilin beş yıl sürmesi ve bu süre içinde gemiyi davasız ve aralıksız bir şekilde asli zilyet sıfatıyla elinde bulundurması*” ifadesinden bunun açıkça anlaşıldığı yönünde bkz. Çetingil/Kender/Ünan/Yazıcıoğlu, **a.g.m.**, s. 45; Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 283, dn. 87.

⁵³⁵ Taşınmazlar bakımından zilyetlik ve tescilin on yıl sürmesi gerektiği, dolayısıyla tescil ve zilyetliğin devri işlemleri farklı tarihlerde yapılmışsa, zamanaşımı süresinin bunlardan sonuncusunun yapıldığı tarihten itibaren işlemeye başlayacağı yönünde bkz. Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 661, N. 13; Rey, **a.g.e.**, N. 1609; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 492; Eren, **a.g.m.**, s. 496; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 486; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 518.

vesayet altında olana ait geminin mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanamaz; (ii) Evliliğin devamı boyunca eşlerden biri diğerine ait gemiyi bu yoldan kazanamaz; (iii) Hizmet ilişkisi boyunca istihdam eden, çalıştırdığı kişiye ait geminin mülkiyetini bu yoldan kazanamaz; (iv) Türk mahkemelerinde dava açma imkânı bulunmadığı sürece beş yıllık zamanaşımı süresi durur. Bu sebeplerin ortadan kalktığı günün sonunda zamanaşımı durduğu yerden işlemeye devam eder (TBK m. 153/2). Bu haller dışında, gemi siciline sicil kaydının gerçeği yansıtmadığı yönünde bir itirazın tescili de zamanaşımının durmasına neden olmaktadır (TTK m. 999/1). İtirazın konusunu, var olmayan bir mülkiyet hakkının başkası lehine yolsuz şekilde gemi siciline tescil edildiği ve bunun sonucunda kendi mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası oluşturur. Böyle bir itirazın gemi siciline tescil edilebilmesi için, itiraz, ihtiyati tedbir kararına veya lehine yolsuz tescil yapılan kişinin onayına dayanmalıdır (TTK m. 976/2). Söz konusu itiraz, malik sıfatıyla zilyedin onayı ile gemi siciline tescil edilmişse, kanaatimizce bu onay başkasının üstün hakkını tanıma anlamına geleceğinden, zamanaşımının durması değil, kesilmesi söz konusu olur.

Zamanaşımı süresini kesen sebeplerden birinin varlığı halinde, o ana kadar geçen süre, zamanaşımı süresinin hesabında dikkate alınmaz⁵³⁶. Zamanaşımı süresinin kesilmesi bakımından, TBK m. 154 hükmü uygulama alanı bulmaktadır. Bu çerçevede, sicilde malik olarak görünen kişi ikrarda bulunursa, diğer bir ifade ile gerçek malikin hakkını tanımaya yönelik tek taraflı bir irade beyanında bulunursa zamanaşımı süresi kesilir (TBK m. 154/1)⁵³⁷. Bu durum aynı zamanda gerçek malikin üstün hakkını tanıma anlamına geleceğinden malik sıfatıyla zilyetliğin de son bulması anlamına gelmektedir⁵³⁸. Bunun dışında, davasızlık koşulu altında incelediğimiz üzere, gerçek malik tarafından sicilde malik olarak görünen kişiye karşı sicilin düzeltilmesi veya istihkak davasının açılması da zamanaşımının kesilmesi sonucunu doğurmaktadır (TBK m. 154/2).

Gemi sicilinde malik olarak görünen kişinin ölümü halinde, mirasçılar sicilde kendi adlarına tescil yaptırmasalar dahi, kanunda öngörülen şartları taşımaları

⁵³⁶ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 50; Oktay, **a.g.e.**, s. 91.

⁵³⁷ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 52.

⁵³⁸ Oktay, **a.g.e.**, s. 92.

suretiyle miras bırakanın zilyetlik süresini kendi sürelerine ekleyebilirler (TMK m. 996)⁵³⁹. Bu durumda iyi niyet, mirasçılar bakımından da aranmamaktadır. Buna karşılık sicilde malik olarak görünen kişi, gemi mülkiyetini hukuki işlem yoluyla başkasına devretmiş ise, sicil kaydının doğru olmadığını bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli devralan sicile güven ilkesi (TTK m. 983) uyarınca gemi mülkiyetini kazanacağından, TMK m. 996 hükmü burada uygulama alanı bulmamaktadır.

3. Sicile Kayıtlı Olmayan Gemi İçin Aranılan Koşullar

a. Geminin Zamanaşımıyla Kazanmaya Elverişli Olması Koşulu

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin zamanaşımıyla kazanılabilmesi, taşınır üzerindeki mülkiyet hakkının zamanaşımıyla kazanılmasını düzenleyen TMK m. 777 hükmü ile mümkündür. Zamanaşımı yoluyla kazanma, başkasına ait olmakla birlikte zilyedi tarafından mülkiyeti herhangi bir nedenden ötürü kazanılamayan taşınır kapsamaktadır⁵⁴⁰. Dolayısıyla, TMK m. 777 hükmü sicile kayıtlı olmayan her gemi için her koşulda değil, ancak sınırlı hallerde uygulama alanı bulmaktadır. Hükmün uygulama alanını sınırlandıran ilk durum, gemi siciline kayıtlı olmayan ve maliki tarafından mülkiyeti terk edilmiş gemiler bakımından söz konusudur. Sicile kayıtlı olmayan ve mülkiyeti terk edilmiş gemilerde mülkiyetin kazanılması zamanla değil, üzerinde zilyetlik kurularak sahiplenme yoluyla derhal kazanıldığından, TMK m. 777 hükmü bu gemiler bakımından uygulanmaz. Bunun dışında, sicile kaydı ihtiyari olmakla birlikte sicile kaydedilmemiş geminin emin sıfatıyla zilyedinden iyi niyetle mülkiyet hakkı kazanan kişinin bu kazanımı TMK m. 988⁵⁴¹ uyarınca korunacağından, bu durumda da TMK m. 777 hükmünün uygulama alanı bulması söz konusu değildir. Ayrıca, mülkiyetin devrinde tasarruf işlemindeki

⁵³⁹ Bertan, **a.g.e.**, s. 534; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, **a.g.e.**, s. 727; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 483; Mirasçılar kendi adlarına tescil yaptırmış olmaları şartıyla miras bırakanın zilyetlik süresini kendi sürelerine ekleyebilecekleri yönünde bkz. Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 598-599; Sirmen, **a.g.e.**, s. 392.

⁵⁴⁰ Ergüne, **a.g.e.**, s. 280.

⁵⁴¹ TMK m. 988: “Bir taşınırın emin sıfatıyla zilyedinden o şey üzerinde iyiniyetle mülkiyet veya sınırlı aynî hak edinen kimsenin edinimi, zilyedin bu tür tasarruflarda bulunma yetkisi olmasa bile korunur”.

eksikliğın veya sakatlığın sonradan düzelmesi halinde, mülkiyet diğerk tarafa intikal edeceğinden, bu halde de mülkiyetin zamanaşımı yoluyla kazanılması mümkün olmamaktadır⁵⁴². Son olarak, TTK m. 1000/1 hükmü de sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin TMK m. 777 hükmü uyarınca kazanılmasını sınırlandırmaktadır. Hükme göre, sicile kaydı zorunlu olmasına rağmen sicile kaydedilmemiş gemilerde mülkiyet, yalnızca olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilir. Dolayısıyla, TMK m. 777 hükmü sicile kayıtlı olmayan her gemi hakkında değil, sicile kaydı ihtiyari olan fakat sicile kaydedilmemiş gemiler hakkında uygulanır⁵⁴³.

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin TMK m. 777 uyarınca kazanılabileceğı haller şu şekildedir⁵⁴⁴: (i) Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin kazanılması için borçlandırıcı işlemin yanı sıra tasarruf işleminin de geçerli olması gerekmektedir. Borçlandırıcı işlemin mevcut olmaması veya geçersiz olması halinde, zilyetlik devredilse dahi mülkiyet diğerk tarafa intikal etmeyeceğinden, bu ihtimalde mülkiyet zamanaşımıyla kazanılabilir⁵⁴⁵, (ii) malikin elinden rızası dışında çıkan geminin mülkiyeti zilyet tarafından zamanaşımı yoluyla kazanabilir. Örneğın çalınmış gemiyi devralan kişı, devredenin tasarruf yetkisi bulunmadığından, mülkiyeti kazanamaz. Kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde, mülkiyetin zamanaşımıyla kazanılması mümkündür⁵⁴⁶, (iii) miras bırakanın terekesinde bulunan fakat mülkiyeti ona ait olmayan geminin mülkiyeti, mirasçı(lar) tarafından zamanaşımıyla kazanılabilir, (iv) son olarak, mülkiyetin zamanaşımı

⁵⁴² Ergüne, **a.g.e.**, s. 280.

⁵⁴³ Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 130; Yener Coşkun, **a.g.m.**, s. 97; TMK m. 777 hükmü uyarınca mülkiyeti olağan zamanaşımı yoluyla kazanılabilecek sicile kayıtlı olmayan gemiler için bkz. s. 70-71. Belirtilmelidir ki, ileride detaylı biçimde değineceğımız üzere, gemi siciline kaydı zorunlu olmasına rağmen kaydedilmemiş gemiler üzerindeki mülkiyet hakkı, TMK m. 777 hükmü uyarınca kazandırıcı zamanaşımı yoluyla değil, TTK m. 1000 hükmü uyarınca olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilir.

⁵⁴⁴ Taşınır eşya mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasının mümkün olduğu haller için bkz. Rey, **a.g.e.**, N. 1986-1989; Schwander, **a.g.e.**, Art. 728, N. 2; Tekinay, **a.g.e.**, s. 24-25; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 875-876; Serozan, **a.g.e.**, s. 317; Ayan, **a.g.e.**, s. 587; Sirmen, **a.g.e.**, s. 548-549; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 603.

⁵⁴⁵ Sebebe bağlılık prensibine göre, borçlandırıcı işlemin geçersizliği tasarruf işlemini de geçersiz kılacağından, karşı tarafa intikal etmeyen mülkiyet ancak zamanaşımı yoluyla kazanılabilir. Bkz. Rey, **a.g.e.**, N. 1983; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 129; Hitz, **a.g.e.**, Art. 728, N. 3.

⁵⁴⁶ Bu ihtimalde, TMK m. 989 hükmü uyarınca beş yıl içinde taşınır davası açılmamış olunmalıdır.

yoluyla kazanılması, başkasına ait olan fakat sahipsiz olduğu düşünülerek üzerinde zilyetlik kurulan gemi bakımından da mümkündür⁵⁴⁷.

b. Malik Sıfatıyla Zilyedin İyi Niyetli Olma Koşulu

Gemi siciline kayıtlı gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasında aranmayan iyi niyet koşulu, sicile kayıtlı olmayan gemilerin zamanaşımıyla kazanılmasında gerekli bir unsurdur (TMK m. 777). Burada iyi niyet ile ifade edilmek istenen, malik sıfatıyla zilyedin⁵⁴⁸ gemi üzerinde mülkiyet hakkına sahip olmadığını bilmemesi veya bilmesinin gerekmemesidir⁵⁴⁹. Zilyedin iyi niyeti, zilyetliğin kurulduğu anda var olmalı ve zamanaşımı süresi sonuna kadar devam etmelidir⁵⁵⁰. Malik sıfatıyla zilyet, borçlandırıcı işlemin veya tasarruf işleminin geçersizliğini, geminin miras bırakana ait olmadığını, geminin malikin elinden rızası dışında çıktığını veya sahipsiz sandığı geminin malikini, zamanaşımı süresi içinde öğrenirse başlangıçta var olan iyi niyet kötü niyete dönüşür ve mülkiyet olağan zamanaşımı yoluyla kazanılamaz. Zilyedin iyi niyeti zamanaşımı süresinin dolmasının ardından ortadan kalkmışsa, sonradan gelen kötü niyet zarar vermeyeceğinden, bu durum gemi mülkiyetinin kazanılmasına engel teşkil etmez⁵⁵¹.

Zamanaşımı yoluyla gemi mülkiyetini kazanmak isteyen zilyet, temsilci aracılığı ile zilyet olmuşsa hem temsilcinin hem de kendisinin iyi niyetli olması gereklidir⁵⁵². Temsil olunan konumundaki malik sıfatıyla zilyet iyi niyetli iken, temsilci kötü niyetli ise, temsilcinin kötü niyeti zilyede de sirayet eder⁵⁵³. Aynı şekilde, kötü niyetli temsil olunan, temsilcinin iyi niyetinden yararlanarak

⁵⁴⁷ Sahipli eşyayı terk edilmiş sanan kişi bu eşyanın mülkiyetini bulunmuş eşya hükümleri uyarınca kazanamaz. Zira eşyayı bulan kişi onun sahipsiz olduğunu düşündüğünden, bulunmuş eşya hükümlerinin kendisine yüklediği yükümlülükleri yerine getirme uğraşı içine girmeyecektir. Bkz. Serozan, **a.g.e.**, s. 317. Konu hakkında bkz. s. 94 vd.

⁵⁴⁸ Gemi siciline kayıtlı olmayan gemilerde zilyedin malik sıfatıyla hareket edip etmediği her bir somut olay bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Ancak unutulmamalıdır ki, TMK m. 985 hükmü uyarınca taşınırlarda zilyetlik mülkiyete karine teşkil eder. Dolayısıyla, böyle gemiler üzerinde zilyetlik kuranların, aksi ispat edilmedikçe, malik sıfatıyla zilyet olarak hareket ettikleri kabul edilir. Bkz. Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 604; Schwander, **a.g.e.**, Art 728, N.4; Rey, **a.g.e.**, N. 1999-2000.

⁵⁴⁹ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 169; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 306; Eren, **a.g.e.**, s. 523.

⁵⁵⁰ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 38; Rey, **a.g.e.**, N. 2005; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 110; Schwander, **a.g.e.**, Art. 728, N. 8; Hitz, **a.g.e.**, Art. 728, N. 15; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 396; Sirmen, **a.g.e.**, s. 548.

⁵⁵¹ Ergüne, **a.g.e.**, s. 285.

⁵⁵² Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 113.

⁵⁵³ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 41.

zilyetliğine geçirdiği geminin mülkiyetini zamanaşımı yoluyla kazanamaz⁵⁵⁴. Kanuni temsilin söz konusu olduğu hallerde de aynı esas geçerlidir. Bu ihtimalde, gemi ister temsilcinin isterse temsil olunanın zilyetliğinde bulunsun, mülkiyetin zamanaşımıyla kazanılabilmesi için her ikisinin de iyi niyetli olması gerekmektedir⁵⁵⁵.

Gemi üzerinde ortak veya elbirliğiyle zilyetlik kurulmuşsa, iyi niyet, her bir zilyet bakımından aranmalıdır⁵⁵⁶. Dolayısıyla, zamanaşımı yoluyla paylı mülkiyet kazanılacaksa, kötü niyetli paydaş kendisine düşen payı kazanamaz, onun payı malikte kalır⁵⁵⁷. Elbirliğiyle mülkiyet halinde ise, ortakların tamamının iyi niyetli olması gereklidir. Nitekim terekede yer alan başkasına ait geminin mülkiyetinin mirasçılar tarafından kazanılabilmesi için, miras bırakanın yanı sıra mirasçılarının tamamının iyi niyetli olması zorunludur⁵⁵⁸. Bu halde mirasçılar, TMK m. 996 hükmü uyarınca miras bırakanın zilyetlik süresini kendi zilyetlik sürelerine ekleyebilirler. Miras bırakan kötü niyetli ise, iyi niyetli mirasçılar bakımından zamanaşımı süresi terekenin açıldığı tarihten itibaren başlar⁵⁵⁹. Ayrıca belirtmek gerekir ki zilyet, malik olmadığını bilmediğini veya bilmesi gerekmediğini, başka bir ifade ile iyi niyetli olduğunu ispat etmekle yükümlü değildir. Bilakis, zilyedin iyi niyetli olmadığını iddia eden kişi bunu ispat etmekle yükümlüdür⁵⁶⁰. Zira asıl olan iyi niyetin varlığıdır (TMK m. 3)⁵⁶¹.

c. Malik Sıfatıyla Zilyetliğin Davasız ve Aralıksız Beş Yıl Sürmüş Olması Koşulu

Sicile kayıtlı olmayan geminin malik sıfatıyla zilyedinin iyi niyetli olması gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için yeterli olmayıp, ayrıca zilyetliğin davasız ve aralıksız beş yıl sürmüş olması gerekmektedir (TMK m. 777/1). Davasız ve aralıksız beş yıllık süreyle zilyetlik koşulu, sicile kayıtlı

⁵⁵⁴ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 113.

⁵⁵⁵ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 113-114.

⁵⁵⁶ Ergüne, **a.g.e.**, s. 284.

⁵⁵⁷ Tekinay, **a.g.e.**, s. 25; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 112-113.

⁵⁵⁸ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 45.

⁵⁵⁹ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 45.

⁵⁶⁰ Rey, **a.g.e.**, N. 2004; Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 42; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 115-116; Hitz, **a.g.e.**, Art. 728, N. 14; Ayan, **a.g.e.**, s. 588.

⁵⁶¹ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 42; Rey, **a.g.e.**, N. 2004.

gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması başlığı altında incelendiğinden⁵⁶² burada sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin zamanaşımıyla kazanılması bakımından özellik arz eden hususları ele alacağız.

Bu kapsamda, davasızlık koşulunun sağlanabilmesi için, gemi maliki tarafından zilyede karşı zamanaşımı süresi içinde ne istihkak ne de taşınır davası açılmış olmalıdır⁵⁶³. Malik sıfatıyla zilyede karşı açılan istihkak veya taşınır davasının usulden veya esastan reddedilmesi, davanın açılmamış sayılması veya davadan feragat edilmesi davasızlık koşulunu ortadan kaldırmaz⁵⁶⁴. Ancak, açılan dava malik sıfatıyla zilyedin iyi niyetini ortadan kaldırılabılır. Benzer şekilde malik veya üçüncü kişiler tarafından malik sıfatıyla zilyede gönderilen ihbarname veya ihtarname de onun iyi niyetini ortadan kaldırmış olabilir⁵⁶⁵. Bu hallerde her ne kadar davasızlık koşulu akamete uğramamış olsa da gemi mülkiyetinin zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için gerekli olan bir diğer koşul olan iyi niyet koşulu gerçekleşmeyeceğinden, gemi mülkiyetinin bu yoldan kazanılması mümkün değildir.

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için zamanaşımı süresince zilyetliğin aralıksız sürmesi gerekmektedir (TMK m. 777). Sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasından farklı olarak burada, malik sıfatıyla zilyedin gemi üzerindeki zilyetliğini iradesi dışında sürekli olarak yitirdiği hallerde, bir yıl içinde gemiye tekrar zilyet olur⁵⁶⁶ veya aynı süre içinde açacağı dava ile onu tekrar elde ederse zamanaşımı süresinin kesilmediği kabul edilir (TMK m. 777/2)⁵⁶⁷.

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için, tıpkı sicile kayıtlı gemilerde olduğu gibi, malik sıfatıyla

⁵⁶² Bkz. s. 101 vd.

⁵⁶³ Ayan, **a.g.e.**, s. 587; Demir, **a.g.e.**, s. 158; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 397; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 604; Zilyetlik davalarının da davasızlık koşulunu ortadan kaldıracığı yönünde bkz. Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 58.

⁵⁶⁴ Aynı yönde bkz. Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 307.

⁵⁶⁵ Rey, **a.g.e.**, N. 2002; Schwander, **a.g.e.**, Art. 728, N. 6; Sirmen, **a.g.e.**, s. 549; Nomer/Ergüne, **a.g.e.**, s. 307.

⁵⁶⁶ TMK m. 981 hükmü uyarınca, “zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir”.

⁵⁶⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 877; Ergüne, **a.g.e.**, s. 288; Zilyetliğin geçici olarak kaybedildiği hallerde de söz konusu hükmün uygulanması gerektiği yönünde bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 687.

zilyedin beklemesi gereken süre beş yıldır (TMK m. 777/1). Beş yıllık zamanaşımı süresinin başlangıcı, gemi üzerinde malik sıfatıyla zilyetliğin iyi niyetle kurulduğu andır⁵⁶⁸. Söz konusu sürenin tamamının gemi mülkiyetini kazanmak isteyen kişinin zilyetliğinde geçmesi şart değildir⁵⁶⁹. Nitekim TMK m. 996 hükmü buna izin vermektedir. Hükme göre, davasız, aralıksız, malik sıfatıyla ve iyi niyetli olarak gemiye zilyet olan kişi, zilyetliği kendisine devreden önceki zilyedin de aynı şartları taşıması suretiyle, onun zilyetlik süresini kendi süresine ekleyebilir⁵⁷⁰. Burada önem arz eden husus; sonraki zilyet tarafından zilyetliğin aslen değil, devren kazanılmasıdır⁵⁷¹. Dolayısıyla, sicile kayıtlı olmayan geminin mülkiyetini hukuki işlem ile kazanan ve böylece gemiye zilyet olan kişi, TMK m. 777 hükmünde belirtilen şartları taşıması halinde, kendisinden önce gelip de aynı koşulları taşıyan tüm zilyetlerin zilyetliğinde geçen süreyi kendi süresine ekleyebilir.

3. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

Sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılma anı, TTK m. 999/2 hükmünde düzenlenmektedir. Hükme göre, “*zamanaşımı için öngörülen şartların gerçekleşmesiyle sicilde geminin maliki olarak gözüken kişi onun mülkiyetini iktisap eder.*”⁵⁷² Bu bağlamda, gerçekte malik olmamasına rağmen gemi sicilinde malik olarak kaydedilen kişi, gemiye davasız ve aralıksız bir şekilde malik sıfatıyla beş yıl süreyle zilyet olursa, beş yılının sonunda gemi mülkiyetini kendiliğinden kazanır⁵⁷³. Bu noktada mülkiyetin intikali, mahkeme kararına veya

⁵⁶⁸ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 169; Rey, **a.g.e.**, N. 2006c; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 604; Ergüne, **a.g.e.**, s. 289.

⁵⁶⁹ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 687.

⁵⁷⁰ “*Yasal eklemeli zilyetlik (accessio temporis)*” için bkz. Demir, **a.g.e.**, s. 157.

⁵⁷¹ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 45; Rey, **a.g.e.**, N. 2007; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 877; Ergüne, **a.g.e.**, s.289.

⁵⁷² eTTK m. 872 hükmünde mülkiyetin kazanılma anına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktaydı. Ancak öğretide, hükmün lafzından yola çıkılarak, hükümde yer alan şartların gerçekleşmesinin ardından mülkiyetin kendiliğinden kazanılacağı savunulmakta idi. Bkz. Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 105; Akıncı, **a.g.m.**, s. 323; Can, **a.g.e.**, s. 110; SchRG § 5 hükmünde gemi mülkiyetinin kazanılma anına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

⁵⁷³ Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 284; Taşınmaz mülkiyetini olağan zamanaşımı yoluyla kazanmanın, TMK m. 712 hükmünde öngörülen şartların yerine gelmesi ile kendiliğinden gerçekleşeceği yönünde bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 493; Eren, **a.g.e.**, s. 276; Akkanat, **a.g.m.**, s. 331; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 519.

başka bir prosedüre gerek olmaksızın gerçekleşir⁵⁷⁴. Zilyet, halihazırda sicilde malik olarak gözüktüğü için sicil kayıtlarında değişiklik yapılması gerekli değildir. Gemi mülkiyetinin zilyede intikali, aynı zamanda gerçek malikin gemi üzerindeki mülkiyet hakkının sona ermesi sonucunu doğurur (TTK m. 1005/1). Belirtilmelidir ki, gerçek malik tarafından gemi üzerinde önceden tesis edilen sınırlı ayni haklar, gemi mülkiyetinin zilyede intikali halinde varlıklarını sürdürür⁵⁷⁵. Dolayısıyla, gerçek malikten akde dayanan rehin hakkı veya kanuni ipotek hakkı (tersane sahibinin ipotek hakkı) ya da intifa hakkı elde eden kişi, hakkını sicile tescil ettirmiş olması koşuluyla, yeni malike karşı hakkını ileri sürebilir. Gemi alacaklısının sahip olduğu kanuni rehin hakkı, gemiye zilyet olan herkese karşı ileri sürülebileceğinden (TTK m. 1321/5), bu hak da yeni malike karşı ileri sürülebilir. Buna karşılık borç ilişkisinin nisbiliği ilkesi uyarınca yeni malik, gerçek malikin önceden yapmış olduğu navlun sözleşmesi veya zaman charteri sözleşmesi ile bağlı değildir. Ancak gerçek malik ile gemi kira sözleşmesi yapan ve bu sözleşmeyi sicile şerh ettiren kişi, kiracılık hakkını yeni malike karşı ileri sürebilir (TTK m. 1121). Burada her ne kadar kira sözleşmesinden doğan nisbi hak söz konusu olsa da sözleşmenin sicile şerhi, hakkın etkisini kuvvetlendirmektedir.

Sicilde malik olarak görünen zilyedin, zamanaşımı süresi içinde tasarruflarda bulunması ve bunun sonucunda üçüncü kişilerin kazanımlar elde etmesi halinde, iyi niyetli üçüncü kişilerin kazanımları sicile güven ilkesi uyarınca (TTK m. 983) korunur⁵⁷⁶. Kötü niyetli üçüncü kişilerin kazanımları ise, ancak zilyedin gemi mülkiyetini kazanması halinde korunur. Zira zilyedin mülkiyet hakkını kazanması

⁵⁷⁴ Okay, **a.g.e.**, s. 181; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 297; Benzer şekilde taşınmazlar açısından bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 126-127; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 493; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 261; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 519; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 488.

⁵⁷⁵ Sözer, **Deniz Ticareti**, s. 284; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 493; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 519; Eren, **a.g.e.**, s. 276; Sirmen, **a.g.e.**, s. 393; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 488; Akkanat, **a.g.m.**, s. 332; Ertaş, **a.g.e.**, s. 329.

⁵⁷⁶ Taşınmaz mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasında tapu sicilinde malik olarak görünen kişinin zamanaşımı süresi içinde yapmış olduğu tasarruflar sonucu iyi niyetle ayni hak elde eden kişinin bu kazanımı korunur (TMK m. 1023).

geçmişe etkili olarak sonuçlarını doğurur ve yolsuz tescilin baştan itibaren geçerli olduğu kabul edilir⁵⁷⁷.

Sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin kazandırıcı zamanaşımı yoluyla kazanılma anı TMK m. 777 hükmüne göre tespit edilir. Buna göre, gemi üzerindeki malik sıfatıyla iyi niyetli zilyetliğin, davasız ve aralıksız beş yıl sürmesi gerekmektedir. Bu şartları taşıyan zilyedin mülkiyeti kazanması, başka bir işlem yapmasına gerek olmaksızın sürenin sonunda kendiliğinden gerçekleşir⁵⁷⁸. Zilyedin mülkiyeti kazanması, aynı zamanda eski malikin gemi üzerindeki mülkiyet hakkının sona ermesi anlamına gelir. Gemi üzerindeki mülkiyet hakkı sona eren eski malik ne sebepsiz zenginleşme hükümlerine ne de başka hükümlere dayanarak, mülkiyeti kazanan zilyede karşı herhangi bir talep yöneltmez⁵⁷⁹.

Mülkiyetin zamanaşımıyla kazanılması, sicile kayıtlı gemilerde olduğu gibi, sicile kayıtlı olmayan gemilerde de geçmişe etkili olarak sonuçlarını doğurur⁵⁸⁰. Bunun sonucu olarak, TMK m. 777 hükmünde yer alan şartların gerçekleştiği ilk andan itibaren, zilyedin malik sıfatına sahip olduğu kabul edilir⁵⁸¹. Ayrıca mülkiyetin zilyede intikali, kural olarak, her türlü yükten arı şekilde gerçekleşir⁵⁸². Ancak zilyet, önceden gemi üzerinde tesis edilmiş sınırlı ayni hakların varlığını biliyor veya bilmesi gerekiyorsa (iyi niyetli değilse), mülkiyeti kazanmasına rağmen söz konusu haklar varlıklarını sürdürürler⁵⁸³. Bu noktada belirtilmelidir ki, gemi alacaklısı sahip olduğu kanuni rehin hakkını, yeni malik iyi niyetli olsa dahi ileri sürebilir. Zira TTK m. 1321/5 hükmünde gemi alacaklısının sahip olduğu kanuni rehin hakkının ileri sürülebilmesi açısından zilyedin iyi niyetli olup olmaması bakımından herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

⁵⁷⁷ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 126-127; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 519; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, **a.g.e.**, s. 730; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 488; Ertaş, **a.g.e.**, s. 329.

⁵⁷⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 877; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 688; Ayan, **a.g.e.**, s. 588; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 398; Ergüne, **a.g.e.**, s. 291.

⁵⁷⁹ Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 66; Schwander, **a.g.e.**, Art. 728, N. 12; Serozan, **a.g.e.**, s. 315; Rey, **a.g.e.**, N. 2015.

⁵⁸⁰ Serozan, **a.g.e.**, s. 318.

⁵⁸¹ Ergüne, **a.g.e.**, s. 291.

⁵⁸² Ergüne, **a.g.e.**, s. 291.

⁵⁸³ Schwander, **a.g.e.**, Art. 728, N. 11.

TMK m. 777 hükmünde yer alan şartları taşıyan birden fazla zilyedin varlığı halinde, paylı mülkiyet söz konusu olabileceği gibi elbirliği mülkiyeti de olabilir⁵⁸⁴. Ancak zilyetlerden bazıları, TMK m. 777 hükmünde öngörülen bazı şartları sağlamıyorsa, bu durumda zilyetliğin türüne göre ayrıma gidilmelidir. Buna göre, zilyetler arasında ortak zilyetlik söz konusu ise, şartları sağlayan zilyetler mülkiyeti kazanırken; zilyetler arasında elbirliğiyle zilyetlik halinin varlığı halinde, zilyetlerden birinin dahi şartları sağlamaması, diğer zilyetlerin de mülkiyeti kazanamaması sonucunu doğurur.

C. Olağanüstü Zamanaşımı İle Kazanma

1. Genel Olarak

Gemi mülkiyetinin aslen kazanılmasını mümkün kılan bir diğer hal, mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı ile kazanılmasıdır. Gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması TTK m. 1000 hükmünde düzenlenmiştir. TTK m. 1000 hükmü uyarınca, gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımıyla kazanılması iki farklı şekilde mümkündür. İlk olarak, sicile kaydı gerekli olmasına rağmen kaydedilmemiş gemiyi en az on yıl süreyle davasız, aralıksız ve asli zilyet sıfatıyla elinde bulunduran kişi gemi mülkiyetini olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanabilmektedir (TTK m. 1000/1)⁵⁸⁵. İkinci olarak, en az on yıl önce ölmüş veya

⁵⁸⁴ Haab/Simoni/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 728, N. 18.

⁵⁸⁵ SchRG § 6 hükmü kapsamında on yıl süreyle malik sıfatıyla gemiye zilyet olan kişi, mahkemeye başvurarak eski malikin mülkiyet hakkının düşürülmesi yönünde karar almakta ve böylece sahipsiz hale gelen geminin maliki olarak kendisini sicile kaydettirebilmektedir. Söz konusu düzenleme bazı noktalarda TTK m. 1000/1 hükmünden ayrılmaktadır. Bu kapsamda, on yıllık zamanaşımı süresinin hesaplanması bakımından taşınır mülkiyetinin kazandırıcı zamanaşımı yoluyla kazanılması hakkındaki hükümlere (BGB § 937-945) atıf yapılmıştır. Ayrıca, hükümde “*sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemi*”den söz edilmemektedir. Bunun dışında, SchRG § 6/1 hükmünün ilk cümlesinden hükmün kapsamına hangi gemilerin girdiği anlaşılamamaktadır. Bu noktada, SchRG § 6 hükmü ile paralel olan ve taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen BGB § 927 hükmünün ilk cümlesine ilişkin yapılan açıklamalara baktığımızda, “*sicilde kayıtlı kişinin gerçek malik olmadığı taşınmazlar*” ve “*malik sıfatıyla zilyedin zilyetliğinde olan fakat sicile kayıtlı bulunmayan taşınmazlar*” mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabileceği ifade edilmektedir (Bkz. Sebastian Ruhwinkel, “Erwerb und Verlust des Eigentums an Grundstücken”, **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Sachenrecht §§ 854-1296, WEG, ErbbauRG**, Ed. Reinhard Gaier, Band 8, 8. Auflage, C.H.BECK Verlag, München, 2020, § 927, Rn. 1-9, (Çevirimiçi) <https://beck-online.beck.de>, 01.01.2021). Bu bağlamda, TTK m. 1001/1 hükmünden farklı olarak SchRG § 6/1 hükmünün ilk cümlesi uyarınca, “*sicilde kayıtlı kişinin gerçek malik olmadığı gemiler*” ve “*malik sıfatıyla zilyedin zilyetliğinde olan fakat sicile kayıtlı*”

gaipliğine karar verilmiş bir kişi adına kayıtlı gemi hakkında bu süre boyunca malikin onayına tâbi bir husus kaydedilmemişse, gemiyi on yıl süreyle davasız, aralıksız ve asli zilyet sıfatıyla elinde bulunduran kişi de gemi mülkiyetini olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanabilmektedir (TTK m. 1000/2)⁵⁸⁶. Bu kapsamda, TTK m. 1000 hükmü uyarınca mülkiyeti olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilecek gemiler; “*gemi siciline kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemiler*” ve “*en az on yıl önce ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş kişinin adına kayıtlı bulunan gemiler*”dir⁵⁸⁷.

Söz konusu gemilerde mülkiyetin bu yoldan kazanılabilmesi için hükümde öngörülen gemiye ve zilyetliğe ilişkin koşulların da gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu koşulları, iki ana başlık altında incelenmesinin faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

2. Gemiye İlişkin Koşullar

a. Sicile Kaydı Gerekirken Kaydedilmemiş Gemiler

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, TTK m.1000/1 hükmünde sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemilerde mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması düzenlenmektedir. Söz konusu hüküm, sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin zamanaşımı yoluyla kazanılmasını TMK m. 777 hükmüne tâbi kılan TTK m. 997/1 hükmünün uygulama alanını sınırlandırmaktadır⁵⁸⁸. Bu sınırlama, TTK m.

bulunmayan gemiler” üzerindeki mülkiyet hakkının olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabileceğini söyleyebiliriz.

⁵⁸⁶ SchRG § 6/1 hükmünün üçüncü cümlesi ile TTK m. 1000/2 hükmü benzerlik göstermekle birlikte, davasız ve aralıksız zilyetlik koşullarına yer verilmemiştir.

⁵⁸⁷ Taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen TMK m. 713 hükmünde benzer bir ayrıma gidilmiştir. Hükme göre, “*tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlar*” ve “*yirmi yıl önce hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kimse adına kayıtlı taşınmazlar*” üzerindeki mülkiyet hakkı bu yoldan kazanılabilmektedir. Gemilerden farklı olarak, “*tapu sicilinden maliki anlaşılamayan taşınmazlar*” da bu yoldan kazanılabilmektedir. Bu kapsamda, TMK m. 713 hükmünde taşınmazlar bakımından açıkça hüküm altına alınmasa da öğretide “*sicile gerçek maliki tescil edilmemiş taşınmazlar*” üzerindeki mülkiyet hakkının da olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabileceği kabul edilmektedir (Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 513; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 19; Rey, **a.g.e.**, N. 1621). “*Sicil kayıtlarından maliki kim olduğu anlaşılamayan gemiler*”, eTTK m. 873/2 hükmünde mülkiyeti olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilecek gemilerden biri olarak belirtilmekte iken; TTK m. 1000 hükmünde bu kapsamdan çıkartılarak TTK m. 998 hükmünde mülkiyeti sahiplenme yoluyla kazanılabilecek gemilerden biri olarak belirtilmiştir.

⁵⁸⁸ Sözer’e göre TTK m. 997/1 hükmü ile sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin zamanaşımı yoluyla kazanılması TMK’nun taşınmazlara ilişkin hükümlerine tâbi iken; TTK m. 1000/1 hükmü ile sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemiler bakımından ayrı bir düzenlemeye yer verilmiş olması hatalıdır. Yazar çözüm olarak, sicile kayıtlı olmayan gemilerde mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı

1000/1 hükmünün sicile kayıtlı olmayan her gemi bakımından değil, sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemiler bakımından uygulaması ile karşımıza çıkmaktadır. Hükmün birinci fıkrasında yer alan “*sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş olan bir gemi*” ifadesi, MGS’ne kaydı zorunlu olan gemiyi, diğer bir ifade ile Türk Bayrağı çekme hakkına sahip on sekiz gros tonilatoda ve daha büyük ticaret gemisini ifade etmektedir⁵⁸⁹. Dolayısıyla, TTK m. 1000 hükmü, MGS’ne kayıtlı olmayan ve Türk Bayrağı çekme hakkına sahip on sekiz gros tonilatoda ve daha büyük ticaret gemileri üzerindeki mülkiyet hakkının olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından uygulama alanı bulmaktadır⁵⁹⁰. TUGS’ne tescil zorunluluğu bulunmadığından, TUGS’ne kaydı mümkün olan gemiler bakımından bu koşulun incelenmesine gerek bulunmamaktadır.

b. Sicile Kayıtlı Gemiler

Sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin olağanüstü zamanaşımıyla kazanılması TTK m. 1000/2 hükmünde düzenlenmiştir. Sicile kayıtlı olmaları koşuluyla, söz konusu hükmün uygulama alanına giren gemiler; on sekiz gros tonilatoda ve daha büyük ticaret gemileri, TTK m. 935/2-a hükmünde belirtilen gemiler⁵⁹¹ ve TUGS’ne kayıtlı gemi ve yatlardır.

TTK m. 1000/2 hükmü uyarınca, gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için geminin sicile kayıtlı olması tek başına yeterli olmayıp, sicilde geminin maliki olarak görünen kişinin en az on yıl önce ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş olması da gerekmektedir. Dolayısıyla, ölen veya gaipliğine karar verilen kişinin mirasçılarının bulunması, gemi mülkiyetinin üçüncü kişiler tarafından olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasına engel değildir. Gemi sicilinde malik olarak görünen kişinin en az on yıl önce ölmüş veya gaipliğine karar

yoluyla kazanılması hususunun, TTK m. 997/1 hükmü doğrultusunda, taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması hakkındaki TMK m. 713 hükmüne bırakılması gerektiğini ya da TTK’nda, TMK m. 713 paralelinde bir düzenleme yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 127,129; Aynı yönde bkz. Yener Coşkun, **a.g.m.**, s. 95.

⁵⁸⁹ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 170; Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 127.

⁵⁹⁰ Kanunun koyucunun TTK m. 1000/1 hükmünde bu koşula yer vermiş olmasının nedeni kanaatimizce, “*sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş olan gemi*”lerin diğer gemilere nispeten daha değerli olması ve bu gemilerin zamananaşımı yoluyla kazanılmasını daha ağır koşullara tâbi tutulmak istenmesidir.

⁵⁹¹ Bkz. s. 60-62.

verilmiş olması ve ayrıca on yıldan beri bu kişinin onayına tâbi bir hususun sicile kaydedilmemiş olması da gerekmektedir (TTK m. 1000/2). Dolayısıyla, on yıllık süre içinde sicilde malik olarak görünen kişinin onayı ile başkası lehine akdi veya kanuni rehin ya da intifa hakkı tesis edildiği hallerde, gemiye zilyet olan kişinin gemi mülkiyetini bu yoldan kazanması mümkün değildir.

TTK m. 1000/2 hükmüne benzer bir düzenlemeye tapu siciline kayıtlı taşınmazlarda mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen TMK m. 713/2 hükmünde yer verilmekteydi. Bu durum hükümde, “*maliki ...yirmi yıl önce ölmüş ya da hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kimse...*” şeklinde ifade edilmekteydi. Ancak, hükümde yer alan “*ölmüş*” sözcüğü Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından 17.03.2011 tarihli ve E. 2009/58-K. 2011/52 sayılı karar ile iptal edilmiştir⁵⁹². Anayasa Mahkemesi’nin gerekçesi göz önüne alındığında, aynı gerekçelerle TTK m. 1000 hükmünde yer alan “*ölmüş*” sözcüğünün yanı sıra “*gaipliğine karar verilmiş olması*” ibaresinin de Anayasaya aykırı olduğunun kabulü gerekmektedir⁵⁹³. Zira TMK m. 35 hükmü uyarınca, bir kimse hakkında gaiplik kararı verilmesi halinde ölümüne bağlı haklar, aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır. Kanaatimizce, zilyedin TTK m. 1000/2 hükmünde yer alan koşulların gerçekleştiği iddiası ve kendisinin malik olarak tescili talebi ile tescil davası açması halinde, Anayasanın 152’nci maddesi uyarınca, TTK m. 1000/2 hükmü hakkında Anayasaya uygunluk denetimi (itiraz yolu/somut norm denetimi)⁵⁹⁴ yoluna

⁵⁹² Anayasa Mahkemesi’nin iptal gerekçesi şu şekildedir: “...tapuya kayıtlı bir taşınmazın malikinin ölmesi halinde, bu taşınmazın sahibi mirasçılardır. Mirasçılar bu taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkını mirasbırakanın ölümü ile birlikte kanun gereğince tescile gerek kalmadan kazanmaktadırlar. Hukukun genel ilkelerinden birisi de mülkiyet hakkının “zamanötesi” niteliği, başka bir anlatımla mülkiyet hakkının zamanaşımına uğramamasıdır. Bu nedenle, Medenî Kanun tarafından bir taşınmaz malikinin mirasçılara tanınmış olan hakların, hak sahiplerince yirmi yıl boyunca kullanılmaması, o kimselerin taşınmazla aralarındaki ilişkiyi fiilen kestiğini göstermiş olsa bile, o taşınmazla aralarındaki hukuksal ilişkinin sona erdiği anlamına gelmez. Mirasçıların devam eden mülkiyet hakkı, taşınmazı fiilen kullanma hakkını içerdiği gibi kullanmama hakkını da içerir. Mülkiyet hakkının mutlaklığı ve tapu sicilinin aleniyeti karşısında, itiraz konusu sözcük uyarınca, zilyedin mirasçılara ait olan mülkiyet hakkını tanımayarak, tek yanlı olarak ortadan kaldırmasına olanak tanınması, mülkiyet hakkını ortadan kaldırdığı gibi, kazanılmış hak ve hukuki güvenlik ilkelerini de ihlal etmektedir. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu “ölmüş” sözcüğü Anayasa’nın 2. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir”. Karar için bkz. RG. 23.7.2011, S. 28003.

⁵⁹³ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 172.

⁵⁹⁴ Öğretide “defi yolu ile denetim” ifadesi de kullanılmaktadır. Anayasa’ya aykırılığın yargılamanın her aşamında ileri sürebilmesi ve mahkemenin bu hususu resen gözetmesi dikkate alındığında “defi” kavramı yerine “itiraz” kavramının kullanılmasının yerinde olacağı düşüncesindeyiz. Aynı yönde bkz. Erdoğan Teziç, **Anayasa Hukuku**, 24. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 247; Bülent

gidilmelidir. Bunun için, hüküm kesinleşinceye kadar davanın taraflarından veya taraf vekillerinden birinin ileri sürdüğü Anayasa'ya aykırılık iddiası mahkeme tarafından ciddi bulunmalı veya mahkeme hükmün Anayasa'ya aykırı olduğuna resen kanaat getirmelidir (AY m. 152/1)⁵⁹⁵. Söz konusu iki ihtimalden birinin gerçekleşmesi halinde, mahkeme, Anayasa'ya aykırılık sorununu görülmekte olan dava bakımından bekletici mesele⁵⁹⁶ yapar ve sorunun çözümü için AYM'ne başvurur. AYM başvurudan itibaren beş ay içinde kararını veririr (AY m. 152/3). Söz konusu süre içinde karar verilmediği takdirde, mahkeme uyuşmazlığı TTK m. 1000/2 hükmünün mevcut haliyle sonuca bağlar (AY m. 152/3). TTK m. 1000 hükmünde yer alan “ölmüş” sözcüğünün ve “*gaipliğine karar verilmiş olması*” ibaresinin iptal edilmesi halinde hükmün uygulanabilirliği kalmayacağından, AYM hükmün tamamını iptal edecektir. İptal kararı, maddi ve şekli anlamda kesindir⁵⁹⁷. İptal kararının Resmî Gazetede yayımlanması ile birlikte, karar derhal yürürlüğe girer ve AY m. 153/5 hükmü uyarınca geriye yürümez. TTK m. 1000/2 hükmünün iptal edilmesi halinde, kanun koyucu tarafından yeni bir düzenleme yapılması ihtiyacı hasıl olacaktır. Kanaatimizce TMK m. 1000/2 hükmünde “*En az on yıl önce ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş ve mirasçısı bulunmayan bir kişinin adına kayıtlı bulunan ve hakkında on yıldan beri malikin onayına tabî bir husus kaydedilmemiş olan bir gemiyi birinci fıkrada yazılı şartlarla elinde bulunduran kişi de o geminin maliki olarak tescil edilmesini isteyebilir...*” şeklinde bir düzenleme yapılmalıdır. Bu ihtimalde, ölen veya gaipliğine karar verilen bir kişinin mirasçısı ve hükümde öngörülen koşulları taşıyan bir zilyet bulunmazsa, mülkiyet, TMK m. 501 hükmü uyarınca devlet tarafından kazanılır.

Tanör/Necmi Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, 20. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 528-529.

⁵⁹⁵ Metin Kıratlı, **Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yoluyla)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1966, s. 35; Tanör/Yüzbaşıoğlu, **a.g.e.**, s. 533-535; Teziç, **a.g.e.**, s. 245.

⁵⁹⁶ Gözler'e göre, Anayasa'ya aykırılık meselesi bekletici mesele değil, ön sorundur (bkz. Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 25. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2020, s. 446). HMK m. 164/1 hükmü uyarınca, taraflardan biri tarafından ileri sürülen ön sorun davaya bakmakta olan mahkeme tarafından incelenmektedir. Oysa Anayasa'ya aykırılık meselesi Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmekte ve yerel mahkemenin esas hakkında vereceği karar, Anayasa Mahkemesinin kararına bağlıdır (HMK m. 165/1). Dolayısıyla, yerel mahkeme tarafından Anayasa'ya aykırılık meselesi bekletici mesele olarak ele alınmalıdır. Aynı yönde bkz. Yüzbaşıoğlu, **a.g.e.**, s. 529; Teziç, **a.g.e.**, s. 246.

⁵⁹⁷ Gözler, **Anayasa**, s. 453.

3. Zilyetliğe İlişkin Koşullar

a. Asli Zilyet Olma Koşulu

TTK m. 1000 hükmü uyarınca, gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için zilyet bakımından bazı koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. Zilyede ilişkin koşullar, olağanüstü zamanaşımıyla iktisabın tüm ihtimalleri için geçerlidir. Bu kapsamda ilk olarak, gerçek veya tüzel kişi zilyet, asli zilyet sıfatıyla gemiyi zilyetliğinde bulundurmalıdır⁵⁹⁸. Söz konusu koşul, daha önce de ifade edildiği üzere, sicile kayıtlı gemilerde mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından da aranmaktadır (TTK m. 999/1). Tekrardan kaçınmak adına orada yapmış olduğumuz açıklamalara atıf yapmakla yetinmekteyiz⁵⁹⁹. Bu bağlamda, TTK m. 1000/1 hükmünde yer alan “asli zilyet” kavramı “malik sıfatıyla zilyet” olarak düşünülmelidir⁶⁰⁰. Nitekim taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen TMK m. 713 hükmünde de malik sıfatıyla zilyetlikten söz edilmektedir. Malik sıfatıyla zilyet sicilde kayıtlı olmadığından, zilyetliğe dair bir karine söz konusu değildir; bu sebeple on yıl süreyle davasız, aralıksız ve malik sıfatıyla zilyetliğin zilyet tarafından ispatlanması gereklidir⁶⁰¹.

Gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için, tıpkı olağan zamanaşımında olduğu gibi, malik sıfatıyla zilyedin iyi niyetli olması aranmamaktadır⁶⁰². Bu bakımdan, taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması ile benzerlik söz konusudur (TMK m. 713).

⁵⁹⁸ “En az on yıl önce ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş kişinin adına kayıtlı bulunan gemiler” sadece gerçek kişi malik tarafından zamanaşımı yoluyla kazanılabilir. Taşınmazlar bakımından benzer şekilde bkz. Ruhwinkel, **a.g.e.**, § 927, Rn. 4.

⁵⁹⁹ Bkz. s. 106-108.

⁶⁰⁰ Gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen kaynak hüküm SchRG § 6/1 hükmünde “Eigenbesitz” kavramına yer verilmektedir. Bu konudaki açıklamalarımız için bkz. s. 106-107.

⁶⁰¹ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 300.

⁶⁰² SchRG § 6 hükmünde de iyi niyet şartı aranmamaktadır.

b. Zilyetliğin Davasız ve Aralıksız En Az On Yıl Sürmesi Koşulu

Malik sıfatıyla zilyedin gemi mülkiyetini kazanabilmesi, gemi üzerindeki zilyetliğinin davasız, aralıksız ve en az on yıl sürmesine bağlıdır (TTK m. 1000/1)⁶⁰³. Zamanaşımı süresi içinde malik tarafından malik sıfatıyla zilyede karşı istihkak davası açılması ve davanın malik lehine sonuçlanması halinde, davasızlık koşulu ortadan kalkacağından artık gemi mülkiyetinin bu yoldan kazanılması mümkün değildir⁶⁰⁴. Malik tarafından zilyede karşı böyle bir davanın açılması, TBK m. 154 hükmü uyarınca zamanaşımı süresinin kesilmesi sonucunu doğurur⁶⁰⁵. Zira TTK m. 1000/2 uyarınca, zamanaşımı süresinin hesaplanması, kesilmesi ve durması hakkında TBK'nun alacak zamanaşımına ilişkin hükümleri uygulanır⁶⁰⁶. Davanın malik

⁶⁰³ TMK m. 713/2 hükmünde gerek tapu siciline kayıtlı taşınmazlarda gerekse tapu siciline kayıtlı olmayan taşınmazlarda mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından davasız ve aralıksız zilyetlikten söz edilmekte, ancak TMK m. 1000 hükmünden farklı olarak burada zilyetlik süresi yirmi yıl olarak düzenlenmektedir.

⁶⁰⁴ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 41; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 513; Doktrinde bazı yazarlar, zilyetlik davalarının da bu kapsamda düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 53; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, 536; Sirmen, **a.g.e.**, s. 401; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 497; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 751-752; Eren, **a.g.e.**, s. 296-2897.

⁶⁰⁵ Eren, **a.g.e.**, s. 295; Ayan, **a.g.e.**, s. 273; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 497; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, 536; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 513; Yusuf Uluç, "Kazandırıcı Zamanaşımı Zilyetliğine Dayanılarak Taşınmaz Edinme ve Koşulları (TMK m. 713/1-2)", **YD**, C. 34, S.1-2, 2008, s. 19; Yargıtay İBBGK'nun 19.01.2007 tarihli ve E. 2005/1-K. 2007/1 sayılı kararı davasızlık şartının uygulanmasına ilişkindir. Söz konusu karara konu olayda, olağanüstü zamanaşımından yararlanmak isteyen zilyedin açtığı tescil davası süre yönünden reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Eksik sürenin tamamlanmasının ardından zilyedin ikinci kez açtığı tescil davası bakımından ilk davanın zamanaşımı süresini kesip kesmediği noktasında Yargıtay, tescil davasının MK m. 713 anlamında bir dava olduğunu, dolayısıyla davanın zamanaşımına etkisine BK m. 133/2 (TBK m. 154) hükmünün kıyasen uygulanması gerektiğini, davanın açılmasıyla zamanaşımının kesileceğini ve davanın esastan reddi ile birlikte zamanaşımının yeniden başlayacağını belirtmiştir. Karara muhalif üye Yusuf Uluç karşı oy yazısında, BK m. 133/2 (TBK m. 154) hükmünün kıyasen uygulanmasında, hükümde geçen "alacaklı" ifadesinin "gerçek malik" olarak kabul edilmesi gerektiğini, dolayısıyla sadece gerçek malik tarafından zilyede karşı açılan ve malikin lehine sonuçlanan davalarda zamanaşımının kesileceğini isabetli olarak savunmuştur. Bu karar hakkındaki eleştiriler için bkz. Kerem Cem Sanlı/Göktürk Uyan, "Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 19.1.2007 Tarihli ve E.2005/1-K.2007/1 Sayılı Kararı Üzerine Bir Değerlendirme: Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı Yoluyla Aynı Hak Kazanılmasında Davasızlık Şartının Anlamı", **LHD**, S.5, 2007, s. 2833-2855; Çiğdem Kırca, "Olağanüstü Zamanaşımıyla mülkiyet Kazanımında Davasızlık Koşuluna İlişkin 19.1.2007 Tarih, E. 2005/1, K. 2007/1 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nın Yorum Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi", **Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan**, C.II, İstanbul, 2010, s. 1205-1234.

⁶⁰⁶ TTK m. 1000/2 hükmünün ikinci cümlesinde yer alan zilyetlik süresinin hesaplanması, kesilmesi ve durmasına ilişkin düzenlemenin birinci fıkrayı da kapsayacak şekilde ayrı bir fıkra ile düzenlenmesi gerektiği yönünde bkz. Çetingil/Kender/Ünan/Yazıcıoğlu, **a.g.m.**, s. 46.

lehine sonuçlanması halinde, gemi zilyetliğinin malike devri gerekmektedir. Zilyedin devirden kaçınması halinde gemi maliki, ilamlı icra yoluna başvurabilir. Ancak malik ilamlı icra yoluna başvurmaz, zilyet de geminin zilyetliğini devretmez ise, kesilen zamanaşımı süresi zilyet lehine yeniden işlemeye başlar. Akipek/Akıntürk/Ateş'e göre, yeni zamanaşımı dava tarihinden itibaren işlemeye başlar⁶⁰⁷. Kanaatimizce, yeni zamanaşımı dava tarihinden değil, nihai hükmün kesinleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar. Zira TBK m. 157/1 hükmü uyarınca, *“bir dava... yoluyla kesilmiş olan zamanaşımı....hakimin her kararından sonra yeniden işlemeye başlar”*. Davanın esastan veya usulden reddi ya da açılmamış sayılması halinde, davanın açılmasına bağlanan sonuçlar da ortadan kalkacağından zamanaşımı süresi kesilmiş sayılmaz. Ayrıca, gemilerde mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasında iyi niyet aranmadığından gerçek malik tarafından zilyede karşı gönderilecek ihbarname ve ihtarnamenin davasızlık koşuluna bir etkisi bulunmamaktadır.

TMK m. 1000 hükmü kapsamında mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için aranan diğer koşul, gemi üzerindeki zilyetliğin on yıl süreyle aralıksız olarak devam etmesidir. Gemi üzerindeki zilyetliğin kaybedilmesi zamanaşımı süresinin işlemesine engel olur. Olağan zamanaşımı yoluyla kazanmada olduğu gibi burada da zilyetliğin geçici suretle yitirilmiş olması, aralıksız zilyetlik koşuluna etki etmezken; gemi üzerindeki zilyetliğin terk edilmesi, geminin başkasına devredilmesi ya da zilyedin iradesi dışında zilyetliğin kaybedilmesine rağmen süresi içinde zilyetlik davalarının açılmaması, aralıksız zilyetlik koşulunu ihlal eder⁶⁰⁸.

Olağanüstü zamanaşımı yoluyla gemi mülkiyetinin kazanılabilmesinin bir diğer koşulu ise, gemi üzerindeki zilyetliğin en az on yıl sürmüş olmasıdır. Sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemilerde on yıllık sürenin başlangıç anı gemi üzerinde zilyetliğin kurulmuş olduğu andır⁶⁰⁹. Sicile kayıtlı gemilerde gemi malikinin ölümü halinde, zamanaşımı sürenin başlangıç anı bakımından farklı

⁶⁰⁷ Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 497.

⁶⁰⁸ Safa Reisoğlu, “Fevkalede Müruru Zaman Ve İlgili İçtihadı Birleştirme Kararları”, **AÜSBFD**, C. XVII, S. 2, 1962, s. 376-377; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 498.

⁶⁰⁹ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 300; Taşınmazlar bakımından benzer şekilde bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 43; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 515; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 496.

ihtimaller ortaya çıkmaktadır. Gemi üzerinde zilyetlik, malikin ölüm tarihinden sonraki bir tarihte kurulmuşsa, zilyetlik tarihi üzerinden en az on yıl geçmesi aynı zamanda malikin ölüm tarihi üzerinden de en az on yıl geçmesi anlamına geleceğinden, sürenin başlangıcı ölüm tarihi değil, zilyetliğin kurulduğu tarihtir. Buna karşılık, gemi üzerinde zilyetlik malikin ölüm tarihinden önce kurulmuş ve ölüm tarihi itibariyle zilyetlik devam ediyorsa, on yıllık sürenin başlangıcı ölüm tarihidir. Bu durumda zilyetliğin kurulduğu tarih ile ölüm tarihi arasındaki süre dikkate alınmaz. Zira TTK m. 1000/2 hükmünde yer alan en az on yıl önce ölmüş olma koşulunun da sağlanması gerekmektedir. Gemi maliki hakkında gaiplik kararı verilmiş olması halinde ise, zamanaşımı süresinin başlangıç anının belirlenmesinde güçlük yaşanmaktadır. Zira bu durumda, gaiplik kararının kesinleştiği tarih ve ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihi olmak üzere iki farklı tarih karşımıza çıkmaktadır⁶¹⁰. TTK m. 1000/2 hükmünde, “*en az on yıl önce... gaipliğine karar verilmiş...*” ifadesine yer verilmiş olması, sürenin başlangıç anının belirlenmesinde gaiplik kararının kesinleştiği tarihin dikkate alınması gerektiği şeklinde anlaşılrsa da, kanaatimizce gaip hakkında ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı tarih dikkate alınmalıdır. Zira TMK m. 35/2 hükmüne göre, “*gaiplik kararı ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden başlayarak hüküm doğurur*”. Bu bağlamda gemi üzerinde zilyetlik, ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihinden sonraki bir tarihte kurulmuşsa, sürenin başlangıcı gemi üzerinde zilyetliğin kurulduğu tarihtir. Gemi üzerinde zilyetlik, ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihinden önce kurulmuş ve ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihi itibariyle

⁶¹⁰ Hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kimse adına kayıtlı bir taşınmaz bakımından zamanaşımı süresinin başlangıç anına ilişkin doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüş, TMK m. 713/2 hükmünde, “*hakkında gaiplik kararı verilmiş...*” ifadesini, sürenin gaiplik kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlaması gerektiği şeklinde yorumlamaktadır. Bkz. Haab/Simonius/Scherrer/Zobl, **a.g.e.**, Art. 662, N. 19; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 499-500; Eren, **a.g.e.**, s. 296; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 265; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 532. Aynı yönde Yargıtay, “*...gaiplik kararının kesinleştiği tarihten dava tarihine kadar 20 yıllık süre dolmadığından davacı lehine zilyetlikle kazanma koşullarının gerçekleşmediği dikkate alınarak davanın reddi yerine kabulüne karar verilmesi yerinde değildir*”. Karar için bkz. Yarg. 8. HD, E. 2010/6205, K. 2011/7505, T. 22.12.2011, (Çevirimiçi) www.lexpera.com.tr, 03.10.2020; Bir diğer görüş ise, TMK m. 35/2 gereği, gaiplik kararının ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı tarihten itibaren hüküm doğuracağını, dolayısıyla zamanaşımı süresinin bu tarihten itibaren işlemeye başlaması gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 19; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 496-497; Ayan, **a.g.e.**, s. 271-272; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 497; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, **a.g.e.**, s. 748-74.

zilyetlik devam ediyorsa, zamanaşımı süresinin başlangıcı ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihidir.

Malik sıfatıyla zilyet, gemi üzerindeki zilyetliğini, külli veya cüz'i halefiyet ile kazanmış olabilir⁶¹¹. Bu ihtimallerde, gemi mülkiyetini olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanmak isteyen malik sıfatıyla zilyet, kendisinden önceki zilyet veya zilyetlerin zilyetlik sürelerini kendi süresine ekleyebilir (TMK m. 996). Ancak bunun için, önceki zilyetler, zilyetlik süreleri boyunca TTK m. 1000 hükmünde belirtilen koşulları taşımalıdır. Ayrıca belirtilmelidir ki, gemi üzerindeki zilyetlik cüz'i halefiyetle kazanılmışsa, malik sıfatıyla zilyedin zilyetliğinin geçerli bir hukuki işleme dayanması zorunludur⁶¹².

4. Usule İlişkin Koşullar

a. Tescil Davası

TTK m. 1000/2 hükmü uyarınca zilyedin gemi mülkiyetini olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanabilmesi için tescil davası açması gereklidir. Tescil davasının konusunu oluşturan gemi, *“sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş bir gemi”* ise, davanın kabulü üzerine zilyet, geminin, sicile kendi malı olarak tescilini talep edebilir (TTK m. 1000/1). Davanın konusunu oluşturan gemi, *“en az on yıl önce ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kişinin adına kayıtlı bulunan ve hakkında on yıldan beri malikin onayına tabi bir husus kaydedilmemiş olan bir gemi”* ise, davanın kabul edilmesi ile birlikte, eski malik sicilden terkin edilerek, zilyedin talebi doğrultusunda kendisi malik olarak tescil edilir (TTK m. 1000/2). Hemen belirtilmelidir ki, tescil davası, eda davası niteliğindedir. Zira davacı zilyet tescil davası ile mahkemeden, mülkiyetin zamanaşımı ile kazanılması için aranan şartların gerçekleştiğinin tespitini ve buna bağlı olarak, geminin sicile kendi malı olarak tescilini veya kendisini geminin maliki olarak tescilini talep etmektedir. Davacı zilyedin dava dilekçesinde ayrıca sicil kaydının iptalini talep etmesi gerekli değildir. Zira tescil talebi, sicil kaydının iptalini de ihtiva eder.

⁶¹¹ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 45-46; Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 376.

⁶¹² Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 45; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 514-515; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 497; Esener/Güven, **a.g.e.**, s. 266; Sirmen, **a.g.e.**, s. 402.

b. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Tescil davası bakımından görevli mahkeme, TTK m. 4/1-a hükmü uyarınca tespit edilir. Buna göre, Ticaret Kanunu'nda öngörülen hususlardan doğan davalar ticari dava niteliğini haiz olduğundan, tescil davası bakımından görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemesidir. Ancak bir yerde ticaret davalarına bakan birden fazla asliye ticaret mahkemesi varsa, tescil davası, Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından deniz ticareti davalarına bakmakla görevlendirilen mahkemece görülür. Ayrıca, davacı zilyedin görevli mahkemede dava açmadan önce arabuluculuk yoluna başvurma zorunluluğu bulunmamaktadır. Zira davanın konusunu, alacak veya tazminat talebi oluşturmamaktadır (TTK m. 5/A).

TTK'nda tescil davası bakımından yetkili mahkemeye dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanaatimizce tescil davasında yetkili mahkeme, TTK m. 954 hükmü çerçevesinde tespit edilmelidir. Hükme göre, gemi sicilleri, sicil müdürlükleri tarafından, o yerde deniz ticareti işlerine bakmakla görevli asliye ticaret mahkemesinin, yoksa asliye ticaret mahkemesinin, o da yoksa ticaret davalarına bakmakla görevli asliye hukuk mahkemesinin gözetimi altında tutulur. O halde, tescil davası, gemi sicile kayıtlı ise, kaydı tutan sicil müdürlüğünün bulunduğu yerde; gemi sicile kayıtlı değilse, geminin sicile kaydedilmesi gereken sicil müdürlüğünün bulunduğu yerde açılmalıdır⁶¹³. Nitekim TTK m. 1000/3 hükmü uyarınca, tescil davasının geminin sicile kayıtlı olduğu veya sicile kayıtlı değilse kaydedilmesi gereken sicil müdürlüğüne karşı açılacak olması da bu görüşü destekler niteliktedir.

c. Davanın Tarafları

Davacı, TTK m. 1000/1 ve m. 1000/2'de aranan şartları taşıyan zilyettir. Her iki düzenleme bakımından da davacı, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. TTK m. 1000/3 hükmü uyarınca açılacak tescil davasının davalı tarafı, geminin sicile kayıtlı olup olmamasına göre tespit edilir. Şayet gemi sicile kayıtlı ise,

⁶¹³ Sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş bir gemi, TTK m. 955/1 hükmü uyarınca bağlama limanın tâbi olduğu sicil müdürlüğüne tescil olunur. Bu bağlamda, gemiye ait seferler yabancı bir limandan veya bir kara kentinden ya da gemiden yönetiliyorsa, malik, gemiyi dilediği yer siciline tescil ettirebilir (TTK m. 955/2). Kanaatimizce burada "malik" ifadesi, geminin zilyedi olarak düşünülmeli ve buna bağlı olarak zilyet, tescil davasını herhangi bir sicili müdürlüğünün bulunduğu yerde açabilmelidir.

dava, geminin kayıtlı olduğu sicil müdürlüğüne karşı açılır. Geminin sicile kayıtlı olmaması halinde ise, geminin kaydedilmesi gereken sicil müdürlüğüne karşı davanın açılması gerekmektedir. Kanaatimizce kanun koyucunun söz konusu düzenlemesi isabetli değildir. Zira sicil müdürlüğünün tüzel kişiliği, dolayısıyla taraf ehliyeti⁶¹⁴ bulunmamaktadır. Taraf ehliyeti bulunmayan bir kişinin davada davalı olarak gösterilmesi, dava şartının yokluğu anlamına gelir (HMK m. 114/1-d) ve davanın usulden reddedilmesi sonucunu doğurur (HMK m. 115/2). Söz konusu sakıncayı ortadan kaldırmak adına, tescil davasının Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'na yöneltilmesi gerektiğine dair bir düzenleme getirilmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz. Ayrıca dava TTK m. 1000/2 hükmü uyarınca açılıyorsa, varsa gemi sicilinde malik olarak gözüken kişinin mirasçılarına karşı da davanın yöneltilebilmesi mümkün olmalıdır⁶¹⁵. Nitekim taşınmazlar bakımından tescil davası, TMK m. 713/3 hükmü uyarınca, “*Hazineye ve ilgili kamu tüzel kişilerine veya varsa tapuda malik gözüken kişinin mirasçılarına*” karşı açılmaktadır⁶¹⁶. Bu durumda, mirasçılar arasında mecburi dava arkadaşlığı bulunduğundan, dava, mirasçıların tamamına karşı açılmalıdır.

d. İlan ve İtiraz

Tescil davasının açılmasının ardından dava hakkında karar vermeden önce mahkeme, ilan yoluyla ilgilileri, itirazlarını bildirmeye davet eder (TTK m. 1000/3)⁶¹⁷. İlanın amacı, ilgilileri tescil davasından haberdar etmek ve böylece haklarını koruyabilmeleri için onlara imkân tanımaktır⁶¹⁸. “İlgili” ifadesi, sicile

⁶¹⁴ HMK m. 50 hükmü uyarınca, “*medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir.*”

⁶¹⁵ Tescil davası, sicilde malik olarak gözüken ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kişiye karşı açılırsa, hakim, davalı tarafın taraf ehliyetinin yokluğu sebebiyle davayı usulden reddetmeden önce, ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş kişinin mirasçılarının davaya dahil edilmesi için HMK m. 115/2 hükmü uyarınca kesin süre vermelidir. Şayet kesin süre içinde mirasçılar davaya dahil edilmezse, davayı usulden reddetmelidir.

⁶¹⁶ Tescil davasının Hazine ve kamu tüzel kişilerine karşı açılabilmesindeki amaç, onlara ait taşınmazların haksız olarak kaybının önüne geçilmek istenmesidir (bkz. Eren, **a.g.e.**, s. 302). Söz konusu düzenlemede, TTK’nda yer alan düzenlemenin aksine, usul hukuku kurallarına riayet edildiği görülmektedir.

⁶¹⁷ eMK m. 639/4 hükmünde taşınmazın gerçek maliki olduğunu iddia eden kişinin üç aylık süre içinde itiraz davası açması gerektiği düzenlenmekte idi. Ancak günümüzde TMK m. 713 hükmünde itiraz davasından değil, itirazdan söz edilmektedir. Gemiler bakımından ise, ne eTTK m. 873 hükmünde ne de TTK m. 1000 hükmünde itiraz davasından söz edilmemektedir.

⁶¹⁸ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 539.

kayıtlı gemiler söz konusu olduğunda, ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş malikin mirasçılarını; sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemiler söz konusu olduğunda ise, gemi malikini ve onun mirasçılarını kapsamaktadır⁶¹⁹. İlanda, itirazın üç ayı aşmayacak şekilde mahkemece belirlenen süre içinde yapılması gerektiği de bildirilir⁶²⁰. Söz konusu süre, hak düşürücü süredir ve hakim tarafından resen dikkate alınır⁶²¹. Mahkeme ilanda belirtilen süre sona ermedikçe davacı zilyedin tescil talebi hakkında karar veremez. Ayrıca ilanda gemi hakkındaki önemli bilgilere (geminin adı, tonajı gibi) yer verilir. İlanın hangi vasıta ile yapılacağı TTK m. 1000/3 hükmünde düzenlenmektedir. Buna göre ilan, tirajı elli bini aşan ve yurt düzeyinde dağıtımı yapılan bir gazetede yapılmalıdır⁶²²

İlanın ardından itirazın ilgililer tarafından hangi kapsamda yapılması gerektiği konusunda, TTK m. 1000 hükmünde herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanaatimizce TTK m. 1000/3 hükmü çerçevesinde yapılacak itiraz, taşınmazlarda olduğu gibi (TMK m. 713/5)⁶²³, gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması için aranan şartların gerçekleşmediği hakkında olmalıdır. Öte yandan TMK m. 713/6 hükmünde, itiraz edenlerin aynı davada itirazdan başka taşınmazın kendi adlarına tesciline karar verilmesini de talep edebilecekleri düzenlenmektedir. Gemiler bakımından açık bir düzenlemeye yer verilme de zilyedin açmış olduğu tescil davasına mülkiyet iddiası ile itiraz edenin, geminin kendi adına tescilini talep etmesinde bir engel bulunmamaktadır. İtiraz eden bu talebini, HMK m. 65/1 hükmü⁶²⁴ uyarınca, mevcut tescil davasının taraflarına karşı aynı mahkemede açacağı asli müdahale davası⁶²⁵ ile ileri sürebilir. Bu durumda

⁶¹⁹ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 301.

⁶²⁰ Taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından itiraz süresi mahkemenin takdirine bırakılmayıp, TMK m. 713/5 hükmünde kesin olarak (üç ay) belirlenmiştir.

⁶²¹ Taşınmazlar bakımından benzer şekilde bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 540; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 501; Ayan, **a.g.e.**, s. 280.

⁶²² TMK m. 713/4 hükmü uyarınca, dava konusu taşınmaz, mahkemece gazeteyle bir defa ve buna ek olarak taşınmazın bulunduğu yerde uygun araç ve aralıklarla en az üç defa ilan edilir.

⁶²³ TMK m. 713/5 hükmünde, itirazın, taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması için aranan koşulların gerçekleşmediği hakkında yapılacağı düzenlenmektedir.

⁶²⁴ HMK m. 65/1: “Bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen ya da tamamen hak iddia eden üçüncü kişi, hüküm verilinceye kadar bu durumu ileri sürerek, yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkemede dava açabilir.”

⁶²⁵ Tescil davasındaki davacı zilyet ve davalı sicil müdürlüğü, asli müdahale davasında davalı tarafta yer alır ve aralarında mecburi dava arkadaşlığı vardır. Bkz. Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1995, s. 68.

asli müdahale davası, bir istihkak davasıdır. Zira zilyet, henüz gemi mülkiyetini kazanmamıştır ve bu nedenle asli müdahale davasında defî olarak ileri sürebileceği bir mülkiyet hakkı yoktur⁶²⁶. Bu ihtimlade asli müdahale davası, tescil davası için HMK m. 165 hükmü⁶²⁷ uyarınca bekletici sorun sayılmalı ve öncelikli olarak incelenmelidir. İtiraz eden, asli müdahale davasında mülkiyet hakkını ispat ederse, dava kabul edilir. Bu durumda, tescil davası konusuz kalacağından, mahkeme bu dava bakımından karar verilmesine yer olmadığına karar vermelidir⁶²⁸. Ancak ifade edilmelidir ki bu sonucun adaletsiz olduğu aşikardır. Zira zilyetliği malik sıfatıyla, on yıl süreyle davasız ve aralıksız bir şekilde sürmüş olsa dahi, zilyet, sonradan ortaya çıkan malike karşı hiçbir savunmada bulunamamaktadır. Bunun sonucunda mülkiyeti kazanamamakta ve gemiyi teslim etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum ise, gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yolu ile kazanılmasını güçleştirmektedir.

Mahkemece belirlenen süre içinde herhangi bir itiraz bildirilmez veya yapılan itiraz reddedilirse⁶²⁹, mahkeme tescil yönünde karar verir. Ancak, TTK m. 1000/4 hükmü uyarınca, *“Tescile karar verilmeden önce, üçüncü bir kişi malik sıfatıyla tescil edilir veya üçüncü kişinin mülkiyeti dolayısıyla sicile, gemi sicilinin doğru olmadığı yolunda bir itiraz şerhi verilmiş olursa, tescil kararı üçüncü kişi hakkında hüküm ifade etmez.”*⁶³⁰ Bu kapsamda, tescil davasından önce veya davanın görüldüğü sırada, üçüncü kişi mülkiyeti geçerli bir şekilde kazanmış ve bu kişi sicile

⁶²⁶ Aşağıda inceleneceği üzere, kanunda öngörülen şartları taşıyan zilyet, açacağı tescil davası sonucunda lehe alınan karara dayarak, kendisini sicile kaydettrdiği anda geminin mülkiyetini kazanır (TTK m. 1000/5).

⁶²⁷ HMK m. 165: *“Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemece o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir.”*

⁶²⁸ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku-Ders Kitabı**, 8. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 181; Taşınmazlarda durum farklıdır. Şöyle ki, taşınmaz mülkiyeti, olağanüstü zamanaşımı ile iktisap için öngörülen koşulların gerçekleştiği anda kazanıldığından, itiraz edenin mülkiyet iddiası ile açtığı asli müdahale davası, bir istihkak davası değildir. Bu nedenle, itiraz eden davada mülkiyet hakkını ispat etse dahi, bu durum zilyedin zamanaşımı yoluyla kazanmış olduğu mülkiyet hakkına halel getirmez. Burada itiraz edenin yapması gereken, TMK m. 713 hükmünde öngörülen koşulların gerçekleşmediğini ispat etmektir. Bunu başardığı takdirde, zilyedin açmış olduğu tescil davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilecektir. Bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 545-546; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 501.

⁶²⁹ Görülmekte olan tescil davasında taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını öngören şartların gerçekleştiğini davacı ispat etmekle yükümlüdür. Bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 574.

⁶³⁰ Hükümde geçen “itiraz şerhi” ifadesi hatalı bir ifadedir. Zira TTK’nda “itirazlar” (TTK m. 976) ve “şerhler” (TTK m. 977) iki ayrı kurum olarak düzenlenmektedir. Dolayısıyla, hükümde geçen “itiraz şerhi” ifadesi, “itiraz kaydı” olarak anlaşılmalıdır.

malik olarak tescil edilmişse, kanaatimizce hakim bunu resen dikkate almalı ve davanın konusuz kalması sebebiyle tescil davası bakımından karar verilmesine yer olmadığına karar vermelidir. Zira hükümde geçen “*tescil kararı üçüncü kişi hakkında hüküm ifade etmez*” ifadesinin usul hukuku açısından karşılığı bulunmamaktadır. Şayet zilyet, gemi mülkiyetinin üçüncü kişiye intikalinin geçerli olmadığını düşünüyorsa, bunun için ayrıca dava açmalıdır. Buna karşılık üçüncü kişi mülkiyet hakkı nedeniyle sicile bir itiraz tescil ettirmiş ise, bu durumda meseleye daha farklı yaklaşılması gerekmektedir. TTK m. 976/2 hükmü uyarınca itiraz, ihtiyati tedbir kararına dayalı olarak sicile tescil edilebilir. Bu doğrultuda tedbir kararı alan üçüncü kişi, tedbirin uygulanmasını, başka bir ifade ile itirazın sicile tescilini talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde, tescil davasının taraflarına karşı aynı mahkemede asli müdahale davası açmalıdır (HMK m. 397/1). Aksi takdirde, ihtiyati tedbir kararı kendiliğinden kalkar ve mahkeme zilyet lehine tescile karar verir. Üçüncü kişinin iki haftalık süre içinde asli müdahale davası açması halinde ise, bu dava tescil davası için bekletici mesele yapılmalı ve öncelikli olarak incelenmelidir. Üçüncü kişi bu davada mülkiyet hakkını ispat ettiği takdirde, mahkeme asli müdahale davası bakımından üçüncü kişinin sicile malik olarak tesciline, tescil davası bakımından ise karar verilmesine yer olmadığına karar vermelidir.

5. Mülkiyetin Kazanılma Anı ve Sonuçları

Mahkeme tarafından tescil kararı verilmesi üzerine, zilyedin gemi mülkiyetini hangi anda kazanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. eTTK m. 873 hükmünde bu hususa ilişkin bir düzenleme yer almamakta idi⁶³¹. Benzer şekilde, taşınmazlarda mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen eMK m. 639 hükmünde de bu hususa ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemişti. Ancak medeni hukuk öğretisinde baskın görüş, hükümde öngörülen şartların gerçekleştiği

⁶³¹ eTTK m. 873 hükmünde, gemi mülkiyetinin kazanılma anına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu nedenle öğretide, gemi mülkiyetinin kazanılma anı hakkında dört ayrı görüş savunulmakta idi. Bu görüşlere göre; (i) mülkiyetin kazanılması sadece tescil ile mümkündür (bkz. Can, **a.g.e.**, s. 110-111; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 304; İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi (Madde 816-1475)**, C.3, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2004, s. 2548). (ii) mülkiyet, mahkemenin tescil kararı ile kazanılabilir (bkz. Çağa/Kender, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 105; Akıncı, **a.g.m.**, s. 322). (iii) mülkiyet, itiraz için mahkemece belirlenen sürenin sonunda kazanılabilir. (iv) mülkiyet, kanunda öngörülen koşulların gerçekleştiği anda kazanılır. Bütün bu görüşler için bkz. Okay, **a.g.e.**, s. 182; Akıncı, **a.g.m.**, s. 318-319.

anda taşınmaz mülkiyetinin kazanılacağı yönünde idi⁶³². Nitekim bu görüş, kanun koyucu tarafından TMK m. 713/5 ile hüküm altına alınmıştır. Söz konusu hüküm uyarınca, “*mülkiyet birinci fıkra da öngörülen koşulların gerçekleştiği anda kazanılmış olur*”. Dolayısıyla makemenin vereceği tescil kararı, hükümde öngörülen koşullar kapsamında mülkiyetin kazanıldığıнын tespiti anlamına gelmektedir⁶³³. Buna bağlı olarak tapu kütüğüne yapılacak tescil, mülkiyetin kazanılması bakımından kurucu değil, açıklayıcı niteliktedir⁶³⁴.

Gemiler bakımından mülkiyetin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılma anı taşınmazlardan farklıdır. TTK m. 1000/5 hükmünde, “*mahkemece verilen tescil kararına dayanarak kendisini sicile kaydettirdiği anda asli zilyet, geminin mülkiyetini iktisap eder*.” denilmektedir⁶³⁵. Bu itibarla, gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasında, gemi sicile kayıtlı olsun ya da olmasın, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi ile birlikte mülkiyet derhal kazanılmamakta, bunun için ayrıca tescil işlemine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla tescil, mülkiyetin kazanılması bakımından kurucu etkiye sahiptir. Gemi mülkiyetinin devrine ilişkin genel hükümler dikkate alındığında, söz konusu düzenlemenin isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Zira daha önce de ifade edildiği üzere, gemi mülkiyetinin hukuki işlem yoluyla kazanılmasında tescilin etkisi kurucu değildir. Benzer şekilde, gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasında mülkiyetin tescil anında değil, hükümde öngörülen şartların gerçekleştiği anda kazanılacağı düzenlenmektedir (TTK m. 999/2). Aynı şekilde taşınmazlarda da mülkiyet, olağanüstü zamanaşımı ile iktisaba ilişkin koşulların gerçekleştiği anda kazanılmakta ve bu nedenle sicil dışı iktisap olarak adlandırılmaktadır⁶³⁶. Netice itibariyle, gemi

⁶³² Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 765; Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 75 vd.; Oktay, **a.g.e.**, s. 124; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 545; Hatemiz/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 607; Diğer görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 67 vd.; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 543-545.

⁶³³ Mahkemeden talep edilen hukuki korumanın türüne göre yapılan ayırım bakımından tescil davasının hukuki niteliğinin bir tespit davası olduğu yönünde bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 522; Ayan, **a.g.e.**, s. 275; Ertaş, **a.g.e.**, s. 341.

⁶³⁴ Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 543; Akipek/Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 503.

⁶³⁵ Zilyedin tescil sonucu gemi mülkiyetini kazanması bakımından SchRG § 6 hükmü ile TTK m. 1000/5 hükmü benzerlik taşımaktadır.

⁶³⁶ Sungurbey, eMK döneminde taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yolu ile kazanılmasında mülkiyetin tescil ile kazanılması gerektiğini savunan görüşe şiddetle karşı çıkmaktadır. Yazar, mahkeme kararına dayanılarak yapılacak tescil üzerine mülkiyetin kazanılmasının

mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı yolu ile kazanılma anı hakkında, taşınmazlarda olduğu gibi benzer bir düzenlemeye yer verilerek bahsedilen çelişkinin ortadan kaldırılmasının yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

TTK m. 1000/5 hükmü bakımından bir diğer sakınca TTK m. 1005/2 hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, kanun koyucu bir yandan TTK m. 1000/5 hükmü ile zilyedin malik olarak sicile tescil edilmesi sonucu gemi mülkiyetini kazanacağını hüküm altına alırken, diğer yandan TTK m. 1005/2 hükmü ile zilyedin açtığı tescil davası sonucunda tescile karar verilmesi halinde önceki malikin mülkiyet hakkını yitireceğini düzenlemektedir. Her iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde, önceki malikin mülkiyet hakkını kaybetmesinden, zilyedin sicile malik olarak tescil edilmesine kadar geçecek sürede hukuki belirsizlik söz konusudur. Sözer'e göre, mahkeme kararı ile tescilin yapıldığı an arasında geçen süre boyunca, gemi sahipsiz bir gemidir ve TTK m. 998 hükmü uyarınca Devlet tarafından sahiplenilebilir⁶³⁷. Ancak burada ne sicil kayıtlarından maliki anlaşılamayan (sahipsiz) bir gemiden ne de usulüne uygun olarak mülkiyeti terk edilmiş (sahipsiz) bir gemiden söz edilemeyeceğinden, bu görüşe katılmamaktayız. Kanaatimizce mevcut düzenlemeler çerçevesinde, gemi mülkiyetinin kazanılması tescil işlemi sonucunda gerçekleştiğinden, önceki malikin gemi üzerindeki mülkiyet hakkının mahkeme kararıyla değil, tescil sonucu sona erdiğinin kabulü yerinde olacaktır⁶³⁸.

Bu başlık altında ele alınması gereken bir diğer husus, mülkiyetin kazanılmasının geçmişe etkili olup olmayacağı hususudur. Taşınmazlar bakımından öğretide bu konuda iki ayrı görüş ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre⁶³⁹, şartların gerçekleşmesi ile kazanılan mülkiyet hakkı geçmişe etkilidir ve zamanaşımı

Kabulünün mümkün olmadığını, zira İsviçre hukukunda da kabul edildiği üzere olağanüstü zamanaşımı yolu ile mülkiyetin kazanılmasının bir sicil dışı kazanma yolu olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 73.

⁶³⁷ Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, s. 128.

⁶³⁸ Aynı yönde bkz. Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 171.

⁶³⁹ Sungurbey, **Müruru Zaman**, s. 84; Hatemi/Serozan/Arpacı, **a.g.e.**, s. 608; Gürsoy/Eren/Cansel, **a.g.e.**, s. 540; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 767; Oktay, **a.g.e.**, s. 135-136; Akıntürk, **a.g.e.**, s. 503; Ertaş, **a.g.e.**, s. 341; Şölen Külahçı Serengil, "Olağanüstü Zamanaşımı Yoluyla Taşınmaz Mülkiyetinin Kazanılması", **İUHFM**, C. LXVIII, S. 1-2, 2010, s. 239-240.

süresinin başladığı tarihten itibaren sonuçlarını doğurur. Bir diğer görüşe göre ise⁶⁴⁰, mülkiyet hakkı, şartların gerçekleştiği anda kazanılmakta ve mülkiyetin kazanılması ile sonuçlarını doğurması aynı anda gerçekleşmektedir. Gemiler bakımından söz konusu tartışma yersizdir. Zira zilyet, mahkemenin tescil kararına dayarak kendisini gemi siciline tescil ettirdiği anda gemi mülkiyetini kazanmaktadır. Dolayısıyla, mülkiyet hakkının kazanılması geçmişe etkili olarak değil, tescil anından itibaren ileriye etkili olarak sonuçlarını doğurur. Zilyet, gemi sicile kayıtlı olsun ya da olmasın, zamanaşımı süresi içinde yapmış olduğu navlun sözleşmesi ve kira sözleşmesi⁶⁴¹ ile bağlı olmaya devam eder. Benzer şekilde, zilyede veya önceki malike karşı doğmuş bir gemi alacağı varsa, gemi alacaklısının sahip olduğu kanuni rehin hakkı da gemi üzerinde varlığını sürdürmeye devam eder (TTK m. 1321/5). Zilyedin ve önceki malikin başkası lehine gemi üzerinde tesis etmiş olduğu diğer sınırlı ayni haklar da varlıklarını sürdürürler.

⁶⁴⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 524.

⁶⁴¹ Sicile kayıtlı geminin önceki maliki ile yapılan kira sözleşmesi sicile şerh edilmişse, kiracı, sözleşmeden doğan hakkını zilyede karşı ileri sürebilmelidir.

SONUÇ

Gemi mülkiyetinin hukuki işlem dışı yollarla kazanılması adlı çalışmamız, gemi mülkiyetinin kamu hukuku uyarınca aslen kazanılması ve gemi mülkiyetinin özel hukuk hükümleri uyarınca aslen kazanılması bakımından incelenmiştir. Türk mevzuatlarında yer alan aslen kazanmaya ilişkin hükümler ve geminin niteliği, söz konusu incelemenin kapsamını belirlemede esas kriterlerimiz olmuştur. Zira Türk hukuku bakımından birçok kanun aslen kazanmaya ilişkin hükümler ihtiva etmekte ancak geminin niteliği, bu hükümlerin gemilere uygulanmasını mümkün kılmamaktadır. Bu bağlamda, gemi mülkiyetinin kamu hukuku hükümleri uyarınca aslen kazanılması konusu bakımından ilk olarak müsadere kurumu karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada müsadere kurumu, Türk Ceza Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu'nun ilgili hükümleri gemi mülkiyetinin aslen kazanılması bakımından incelenmiştir. İkinci olarak istimval kurumu, Olağan Üstü Hal Kanunu, Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun ve Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu çerçevesinde konumuzun sınırlarını aşmadan inceleme konusu yapılmıştır. Gemi mülkiyetinin cebri icra yoluyla aslen kazanılması, cebri icra hukukunu düzenleyen kuralların kamu hukuku yönü dikkate alınarak, gemi mülkiyetinin kamu hukuku hükümleri uyarınca aslen kazanılması başlığı altında incelenmiştir. Söz konusu inceleme esas itibarıyla İcra İflas Kanunu çerçevesinde yapılmakla birlikte, bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan özel düzenlemeler göz ardı edilmemiştir. Gemi mülkiyetinin özel hukuk hükümleri uyarınca aslen kazanılması konusu ise, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde incelenmiştir. Bu bağlamda, Türk Medeni Kanunu'nda yer alan sahiplenme, bulunmuş eşya ve kazandırıcı zamanaşımı hakkındaki düzenlemeler ile Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan sahiplenme, olağan zamanaşımı ve olağanüstü zamanaşımına ilişkin düzenlemeler konunun incelenmesinde esas alınmıştır. Gemi mülkiyetinin aslen kazanılması ile ilgili ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

I. “Gemi” tanımı, aslen kazanmaya ilişkin düzenlemelerin uygulama alanına hangi gemilerin girdiğinin tespiti bakımından önemlidir. Ancak vurgulanmalıdır ki yukarıda bahsettiğimiz kanunlardan, Türk Ticaret Kanunu dışında, hiçbirinde gemi

tanımına yer verilmemiştir. Gemi tanımına yer verilen kanunları incelediğimizde ise tanımların birinden farklı olduğu görülmektedir. Bu itibarla, aslen kazanmaya ilişkin hükümlerin uygulama alanına giren gemilerin tamamını kapsayacak şekilde yeknesak bir gemi tanımı yapmak mümkün değildir. Dolayısıyla, mülkiyetin asli yoldan kazanılmasına ilişkin her bir düzenleme bakımından gemi kavramının kapsamına hangi gemilerin girdiğinin tespiti ayrıca yapılmalıdır.

II. Gemi (su aracı) mülkiyetinin müsadere yoluyla aslen kazanılabilmesi, kanunda öngörülen koşulların gerçekleşmesi ile birlikte devletin gemiye el koyması ve müsadere kararının kesinleşmesi üzerine gemi mülkiyetinin devlete intikal etmesini ifade eder. Özellikle belirtilmelidir ki, gemi üzerindeki mülkiyet hakkı el koyma işlemi ile değil, müsadere kararı ve bu kararın kesinleşmesi ile devlete intikal etmektedir.

III. İstimval yoluyla gemi mülkiyeti, müsadere olduğu gibi, ancak devlet tarafından kazanılabilir. İdarenin istimval uygulamasına gidebilmesi için doğal afet, salgın hastalık, seferberlik ve savaş hali veya savaşın yakın olduğu kriz dönemleri gibi olağan dışı hallerden en az birinin bulunması gerekmektedir. Ancak bu durum idarenin kanunlar ile bağlı olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu nedenledir ki böyle hallerde idare, ancak bir kanun hükmüne dayanarak ihtiyaç duyduğu ve bedelini ödediği gemileri mülkiyetine geçirebilir.

IV. Maddi hukuk ilişkiden doğan borcunu ifa etmeyen kişiye ait gemi, bu kişinin rızası olmasa dahi, alacaklının talebi üzerine icra organlarıncam kamu gücü kullanılarak satılabilir ve elde edilen satış bedeli ile borç ifa edilebilir. TTK m. 1383 hükmü uyarınca bir sicile gemiler, İİK'nun taşınmazların satışı hakkındaki hükümlere göre, sicile kayıtlı olmayan gemiler ise aynı kanunun taşınırınların satışı hakkındaki hükümlere göre paraya çevrilmektedir. Hemen ifade edilmelidir ki bağlama kütüğü sicil niteliğini haiz olmadığından, kütüğe kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının paraya çevrilmesi İİK'nun taşınırınların satışı hakkındaki hükümler uyarınca yapılmalıdır. Satışı, açık artırma yoluyla olabileceği gibi, açık artırma yoluyla da olabilir. İİK, taşınmazların pazarlık yoluyla satılabilmesine sadece iflas yoluyla takipte ve alacaklıların bu yönde karar alması halinde izin vermektedir (İİK

m. 241/1). Ancak bu durum, sicile kayıtlı gemilerin diğer takip yollarında pazarlık yoluyla satılamayacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim TTK m. 1387 hükmü, sicile kayıtlı olsun ya da olmasın geminin pazarlık yoluyla satılabilmesine cevaz vermektedir.

V. Gemi mülkiyetinin sahiplenme yoluyla aslen kazanılması, TTK m. 998 hükmü ile gerçekleşebileceği gibi, TMK m. 767 hükmü ile de gerçekleşebilir. Hangi hükmün uygulama alanı bulacağı, geminin sicile kayıtlı olup olmaması kriterine göre tespit edilir. Zira TTK m. 996 hükmünde, sicile kayıtlı gemiler üzerindeki mülkiyet hakkına TTK'nun ilgili hükümlerinin uygulanacağı düzenlenirken, TTK m. 997/1 hükmünde sicile kayıtlı olmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet hakkına TMK'nun taşınırlara ilişkin hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmektedir. TTK m. 998/1 hükmünde “sahipsiz gemi” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği ve sahipsiz bir geminin ancak devlet tarafından kazanılabileceği düzenlenmiştir. O halde sicile kayıtlı bir gemi TTK m. 998/1 hükmü uyarınca sahipsiz hale gelmişse, bu geminin mülkiyeti sadece devlet tarafından kazanılabilmektedir. Buna karşılık, sicile kayıtlı olmayan ve mülkiyeti terk edilmek suretiyle sahipsiz hale gelmiş bir gemiyi malik olma niyetiyle kendi zilyetliğine geçiren özel hukuk kişisi (gerçek kişi veya tüzel kişi), TMK m. 767 hükmü uyarınca onun maliki olabilmektedir.

VI. TMK'nda düzenlenen “bulunmuş eşya” hükümleri (TMK m. 769-771) uyarınca gemi mülkiyetinin aslen kazanılması mümkündür. TTK'nda bu konuda özel bir düzenleme bulunmadığından, TMK'nda düzenlenen hükümler hem sicile kayıtlı gemiler hem de sicile kayıtlı olmayan gemiler bakımından uygulama alanı bulur. Ancak belirtilmelidir ki, gemi bulan kişi, sicil kayıtlarından geminin malikini kolayca tespit ederek bu gemiyi malike teslim edebilir. O halde TMK'nda düzenlenen bulunmuş eşyaya ilişkin hükümlerin sicile kayıtlı gemiler bakımından uygulama alanı bulabilmesi, bütün çabalara rağmen kayıtlardan malikin tespit edilememesine bağlıdır. Bu esas bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçları bakımından da geçerlidir. Sahipsiz gemiden farklı olarak, bulunmuş geminin mülkiyeti malik tarafından terk edilmiş değildir. Malikin gemi üzerindeki mülkiyet hakkı devam etmektedir. Ancak gemi, malikin fiili hakimiyetinde bulunmamaktadır. Bulunmuş fakat sahipli gemilerde mülkiyetin kazanılabilmesi, bulan kişinin gemiye

belli bir süre boyunca zilyet olmasına ve kanunda öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmesine bağlıdır.

VII. Taşınmazlarda mülkiyetin olağan zamanaşımı yoluyla kazanılmasını düzenleyen TMK m. 712 hükmüne paralel bir düzenleme, TTK m. 999 hükmünde sicile kayıtlı gemiler bakımından yapılmıştır. Taşınmazlardan farklı olarak, gemi mülkiyetinin olağan zamanaşımı yoluyla aslen kazanılmasında iyi niyet koşulu aranmamaktadır. Bunun dışında TTK m. 999/1 hükmünde, gemi sicilinde lehine yolsuz tescil yapılan kişinin gemiye “asli zilyet sıfatıyla” zilyet olması koşuluna yer verilmiştir. Bir eşyayı fiili hakimiyetinde bulunduran kişinin asli zilyet olarak adlandırılabilmesi için aynı zamanda eşyanın fer’i zilyedinin bulunması gerekmektedir. Oysa olağan zamanaşımıyla kazanmada tek bir zilyet vardır, o da gemi sicilinde lehine yolsuz tescil yapılan kişidir. Bu nedenle, hükümde geçen “asli zilyet” koşulu “malik sıfatıyla zilyet” olarak anlaşılmalıdır. Nitekim mehzaz kanun olan SchRG § 5 hükmünde “eigenbesitz” kavramına yer verilmiştir. Söz konusu kavram Alman hukukunda “malik sıfatıyla” zilyet olarak kullanılmaktadır.

VIII. TTK m. 1000/1 hükmünde, hükümde öngörülen koşulların gerçekleşmesi şartıyla, “*sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş bir gemi*” üzerindeki mülkiyet hakkının olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabileceği düzenlenmiştir. “*Sicile kaydı gerekirken kaydedilmemiş gemi*” ibaresinden, sicile kaydı zorunlu olmasına rağmen kaydedilmemiş gemi anlaşılmalıdır. O halde TTK m. 1000/1 hükmü uyarınca, on sekiz grostonilatoda ve daha büyük tescili caiz ticaret gemileri olağanüstü zamanaşımıyla kazanılabilir. Hükümün ikinci fıkrasında belirtilen “*en az on yıl önce ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kişinin adına kayıtlı bulunan ve hakkında on yıldan beri malikin onayına tabî bir husus kaydedilmemiş olan gemi*”ler de şartların varlığı halinde olağanüstü zamanaşımıyla kazanılabilir. TTK m. 1000/2 hükmüne benzer bir düzenlemeye taşınmazların olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılması bakımından TMK m. 713/2 hükmünde yer verilmiştir. Ancak TMK m. 713/2 hükmünde geçen “*ölmüş*” sözcüğü Anayasa Mahkemesi tarafından 17.03.2011 tarihli ve E. 2009/58-K. 2011/52 sayılı karar ile iptal edilmiştir. Kanaatimizce TTK m. 1000/2 hükmüne ilişkin bir uyuşmazlık mahkemeye taşındığı takdirde, mahkeme, taraflardan birinin talebiyle veya resen somut norm denetimi

yolu ile Anayasa Mahkemesine başvuru yapmalıdır. Anayasa mahkemesi, “ölmüş” sözcüğünün yanı sıra “*gaipliğine karar verilmiş olması*” ibaresini de Anayasa’ya aykırılığı nedeni ile iptal etmelidir. Zira TMK m. 35/1 hükmü uyarınca bir kimse hakkında gaiplik kararı verilmesi halinde ölüme bağlı haklar, aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır. “Ölmüş” sözcüğünün ve “*gaipliğine karar verilmiş olması*” ibaresinin iptali halinde ise, hükmün uygulanabilirliği kalmayacağından bu konuda yeni bir düzenleme yapılması şarttır.

KAYNAKÇA

- Akan, Pınar : **Deniz Hukukunda Geminin Enkaz Haline Gelmesinin Hukuki Niteliği ve Sonuçları**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2005.
- Akıncı, Sami : “Gemi Mülkiyeti”, **İÜHFM**, C. XXIII, S. 3-4, 1958, s. 291-368.
- Akbulut, Berrin : **Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.
- Akıntürk, Turgut : **Eşya Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009
- Akipek Jale / Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya : **Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2018.
- Akkanat, Halil : “Taşınmaz Mülkiyetinin Olağan Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması”, **İÜHFM**, C. LXII, S. 1-2, 2004, s. 317-332.
- Albayrak, Mustafa : “Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nda Düzenlenen Zorallım Üzerine Bir İnceleme”, **TBBD**, S. 53, 2004, s. 221-237.
- Altuğ, Şahin : **Ceza Hukukunda Müsadere Kavramı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017

- Arpacı, Abdülkadir : “Eşya Hukukumuzda Yeni Medeni Kanunla Yapılan Değişikliklerden Bazılarına Kısa Bir Bakış”, **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 89-113.
- Arslan, Ramazan : **İcra İflas Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984.
- Arslanlı, Halil : **Ticari Bey**, 4. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1955.
- Atamer, Kerim : **Deniz Ticareti Hukuku (Cilt IV) Deniz İcra Hukuku**, 2. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2019. (İcra)
- Atamer, Kerim : **Deniz Ticareti Hukuku (Cilt II) Gemilerin Eşya Hukuku**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018. (Gemilerin Eşya Hukuku)
- Atamer, Kerim : **Deniz Ticareti Hukuku I**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017. (Deniz Ticareti Hukuku)
- Atamer, Kerim : “Bağlama Kütüğü: Yasama Amacı, Uygulama Alanı ve Özel Hukuk Kurallarına Etkisi”, **BATİDER**, C. XXV, S. 4, 2009, s. 297-366.
- Atamer, Kerim : **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebri İcra**, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2006. (Tasarı)

- Ayan, Mehmet : **Eşya Hukuku II Mülkiyet**, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- Aydın, Murat : “Gemilerin Kaydedilmesi ve Kayıtlarının Silinmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İÜSBE**, İstanbul, 2018.
- Aydın, Murat : **5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Çerçevesinde Kaçakçılık Fiilleri ve Yaptırımları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- Berkin, Necmettin : **İcra Hukuku Rehberi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1979.
- Bertan, Suad : **Ayni Haklar-Medeni Kanunun 618-764 üncü Maddelerinin Şerhi**, C. I, Ankara, 1976.
- Bilgen, Pertev : **İdare Hukuku Dersleri- Kamulaştırma-İstimval**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1996.
- Bilican, Nazım / Gökçelik, Cahit / Topçuoğlu Gülsen : **Açıklamalı 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Ayrıntı Basımevi**, Ankara, 2007.
- Can, Mertol : **Deniz Ticareti Hukuku Ders Kitabı**, C. I, İmaj Yayınevi, Ankara, 2000.
- Cansel, Erol : “Menkul Mülkiyetinin Geçişinin İlliği Meselesi ve Ayni Sözleşme Kavramı”, **İmran Öktem’e Armağan**, Ankara, 1970, s. 333-358.

Çağa, Tahir /
Kender, Rayegan

: **Deniz Ticareti Hukuku III (Gemi ve Yük Alacaklısı Hakları, Zamanaşımı, Deniz Hukukunda Cebri İcra)**, 4. Baskı, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2005. (Cebri İcra)

Çağa, Tahir /
Kender, Rayegan

: **Deniz Ticareti Hukuku I (Giriş, Gemi, Donatan ve Kaptan)**, 15. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009. (Deniz Ticareti Hukuku)

Çetgil, Ergon A. / Kender,
Rayegan / Ünan, Samim /
Yazıcıoğlu, Emine

: “TTK Tasarısı’nın “Deniz Ticareti” Başlıklı 5. Kitabında Yer Alan Hükümler Hakkında”, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Değerlendirmeler- Deniz Hukuku Dergisi (Özel Sayı)**, İstanbul, 2006, s. 88-93.

Çıldır, Şentürk /
Denizhan, Hüseyin

: **Açıklamalı-İçtihatlı (6455 ve 6545 Sayılı Yasalar İle Değişik) 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.

Çilesiz, Seyfettin

: **6455, 6545, 6770 ve 7061 Sayılı Kanunlarla Değişik 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Açıklaması**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

- Danişman, Mustafa : **Açıklamalı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kaçak Petrol ve Ulusal Marker**, 3. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2014.
- Demir, İsmail : “Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi zerine Değerlendirmeler”, **AÜHFD**, 64(1) 2015, s. 103-169.
- Demir, Mehmet : **4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Taşınır Mülkiyeti (TMK m. 762-778 şerhi)**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Doğanay, İsmail : **Türk Ticaret Kanunu şerhi (Madde 816-1475)**, C.3, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2004.
- Dönmezer, Sulhi / Erman, Sahir : **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. III, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2020.
- Dülger, İbrahim : **Türk Ceza Hukukunda Müsadere**, Sayram Yayınevi, Konya, 2009.
- Edis, Seyfullah : “Menkullerde Mülkiyetin İntikali Hususiyle İliyet Meselesi”, **AÜHFD**, C. 14, S. 1-4, s. 278-300.
- Erdoğmuş, Belgin : **Roma Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2020, s. 36.
- Eren, Fikret : **Mülkiyet Hukuku**, 5. Baskı; Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

- Eren, Fikret : “Taşınmaz Mülkiyetinin Olağan Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması”, **Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 485-499.
- Ergüne, Mehmet Serkan : **Taşınır Mülkiyeti**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017.
- Ertaş, Şeref : **Eşya Hukuku**, Fakülteler Yayınevi, İzmir, 2018
- Ertuğrul, Metin : **4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Esener, Turhan / Güven Kudret : **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin : “Lükata Ve Define”, **İÜHF**, C. XX, S. 1-4, 1995, s. 167-196.
- Gedik, Doğan : **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Müsadere**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016. (Müsadere)
- Gedik, Doğan : **5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’na Göre Akaryakıt Kaçakçılığı Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018. (Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu)

Giritli, İsmet / Bilgen, Pertev

/ Akgüner, Tayfun /

Berk, Kahraman

: **İdare Hukuku**, 7. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2015.

Gökçen, Ahmet

: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi)**, DEÜHF Yayınları, Ankara, 1994.

Gönlübol, Mehmet

: “Örnekolaylarla (Cases) Devletler Hukuku”, **AÜSBFD**, C. 11, S. 3, 1956, s. 207-257.

Gözler, Kemal

: **İdare Hukuku**, C.II, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2009.

Gözler, Kemal

: **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 25. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2020.

Gürsoy, Kemal T. /

Eren, Fikret / Cansel, Erol

: **Türk Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984.

Haab, Robert / Simonius,

August / Scherrer, Werner /

Zobl, Dieter

: **ZGB Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht, Erste Abteilung, Das Eigentum, Art. 641-729**, IV. Band, 2. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag AG, Zürich, 1977.

- Hakeri, Hakan : **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 24. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- Hatemi, Hüseyin /
Serozan, Rona /
Arpacı, Abdülkadir : **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1991.
- Herber, Rolf : **Seehandelsrecht Systematische Darstellung**, 2. Auflage, de Gruyter Verlag, Berlin, 2016.
- Hızır, Serdar : “Gemi Alacaklısı Hakkının Bahsettiği Bir İmkân Olarak Rehnin Paraya Çevrilmesi Suretiyle Takip Usulü”, **BATİDER**, 2006, C. XXIII, S. 4, s. 357-403.
- Hitz, Flurina : “Das Fahrniseigentum”, **Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Sachenrecht, Art. 641-977**, Ed. Peter Breitschmid/Alexandra Jungo, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016.
- İzveren, Adil : **Deniz Ticareti Hukuku**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1966.
- İzveren, Adil / Franko, Nisim
/ Çalık, Ahmet : **Deniz Ticaret Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1994.

- Kähr, Michel : “Das Fahrniseigentum”, **ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Art. 713-736**, Ed. Jolanta Kren Kostkiewicz/Stephan Wolf/Marc Amstutz/Roland Fankhauser, 3. Auflage, Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2016.
- Kalpsüz, Turgut : **Deniz Ticareti Hukuku**, C. I, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971.
- Kaner, İnci Deniz : **Deniz Ticareti Hukuku I-II**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019.
- Karaman M. / Sanlı,
Bektaşoğlu D. /
Ünsal Aksakal S. /
Demir E /Kurt F. : “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler”, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Değerlendirmeler- Deniz Hukuku Dergisi (Özel Sayı)**, İstanbul, 2006, s. 369-384.
- Karadeniz Çelebican, Özcan : **Roma Eşya Hukuku**, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- Kıratlı, Metin : **Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yoluyla)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1966.

- Kırca, Çiğdem : “Olağanüstü Zamanaşımıyla Mülkiyet Kazanımında Davasızlık Koşuluna İlişkin 19.1.2007 Tarih, E. 2005/1, K. 2007/1 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı’nın Yorum Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan**, C. II, İstanbul, 2010, s. 1205-1234.
- Koca, Mahmut : “Türk Ceza Hukukunda Müsadere”
- Koca, Mahmut /
Üzülmez, İlhan : **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017.
- Kuru, Baki / Budak, Ali Cem : **Tespit Davaları**, 2. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010.
- Kuru, Baki : **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- Kurt, Ekrem : “Tapu Sicilini Düzeltme Davasının Hukuki Niteliği”, **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan**, C. II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 1189-1199.
- Kurt, Ekrem : **Tapu Sicilinin Düzeltilmesi**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2004.
- Külahçı Serengil, Şölen : “Olağanüstü Zamanaşımı Yoluyla Taşınmaz Mülkiyetnin Kazanılması”, **İUHFM**, C. LXVIII, S. 1-2, 2010, s. 219-244.

- Muşul, Timuçin : **İcra ve İflas Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016
- Namlı, Mert : **İcra Hukukunda Taşınmaz Malların Haczi ve Paraya Çevrilmesi**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2019.
- Nomer, Haluk Nami / Engin, Baki İlkay : **Türk Borçlar Kanunu Şerhi**, Özel Borç İlişkileri, C. I, Satış Sözleşmesi, 1. Fasikül, 3. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017.
- Nomer, Haluk Nami / Ergüne, Mehmet Serkan : **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.
- Oechsler, Jürgen : “Übertragung”, **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Sachenrecht §§ 854-1296, WEG, ErbbauRG**, Ed. Reinhard Gaier, Band 8, 8. Auflage, C.H.BECK Verlag, München, 2020.
- Oğuzman, M. Kemal / Seliçi, Özer / Oktay-Özdemir, Saibe : **Eşya Hukuku**, 22. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.
- Oğuzman, Kemal / Öz, Turgut : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 18. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.

- Okay, Sami : **Deniz Ticareti Hukuku I**, 3. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1970.
- Oktaç, Saibe : **Türk Hukukunda Tapuda Kayıtlı Olmayan Taşınmazların Zamanaşımı İle Kazanılması**, Kazancı Matbaacılık, İstanbul, 1990.
- Olgaç, Senai : “Gayrimenkullerin Cebri Satışlarında Artırma Şartları ve Şartnamelerin Hukuki Önemi”, **Sabri Şakir Ansay’ın Hatırasına Armağan**, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1964, s. 169-180.
- Onar, Sıdık Sami : **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C.3, 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1966.
- Öz, Turgut : **Taşınır Mülkiyeti Devrinin Borçlandırıcı İşlemlerle İlişkisi-Borç Olmayan Şeyin Ödenmesi-Gerçekleşmeyen Sebebe Dayanan İktisap-Şekle Aykırılığın Dürüstlük Kuralı Yardımıyla Aşılması**, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2020.
- Özbek, Veli Özer /
Doğan, Koray /
Bacaksız, Pınar : **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Özekes, Muhammet : **Medeni Uslu Hukukunda Asli Müdahale**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1995.

- Özgenç, İzzet : **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)**, 3. Baskı, Ankara, 2006.
- Özmumcu, Seda : **Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.
- Öztunç, Hikmet : “Türk İdare Hukukunda İstimvalin Hukuki Rejimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İÜSBE**, İstanbul, 2015.
- Öztürk, Bahri /
Erdem, Mustafa Ruhan : **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 18. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Özyiğit, Mehmet Hulusi : **Türk Hukukunda Yolsuz Tescil**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- Pekcanitez, Hakan /
Atalay, Oğuz /
Sungurtekin Özkan, Meral /
Özekes, Muhammet : **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, 7. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.
- Pekcanitez, Hakan : **Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku**, C. II, 15. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017.
- Pekcanitez, Hakan /
Atalay, Oğuz /
Özekes, Muhammet : **Medeni Usul Hukuku-Ders Kitabı**, 8. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020

- Postacıoğlu, İlhan E. : **İflas Hukuku İlkeleri**, C. I, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1978.
- Reisoğlu, Safa : **Eşya Hukuku (Zilyedlik, Tapu Sicili, Kadastro)**, 7. Baskı, Sevinç Matbaası, İstanbul, 1984.
- Reisoğlu, Safa : “Fevkalede Müruru Zaman Ve İlgili İçtihadı Birleştirme Kararları”, **AÜSBFD**, C. XVII, S. 2, 1962, s. 361-392.
- Rey, Heinz : **Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum (Grundriss des schweizerischen Sachenrechts)**, Band I, 3. Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2007.
- Ruhwinkel, Sebastian : “Erwerb und Verlust des Eigentums an Grundstücken”, **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Sachenrecht §§ 854-1296, WEG, ErbbauRG**, Ed. Reinhard Gaier, Band 8, 8. Auflage, C.H.BECK Verlag, München, 2020.
- Sanlı, Kerem Cem / Uyan, Göktürk : “Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu’nun 19.1.2007 Tarihli ve E.2005/1-K.2007/1 Sayılı Kararı Üzerine Bir Değerlendirme: Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı Yoluyla Ayni Hak Kazanılmasında Davasızlık Şartının Anlamı”, **LHD**, S.5, 2007, s. 2833-2855.
- Sar, Cem : “Devletler Hukukunda Deniz Ablukası”, **AÜSBFD**, 1962, C. 17, S. 3-4, 1962.

- Schäfer, Frank L. : “Besitz”, **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Sachenrecht §§ 854-1296, WEG, ErbbauRG**, Ed. Reinhard Gaier, Band 8, 8. Auflage, C.H.BECK Verlag, München, 2020.
- Schwander, Ivo : “Das Fahrniseigentum”, **Basler Kommentar Zivilgesetzbuch II, Art. 459-977**, Ed. Thomas Geiser/Stephan Wolf, 6. Auflage, Helbing Lichtenhanh Verlag, Zürich, 2019.
- Schwarz, Andreas B. : **Borçlar Hukuku Dersleri**, Çev. Bülent Davran, y.y., İstanbul, 1948.
- Serozan, Rona : **Eşya Hukuku I**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- Serozan, Rona : “Taşınır Eşya Mülkiyetinin Devrinde: Ayni Tasarruf Sözleşmesinin Borçlanma Sözleşmesinden Ayrılığı ve Soyutluğu. Ayrıca: Ayni Hakkın Sona Erme Bakımından Borçlanma Sözleşmesinden Bağımsızlığı”, **Prof Dr. Tahir Çağa’nın Anısına Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 392-497.

- Sevinç Kuyucu, Aslıhan : “Bağlama Kütüğüne Kayıtlı Gemilerin Mülkiyetinin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Kazanılmasına İlişkin Esaslar”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Yıl: 37, Sayı: 2, 2017, s. 699-719.
- Sirmen, Lale : **Eşya Hukuku**, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- Sözer, Bülent : **Deniz Ticareti Hukuku (Gemi –Donatan – Taşıyan ve Deniz Ticareti Hukuku’nda Sorumluluk Rejimi)**, 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Hükümlerine Göre Hazırlanmış 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012. (Deniz Ticareti)
- Sözer, Bülent : **Deniz Ticareti Hukuku-I (Ders Kitabı) Giriş-Gemi-Donatan ve Navlun Sözleşmeleri**, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Deniz Ticareti Hukuku)
- Sungurbey, İsmet : **Medeni Kanun Öntasarısının Nesneler Hukukunun Eleştirisi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1972.
- Sungurbey, İsmet Gülümser : **İsviçre-Türk Hukukuna Göre İktisabı Müruru Zaman**, İsmal Akgün Matbaası, İstanbul, 1956. (Müruru Zaman)
- Süzel, Cüneyt : “Türk Mevzuatında Gemi Tanımı”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan**, C. II, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 1615-1644.

- Süzel, Cüneyt : “Bağlama Kütüğü’ne Kayıtlı Araçların Mülkiyetinin Nakli”
- Şahin, Cenk : **Acele Kamulaştırma**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018.
- Şeker, Zehra : “Taşınmaz Mülkiyetiyle Karşılaştırmalı Olarak Sicile Kayıtlı Gemi Mülkiyetinin Hukuk İşlem Yoluyla Kazanılması”, **Prof. Dr. Tahir Çağa’nın Anısına Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 465-482. (Gemi Mülkiyeti)
- Şeker Öğüz, Zehra : “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda Gemi Mülkiyetinin Devrine İlişkin Getirilen Esaslar”, **Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 847-853.
- Şeker Öğüz, Zehra : **Gemi Yönetimi Sözleşmesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013.
- Tanör, Bülent /
Yüzbaşıoğlu, Necmi : **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, 20. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.
- Tanrıver, Süha : “Kuruluş ve Görevleri İtibarıyla Deniz Müsadere Mahkemeleri”, **SÜHFD**, C. 5, S. 1-2, 1996, s. 131-135.

- Taşkın, Rıfat : **Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu Şerhi Ve Deniz Harplerine Dair Beynelmilel Mukavelenameler**, Deniz Matbaası, İstanbul, 1940.
- Tekil, Fahiman : **Deniz Hukuku**, 6. Baskı, Alkım Yayınları, İstanbul, 2001.
- Tekinay, Selahattin Sulhi : **Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.
- Tekinay, Selahattin Sulhi /
Akman, Sermet /
Burcuoğlu, Haluk /
Altıp, Atila : **Eşya Hukuku I**, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- Teziç, Erdoğan : **Anayasa Hukuku**, 24. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.
- Tuğrul, Saim : **Kamu Hukuku Açısından Mülkiyet Hakkı ve Sınırlandırılması**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 2004.
- Türkel, Doğuş Taylan : **Gemi Alacaklısı Hakkının Paraya Çevrilmesi**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2008.
- Uluç, Yusuf : “Kazandırıcı Zamanaşımı Zilyetliğine Dayanılarak Taşınmaz Edinme ve Koşulları (TMK m. 713/1-2)”, **YD**, C. 34, S.1-2, 2008, s. 5-40.

- Umur, Ziya : **Roma Hukuku Ders Notları**, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.
- Uyar, Talih / Uyar, Alper /
Uyar, Cüneyt : **6352 sayılı, 2.7.2012 tarihli Kanun ve 6103 sayılı 14.1.2011 tarihli Kanun ile İcra ve İflas Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler, Getirilen Yenilikler ve Bu Konulara İlişkin Son içtihatlar**, 2015.
- Üstündağ, Saim : **İflas Hukuku (İflas, Konkordato, İptal Davaları)**, 8. Baskı, Yaylacık Matbaacılık, İstanbul, 2009. (İflas Hukuku)
- Üstündağ, Saim : **İcra Hukukunun Esasları**, 8. Baskı, y.y., İstanbul, 2004. (İcra Hukuku)
- Üstündağ, Saim : **Tapu Kütüğünün Tashihi Davası**, Baha Matbaası, İstanbul, 1959. (Tashih Davası)
- Yaşar, Osman /
Gökcan, Hasan Tahsin /
Artuç, Mustafa : **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu (Madde 45-85)**, Cilt II, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.
- Yayla, Yıldızhan : **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.
- Yazıcıoğlu, Emine : **Deniz Ticareti Hukuku (Kender/Çetingil)**, 16. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.

- Yenidünya, Ahmet Caner : “Yeni Türk Ceza Kanununda Müsadere”, **Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu**, Ed. Bahri Öztürk, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009.
- Yener Coşkun, Hilal : “Gemi Mülkiyeti”, **LHD**, C. 12, S. 136, 2014, s. 73-104.
- Yetiş Şamlı, Kübra : **Gemi Mülkiyetinin Hukuki İşlem Yoluyla Kazanılması**, On iki Levha Yayınları, İstanbul, 2021
- Yılmaz, Ejder : **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016
- Yurtcan, Erdener : **Ceza Yargılaması Hukuku**, 12. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

Elektronik Kaynaklar:

www.lexpera.com.tr

<http://www.gesetze-im-internet.de/schrg/>

<https://denizhukuku.bilgi.edu.tr>

<https://sozluk.adalet.gov.tr/m%c3%bcsadere>

www.karararama.yargitay.gov.tr

<https://ihl-databases.icrc.org/>

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss226.pdf>

www.ilan.gov.tr/ilan/kategori/84/deniz-araclari?currentPage=0

www.izmirbarosu.org.tr

www.legalis.ch

www.swisslex.ch

<https://beck-online.beck.de>

www.servat.unibe.ch/dfr/pdf/c2059138.pdf

<https://www.denizticaretodasi.org.tr/tr/sirkuler/turk-uluslararası-gemi-siciline-tescil-edilecek-özel-maksatlı-özel-yapılı-gemiler-listesi-10168?page=1>

